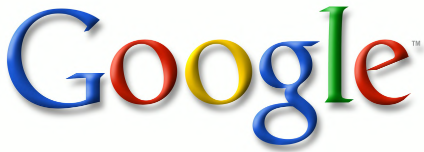

VERVOLG

OP

J. WAGENAARS

AMSTERDAM,

OF

TWINTIGSTE STUK.

AMSTERDAM,

IN ZYNE

GESCHIEDENISSEN,

VOORREGTEN, KOOPHANDEL,

GEBOUWEN,

KERKENSTAAT, SCHOOLEN,

SCHUTTERYE, GILDEN

EN

REGEERINGE,

BESCHREEVEN.

Om te dienen ten vervolge op het Werk van

JAN WAGENAAR,

HISTORIESCHRYVER DER STAD.

TWINTIGSTE STUK.

Te AMSTERDAM en HARLINGEN,

By P. CONRADI en V. VAN DER PLAATS.

MDCCXCII.

Als *Bezitters* der uitgegeevene Negentien Stukken.

DERDE DEEL.

GEBOUWEN

DER STAD

AMSTERDAM.

VIERDE BOEK.

GODSHUIZEN *en* GODS-DIENSTIGE GESTIGTEN.

I.

SPINHUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 262.

Sedert de oprigting van het *Nieuwe Werkhuis*, in de Plantaadje, werwaarts de Tugtelingen, die, voorheen, in het *Spinhuis* plagten bewaard te worden, nu worden overgebragt, dient dit Gebouw niet meer tot de oorspronklyke bestemming der Oprigtinge. Geduurende den Opbouw van het Nieuwe Maagdenhuis der Roomsch-Katholyke Gemeente, werden de Weesmeisjes, volgens goedgunstige vergunning van Hun Edele Groot Agtbaarheden, daar in gehuisvest. Thans dient het ter inkwartie- SPINHUIS.

Spin-huis. ringe van een gedeelte der Staatsche Krygsbezettinge, welke, sedert het laatst van den jaare 1787, ook in deeze Stad geleid is.

II.

NIEUW WERKHUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV, bl. 270.

Nieuw Werkhuis. Aanleiding tot de Stigting van dit Gebouw.

Eene aanstootelyke menigte van blinden, kreupelen, verminkten en anderen, uit de schamele Gemeente, krielde, eertyds, door de gantsche Stad. Men ontmoette dezelve, vooral, op de Sluizen of Bruggen, ook langs de Straaten, daar zy de ooren der Voorbygangeren, door hun jammergeluid, bykans ondraaglyk vielen, en, door stoute bedelaary, den voortgang, gestadig, afsneeden. Dikmaals was de Regeering, op de afwending van dit kwaad, bedagt geweest, doch nimmer, tot genoegen, daar in geslaagd. Gebrek aan eene voegzaame bergplaatze verhinderde haar, telkens, om de Straatbedelaars te doen opvangen, en dezelven, daar zy tog geene andere kostwinning geleerd hadden, van noodig onderhoud te verzorgen. In eene Stad als de onze, ontmoet men, daarenboven, altoos, menschen, berooid en behoeftig, niet zo zeer door onwilligheid tot den arbeid, als by gebrek aan gelegenheid, om een eerlyk bestaan te kunnen vinden. Na lang beraad op middelen, ter weeringe van dit kwaad, kwam, eindelyk, op den vyfden

Ja-

January des jaars 1779, de Vroedschap tot het besluit, om een Gebouw te doen stigten, van genoegzaame ruimte en de noodige toerigtinge, om aan deeze heilzaame oogmerken te kunnen voldoen; en om, daarenboven, te dienen, tot eene plaats van bewaaringe of tugtiginge van de zulken, die, door hun wangedrag, de vrye en openbaare verkeering, in de zamenleeving, althans voor eenigen tyd, verbeurd hadden.

Nieuw Werkhuis.

Tot den grond van het Gebouw, verkoos men een *ledig erf*, *op het zogenaamde Weesperveld*, ten Noord-Oosten van de Weesper-Poort, tegenover de Stads Plantaadje. Het beleid van het gantsche werk werdt toevertrouwd aan den Bestuurder van Stads Werken, den bouwkundigen *Abraham van der Hart*. Na de noodige uitgraavingen, en het heijen van een zeer aanzienlyk getal Masten, was men, op den elfden July des gemelden jaars, zo verre gevorderd, dat de eerste steen geleid werdt. Ruim drie jaaren daar na, te weeten in de maand November des jaars 1782, was het Gebouw in een staat van bewoonbaarheid gebragt. Het is een langwerpig vierkant, eens zo lang als breed, beslaande driehonderdenzestig voeten in de lengte, en honderdentachtig in de breedte. Ter slinkerzyde, en van agteren, alwaar het Gestigt aan de Kerkstraat en aan de Prinsegraft grenst, wordt het, op eenigen afstand, omringd van een deftigen steenen Muur, ter hoogte van vyftien voeten, met eene Hardsteenen Lyst gedekt. Ter regterzyde, langs welke

Beschryving.

Nieuw Werkhuis. een Water loopt, heeft men Dryfboomen en Steekpaalen geplaatst. Voor het Gebouw ziet men een deftig Plein, alwaar

Ingangen. men den voornaamen ingang vindt. Nog twee ingangen heeft men ter zyde, en agter in den Ringmuur; de byzondere gebruiken van dezelve zullen, in 't vervolg, gemeld worden. Aan alle kanten van het Gebouw, ziet men een groot getal Glasraamen.

Voorgevel en Zymuuren. De Agtergevel en Zymuuren zyn eenvoudig, enkel van gebakken steen opgetrokken. Maar de Voorgevel is, in allen opzigte, deftig, en beantwoordt aan de uitgestrektheid van 't Gebouw. Dezelve bestaat deels uit gebakken, deels uit gehouwen steen. Van boven ziet men een uitvoerig Frontespice, verbeeldende, in gepaste zinnebeelden, de onderscheidene werkzaamheden in het Huis, en het oogmerk der stigtinge. De Stads Beeldhouwer, *Antony Ziezenis*, heeft het kunststuk vervaardigd, gelyk ook de overige sieraaden, welke men, elders, van binnen, aantreft. Van het Plein koomt men, langs drie steenen Trappen, door eene ruime Deur, in

Werk in den grond. het Gebouw zelf, 't welk op eene menigte zwaare en sterke Gewelven rust; tusschen dezelve loopen verscheiden gemetzelde steenen Rioelen, die gemeenschap hebben met het buitenwater, en in welke de geheime gemakken zich ontlasten. Behalven deeze Werken, onder den grond, heeft men 'er zeven ruime Regenbakken aangeleid; drie daar van kunnen ieder vyftien-

hon-

honderd, de vier overige elk negenhonderd tonnen waters bergen. Tot afleidinge van het overtollige water dienen verscheiden Spruiten. Een groote overwelfde Kelder, in Kalk en Cement gemetzeld, verstrekt tot eene bewaarplaatze van mondbehoeften en andere noodwendigheden. NIEUW WERKHUIS.

Van het Plein, door de aanzienlyke Deur, in den Voorgevel, in het Werkhuis treedende, koomt men in een ruim Voorhuis. Hier heeft men toegang tot twee Voorportaalen; dóor het eene gaat men naar den Keuken, door het ander naar de ruime Binnenplaats. Aan het einde van het Voorhuis vertoont zich een groote houten Trap, met twee Vleugels, en versierd met een sierlyken Leuning van Gladhout. By het inkoomen in het Voorhuis, heeft men, aan de rechterhand, eene Kamer, welke tot een Spreekvertrek dient, en zindelyk behangen is; en aan de slinkerzyde, het Komptoir des Boekhouders van het Huis. Door middel van eene Deur, heeft dit Komptoir, van agteren, gemeenschap met het *Komptoir der Regenten*. Men vindt aldaar de noodige behoeften, tot het oogmerk, waar toe dit Vertrek is ingerigt: onder andere eene fraaie Kast, van Mahoniehout, tot eene bewaarplaats der Boeken en andere Papieren. 'Er hangt een Naambord der Regenten, nevens een fraai zinnebeeldig Tafereel, op derzelver werkzaamheden slaande, eertyds door den beroemden *Gerard Lairesse* geschilderd. Ook ziet men 'er twee uitvoerige Tekeningen

Eerste Verdieping.

Regenten Komptoir.

Nieuw Werkhuis. van den platten grond en van het voltooide Werkhuis. Nog verder, naar de slinkerzyde, agter het nu gemelde Komptoir, heeft

Magazyn. men een Magazyn of Pakhuis; het dient tot eene bergplaats der goederen, welke in het Huis gemaakt worden; voorts de legplaats van de Turf, en nog andere Vertrekken, tot deeze of geene oogmerken dienende.

Wagtplaats. Aan de zyde van de Prinsegraft is een groote Deur, dienende tot eenen Ingang voor de Gevangenen. Naby dezelve is een verblyf, in 't welk twee Onder-Provoosten, by afwisseling, altoos de wagt houden. Naast daar aan zyn de wooningen van den Opziener van den Keuken, en van de overige Onder-Provoosten, nevens een zogenaamd Doodenhok, alwaar de Lyken geplaatst worden, zo lang ze boven de aarde staan. Naast daar aan is een ruim Portaal, 't welk, van boven, door middel van Glasraamen, wordt verlicht. Thans is de wandelaar, door het ruim Gebouw, genaderd tot aan het Komptoir van de Keukenmoeder, en

Keuken. koomt vervolgens aan de *Keuken*. Men ziet aldaar, aan de eene zyde, een grooten Schoorsteen, met eenen Waterketel, welke zesendertig Emmers Water kan bevatten; aan de andere zyde twee zeer groote Kookketels, met Fornuizen onder dezelve. Door middel van een Windas, 't welk, door een Kamrad, in beweeging wordt gebragt, worden de Spyzen daar uit genomen. Behalven een Pomp en Gootsteen, in het Vertrek zelve, heeft men, ter wederzyde,

eenen

eenen Vleugel, dienende tot bergplaatsen voor de gereedschappen van de Keuken. Daar tegenover heeft men het Eetvertrek der Suppoosten, en naast de Keuken de bewaarplaatsen van brood, vleesch, grutterswaaren, melk en andere mondbehoeften. Ook ontmoet men hier omtrent het *Slagthuis*, als mede de *Bakkery*, voorzien van een dubbelen Oven, en, eindelyk, het Koorn-Magazyn. NIEUW WERKHUIS.

Verscheiden ruime Binnenplaatsen heeft men in dit Huis. *Eene van dezelve, tegen welke eenige der nu beschreevene Vertrekken stooten*, is die der zogenaamde *Vrouwen-Armoedsgasten*. Op dezelve staat een Pomp. In eenen der hoeken, boven aan den Gevel, hangt een kleine Klok, of Bengel, om, in gevalle van onraad, te kunnen getrokken worden. Ter zyde van deeze Plaats loopt eene overdekte Gaandery; naast dezelve hebben de gemelde Vrouwspersoonen haar Eetvertrek. Diergelyk eene Plaats, doch aan de andere zyde van het Gebouw, met Pomp en Onraadsklok, nevens eene Gaandery en Eetkamer, is 'er ook voor de *Mannen-Armoedsgasten*. Daarenboven ontmoet men, aan het einde der laatstgenoemde Gaanderye, een Vertrek, waar in de zulken behandeld en geneezen worden, die met geheime ziekten zyn gekweld. Eene soortgelyke Binnenplaats, maar aan den zelfden kant van 't Huis, als de eerstgemelde, heeft men hier voor de *Mannen-Galgboeven*. Men koomt 'er op, langs eene overdekte Gaandery; Binnen-Plaatsen.

Nieuw Werkhuis. zynde wyders voorzien van eene Eetzaal, en hebbende, naast daar aan, eene Werkplaats voor Timmerlieden. Daar op volgt het Eetvertrek der *Vrouwen-Geldgasten*, tegen eene ruime Plaats. Daar tegen over heeft men de Binnenplaats der *Spinhuis-Gevangenen*, nevens eene overdekte Gaandery en Eetvertrek. De laatste Vertrekken, gelyksvloers, van welke wy nog melding moeten maaken, zyn de *Bad-kamers*. Zy

Bad-kamers. zyn twee in getal; eene voor de Mannen, en eene andere voor de Vrouwen. In ieder Vertrek is een van steenen opgemetzeld Bad. Men gaat 'er in langs drie trappen. Door middel van een Pomp wordt 'er het water ingelaaten, en dit wederom ontlast, door het uithaalen van een houten stop. Naast ieder deezer Kamers is een Vertrek, in 't welk de persoonen, die zich zullen baaden, zich uit- en aankleeden. Om de reinheid en zindelykheid, zo veel mogelyk, te bevorderen, moet elk, die in 't Huis wordt gebragt of opgenomen, vooraf, gezuiverd worden. Van de nu beschreevene Vertrekken loopen eenigen, aan de buitenzyde, langs een open Plein, 't welk tegen het water stoot. Op hetzelve staan vier groote Ketels; drie daar van worden gebruikt tot het kooken van oud Touwwerk, en de vierde tot het uitkooken en reinigen van de kléderen der Gevangenen. Ook wordt 'er het oud Touw geplukt en gedroogd. Aan den Waterkant heeft men eene Bergplaats voor Steenkoolen, als mede een Brandspuitshuisje.

Wy

Wy klimmen nu naar de tweede Verdieping. Men koomt op dezelve, in het Voorhuis, langs den grooten Trap. Het eerste Vertrek, welk men hier ontmoet, is de *Verhoorzaal.* Om de veertien dagen vergaderen aldaar de Regenten, en houden 'er hun groot Komptoir. Daarenboven koomen 'er Heeren Schepenen, jaarlyks, een weinig vóór Vrouwendag, by een, om onderzoek te doen omtrent het gedrag der gevangenen, en de zulken, welke zich diens waardig gemaakt hebben, afslag te geeven van den bestemden tyd hunner opsluitinge. Dit ruim Vertrek pronkt met een fraaien Engelschen Schoorsteen, hebbende, boven den marmeren Mantel, een keurlyk gebeeldhouwen Ornament; het bestaat uit eene hangende Feston, met zinnebeeldig Bywerk, een Roer, Boek, Fakkel, Olyftak, Schaar, en andere. Ter wederzyde van den Schoorsteen zyn twee deuren, met Medailjons daar boven; en daar tegenover eene Nis, bevattende het Schild van MINERVA, benevens een Fakkel, Boek, Gebit, Maatstok; hangende dit alles aan eene Feston. De Nis heeft aan weêrkanten eene deur, met Medailjons daar boven; de eene vertoont eenen Hoorn des Overvloeds, de verdere, den Staf van MERKURIUS en andere sieraaden. Boven de groote deur, door welke men in het Vertrek koomt, praalt het Wapen der Stad, met de Keizerlyke Kroon gedekt, en vastgehouden door twee Leeuwen. Wyders ontmoet men nog, in deeze

Nieuw Werkhuis.

Tweede Verdieping.

Verhoorzaal.

Nieuw Werkhuis.

Zaal, eene fraaie Balie, en eene keurlyk gewerkte steenen Kachel, in de gedaante van eene Piramide of Grafnaald.

Regenten- en Regentessen-Kamer.

Naast de Verhoorzaal heeft men, aan de eene zyde, de Kamer en het Spreekvertrek der Regenten, en aan de andere zyde die van Regentessen. Veel gelykheids hebben deeze Vertrekken met elkander. Men vindt 'er fraaie Engelsche Schoorsteenen, met blaauwe marmeren lysten, Spiegels, Regenten- en Regentessen-stukken; nevens de Wapens der Persoonen, zo Bestuurders als Bestuurderessen, welke, ten tyde der stigtinge van het Huis, het bewind voerden. Ook hangen 'er Lysten, op welke de naamen van Regenten en Regentessen, van tyd tot tyd, worden aangeschreeven. Boven den Spiegel, in het Spreekvertrek der Mevrouwen, is een klein Medailjon, en daar in gewerkt een aartig Vrouwenbeeltje, op een blaauw veld, in 't midden van een Palm- en een Eikentak. Alle deeze Vertrekken zyn aan den Voorgevel, en hebben het uitzigt, over het Plein voor het Huis, op de Plantaadje. Tegenover het laatstgemelde Vertrek heeft de Komptoir-Vader zyne wooning. Uit deeze Vertrekken voortgaande, naar den breeden en langen Bovengang, koomt men, vooraf, aan eene Deur, boven welke zich een Uurwyzer vertoont, en beneden denzelven een Marmeren steen, op welken het volgende Opschrift staat uitgehouwen.

Vol-

Volgens besluit van den Achtbaaren Raad, Nieuw Werkhuis.
van den 5 January MDCCLXXIX.
is dit Huis gebouwd.

Terwyl Regenten waren

NICOLAAS KONAUW HENDRIK DENEYS.
Mr. GUILIELMUS TITSINGH. Mr. NICOLAAS BONDT.
JAN ALSTORPHIUS Mr. NICOLAAS TERSMITTEN.

en vervolgens mede,

JAN HENDRIK BAGMAN.

De eerste steen is gelegd den 11 July MDCCLXXIX.
En dit Huis was ter bewooning voltooid,
in November MDCCLXXXII.

De lange Gang, straks vermeld, die, ter wederzyde, door eene menigte Glasraamen, wordt verlicht, verleent den toegang tot het Midden-Gebouw. De Hoofd-Provoost van het Huis heeft aldaar zyne wooning; bestaande uit vier ruime Vertrekken, behalven een groot Portaal, 't welk, door middel van boven- of valraamen, zyn licht ontvangt. By en rondom deeze Vertrekken, ontmoet men de *Werkplaatsen.* De eerste van deeze is de Werkplaats van de Vrouwen-Armoedsgasten; zy beslaat tweehonderdzeventig voeten in de lengte. Men ontmoet aldaar eene menigte Weefgetouwen, Spinnewielen en meer andere gereedschappen. Daarenboven dient dit Vertrek, des Zondags, tot het onderhouden van de Open- Bovengang. Werkplaatsen.

Nieuw Werk-huis. Openbaare Godsdienstoeffeninge. Tegenover de nu gemelde, is de Werkplaats der Mannen-Armoedsgasten, alwaar men, insgelyks, een groot aantal Weefgetouwen aantreft. De kinderen worden hier in het leezen, schryven en rekenen onderweezen. Aan het einde van dit Vertrek koomt men in de Werkplaats van de Mannen-, en ter zyde daar van, in die van de Vrouwen Geldgasten. Het laatstgemelde Vertrek wordt, daarenboven, gebruikt tot het opdoen van de Wasch voor de Tugtelingen. Ten laatste is 'er nog eene Werkplaats, voor zulke Vrouwspersoonen, welke, vóór de stigting van dit Huis, in het Stads-Spinhuis werden opgeslooten. Naaijen of spinnen is hier haar bedryf. Alle deeze opgenoemde Vertrekken, die zeer ruim en luchtig zyn, ontvangen het licht door Glasraamen, beneden met yzeren staaven voorzien, en van boven met halve Raamen, die, op een spil draaijende, in eene schuinsche rigting, kunnen opengezet worden, om versche lucht binnen te laaten voor de gevangenen, terwyl tevens aan deezen het ontkoomen onmogelyk wordt gemaakt. Wy moeten hier nog aanmerken, dat ieder Vertrek zynen eigen Pomp en heimelyk Gemak heeft; als mede, om de Opgeslootenen onder behoorlyk opzigt te doen staan, dat de Wooningen der Suppoosten of Bedienden van het Huis, in de vier hoeken, en aldus hier en daar verspreid, worden gevonden. Om de gevangenen, by den winter, van gepaste warmte te voorzien,

heeft

heeft men, in de Vertrekken, zeer groote Kachels geplaatst.

Nieuw Werkhuis.

Derde Verdieping.

Slaap- en Zieken-Kamers.

Langs een ruimen Trap opgaande, van de tweede naar de derde Verdieping, ontmoet men aldaar vier ruime Vertrekken, in 't Midden-Gebouw, hebbende, in 't midden, een ruim Portaal. Voorts eene afzonderlyke *Slaap-* en *Zieken-Kamer*, zo wel voor de Vrouwen- als voor de Mannen-Armoedsgasten. In de beide Zieken-Kamers, die aan den Voorgevel van 't Gebouw zyn, boven de Kamers van Regenten en Regentesſen, heeft men ruime Stookplaatſen. De Slaap- en Zieken-Kamers, voor de Mannen- en Vrouwen-Geldgasten, zyn aan den Agtergevel van het Huis. In alle deeze Kamers heeft men eene dubbele rye van Slaapplaatſen, met een breeden Gang tusſchen beiden. Hoewel ieder legplaats geſchikt is voor twee perſoonen, zyn ze, egter, door middel van een houten Schot, van elkander afgeſcheiden. Naast en ter zyde van de laatstgemelde Vertrekken, is de Slaap- en de Zieken-Kamer der Spinhuis-Gasten, zynde de laatſte van eene Vuurplaats voorzien, en onmiddelyk daar aan de Wooning van de Zieken-Moeder, als mede de Waschplaats deezer Gevangenen. Behalven de nu gemelde, ontmoet men nog, op deeze Verdieping, de Wooningen der Suppoosten van de Spinhuis-Gasten, die van de overige Gevangenen, eenigermaate, zyn afgeſcheiden, en een afzonderlyken opgang hebben; en eindelyk nog een ruim Vertrek, dienende tot

eene

NIEUW WERKHUIS. eene bewaarplaats van het Linnen, welk in het Huis genaaid wordt.

Tuin. Dus verre dit ruim Gebouw doorwandeld hebbende, en agter aan naar beneden gegaan zynde, ontmoet men aldaar een grooten *Tuin*, omringd van een langen tamelyk hoogen steenen Muur. Naast den Tuin, op de Prinsegragt, staat een zwaare steenen Poort, met houten deuren. Men gaat, door dezelve, naar den Waterkant, langs een lang steenen Pad, loopende naar eene tweede diergelyke Poort, uitkoomende op het ruime Plein, boven reeds vermeld, op 't welk het oud Touwwerk wordt behandeld. De buitenste Ingang der Spinhuis-Gasten is in de Kerkstraat, door eene Poort, in den langen Ringmuur. Deeze Poort wordt gedekt door eenen Leeuw, van welken men, egter, alleen het voorste gedeelte van het lichaam ziet, het Wapen der Stad vasthoudende. Daarenboven ziet men hier een zeer fraai Basrelief of Platverheven Stuk, uit het Oude Spinhuis herwaarts overgebragt, en, in den jaare 1607, door den vermaarden Beeldhouwer *Hendrik de Keizer*, vervaardigd. Het vertoont, op eene zinnebeeldige wyze, de straffe der Tuchtelingen, en men heeft, daar onder, gesteld, het bekende tweeregelig Vaers van den Drossaart HOOFT, 't welk insgelyks voor het Oude Spinhuis gestaan heeft:

Spinhuis-Poort.

„ Schrik niet. Ik wreek geen quaet: maar dwing tot goet.
„ Straf is myn hant: maer lieflyk myn gemoet. "

Aan

Nieuw Werkhuis.

Aan zes Regenten, en aan vier Regentessen, allen gekoozen uit den deftigen Burgerstand, is het hoofdbestuur deezes Gestigts toevertrouwd. De gewoone tyd der Vergaderingen van Heeren Regenten is op Donderdag namiddag. De bewustheid, van werkzaam te zyn ten algemeenen nutte, is het eenig tydelyk loon, aan het omslagtig bestuur verknogt. In 't Huis zelve heeft men een aantal ondergeschikte Bestuurders, onder den naam van *Suppoosten*. De Algemeene of *Hoofd-Provoost* heeft onder zich zes mindere Provoosten. Om de werkzaamheden te regelen, zyn 'er drie *Fabriek-Vaders* en even zo veele *Fabriek-Moeders*. Het gedeelte van het Gebouw, in 't welk de Spinhuis-Gasten zyn opgesloten, heeft zynen byzonderen Vader en Moeder, en, daarenboven, ter oppassinge der Kranken, eene Zieken-Moeder.

Regenten en Regentessen.

Suppoosten.

Soorten van Opgeslootenen.

Hoewel het geheele Gebouw, gemeenlyk, bekend staat by den algemeenen naam van *Werkhuis*, wordt een gedeelte daarvan, meer bepaaldelyk, het *Spinhuis* geheeten. Het eigenlyk dus genaamde eerste gedeelte is geschikt voor zulke persoonen, die, om hun ongeregeld gedrag, met goedkeuring van Heeren Schepenen, aldaar, voor een zekeren tyd, worden opgesloten; wyders, voor bedelaars, van beiderlei sexe, die van de Straat worden opgevat; en, eindelyk, voor de zulken, die, by gebrek aan vast werk, den kost niet kunnende winnen, zig hier, vrywillig, aandienen, doch die, evenwel, toegelaaten

zyn-

Nieuw Werkhuis. zynde, een zekeren bepaalden tyd, naar vereisch van zaaken en omstandigheden, worden vastgehouden. Het Spinhuis, daarentegen, is eene eigenlyk genaamde Gevangenis, alwaar geene andere dan Vrouwspersoonen, die zig aan hoerery, dievery of andere ongeregeldheden hebben schuldig gemaakt, door opsluiting, voor een gezetten tyd, in 't geheel, of gedeeltelyk, haare straffe ontvangen. In vier soorten kunnen alzo de opgeslootenen, in dit Huis, onderscheiden worden; Mans- en Vrouwspersoonen, welke men 'er, eenigen tyd, opsluit, om hun slegt gedrag; voorts, de zulken, welke bedelaary pleegen; wyders, Man- en Vrouwlieden, die, door verlegenheid, uit eigen verkiezing, zig in het Huis begeeven; en, eindelyk, de zulke, welke men, voormaals, in het Spinhuis plagt op te sluiten. De eerste soort voert den naam van *Mannen-* en *Vrouwen-Geldgasten*, omdat, voor dezelven, eene zekere somme gelds moet betaald worden. De twee volgende noemt men *Mannen-* en *Vrouwen-Armoedsgasten*. De vierde soort is bekend onder de benaaming van *Spinhuis-Gevangenen*.

Werkzaamheden. De werkzaamheden, welke hier geoefend worden, zyn geëvenredigd aan de sexe, vatbaarheid of lichaamskragten der Opgeslootenen. Sommigen verdienen den kost met weeven of spinnen, eenigen met het afkooken of pluizen van oud Touwwerk; anderen wederom met naaijen of breiden. Elk ontvangt eene gezette taak, welke hy, op den dag, moet af-

afdoen. Die zig hier in naarstig kwyten, mogen den tyd, die hun, daar van, overschiet, besteeden, om voor zig zelve te werken, en alzo iets, tot eigen voordeel, verdienen. De kinderen van bedelaars, welke, om deeze of andere redenen, in het Aalmoesseniers-Weeshuis niet kunnen aangenomen, en, uit dien hoofde, herwaarts gebragt worden, ontvangen onderwys in het leezen, schryven, rekenen en andere noodige deelen eener geschikte opvoedinge. De Jongens, naar maate hunner *vorderingen*, of een *zekeren ouderdom* bereikt hebbende, worden, gemeenlyk, naar zee gezonden; de Meisjes leidt men op, om 't zy door het oeffenen van een eerlyk handwerk, of, als geschikte dienstboden, voor eigen bestaan te kunnen zorgen. Nieuw Werkhuis.

Tot onderhoud der bewooners, wordt hun wel grove, doch, in zyne soort, zeer goede en gezonde kost toegediend. Tot hun ontbyt ontvangen ze een boterham met kaas, en bier daartoe. Het middagmaal doen ze, altoos, met gekookte spyze, naar maate het Jaargetyde medebrengt. Eenmaal ter weeke hebben ze vleesch of spek. Gekookte melk, met een boterham, is de avondkost. De tyd van opstaan, in den Zomer, is ten zes uuren; doch, in den Winter, met het aanbreeken van den dag. De bewooners moeten zig reinigen, eer zy worden toegelaaten tot het ontbyt, 't welk van het zingen van een Morgenlied wordt vooraf gegaan. 's Middags ten twaalf uuren, en 's avonds ten zeven uuren, is Spyze en drank. Leevenswyze.

Nieuw Werkhuis. de tyd, op welken zy aan tafel gaan. Met een Gebed en Gezang wordt, telkens, de maaltyd begonnen en besloocen. In de groote Werkzaal der Vrouwen Armoedsgasten vergadert, op Zondag, de menigte, tot het oeffenen van den Openbaaren Godsdienst.

Kleeding. Klederen, van zekere grove graauwe stoffe, die in het Huis gemaakt wordt, zyn de dragt der Armoedsgasten. De overigen, zo Geldgasten als Spinhuis-Gevangenen, gaan gekleed in hun eigen gewoon gewaat.

Inkomsten. De Inkomsten deezer Stigtinge ontstaan, vooreerst, uit den verkoop der goederen, welke in het Huis vervaardigd worden; voorts, uit zekere Recognitiegelden, welke door de zulken, die Winkelneering doen in Bier, Brandewyn of Tabak, moeten betaald worden; wyders, uit de penningen, welke geheven worden van de Koordendanzers, Marionettenspelers, en, in één woord, van alle Vertooningen, zo op Kermissen als op andere tyden; en, eindelyk, uit de renten der Obligatien, of soortgelyke Papieren, aan het Huis in eigendom behoorende. Doch, vermits alle deeze penningen niet toereikende zyn, ter goedmaakinge der zeer hoogloopende uitgaven, wordt, 't geen aan dezelve nog ontbreekt, uit Stads Kasse, aangevuld.

III.

AALMOESSENIERS-WEESHUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 409.

Op den eersten dag des jaars 1766, waren 'er honderd jaaren verloopen, zints de kinderen, welke, voorheen, hier en daar, in de Stad besteed werden, waren overgebragt in het *Aalmoessеniers - Weeshuis.* Merkwaardige veranderingen, behalven de noodige vertimmeringen, waren, in dat tydverloop, aan het ruime Gebouw, niet voorgevallen. Ombaar vonden het, intusschen, de Bestuurders van dit Godshuis, de zelden invallende gebeurtenis, plegtig, te vieren. Nadat, alvoorens, de noodige schikkingen en toebereidsels gemaakt waren, begaven zig de Regenten en Regentessen, op den middag van den eersten dag des gemelden jaars, naar het Huis, om aldaar te ontvangen de Regeerende Burgemeesteren der Stad, die tot het Feest genodigd waren. Intusschen hadden zig de kinderen, allen in 't nieuw gekleed, in de onderscheidene Eetzaalen, aan tafel vervoegd. Na de aankomst van Hun Edele Groot Agtbaarheden, en eene korte poos vertoevens, in de Kamer der Regenten, begaf zig het aanzienlyk Gezelschap naar de Jongens - Zaal. Straks hief men eenen Psalm aan, en deedt

Aalmoesseniers-Weeshuis.

Eeuwfeest van het Aalmoesseniers-Weeshuis.

AAL-MOESSE-NIERS-WEES-HUIS.

een der oudste Jongens eene korte aanspraak aan Heeren Burgemeesteren, gevolgd van een Gebed, zo voor de Regeering der Stad, als voor de Regenten en Regentesſen van het Huis. 't Behaagde den Burgemeester WITSEN, de aanſpraak, met veel minzaamheids, te beantwoorden. Van daar vervoegde zig het Gezelſchap in de Zaal der Meisjes, alwaar de zelfde plegtigheden werden in agt genomen. Alle de kinderen, die thans een getal van ongeveer duizend en vyftig uitmaakten, werden, op dien dag, vergast op hammen, gebraaden vleesch, met gepaste toeſpyzen, eene zekere hoeveelheid Wyns, en verdere ververſchingen. Terwyl de kinderen nog aan tafel zaten, en zig aldaar, zo als, vervolgens, den geheelen dag en avond, lustig vrolyk maakten, vervoegde zig het aanzienlyk Gezelſchap in de Kamer der Regenten, om 'er het Middagmaal te gebruiken. Onder het Nageregt werdt, aan ieder der aanzittende Gasten, een Zilveren Gedenkpenning uitgedeeld, op het Eeuwfeest toepasſelyk. Zo wel de gedaante als de ſtoffe van dien Penning hadden Regenten en Regentesſen, uit hunne eigen beurs, bekostigd.

IV.

I V.

WAALEN- WEES- en OUDE-VROUWEN- en MANNEN-HUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 528.

Van het Eeuwfeest deezes Gestigts, als met ongemeene plegtigheid gevierd, verkiezen wy hier verslag te doen; het duurde, in alles, *drie dagen*, *beginnende van Maandag*, den *tweeëntwintigsten April* des jaars 1771. Onder andere veelvuldige toebereidselen, hadt men een ontwerp beraamd, wegens het houden eener toepasselyke Redevoeringe, op den eersten dag, in het Weeshuis. Meerdere ruimte, dan eenig Vertrek konde uitleveren, zoude men daar toe noodig hebben. Om de vereischte ruimte te vinden, besloot men, de Eetzaalen der Oude-Vrouwen en Meisjes, met een muur van elkander gescheiden, door het wegbreeken van het middenste gedeelte daar van, te vereenigen, en, tot de gemaakte opening, eene zogenaamde *Portebrisé* te vervaardigen: zodat de geheele ruimte, indien men zulks verkoos, altoos in tweeën konde onderscheiden worden. Aan het Noordeinde der Oude-Vrouwen-Zaal, in 't midden, plaatste men een gestoelte, van 't welk de Leeraar zyne Redevoering zoude doen, en vooraan, tegen hetzelve, een Bankje voor den Voorzanger. Aan de Westzyde van des Redenaars Ge-

Waalen-Wees- en Oude-Vrouwen- en Mannen-Huis.

Eeuwfeest van dit Huis.

Waalen-Wees-en Oude-Vrouwen-en Mannen-Huis.

ſtoelte waren zitplaatſen voor de Regenten, en aan de Oost- of ſlinkerzyde voor de Regenteſſen. Voor, en ter zyden der eerstgemelde, hadt men zitplaatſen vervaardigd, voor de Leden van Regeeringe, en daar nevens twee ryen Banken, met groen laken bekleed, voor de Oud-Regenten. Agter deeze was gelegenheid, voor de Predikanten der Walſche Gemeente, om te komen zitten. Aan de overzyde, in het Oostlyk gedeelte van gemelde Oude-Vrouwen-Zaal, waren zitplaatſen vervaardigd, voor de Vrouwen der Leden van Regeeringe, en voor die der Leeraaren, als mede voor de Oud-Regenteſſen. In 't midden van 't Vertrek was ruimte open gelaaten, voor de kinderen en de Suppoosten van het Huis. Ook voor anderen, die de plegtige Redevoering zouden koomen hooren, hadt men behoorlyk gezorgd. Aan geene zyde der gemelde Porte-briſé, en alzo in de Meisjes-Zaal, hadt men eene ſchuins oploopende Zoldering geleid, in twaalf zitbanken verdeeld, ten dienſte der Vrouwen. Agter deeze Zoldering, door middel van eene Baluſtrade afgeſcheiden, konden de Mannen eene voegzaame ſtaanplaats vinden. Hooglyk prees men de gemaakte ſchikking, waar door het zamengevoegd Vertrek, omtrent driehonderdvyftig menſchen kon bevatten. Om een onbepaalden toeloop, zo veel doenlyk was, te weeren, was men 't eens geworden, dat ieder Regent of Regentes aan vier, en elk gewoon Lid van den Kerkenraad aan twee perſoonen,

nen, den toegang zoude mogen bezorgen. Voor de Leden van Regeeringe en derzelver gezelschap, zoude, zonder bepaling, de toegang open staan. Om de Regenten der Stad, als mede de Oud-Regenten en Regentessen van het Huis, te ontvangen, werdt de Kamer der dienende Regenten gereed gemaakt. Wy laaten hier volgen eene lyst der Bestuurders en Bestuurderessen, aan welker oplettendheid en moeite, men de nu reeds gemelde, en nog verdere schikkingen, hadt te danken.

Waalen-Wees-en Oude-Vrouwen- en Mannen-Huis.

Jaques l'anglois, en
Etienne escot, uit de Ouderlingen.

Jean texier, en
David delprat, uit de Diakenen.

Marie anne nepveu, Weduwe van *Jacob Boule.*

Magdalena van eys, Weduwe Mr. *Anthony Gerard Dryfhout.*

Olimpe marie chyon, Weduwe *Jean Naydy.*

Maria philippine schryver, Huisvrouw van den Heere *Joan Frederick d'Orville*, Schepen en Raad der Stad.

Om de plegtigheid van den dag te meer luisters by te zetten, hadden, intusschen, de bewooners van het Huis het hunne zoeken toe te brengen. Voor den Ingang

Waalen-Wees-en Oude-Vrouwen-en Mannen-Huis.

gang der Kamer, zo van Regenten als van die der Regentesſen, ſtondt, afzonderlyk, eene fraaie Eerepoort, bevattende, aan den bovenkant, in 't midden, gevlogtene kroonen met blaazende Faamen. Voorts waren de posten van de meeste deuren, binnen in het Huis, met groen loof en bloemfestonnen, aartiglyk, verſierd.

Reeds by tyds, in den morgenſtond van den gemelden blyden Maandag, zag men de kinderen en oude lieden, allen in 't nieuw gekleed, ten voorſchyn koomen. Ten half tien uuren was de bepaalde tyd der ſamenkomſte van allen, die de plegtige verrigting zouden bywoonen. Een uur daarna tradt het gezelſchap, in de Regenten Kamer vergaderd, in de Gehoorzaal: eerst de Regentesſen en Oud-Regentesſen, nevens de Vrouwen der Leden van Regeeringe. Toen verſcheenen eenige Leden van Regeeringe zelve, gevolgd van de Predikanten der Walſche Gemeente. De Leeraar JEAN SCIPION VERNEDE, die het woord zoude voeren, aan 't hoofd der Regenten en Oud-Regenten, allen in hun plegtig Kerkgewaat uitgedoscht, ſloot den aanzienlyken trein. Naauwlyks hadden alle deezen plaats genomen, of men zag de bewooners van het Huis binnen treeden: eerst de Jongens, gevolgd van de Meisjes, te ſamen zesëntwintig in getal; daarna de Oude Mannen en Vrouwen, en eindelyk alle de Suppoosten. Alle deeze namen plaats in het middenvak.

Thans vatte de Leeraar VERNEDE het

woord

Waalen Wee- en Oude- Vrouwen- en Mannen- Huis.

woord op, en vermaande de Vergadering tot het aanheffen van de twee eerste verzen van den honderdvyfden Psalm. In het lichaam der Redevoeringe vermeldde de bevallige Spreeker de opkomst en den voortgang der Walsche Gemeente, nevens de stigting, zo van het voorgaande Weeshuis, in de Lauwrierstraat, als van het tegenwoordige. Hier op volgden gepaste dankbetuigingen aan de Heeren van de Magistraat, nevens zegenwenschen, zo over Hunne Edele *Groot Agtbaarheden*, als over de Regenten en Regentessen van het Huis. Met gepaste vermaaningen, aan de Weeskinderen en Oude lieden, tot dankbaarheid aan hunne aardsche Weldoeners, en aan den Opperzegenaar, liep de greetig gehoorde Redevoering ten einde. Niet in éénen adem werdt dit werk verrigt. De Leeraar maakte eene tusschenpoozing, om, in dezelve, door het doen aanheffen van gepaste gezangen, de aandagt der toehoorderen te verpoozen. Eerst zongen de Kinderen, afzonderlyk, het zevende vers uit den zesenzestigsten Psalm; daarna de Oude lieden, op hunne beurt, het zesde vers van den zestienden Psalm; en vervolgens, allen gezamentlyk, ouden en jongen, uit den honderdnegentienden Psalm, het achttiende vers. Thans bragt de Redenaar zyne Aanspraak ten einde, en besloot dezelve met dankzeggingen en gebeden, en met het doen aanheffen, door de geheele Vergadering, van het negende vers uit den negentigsten Psalm. De staa-

Waalen- Wees- en Oude-Vrouwen- en Mannen-Huis.

telyke verrigting werdt besloten, met twee korte Aanspraaken, eerst door eenen der Jongens, en vervolgens door een der Meisjes. De aangenaame bevalligheid, waar mede dezelve werden voorgedraagen, opende nog meer de gemoederen, door de deftige Redevoering des geliefden Leeraars, reeds tot Godsvrugt gestemd. Veelen der aanweezenden zag men, van tyd tot tyd, traanen storten. Van hier ook dat de weldaadige geever, byna tot den grond toe, in de beurs tastte, toen men, by het scheiden, een klein Jongetje en een Meisje, in den Gang geplaatst vondt, houdende ieder eene Armbussche, om de milde giften der ryk gezegenden te ontvangen. De vry aanzienlyke somme, welke, door de jonge Geldverzamelaars, werdt ontvangen, is, naderhand, besteed ten behoeve van de Weeskinderen. Wy mogen niet nalaaten, hier aan te merken, dat, zedert, door lieden van verscheiden Gezintheden, zelf door Roomschgezinden, milde giften aan het Godshuis zyn gezonden. Daarenboven is ons berigt, dat de Regentessen, om, in het geheugen der Weesmeisjes, deeze gebeurtenis te bestendigen, op haare eigen kosten, aan ieder derzelven, nu of wat laater, ten geschenke gaven, een nieuw Kerkboek, met een zilveren Haak, waar op het Jaargetal, nevens den naam der eigenaaresse, gegraveerd stondt.

Overeenkomstig met het gebruik, by soortgelyke gelegenheden, hadden ook de

Be-

Bestuurders van dit Huis, by tyds, de noodige zorge gedraagen, om deszelfs bewooners, buitengewoon, te vergasten. Tegen één uure werdt de Maaltyd opgedischt. Jongens en Meisjes zaten thans aan éénen tafel. Voor elk hunner stondt een dubbel tinnen tafelbord, met vork, mes, lepel en eenen wynkelk. De spyze bestondt uit gebraaden Rund- en Kalfsvleesch, nevens zodanige Groenten, als het Jaargetyde opleverde. Naar gelange van ouderdom of sexe, genoot ieder eene bepaalde hoeveelheid Wyns. Met dankbaar vergenoegde en vrolyke harten, werdt deeze genuttigd, by het toewenschen van gezondheid en welvaart aan de aanzienlyke aanschouwers, die dit Vreugdefeest met hunne tegenwoordigheid vereerden. Veele van deeze, gedagtig aan de heilzaame inrigtingen deezer Stad, ten behoeve van ouderloozen en afgeleefden, en ziende thans de gulle blydschap op het gelaat der welverzorgde bewooners, konden hunne traanen niet wederhouden. By het Nageregt, 't welk keurig was ingerigt, werdt, door twee jonge Juffrouwen, aan ieder der Dischgenooten, een groote Koek toegedeeld. Na den Maaltyd werdt de vrolykheid wel iets luiddruftiger, doch bleef, gestadig, binnen de paalen der bescheidenheid en welvoegelykheid. Met verlof der Regenten, hadden, vervolgens, de kinderen eene vrye Week, en mogten zig, dagelyks, verlustigen.

Waalen-Weeshuis en Oude-Vrouwen- en Mannen-Huis.

Hadt nu de Leeraar VERNEDE de gedag-

WAALEN-WEES- EN OUDE-VROUWEN- EN MANNEN-HUIS.

dagtenis van het Eeuwgety gevierd, flegts voor eene uitgeleezene ſchaare, en, in zekeren zin, met geflootene deuren, men beſchouwde het als welvoegelyk, openlyk, en ten algemeenen aanhooren, een voorval te gedenken, by 't welk, eenigermaate, de geheele Gemeente belang hadt. Van hier dat de oudſte Leeraar JEAN JAQUES DES MAZURES werdt verzogt, de taak op zig te neemen, om, in eene opzettelyke Leerrede, de ontvangene weldaad der algemeene oplettendheid aan te pryzen. De namiddag van Woensdag, den vierëntwintigſten, werdt daar toe beſtemd. Ten drie uuren begaven zig, zo de kinderen en Oude lieden, als de Suppoosten, in eene geregelde orde, naar de Oude Waalen-Kerk; neemende, voor ditmaal, hunne zitplaatſen op de Gaandery, tegenover den Predikſtoel, agter welken zy, gewoonlyk, zitten, opdat de Redenaar, in zyne Aanſpraaken, zig behoorlyk tot hen konde wenden. De Oude lieden, voor wien de weg naar de Kerk, te voet, te moeilyk viel, werden, in Toeſleden, derwaarts gevoerd. De Leeraar nam tot zynen Text het vierde en het eerſte lid van het zevende vers des honderdvyfënveertigſten Pſalms. De Diakenen verzamelden, in deeze byeenkomst, eene ſomme van vyftienhonderdeenëntwintig Guldens en zeventien ſtuivers; welke penningen, met toeſtemming van Heeren Burgemeesteren, aan het Weeshuis werden afgeſtaan.

Donderdag avond van den vyfëntwintigſten

ſten April was beſtemd tot het houden van een deftigen Maaltyd, in de Kamer der Regenten, welke daar van de kosten op zig genomen hadden. Behalven de Regenteſſen, waren, daar toe, genodigd de Leeraars der Gemeente, nevens derzelver Huisvrouwen. Het Godshuis was, van binnen, fraai verlicht, en de Maaltyd, in allen opzigte, pragtig. Drie tafelſtukken, als hoofdſieraaden, verſierden den Disch, met uitgezogte ſpyzen en dranken, voor 't overige, ryklyk voorzien. Het Middenſtuk was een pragtige Tempel. Boven denzelven zag men eenige Kinderen, houdende het Wapen der Stad, nevens het Cyfergetal van Honderd. Binnen in den Tempel ſtondt het beeld der Liefde, houdende, in haare regterhand, een brandend Hart, omringd van eenige Kindertjes. Aan de regter zyde zag men een ander Vrouwenbeeld, den Hoorn van Overvloed uitſtortende, boven een rookend Altaar, en met de hand op de Liefde wyzende. Aan de andere zyde zag men den Godsdienst, zittende op eenen verheven troon, hebbende voor zig den Bybel, nevens etlyke Zinnebeelden, de Dankbaarheid beduidende. Voor den troon ſtonden eenige Weeskinderen, vastboudende het Wapen der Stad en van het Godshuis. Met Wapenſchilden, en andere Zinnebeelden, was het Voetſtuk verſierd.

Waalen-Wees- en Oude-Vrouwen- en Mannen-Huis.

Het tweede Tafelſtuk ſtondt aan het einde van den Disch, op den regter vleugel. Het vertoonde eene Eerzuil, nevens de Hol-

WAALEN-WEES- EN OUDE-VROUWEN- EN MANNEN-HUIS.

Hollandsche Maagd, houdende den Speer, met den Hoed der Vryheid. In 't midden van den Naald pronkte het Wapen van Amsterdam; voorts, aan de eene zyde, het Honderdtal, en, aan de andere zyde, de beelden der Wysheid en der Weldaadigheid. De grond was met zinnebeeldige tekens der Dankbaarheid gedekt.

In het derde Tafelstuk, 't welk aan het laager einde stondt, zag men den Welvaart en den Koophandel. MERKURIUS, van Vaten en Baalen omringd, reikte zynen geslingerden Staf eenige Kinderen toe, om hun daar door te doen gedenken aan den Koophandel, als de bron van hun onderhoud en welvaaren. Aan eenen Naald, agter MERKURIUS, hingen de Wapens der Stad en van het Godshuis, nevens het Honderdtal, als een Zinnebeeld van het Eeuwfeest.

Tot besluit merken wy nog aan, dat de toegang, ter bezigtiginge van de fraai versierde Tafel, twee agtervolgende dagen, voor eenen iegelyk, open stondt. De boven vermelde Kindertjes, thans, even als op Maandag, in den Gang van het Huis geplaatst, verzamelden, wederom, aanzienlyke liefdegiften. Om de gedagtenis dier gebeurtenisse te vereeuwigen, in het geheugen der nakomelingen, deedt de Medailjeur *P. van Os*, door den Graveerder *Kousee*, een fraaien Gedenkpenning vervaardigen.

V.

V.

ENGELSCHE WEES- *en* OUDE VROUWEN-HUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 530.

De Bestuurders van dit Godshuis, om redenen, hen daar toe beweegende, dienstig geoordeeld hebbende, het verblyf hunner Weeskinderen en Oude lieden, die hetzelve, eenen tyd lang, op de *Looijersgraft* gehad hadden, tegen een ander te verwisselen, verkoozen, daar toe, een huis op de Oudezyds Agterburgwal, aan de Westzyde, tegenover de Koestraat. In de Kroonlyst, boven aan den Gevel, leest men, met vergulde letters, ENGLISH HOSPITAL, en, onder aan, 't ENGELSCHE WEESHUIS. Van binnen ontmoet men de noodige vertrekken, ten behoeve der bewooneren, die, overeenkomstig met de Gemeente, tot welke zy behooren, altoos weinig in getal zyn. Het voorgaande Weeshuis is, zedert, tot Burgerwooningen bekwaam gemaakt. Engelsche Wees-en Oude Vrouwen-Huis.

VI.

LUTHERSCHE WEESHUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 537.

Na de vertimmering en vergrooting van dit Godshuis, in den jaare 1757, van welke de Heer J. WAGENAAR gewag maakt, Luthersche Wees-huis.

groei-

Luthersche Weeshuis.

groeide, wederom, het getal der Kinderen. Hier door vonden de Opzieners der Gemeente zich genoodzaakt tot eene tweede Uitlegging. In den jaare 1783 werdt dit werk by de hand genomen, en met den aanvang van de maand Augustus des daar aan volgenden jaars tot volkomenheid gebragt. Vooraf hadden de Opzieners der Lutherſche Gemeente, zo van Hun Edele Groot Mogende de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland, als van de Groot Agtbaare Regeeringe der Stad, verzogt en verkreegen, ontheffing van belastingen op de bouwſtoffen en verdere noodwendigheden, tot het werk vereischt. Tot den grond der vergrootinge gebruikte men drie belendende Woonhuizen, aan het Huis in eigendom behoorende. Van buiten heeft thans het Gebouw een zeer deſtig aanzien, beſlaande eene breedte van achtënzeventig en de hoogte van tweeënzestig voeten. De gantſche oppervlakte van den grond des Geſtigts wordt geſchat op eenëndertighonderdtwintig vierkante voeten, Amſterdamſche maat. Boven in het Fronteſpice van den Voorgevel ziet men eenen ZWAAN, het gewoone Zinnebeeld der Lutherſche Gezinte. De Hoofd-Ingang, midden in 't Gebouw, is eene deſtige Poort, van blaauwen gehouwen Steen, volgens de Iöniſche Bouworde. Ter wederzyde loopt, langs het Geſtigt, een Yzeren Hek. Behalven den grooten, heeft men 'er nog twee kleinere Ingangen. Door vyfëntwintig Glasraamen, in den Voorgevel, ont-

Vergrooting en Eeuwfeest.

vangt

vangt men, binnen in het Huis, genoegzaam licht.

LUTHERSCHE WEESHUIS.

De zonderlinge blyken van de gunstige Voorzienigheid des Allerhoogsten, geduurende eene reeks van honderd jaaren, aan het Weeshuis betoond, bewoogen de Bestierders van hetzelve, daar van de dankbaare gedagtenis te vieren, door het houden van eenen Dank- en Vreugdedag. De vierëntwintigste van de maand Augustus des jaars 1778, werdt, ten dien oogmerke, bestemd. Een verhaal van het *Honderdjaarig Feest, geplaatst agter eene Redevoering*, door den Kerkleeraar JAN HENDRIK VORSTIUS, by die gelegenheid, uitgesproken, heeft ons in staat gesteld, tot het melden van eenige byzonderheden van de zeldzaam invallende vreugdevieringe.

's Morgens ten acht uuren, op den bestemden dag, begaven zig de zes Regenten naar het Weeshuis; een uur laater vergaderden, insgelyks aldaar, de drie dienende, en twee der buiten dienst zynde Regentessen. Voorts verscheenen 'er, van tyd tot tyd, eenigen der Leeraaren en Leden van den Kerkenraad, behalven eenige weinige afzonderlyk genodigden. Want, om de bekrompenheid der plaatse, was men genoodzaakt, zig tot de gemelden, nevens derzelver Vrouwen, in de uitnodiging, te bepaalen. Twee Regenten, daar toe gelastigd, geleidden de Gasten in hunne Kamer. Op eene aangenaame wyze werdt het gezelschap, by de aankomst in het Weeshuis, verrast, met een onverwagt

LUTHERSCHE WEESHUIS.

gezigt. Te weeten, na dat de Regenten en Regentesſen, 's daags te vooren, de noodige beſtellingen gemaakt, en het Weeshuis hadden verlaaten, gingen de Kinderen aan 't werk, ter volvoeringe van een te vooren beraamd ontwerp. Het beſtondt in het oprichten van drie Eereboogen, vooraan op de Plaats, by den Ingang of Poort, in Vergezigt agter elkander geplaatst; allen met bloemen, kranzen, leevend groen en andere ſieraaden getooid, en met gekoleurde Lampions behangen. De eerſte of grootſte Boog pronkte met het Borstbeeld van MARTINUS LUTHERUS, boven eenen Zwaan, met uitgeſpreide Vleugelen, door eenen der Weezen, zeer natuurlyk, in 't graauw, geſchilderd. Behalven deeze hadden zy Eereboogen opgericht, op de Plaats, voor het Portaal der Regenten-Kamer, en by den Ingang van dezelve, gelyk ook voor de Kamer der Regentesſen; allen, insgelyks, met bloemen, kranzen, lampions en gepaste zinnebeelden voorzien. Tot laat in den nacht waren de Weeskinderen bezig geweest, om dit alles in gereedheid te brengen. Tot de verrigtinge der ſtaatelyke Godsdienstoefeninge van deezen dag, hadt men de Groote Zaal afgezonderd. Door middel van eene laage Balie was dezelve in twee afdeelingen onderſcheiden. Het agterſte gedeelte was geſchikt voor de Kinderen en de Suppoosten. In de voorſte afdeeling, welke, door middel van eene geopende, zogenaamde, *Porte brisée*, gemeenſchap hadt met de Kamer

der

der Regenten, stondt een Spreekstoel, nevens eenige Stoelen en Banken, allen met groen laken overtrokken. Het aanzienlyk gezelschap nam plaats in deeze afdeeling. Intusschen stonden de Kinderen, allen op het zindelykst uitgedoscht, gereed in hunne byzondere Vertrekken, om van daar, door twee Regenten, afgehaald, en in de Zaal geleid te worden. Zy begaven zig derwaarts, over de Plaats, in paaren, ten getale van tweehonderddrieëntachtig. In eene geregelde Orde namen de Suppoosten plaats, by en tegenover de Kinderen, welke onder hun dagelyksch opzigt stonden. Ten tien uuren verscheen de Kerkleeraar JAN HENDRIK VORSTIUS, en beklom den Spreekstoel, als zynde, door de Regenten van het Godshuis, verzogt, door het doen eener Redevoeringe, en het uitspreeken van gepaste Dankzeggingen en Gebeden, den Feestdag te heiligen. Het onderwerp der Redevoeringe was, naar aanleiding van *Psalm* LXVIII: *vs.* 5, 6. *De Verheerlyking der Voorzorge des Allerhoogsten over behoeftige Weezen.* Na 't afdoen der heilige verrigtingen, stondt een der Weeskinderen op, om, uit aller naam, voor het Gezelschap, een Dankvaers op te zeggen. Eene aanzienlyke somme werdt, by deeze gelegenheid, ten behoeve van het Godshuis, verzameld. Thans keerden de Heeren en Vrouwen te rug naar de Kamer der Regenten, alwaar, voor dezelve, eenige ververschingen gereed stonden, en de Kinderen, in de zelfde orde, als zy ge-

Luthersche Wees-huis.

Luthersche Weeshuis.

koomen waren, naar hunne byzondere Vertrekken. Hier vertoefden zy, tot één uur, wanneer ze, door het luiden van den Bengel, aan Tafel genodigd werden. Om de Kinderen, gezamentlyk, en als aan ééne Tafel, het middagmaal te doen houden, hadt men, op de Plaats, rondsom den achtkantigen Tuin, in de zelfde gedaante, een houten Vloer doen leggen, en op denzelven zestien boogen gesteld, door de Weeskinderen, met leevend groen, bloemen, kranzen en andere tooisels, ryklyk versierd. De Gaandery, welke deeze boogen formeerden, was, van boven, gedekt met Zeilkleeden, ter wederzyden festonswyze opgebonden, doch die, ingevalle het Wèder niet gunstig ware, konden nedergelaaten worden. Aan ieder styl hing een glaazen Kloklantaarn, en boven elke Tafel een Kaarskroon. Eene fraaie vertooning maakte dit alles, toen, in den avond, de lichten ontstoken waren. Onder deeze Gaandery schikten zig de Kinderen aan de zindelyk gedekte Tafels. Hier werden hun voorgedischt gebraaden Osfen- en Kalfsvleesch, gerookte Hammen, verzeld van graauwe Erwten, Bloemkool, Snyboonen en gestoofde Peeren: alles warm. Naast ieder bord lag een Wittebroodtje. Niet alleen de Suppoosten bedienden de Kinderen; zelf de Regenten en Regentessen vernederden zig, om daar aan de hand te slaan. Na het Voorgeregt volgde eene versnapering, bestaande in Aalbeziën, witte en blaauwe Pruimen, Peeren, en, eindelyk, voor ieder Kind,

een

een Taartje van een vierendeel ponds. Gelyk een Jongeling, uit het Huis, den Maaltyd hadt geopend, met een ftemmelyk Gebed, dus werdt ook dezelve, met eene eerbiedige Dankzegging, befloten. Thans hadden de blyde en vergenoegde Kinderen verlof, om zig, op de Binnenplaats, te mogen vrolyk maaken. Veel hielp, tot dit oogmerk, deels het fchoone Weder van dien dag, deels eene maatige teuge Wyns, met welke de Kinderen, naar gelange van hunnen ouderdom, *aan tafel*, befchonken waren. *Terwyl* de *Weeskinderen zig* aldus verlustigden, vierden de Regenten en Regentesfen, nevens de verdere aanweezenden, den blyden Feestdag, door het houden van een deftigen maaltyd. De Kamer der Regentesfen was daar toe gereed gemaakt. De Tafel, op welken, voor zesentwintig perfoonen, werdt opgedischt, pronkte, onder andere verfierfels, met een pragtig Middelftuk, verbeeldende den Tempel der Eeuwen, in een Gothifchen fmaak. In 't midden van het gevaarte, zag men, op een verheven Voetftal, die met Trappen opging, *de Ontferming*, gedekt door eene Zon, de hand reikende aan eenige Kinderen, op den voorgrond geplaatst, en houdende, in de andere, om hoog geheeven, hand, een vrugtdraagenden Cedertak. Het hoofd van 't Beeld was met Olyven bekranst. Naast hetzelve zag men eene Hen met eenige Kiekens. Op de vier hoeken des Tempels ftonden even zo veele beelden. Zy vertoonden de Genegenheid,

LUTHERSCHE WEESHUIS.

 de

Luthersche Weeshuis. de Aanneeming tot een Kind, de Voogdyschap en de Hulp. Boven de Ingangen des Tempels las men de naamen der Regenten en Regentessen:

Hendrik molkenboer.
Jan willem splitthof.
Hendrik wessels.
Hendrik pens.
Johannes kemper.
Catharina hals, Huisvrouw van den Heere george leopold.
Catharina elizabeth van corbag, Weduwe wylen den Heere lourens weddik.
Alida maria yssendorp, Huisvrouw van den Heere paulus justus determeyer weslingh.

Wyders pronkte nog de Tempel met de Beelden van Hoop, Vrede, Voorspoed en Geduurzaamheid. Het geheele Gevaarte was gedekt van het Beeld der Eeuwigheid, houdende, in haare hand, den Slangencirkel en het Jaargetal, en hebbende, op het hoofd, eenen brandenden Phoenix. Tegenover den Tempel, aan het benedeneinde van de Tafel, stondt een sierlyke Groep. Zy verbeeldde een vrugtdraagenden Vygeboom; aan den stam hingen de Wapens der Regenten en Regentessen. De Mildaadigheid, den Hoorn van Overvloed uitstortende, stondt onder den Vygeboom. Voor haar stondt een omstoken Altaar, 't welk omringd werdt van eenige Kinderen, in

in 't gewaat van het Huis, allen knielende, en, met opgehevene handen, aan den Almagtigen hunne dankbetuigingen opdraagende. Voor het Altaar zag men een Zwaan, een Burgt, een geopend Boek en het Wapen van LUTHERUS. Op de vier hoeken der Groep vertoonden zig de Liefde, de Oprechtheid, de Goedheid en de Standvastigheid. Beide Stukken, hebbende den Voorgrond, met bloemen, kunstig bestrooid, en zynde van Balustraden, met festonnen, omringd, waren gemaakt, en ten geschenke, edelmoedig, aangebooden door de kundige Desertwerkers CASPER GERD. BALKE *en Comp.* Aan den dus getooiden Disch, ryklyk, daarenboven, belaaden met gezonde en smaaklyke spyzen, plaatsten zig de Regenten met hunne Vrouwen, de Regentessen nevens haare Mannen, de Kerkleeraar J. H. VORSTIUS met zyne Echtgenoote, en nog twee Leeraars der Gemeente, die de staatelyke Godsdienstoefening hadden bygewoond. Even keurlyk als van het eerste, waren ook de fieraaden van het Nagerecht. Men zag aldaar een fraai Middenstuk, verbeeldende een op vier Leeuwen rustend antiek Voetstuk; uit het welk een Kolom opreest, aan welke een Wapenschild met een Zwaan hing. Nog hooger zag men de Waarheid, staroogende op eene straalende Zon, welke zy, in de regterhand, om hoog hieldt; in de andere hand hieldt zy een geopend Boek met eenen Palmtak. Met den rechter voet steunde zy op eene Hemelglobe.

LUTHERSCHE WEESHUIS.

LUTHERSCHE WEESHUIS.

Rondom het Voetstuk stonden Geloof, Hoop, Liefde en Standvastigheid. Ter rechter zyde zag men, in Strooizuiker, het Borstbeeld van LUTHERUS; boven hetzelve een antiek Ovaal, met het zinnebeeld van het Verstand; en, aan de slinker zyde, insgelyks in Strooizuiker, de Plaats, nevens de binnenzyde van het Weeshuis, gedekt van een ander Ovaal, nevens het zinnebeeld van den Tyd. De omtrek was versierd met Saxisch Beeldwerk, en antieke Hekken en Vaazen. Om een blyk te vertoonen van edelmoedige deelneeminge in de Vreugdebedryven van deezen Feestdag, hadt de Heer HERMANUS NOLTING verzogt, de Tafel, met dit Kunststuk, te mogen versieren. Het Gezelschap zat nog aan den Disch, wanneer de Binnen-Vader en Binnen-Moeder, nevens den eersten Schoolmeester, binnen traden, om, zo uit hunnen eigen naam, als uit dien der overige Suppoosten, te overhandigen eenige afdrukken van een Lofdicht, op die gelegenheid slaande. Kort daar op stonden de drie oudste Weesmeisjes binnen, een van welke, vervolgens, eene aanspraak, in onrym, deedt. Beiden werden, door den Eerw. VORSTIUS, minzaam bedankt, en tevens, gelyk ook de Jongeling, welke, 's voormiddags, een Lofgedicht hadt opgezegd, uit naam van Regenten en Regentessen, met een Zilveren Eerepenning begiftigd. Ten zeven uuren werden de lichten, op de Plaats, ontstoken, en plaatsten zig de Kinderen, ten half negen uuren

we,

wederom aan tafel. Hier, en vervolgens ginds en elders, verlustigden zy zig, tot elf uuren, wanneer zy zig ter ruste begaven, na dat, alvoorens, door de Regenten, hun verlof was gegeeven, om 's anderendaags een vryen dag te mogen hebben. De Suppoosten, op den dag van het Jubelfeest, geduurig onledig geweest zynde met het oppasfen en bezorgen der Kinderen, werden, den volgenden dag, afzonderlyk, onthaald.

LUTHERSCHE WEESHUIS.

Tot befluit merken wy hier nog aan, dat *Regenten en Regentesfen*, om de gedagtenis der blyde gebeurtenisfe, in duurzaam metaal, aan de nakomelingfchap over te leveren, twee Gedenkpenningen hadden doen vervaardigen. De eene Penning vertoont het Weeshuis, van de Plaats te zien. Boven het Huis leest men LUTH. DIAC. WEESHUIS; en op de Affneede, GESTICHT MDCLXXVIII, HET JUBILÉ GEVIERD 24 Augustus 1778. Op de Tegenzyde ziet men de Christlyke Liefde, van den Hemel mild bedeeld, verzeld van twee Weezen, in de Kleeding van het Huis, en dezelve, met den vinger, wyzende op het gunftig oog der Godlyke Voorzienigheid; men leest daar boven het Randfchrift: HY IS DER WEEZEN VADER. Ter zyde, op den Voorgrond, ftaat eene Piramide, en op dezelve een C, betekenende honderd, of eene Eeuw, uitgehouwen. Tegen den voet der Piramide rust het Wapen der Stad Amfterdam. In de Affneede leest men de woorden: TER GE-

LUTHER-SCHE WEE-HUIS.

DACHTENIS AAN DE WEEZEN UITGEDEELD. De andere Gedenkpenning vertoont, op de Voorzyde, insgelyks het Weeshuis, van de Plaats te zien, met het Omſchrift: HET LUTH. DIAC. WEESHUIS. In de Affneede ſtaat: GESTICHT MDCLXXVIII. Op de Tegenzyde ziet men den Tyd, in de gedaante van een Kind, 't welk bezig is om aan een Zuil op te hangen een Bord of Plankje, op het welk een Slangencirkel verbeeld wordt, en in denzelven een C, betekenende eene Eeuw. Op het Voetſtuk der Zuil ſtaat een Zwaan, terwyl het Wapen van Amſterdam tegen hetzelve leunt. Aan de Zuil leest men: EBEN HAEZER: *tot hier toe heeft ons de* HEERE *geholpen.* In den Rand ſtaat: OP HET EERSTE JUBILÉ GEVIERD IN AMSTERDAM, 24 Augustus 1778. Elk der Weezen ontving eenen der eerstgemelde Gedenkpenningen ten geſchenke, nevens een afdruk der Redevoeringe, door den Heer VORSTIUS uitgeſproken.

VII.

LUTHERSCHE DIACONIE EN BESTEEDELING-HUIS.

LUTHERSCHE DIACONIE *en* BESTEEDELING-HUIS.

Byvoegſel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 537.

Aanleiding der ſtigtinge.

Naar gelange van het aangroeiend getal van de Leden der Lutherſche Gemeente, hier ter Stede, nam ook het getal der behoeftigen toe. Behalven de nagebleevene Kin-

Kinderen van Leden, welke, by hun leeven, van de Gemeente getrokken hadden, en vervolgens in het Weeshuis geplaatst werden, was men nog bezwaard met anderen, welke in dat Gestigt niet gevoegelyk konden worden opgenomen. Daarenboven hadt men nog een goed getal bejaarde Leden, welke, voor eigen bestaan niet meer kunnende zorgen, op onderhoud, van wegen de Gemeente, eene regtmaatige aanspraak hadden. By deeze of geene byzondere persoonen plagt men deeze te besteeden. Twee nadeelen waren aan dit middel van ondersteuninge verknogt: de kosten liepen hoog, en, voor de opvoedinge der Kinderen, werdt de vereischte zorge niet gedraagen. Ook genooten de Oude lieden, dikmaals, niet het vereischte toezigt en bekwaame oppasfing. Om in die ongemakken te voorzien, hadt men, reeds in den jaare 1740, den voorslag gedaan, tot het stigten van een afzonderlyk Gebouw, waar in, zo wel de Weeskinderen als de behoeftige Gryzaarts en Oude Vrouwen, zouden kunnen worden opgenomen. Door dit middel oordeelde men, met minder kosten, alle de bovengemelde ongelegenheden te kunnen uit den weg ruimen. De voorslag was aanneemelyk, en vondt een gereeden byval. Doch, zo dra men, deswegen, een plan begon te beraamen, bevondt men, wel haast, dat de kosten der volvoeringe hooger zouden loopen, dan de toenmaalige toestand van de Kas

Luthersche Diaconie en Bestedelinghuis.

LUTHERSCHE DIACONIE EN BESTEEDELING-HUIS.

Kas der Gemeente toeliet te draagen. Met leedweezen zagen dan de Opzieners der Gemeente zig genoodzaakt, het heilzaam ontwerp ter zyde te stellen, tot dat 'er gunstiger tyden zouden gebooren worden. Allengskens ontstonden deeze tyden, zo door aanzienlyke Erfmaakingen, met voordagt, ten dien einde, besproken, als door ruime giften van milddaadige geevers. In den jaare 1768 werdt het heilzaam plan, van nieuws, by de hand genomen; en bevondt men zich thans genoegzaam in staat gesteld, om het ten uitvoer te brengen.

Aanvang van het Werk.

Zeer aanmerkelyk konde de gunst der Regeeringe de kostbaarheid der uitvoeringe doen opkorten. In het gedeelte der Stad, op de hoogte van de Weesperpoort, lagen toen verscheiden ledige Erven. Om een voegzaam gedeelte daar van, zullende dienen tot den grond van het Gebouw, leverde men een Verzoekschrift in; men verzogt, daarenboven, om vryheid van belastingen op de bouwstoffen, nevens eenige andere voordeelen. Gereedelyk werdt dit alles ingewilligd, door Hun Edele Groot-Agtbaarheden, altoos gezind om dusdanige Liefdestigtingen te begunstigen. In de maand July des jaars 1769, maakte men eenen aanvang met het graaven der fondamenten, en voorts met het inslaan van Masten. In de maand September hadt men dit Werk volbragt, wordende, op den zesden dier maand, den eersten Steen geleid. De Heer JAN GILDEMEES-

TER

ter *Jansz.* genoot deeze eere. Geduurende den Winter werdt de bouwing voortgezet.

Lutherssche Diaconie en Besteeding Huis.

Intusschen doorzag men, meer en meer, de kostbaarheid der Stigtinge, indien zy aan alle de bedoelingen zou beantwoorden, en dat men, daar toe, eene grooter somme zoude behoeven, dan 'er daadelyk voorhanden was. Tot voortzettinge van eene zaak, het algemeene belang betreffende, oordeelde men, daarom, alle de Leden der Gemeente te mogen aanspreeken. Hierom besloot men, tot eene *algemeene Geldverzameling.* *Dezelve geschiedde op den vyfden* Maart des jaars 1770. De milde giften der weldaadige Lutherschen stelden de Opzieners in staat, om, van toen af, het werk met yver door te zetten: met dat gevolg, dat het Gebouw, in de maand December des volgenden jaars 1771, in staat was, om eenige bewooners te kunnen ontvangen: gelyk ook met 'er daad gebeurde. 't Liep, egter, aan tot in de maand January des jaars 1772, dat men het Gebouw als zo volkomen voltooid aanmerkte, dat het staatelyk konde worden ingezegend. De Kerkleeraar paulus wesling verrigtte die plegtigheid, op den dertienden der gemelde maand, door het uitspreeken van eene opzettelyke Redevoering, in de Luthersche Oude Kerk.

Verzameling van penningen daar toe.

Het lutherssche diaconie-huis, op dat wy thans tot eene meer byzondere beschryving van het aanzienlyk Gebouw overgaan, staat in het Oostlyk gedeel-

Beschryving van het Gebouw.

LUTHERSCHE DIACONIE EN BESTEEDELING-HUIS.

deelte der Stad, op het Weesperveld, tegenover de Stads Plantaadje, op den hoek der Nieuwe Keizersgraft en Muidergraft; gevolglyk op ééne hoogte met het Stads Nieuwe Werkhuis, waar van het, door middel der Kerkstraat, is afgescheiden. Het is een langwerpig vierkant Gebouw, van drie verdiepingen, behalven den Kelder en den Zolder. De Voor- en Agtergevel beslaan de breedte van driehonderdvyfenzeventig, en de Zymuuren de lengte van tweehonderd en elf Voeten. In den Voorgevel, op de Muidergraft, zyn twee deftige Ingangen, ieder van welke, by avond, door twee fraaie Lantaarnen wordt verlicht. De Ingang, aan de Westzyde, aan den kant der Nieuwe Keizersgraft, dient alleen voor de Regenten en Regentessen; de Oostlyke, naast aan de Kerkstraat, is de gemeene Ingang van de bewooners. De toegang tot beiden is langs breede Trappen, die aan weerkanten opgaan. Het Frontespice, in den Voorgevel, pronkt met een fraaien Uurwyzer. Langs den Westlyken Ingang in het Huis getreeden zynde, ontmoet men, in de eerste plaats, de Kamer der Regenten. Het is een ruim vierkant Vertrek, hebbende, aan de Voorzyde, een aangenaam uitzigt op de Stads Plantaadje. De Kamer, die zindelyk behangen is, heeft twee Deuren. Boven ieder derzelven ziet men een fraai Schilderstuk, in den jaare 1773, door den Kunstschilder *F. C. Jacobi*, vervaardigd. Met de gewoone zinnebeelden, vertoont het eene

Ingangen.

Stuk

Stuk de *Vrede*, het ander het *Geloof*. In Luthersche Diaconie en Bestedeling-Huis.
ieder hoek van den Zolder, die fraai gestukadoord is, ziet men, in vier Medailjons, even zo veele Beeldtjes; zy verbeelden de *Godsvrugt*, de *Maatigheid*, de *Waakzaamheid* en de *Voorzigtigheid*. De Schoorsteen pronkt met een keurlyken Spiegel. Tegenover de deur van het Vertrek hangt, aan den Wand, een fraai gewerkt Uurwerk, en daar onder een kunstig geschreeven Gebed en Dankzegging, waar mede de Vergadering der Regenten geopend en beslooten wordt. Op eene andere plaats aan den muur, hangt eene geschreeven Naamlyst der Regenten, als mede een Plattegrond van het geheele Gebouw. Voorts heeft men 'er de noodige Kasfen, tot berging van Boeken, Papieren en andere noodwendigheden, en agter het Vertrek eene bewaarplaats van Klederen, Linnen en andere goederen. Genoegzaam van de zelfde gedaante, als de voorgaande, is de Kamer der Regentessen. Zy is aan de agterzyde van 't Gebouw, en heeft haar uitzigt over den Tuin. Ook hier ontmoet men, boven ieder deur, een Schilderstuk, van den bovengenoemden Kunstschilder *Jacobi*. Het eene is het zinnebeeld der *Liefde*, het ander van de *Zorge voor de behoeftigen*. Desgelyks heeft men hier, in de vier hoeken van den gestukadoorden Zolder, vier zinspeelende Beeldtjes in Medailjon; zy vertoonen de *Opregtheid*, de *Spaarzaamheid*, de *Opvoeding* en de *Zedigheid*. Door eene deur, in de Kamer der Regenten,

treedt

Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

treedt men in de Algemeene Eetzaal, zynde een ruim en licht Vertrek, langs de breedte van het Huis. Drie deuren zyn in dit Vertrek. Boven de eerste, straks vermeld, welke gemeenschap heeft met de Kamer der Regenten, leest men, in een rond, de naamen der twaalf Heeren Opzieneren tot den Opbouw van het Gestigt, nevens derzelver Wapens. De naamen der zes eerste Regenten en der vier eerste Regentessen, nevens derzelver Wapens, ter zyde daar van, ziet men uitgehouwen boven de tweede deur, recht tegenover de voorgaande. De derde, en wel de fraaiste deur, is in 't midden van de Eetzaal. Boven dezelve vertoont zig het Wapen der Stad, tusschen den *Hoed der Vryheid* en den *Staf van* MERKURIUS. Aan weerkanten ziet men, aan de eene zyde, een Leeuw, aan de andere zyde een Oyevaar, en daarboven een Adelaar. Onder het Wapen der Stad leest men, in een witten Steen, met zwarte letteren, dit Opschrift uitgehouwen.

Ter eere der Ed. Groot Agtbaare Heeren
Burgemeesteren van Amsterdam.

WILLEM HUYGHENS,
GUALTERUS PETRUS BOUDAEN,
EGBERT DE VRY TEMMINCK, en
JAN CLIFFORD.

Die, met bewilliging van den Ed. Achtbaaren Raad, den Grond tot dit Godshuis,

en

en den vrydom van de Stads Lasten, den 30ſten van December des jaars 1768, aan de Diaconie van de Lutherſche Gemeente geſchonken hebben, heeft deeze dit Gedenkteken van dat gunstbewys, en tevens van haare dankbaarheid, hier geplaatst. Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

In rang van de lyst der Heeren Burgemeesteren, hangen derzelver Wapens, met Bondelbylen en Lauwerbladen, zinnebeelden der Burgemeesterlyke waardigheid, twee aan elken kant, aan Festonnen, ter zyden van het *Opſchrift*. *Tegenover deeze* deur, aan de overzyde van het *Vertrek*, ſtaat een fraai Orgel, vertoonende, van boven, den harpſpeelenden Koning DAVID, tusſchen twee Engelen, insgelyks van ſpeeltuigen voorzien. Het wordt beſpeeld door eenen inwooner van het Huis, welke daar toe lust en bekwaamheid heeft. Recht voor het Orgel ſtaat een Lesſenaar of Geſtoelte. 's Morgens onder het ontbyt, en 's middags en 's avonds, geduurende den maaltyd, neemt de Schoolmeester daar in plaats, om het Gebed en de Dankzegging te doen. In de Winteravonden wordt dit Vertrek verlicht door vyf Kaarskroonen: eene groote, in 't midden van de Zaal, en vier kleine, in ieder der hoeken. Een Predikſtoel, nevens het Geſtoelte voor Regenten en Regentesſen, die, egter, alleenlyk gebruikt worden op Zon- en Feestdagen, worden bewaard in een Kamertje, naast het Eetvertrek. Voorts geeft de groote middendeur deezer Zaale

Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

den toegang tot den Zwakke-Vrouwenhaard, zynde een vry goed en ruim vierkant Vertrek. Onmiddelyk daar op volgt de Slaapkamer der oude zwakke Vrouwen. Men telt aldaar tachtig ruime en luchtige Bedsteden. Daarenboven vindt men 'er een goed getal kleine Kasjes, allen genommerd, dienende tot bewaarplaatsen van eenige noodwendigheden. Elk heeft daar van eenen sleutel. Tegenover deeze Slaapkamer ontmoet men de Apotheek van het Huis; zy is in eene zeer nette orde ingerigt, en ryklyk voorzien van een goeden voorraad van dienstige geneesmiddelen. Men heeft hier een hoogen Stoep, langs welken men, met eenige Trappen, afklimt in den Tuin. Hier op volgt de Uitdeeling-Kamer voor de Diaconie. Ten allen tyde wordt in dezelve, een ruime voorraad van Linnen, Wollen en andere noodwendigheden bewaard. Daarenboven wordt dit Vertrek gebruikt, om des Zondags in hetzelve oeffening te houden voor de Kinderen. Digt daar by hebben de Binnen-Vader en de Binnen-Moeder eene zeer nette Kamer, benevens een Komptoir, die op den Tuin hun uitzigt hebben. Alle de Vertrekken, welke wy tot hier toe beschreeven hebben, zyn op de eerste of benedenste verdieping. Om licht te scheppen, of om toegang te geeven tot de Kamers, zyn hier, wyders, verscheiden lange en ruime Gangen. Aan het einde van eenen derzelven, by de Kamer der Regenten, leest men, in een sierlyk lofwerk, den tyd,

op

op welken de eerste Steen van het Huis geleid werdt, als mede den naam van den Heere GILDEMEESTER, die, zo als boven is aangemerkt, dit werk verrigt heeft. Opgaande naar de tweede Verdieping, ontmoet men, insgelyks, aldaar, verscheiden Vertrekken, tot deeze en geene oogmerken dienende, overeenkomstig met de algemeene inrigtinge. Men heeft 'er de Kamer der *Zieken-Moeder*, de Zieken-Kamer der Mannen, eene Slaapkamer voor honderdenvier zo Mannen als Vrouwen, en, tegenover *dezelve, tusschen de twee Binnenplaatsen*, de *Ziekenkamer der Vrouwen.* Recht boven de Kamer van Regenten heeft men de Apothekers-Kamer; voorts, daar nevens, de Linnen-Naaikamer, eene Provisie-Kamer, de tweede Moeders-Kamer, en eindelyk, tegenover dezelve, eene Slaapkamer, met vierëntachtig Bedsteden. Niet minder is het getal van Vertrekken, van welke de derde of bovenste *Verdieping* is voorzien. Eerst koomt men aldaar aan de Kamer van de Wollen-Naaivrouw; aan de overzyde van welke men wederom eene Slaapkamer heeft, met achtëntachtig Bedsteden. Op deeze volgt de School, en agter dezelve de Kamer van den Schoolmeester; met welke onmiddelyk verknogt is de Kinderen-Moeders-Kamer; die, aan de overzyde, wederom een Slaapvertrek heeft voor honderd en vier, zo Mannen als Vrouwen en Kinderen. De Zieken-Vader heeft, naast dit Vertrek, zyne Kamer; een gedeelte van dezelve wordt gebruikt van

LUTHERSCHE DIACONIE EN BESTEEDELING-HUIS.

LUTHERSCHE DIACONIE EN BESTEEDELING-HUIS.

den Knegt van den Apotheker. Behalven alle deeze Vertrekken, heeft men nog de Styf-Kamer, de Styf-Moeders-Kamer, den Kleermaakers-Winkel, en, eindelyk, tusschen de twee Binnenplaatsen, de Naai-Kamer. Boven over alle deeze Vertrekken en Kamers, en alzo over het geheele Huis, loopt een ruime Zolder; hy dient deels tot eene bewaarplaats van Turf en andere brandstoffen, deels tot eenen Droogzolder van Linnen en andere Kledereen. De Kamers en Vertrekken, welke wy nu beschreeven hebben, loopen rondom twee ruime Binnenplaatsen, die waterpas leggen met de Straat, voor en ter zyden van het Gebouw, en rondom betimmerd zyn. Op de eerste Binnenplaats staat een groote steenen Pomp, met een Lantaarn boven op dezelve. Ook heeft men hier een ruimen Regenwaterbak. In den Zuidlyken Muur ziet men een Uurwyzer met een slaanden Klok. Ook hangt aldaar een Klok of Bengel; door 't luiden van welken de tyd van eeten en om zich aan tafel te zetten, wordt aangekondigd. Rondom deeze Binnenplaats heeft men de Mannen-Haard, eene zeer ruime Keuken, het Eet-Vertrek voor de Supposten, met twee Voorraad-Kamertjes daar tegen over; voorts een zogenaamd Vaatehok, en daar tegen over twee Voorraad-Kelders. Rondom de tweede Binnenplaats, die, even als de voorgaande, van Pomp- en Regenwaterbak voorzien is, loopen desgelyks verscheiden Vertrekken: als de Vrouwen-Haard, de Brood-Kamer, een ruim

ruim Turf-Hok en een Wasch-Hok. Langs den Agter-Buitenstoep van het Huis koomt men in een fraaien ruimen Tuin, die hetzelve genoegzaam aan drie zyden omringt, en, door middel van een hoogen steenen Muur, van den gemeenen Weg is afgeslooten. In twee deelen is deeze Tuin onderscheiden. Het eene, en wel het grootste gedeelte, is geschikt voor Regenten en Regentessen, of voor de zulken, welke, door deeze, daar toe de toegang wordt verleend. *Volgens gunstig verlof van gemelde Regenten en Regentessen*, heeft de *Apotheker van het Huis de vryheid*, om van een gedeelte des Tuins te mogen gebruik maaken, tot het aankweeken van uitheemsche en binnenlandsche Planten en Gewassen. Behalven andere sieraaden, ontmoet men hier een fraaien en zeldzaamen *Zonnewyzer*, door eenen bewooner van het *Gestigt* gemaakt, en aan Regenten en Regentessen ten geschenke gegeeven. Het ander gedeelte van den Tuin dient tot eene plaats van uitspanninge en verlustiginge voor de Kinderen en Oude Lieden. Aan deezen Tuin staat een ruim Stookhuis; het dient deels ten gebruike des *Apothekers*, *deels tot het kooken* van water tot Koffy en Thee, of tot het glimmen van Koolen, met welke de Oude Lieden, in den Wintertyd, geriefd worden. De steenen Muur, boven vermeld, welke den Tuin insluit, heeft drie Uitgangen: den eersten, welke de aanzienlykste is, op de Nieuwe Keizersgraft; den tweeden op de

Lutherasche Diaconie en Besteedeling-Huis.

Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis. Muldergraft; en den derden in de Kerkstraat: doch deeze laatste wordt zelden of nooit gebruikt.

Bestuur. Het opzigt over het Gebouw, welk wy, dus lang, beschreeven hebben, en over de verzorging van deszelfs bewooners, berust op zes Regenten en vier Regentessen. Van de eerstgemelden worden drie uit de rustende, en drie uit de dienende Diakenen verkoozen. De eersten bekleeden hunnen post drie agtereenvolgende jaaren, de anderen slegts één jaar. De Regentessen, twee van welke Vrouwen van Ouderlingen, en de twee andere van Diakenen zyn, blyven twee jaaren in dienst. De gewoone Vergaderingen, zo van Regentessen, als van Regenten, worden gehouden, 's Maandags, telkens om de veertien dagen. Alle deeze Vergaderingen worden, door het Voorzittend Lid, met een Gebed geopend, en met eene Dankzegging beslooten.

Suppoosten. De Suppoosten van dit Huis, zyn de Binnen-Vader en de Binnen-Moeder, de tweede Binnen-Moeder, een Apotheker, een Schoolmeester, eene Linnen-Naaivrouw, eene Wollen-Naaivrouw, een Zieken-Vader en eene Zieken-Moeder, eene Styf-Moeder, eene Kinder-Moeder, een Kleermaaker, een Schoenmaaker, twee Poortiers en nog verscheiden andere mindere bedienden.

Vereischten der inwooners. De volgende vinden wy vermeld, als de vereischten, om in dit Liefdegestigt te kunnen worden opgenomen. Mans- of Vrouwspersoonen, die inwooning en kost,

in

in dit Gebouw, verzoeken, moeten boven de zestig jaaren oud, en, ten minste, twintig jaaren Ledemaaten van de Lutherſche Gemeente geweest zyn. Men ontvangt 'er zo wel gehuwden als ongehuwden, mids de gemelde vereischten bezittende. By hunne intrede in het Huis, moeten de eigendommen en bezittingen, hoe veel of weinig dezelve mogen weezen, zuiver en ter goeder trouwe, aan de Regenten, opgegeeven en ter hand geſteld worden. Ook moeten ze afſtand doen, aan de Regenten, van de penningen, *welke zy, ſtaande hun verblyf in het Huis, trekken uit de Kas van deeze* of geene Gilden, tot welke zy voormaals plagten te behooren; doch, van deeze penningen, wordt, gemeenlyk, eenig gedeelte, weeklyks, uitgekeerd, aan de Oude Lieden, welke dezelve inbrengen. Kinderen, welker Ouders, geene Leden der Lutherſche Gemeente zynde, nogthans van de Diaconie onderſtand genooten hebben, of welker Vaders ter Zee of anderzins uitlandig zyn, worden in dit Godshuis toegelaaten; mids, evenwel, dat ze niet hooger dan den ouderdom van zestien jaaren bereikt hebben. Ter voorkoominge van geſchillen, hebben de Opzieners der Lutherſche Gemeente met de Nederduitſche Gereformeerde Diaconie deeze overeenkomst beraamd: te weeten, dat de Kinderen van een Lutherſchen Vader en eene Gereformeerde Moeder, of van een Gereformeerden Vader en eene Lutherſche Moeder, na het overlyden der Ouderen, koomen zul-

Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

len ten laste van die Gemeente, by welke de langstleevende Lidmaat is geweest.

Opvoeding.

Voor de Opvoeding der Kinderen wordt hier de noodige zorge gedraagen. Zy ontvangen onderwys, niet alleen in het leezen, schryven en rekenen, maar ook in de gronden van den Godsdienst, volgens de begrippen der Lutherschen. Zo ras de Jongens den bekwaamen ouderdom bereikt hebben, worden zy op een Ambagt of Handwerk besteed, overeenkomstig met hunne vatbaarheid of verkiezinge. De tyd van hun Leerlingschap wordt gemeenlyk bepaald op zes jaaren. De Meisjes leeren, binnenshuis, linnen of wollen naaijen, breiden en soortgelyke handwerken, geschikt om dezelve tot bekwaame dienstboden te vormen, of op eenige andere eerlyke wyze voor eigen bestaan te doen zorgen. Op den ouderdom van twintig of tweeëntwintig jaaren, of zo veel vroeger, als zy bekwaam geoordeeld worden, hunnen eigen kost te kunnen winnen, mogen de Kinders het Huis verlaaten. Even als in andere Godshuizen gebruikelyk is, ontvangen ze als dan een behoorlyk uitzet. Voor de Jongens bestaat dit, behalven eenig Linnengoed, in twee Pakken klederen, Rok, Kamizool en Broek, het eene zwart, het ander bruin; voor de Meisjes, in een Kist, met behoorlyke klederen, aan hunnen stand voegende, verschooning van Linnen, en daar boven drie Guldens aan Geld. Van de Oude Lieden, zo wel als van de Kinderen, die in het Huis overlyden, koomt de geheele

na-

nalaatenschap ten voordeele van de Luthersche Diaconie; deeze is ook erfgenaame van de goederen der zodanigen, die, na dat zy het Huis hebben verlaaten, iets overwinnende, zig niet hebben uitgekogt. Loflyk en naauwkeurig is de orde en schikking, welke men, in dit Gestigt, op de onderhouding van Godsdienstoefeninge heeft beraamd, ten behoeve, inzonderheid, van zodanige Oude Lieden, die, door zwakheid, buiten staat zyn om de openbaare samenkomsten, in de Kerken, te kunnen *bywoonen*. *Ten algemeenen dienste* der Gemeente heeft de *Luthersche Kerkenraad* drie Krankbezoekers aangesteld. Deeze zyn gehouden, beurtelings, om de drie Maanden, geduurende eene van dezelve, het heilig dienstwerk te verrigten. Die aan de beurt is, leest, uit VELTEN, of uit de *Schriften* van eenigen anderen Lutherschen Godgeleerde, eene Leerrede voor aan de Vergaderinge; welke bestaat, niet slegts uit de bewooners van het Huis, maar ook, dikmaals, uit een aanzienlyk getal van andere toehoorders. Deeze Godsdienstoeffening wordt gehouden in de Eetzaal; aan ieder Uitgang van welke eene Armbussche is geplaatst, om de *Liefdegaven* der Vreemdelingen te ontvangen. Daarenboven wordt 'er, op elken Zondag, eene Oefening of Katechizatie gehouden, ten behoeve van de Kinderen, om dezelven in de gronden van den Godsdienst te onderwyzen. Op den jongsten Leeraar der Gemeente berust de post, om, tweemaalen

Luthersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

LUTHERSCHE DIACONIE EN BESTEEDELING-HUIS.

's jaars, aan de Oude Lieden, welke niet in staat zyn om te kunnen uitgaan, het Heilig Avondmaal toe te dienen. Ook is deeze gehouden, dezelve, op het Krankbedde, of in andere omstandigheden, in welke zy des Leeraars toespraak begeeren, geestlyke vertroostingen toe te deelen. Eindelyk wordt nog, elken Donderdag voormiddag, in de Eetzaal, ten behoeve der oude Mannen en Vrouwen, Katechizatie of Godsdienstige Oefening gehouden.

Spyze, enz.

Volgens eene schikking, by de oprigting van het Huis, omtrent de gewoonlyke spyze, vastgesteld, is, zo wel die der Kinderen als der Oude Lieden, *'s Zondags* middags, Wittebroodzop, en 's avonds Bier en Brood; *'s Maandags* middags, graauwe Erwten, 's avonds Karnemelk; *'s Dingsdags* middags, groente met vleesch, 's avonds Zoetemelk; *'s Woensdags* en *Saturdags* middags, Gort en Kaas en Brood, 's avonds Bier en Brood; *'s Donderdags* middags, groene Erwten, 's avonds Zoetemelk; *'s Vrydags* middags, witte Boonen of Gort, 's avonds Karnemelk. Het Ontbyt, 't welk des Zomers ten half zeven uure, doch in den Winter een half uur laater, wordt gebruikt, bestaat uit een stuk Brood met Boter en Kaas, nevens een glas Bier, voor ieder, zo wel de Kinderen als de Oude Lieden. Die Koffy of Thee begeert, moet zulks uit eigen beurs bekostigen; doch ontvangt, daar toe, het gekookt water van het Huis om niet. Elken Vrydag wordt 'er verschooning van

Lin-

Linnen- en Wollen klederen afgegeeven. Daar tegen zyn de bewooners gehouden, de vuile klederen, aan daar toe gestelde oppassers, den volgenden dag, ter hand te stellen. In den Zomer worden, gemeenlyk, de Bedden, om de vier, doch in den Winter om de zes weeken verschoond. Voorts heeft men de noodige schikkingen beraamd, om de Vertrekken, Kamers en Zaaken behoorlyk te luchtigen en rein en zuiver te houden.

Lutersche Diaconie en Besteedeling-Huis.

De Kleeding, zo der Oude Mannen als der *Jongens*, bestaat uit een *bruinen Rok*, Kamizool en Broek, *van bruin grof Laken*, met gladde bruine beenen knoopen. De Oude Vrouwen en Meisjes draagen Jak en Rok van bruine Sersje.

Kleeding.

Volgens den aart der zaake is het getal der bewooneren niet altoos even groot. In September des jaars 1789 telde men 'er ruim vierhonderd Oude Mannen en Vrouwen, doch weinig meer dan veertig zo Jongens als Meisjes.

Getal der bewooners.

VIII.

WEESHUIS *der* DOOPSGEZINDEN.

Weeshuis der Doopsgezinden.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 545.

Nadat het Weeshuis der Doopsgezinde Gemeente, haare Vergaderingen houdende by het Lam en den Toren, in den jaare 1777, honderd jaaren hadt gestaan, werden de Bestuurders van het Godshuis te raa-

Eeuwfeest van het Weeshuis.

Wees-huis der Doopsgezinden.

raade, van deeze gebeurtenisse een staatelyke gedagtenis te vieren. Men bepaalde daar toe den zesentwintigsten van Maart des genoemden jaars. Volgens een aangenomen gebruik, by deeze Gemeente, rust op derzelver twee jongste Leeraars in den dienst de verpligting, om de veertien dagen, 's Woensdags middags, de Kinderen in de gronden van den Godsdienst te onderwyzen. De oudste dier twee Leeraaren, zynde wylen de Eerwaardige Heer JAN LIPKENS, door de Heeren Regenten daar toe verzogt zynde, opende de plegtige verrigtingen van den dag, met het uitspreeken eener doorwrogte Redevoeringe. Behalven eene historische beschryving van de opkomst van het Weeshuis, behelsde dezelve eenige Zedekundige aanmerkingen over de *Nuttigheid van dit, en andere zodanige Huizen.* Onder een aanzienlyken toeloop, zo van Leden der Gemeente, als van andere toehoorderen, werdt deeze Redevoering, in den voormiddag, uitgesproken, in de Vergaderplaats by het Lam; van den Kerkenraad der Gemeente hadt men daar toe de gunstige toestemming ontvangen, dewyl geen der Vertrekken van het Weeshuis, behalven dat zy, op dien dag, tot andere oogmerken moesten dienen, ruim genoeg was, om de verwagt wordende menigte te bevatten. Sedert, doch op een afzonderlyken dag, deedt de jongste der twee Leeraaren, de Eerwaardige Heer H. TICHELAAR, eene Aanspraak tot de Kinderen in het Weeshuis, om dezelve hunnen pligt, ne-

nevens eenige andere byzonderheden, meer opzettelyk onder 't oog te brengen. Zo wel als de Redevoering, is, vervolgens, op verzoek van Regenten, de Aanspraak in 't licht gegeeven. Na het eindigen der Redevoeringe, zou, volgens genomen besluit, de gebeurtenis, door een staatelyken maaltyd, gevierd worden. Diensvolgens begaven zig Regenten en Regentessen, nevens eenige Oud-Regentessen, midsgaders de genoemde beide Leeraars, met derzelver Vrouwen, mede tot de zamenkomst genodigd, *uit de Kerk na het Weeshuis.* Hier vonden zy, zo in de Kamer van Regenten, als in die der Regentessen, eenige ververschingen gereed gemaakt. Intusschen schikten zich, allengskens, de Weeskinderen aan tafel. Zo dra de spyzen waren opgedischt, verscheen, nevens de Regenten, de bovengenoemde jongste Leeraar H. TICHELAAR, in het Eetvertrek, om, door het uitspreeken van een *Gebed*, den Maaltyd te openen. Deeze was, naar gelange van den rang der aanzittende Gasten, uitgezogt en keurlyk. Terwyl de Kinderen zig aan tafel verlustigden, werdt het aanzienlyk gezelschap insgelyks aan den disch genodigd. De Naai-Kamer, een zindelyk Vertrek, hebbende het uitzigt, van agter, over den Tuin van het Huis, diende thans tot eene Eetzaal. Driemaalen werdt 'er opgedischt, met keurlyk toebereide Vaderlandsche spyzen. Onder het Nageregt stonden de Weeskinderen binnen, en zig, langs heenen, agter de aanzittende Gasten, ge-

WEES-HUIS DER DOOPSGEZINDEN.

WEES-HUIS DER DOOPS-GEZINDEN.

geplaatst hebbende, heften dezelve eenige Psalmgezangen aan, op de gelegenheid van den dag toepasselyk. Na den maaltyd begaven Mannen en Vrouwen van het aanzienlyk Gezelschap, zig in hunne afzonderlyke Kamers, alwaar zy het overige van den avond doorbragten, terwyl, intusschen, de Kinderen, in de Eetzaal der Meisjes, die hun, 's middags, tot eene Eetkamer hadt gediend, zig onderling verlustigden. Het behaagde aan Heeren Regenten, die de Maaltyden hadden bekostigd, daarenboven, zo onder de Kinderen als aan de Suppoosten, by deeze gelegenheid, een geschenk in geld uit te deelen. Wyders betoonden dezelve hunne erkentenis, aan de bovengenoemde Leeraaren, met eene vereering van een Porceleinen Thee-Servies. 't Lust ons hier nevens te voegen eene naamlyst van Regenten en Regentessen, welke, ten tyde van het staatelyk Eeuwfeest, het bewind voerden over het welbestuurde Godshuis.

Regenten.

GERRIT BOSCH.
ANTONI HARTSEN.
JAN VAN HALMAAL.
HENDRIK STOKKELAAR.
JACOBUS VERHAMME.

Regentesſen.

Weeshuis der Doopsgezinden.

Eva van maurik, Weduw wylen den Hoogleeraar tjerk nieuwenhuis.

Jozina van vollenhoven, Weduw wylen den Heere abraham graafman.

Cornelia de clerck, Weduw wylen den Heere jan van reghen.

Maria aletta maten, Weduw wylen den Heere willem van oosterwyk.

Margareta verhamme, Weduw wylen den Heere jakob de neufville.

I X.

WEESHUIS *en* HOFJE *der* DOOPSGEZINDEN *van de* VERGADERINGE *in de* ZON.

Byvoegſel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 603.

Weeshuis en Hofje der Doopsgezinden van de Vergaderinge in de Zon.

By het geen onze doorluchtige Voorganger, de Heer j. wagenaar, op dit Artikel, heeft aangetekend, hebben wy het volgende te berigten. Sedert 's Mans beſchryving van dit Geſtigt het licht zag, volvoerden de Opzieners der Gemeente het voorneemen, daar in vermeld, om het huis, tegen het Hofje ſtaande, tot een Weeshuis te vertimmeren. Het Gebouw verkreeg alzo eene meerdere uitgebreidheid;

Wees-huis en Hofje der Doops-gezinden van de Vergaderinge in de Zon.

heid; het diende niet slegts ter huisvestinge van Oude Vrouwen, maar verstrekte ook tot een Weeshuis. Dit kwam reeds tot stand 's jaars na de volbouwing van het Hofje, te weeten in den jaare 1766. Door verloop van tyd, groeide, allengskens, het getal der Weeskinderen; te bekrompen werdt de ruimte, om dezelve behoorlyk te kunnen huisvesten. Men vondt zig aldus genoodzaakt, op eene vergrooting bedagt te zyn. Bekwaame gelegenheid, daar toe, vondt men, welhaast, in den eigendom van een Burgerhuis, aan de Gemeente behoorende, staande op de Prinsegraft, ten Noorden van de Prinsestraat, en schietende, met het agterste gedeelte, tegen het Hofje en het Weeshuis. In den jaare 1790 werdt tot de vergrooting het besluit genomen, en hetzelve ook met 'er daad volvoerd.

In den Voorgevel, op de Prinsegraft, boven de schuifraamen van het benedenste Vertrek, leest men, met vergulden letters, in eenen Steen uitgehouwen, de volgende woorden: Het Hofje en Weeshuis van de Kerk de Zon. Terwyl men den ouden Ingang, in de Prinsestraat, heeft behouden, ontmoet men ook hier eenen Ingang, naast de nieuw aangetrokkene wooning, door een overdekten Gang. Voor aan de Straat ziet men eene ruime en luchtige Eetzaal, en agter dezelve eenen Keuken, die zyn licht, van de Binnenplaats, ontvangt. Aan deeze Binnenplaats, aan welke het oude Gebouw staat, heeft men eene

eene Naaikamer, en, boven dezelve, een Slaapvertrek voor de Meisjes, als mede, ten behoeve van dezelven, eene Ziekenkamer. Beneden ontmoet men eene Zieken-kamer voor de Jongens. Wyders ziet men, aan de Binnenplaats, een voegzaam Vertrek, 't welk tot eene School verstrekt. Daar tegen over, aan den Zuidkant, hebben de Binnen-Vader en Binnen-Moeder twee kleine Vertrekken, en nog eene andere ruimer Kamer boven de Keuken. In het nieuwe Gebouw, voor aan de Straat, *boven de Eetzaal, is de Kamer van* Regentesſen, *een ruim en zindelyk Vertrek*; voor den Schoorsteen leest men een zesregelig Vaers van wylen den lieflyken en godvrugtigen Dichter BERNARDUS DE BOSCH *Jeronimusz*, weleer Diaken deezer Gemeente. De Kamer der Regenten is agter die der Regentesſen, en insgelyks een zindelyk Vertrek. Boven de Vergaderplaats van Regenten, hebben de Jongens hun Slaapvertrek. Voor hetzelve, en aldus aan de Straat, boven de Kamer der Regentesſen, heeft men eene voegzaame bergplaats voor klederen en andere soortgelyke noodwendigheden, tot het Huis behoorende. De derde Verdieping, van welke men, langs een Plat of opene Gaandery, toegang heeft tot den Zolder van het Agterhuis, is eene ruime Kleerzolder, welke de geheele lengte van het nieuwe Gebouw beslaat. Nog hooger, en onmiddelyk onder het Dak, is een ruime Turfzolder.

WEESHUIS EN HOFJE DER DOOPSGEZINDEN VAN DE VERGADERINGE IN DE ZON.

Roomsch-Katholyke-Ouden-Armen-Comptoir.

X.

ROOMSCH-KATHOLYKE-OUDEN-ARMEN-COMPTOIR.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 561.

Sints het overlyden van den Heere J. WAGENAAR, is 'er eenige verandering ontstaan, zo in de verzameling van middelen, tot onderstand der behoeftigen onder de Roomschgezinden, als omtrent de wyze op, en de persoonen, door welke zy bedeeld worden. Meermaalen hadden de Bezorgers der Armen, onder deeze Gezinte, in overleg genomen, of het middel van geldverzamelinge, 't welk zich, tot nog toe, alleen tot de Huizen van de gegoedsten onder hen bepaald hadt, niet indiervoegen zou kunnen geregeld worden, zo als het by de meeste Protestantsche Christenen gebruikelyk is, te weeten, geduurende of na het afloopen der openbaare Godsdienstoeffeninge. Men kwam daar toe, ten langen laatste, tot een besluit, en nam 'er de eerste proeve van, in de maand December des jaars 1771. Gelukkig slaagde dit middel. Veelen openden nu de hand, die, voormaals, zomtyds door mangel aan bekende gelegenheid, om hunne giften uit te deelen, hunne beurs gesloten hielden. Van veel dienst, voor de Roomschgezinde Gemeente, was deeze vermeerdering van inkomsten, van wegen het, hand over

hand,

hand, toeneemende getal van behoeftige Ledemaaten.

ROOMSCH-KATHOLYKE-OUDEN-ARMEN-COMPTOIR.

Onze doorluchtige Voorganger heeft, elders, verslag gedaan, hoe, nog ten zynen tyde, de Pastoors der byzondere Kerken belast waren met de moeite, om, onder hunne noodlydende Leden, behalven eenig geld, Kaas en Gort uit te deelen. Daar, in eene volkryke Stad, alwaar men zeer veele Roomschgezinden telt, de post van Pastoor, op zig zelven, moeielyk is, van wegen de Geestlyke verrigtingen, daar aan verknogt, *wierdt dezelve, door deeze tydlyke zorgen, voor veelen, merkelyk verzwaard.* Van hier dat de Regenten, of Armen-Bezorgers, in overleg namen, om de Geestlykheid van deeze moeite te ontheffen, en dezelve op hunne eigen schouderen te laaden. De groote zwaarigheid, daar tegen, was, het vinden van eene plaats, ruim genoeg voor het getal behoeftigen, om in orde en zonder verwarring te kunnen bedeeld worden. Het Comptoir, op den Nieuwe-Zyds-Agterburgwal, was, in allen opzigte, tot het beraamde plan, ongeschikt. Onder dit alles wierdt de Schouwburg, op de Keizersgraft, een prooi der vlammen. Nu was 'er een Erf ledig, ruim genoeg om een voegzaam Gebouw te kunnen bevatten, tot het bestemde oogmerk dienstig. Regenten van het Armen-Comptoir traden dan in onderhandeling, en kogten, op den achttienden Augustus des jaars 1772, van Heeren Regenten, den grond van den af-

Roomsch-Katholyke-Ouden-Armen-Comptoir.

gebranden Schouwburg, voor eene somme van zevenëntwintigduizend en vyfhonderd Guldens. Straks daar na maakte men eenen aanvang van den opbouw des nieuwen Gestigts, waar van wy nu eene beschryving zullen geeven.

De Poort, aan de zyde van de Keizersgraft, door den geduchten brand, niet beschadigd zynde geworden, vertoont zich nog in haaren ouden staat, alleenlyk met dit onderscheid, dat men, ter wederzyden, in de plaats der kleine Kamertjes, die men 'er vondt, een yzeren Hek gemaakt heeft. Het Voorplein zynde overgegaan, koomt men aan de geweezene wooning van den Kastelein des Schouwburgs. Van dezelve niets anders dan de Kap zynde afgebrand, is zy in haaren voorgaanden stand gebleeven, alleen met deeze uitzondering, dat het groote Portaal, 't welk den toegang in den Schouwburg plagt te verleenen, vertimmerd is tot eene Zykamer, ten dienste des bewooners van het Huis; 't welk hy geheel tot zynen dienst heeft, uitgezonderd de eerste Voorkamer. In dit Vertrek, welk, voormaals, tot eene Kamer der Regenten van den Schouwburg diende, wordt thans het Comptoir gehouden. Behalven de noodige Kassen en bewaarplaatzen, voor Boeken en Papieren, ziet men hier thans het fraai uitgevoerd Schilderstuk van JACOB DE WIT, 't welk, voorheen, voor den Schoorsteen van het voorgaande Comptoir, op den Agterburgwal, plagt te hangen, en door den Heer J. WAGENAAR reeds

reeds beschreeven is. Daarenboven ziet men nog, in dit Vertrek, twee nieuwe Stukken, door den beroemden Kunstenaar J. BUYS geschilderd; zy verbeelden den *Godsdienst*, het *Geloof*, de *Hoop* en *de Liefde*. Naast deeze Stukken hangt eene Uitlegging van dezelve, in een zesregelig Vaers, van den Mede-Regent en Dichter J. F. DELSING, en op zyn bevel in gouden letteren geschreeven. ROOMSCH-KATHOLYKE-OUDEN-ARMEN-COMPTOIR.

Daar Godsdienst, *biddende opgetoogen,*
Het offer van 't Geloof *beschouwt,*
Het welk eerbiedig neêrgeboogen,
Op Jesus heilrijk Kruis vertrouwt,
Doen Hoop *en* Liefde *eene Eerzuil stichten,*
En leeren uit Gods wet haar pligten,

Voorts staat, in dit Comptoir, eene groote gemetzelde Brand-Kas, zynde de bergen bewaarplaats van Obligatien en andere Papieren van aangelegenheid. Ook ziet men 'er eene Balie, van Mahoniehout, zeer fraai gewerkt. Dit alles, nevens de verdere sieraaden, hebben de Regenten, welke, ten tyde der stigtinge, in dienst waren, edelmoediglyk, bekostigd.

Den Gang van het Woonhuis zynde doorgegaan, koomt men aan een tweeden Gang, behoorende tot het nieuw Gebouw. Ter regterzyde, in denzelven, heeft men den Ingang in een Vertrek, 't welk tot eene Bedeelkamer dient; aan de andere zyde koomt men in eene Spreekkamer: men ziet alhier verscheiden Kasfen, die-

ROOMSCH-KATHOLYKE-OUDEN-ARMEN-COMPTOIR.

nende tot bewaarplaatſen van Boeken en Papieren. Deezen tweeden Gang ten einde zynde, koomt men op den verderen grond van den afgebranden Schouwburg, door eene Deur, welke, vóór den vernielenden Brand, voor aan het Woonhuis van den Kastelein plagt te ſtaan, doch die meest onbeſchadigd is gebleeven. Met haare verhevene Kolommen, ſtaat deeze Deur of Poort op een verhevenen Stoep, en maakt aldaar eene zeer fraaie en deftige vertooning. In eenen ſteen van wit Marmer, ſtaat boven dezelve het volgende Tydvaers, van den boven genoemden Heere DELSING, uitgehouwen.

Beſchouw op nieuw een Huis, waar nog het lustig Kroost
Van yver de Ouden Stok in zyn elende troost.

De Kelders van het Oude Gebouw, van de geleedene ſchade, naar behooren, herſteld zynde, dienen thans tot eene bewaarplaats van Gort en Kaas, die, onder de Armen, worden uitgedeeld.

Wat nu de wyze der bedeelinge aangaat, zy geſchiedt in deezervoege. Weeklyks, op Woensdag, vervoegen zig de behoeftigen aan het Comptoir. Van de zyde der Prinſegraft, koomen zy, door den Gang van den geweezenen Schouwburg, in eene ruime Gaandery, welke thans de plaats der geweezene Logien beſlaat. In verſcheiden vakken, door middel van Hekjes, is deeze Gaandery verdeeld. De meer dan eens genoemde Heer

DEL-

DELSING, welke, nevens anderen, tot den Opbouw en het in stand brengen van het Comptoir, zig zeer veele moeite heeft gegeeven, onder het doen der uitdeelinge, zo veel mogelyk, de goede orde willende bewaaren, schreef, ten dien einde, in Dichtmaat, de volgende Waarschuwing, en deedt dezelve, ten einde van de Gaanderye, op een geschilderd Bord stellen.

ROOMSCH-KATHOLYKE-OUDEN-ARMEN-COMPTOIR.

Draagt zorg, o Armen, dat ge elkaâr hier dringt nog stoot.
Zyt stil: misleidt ons niet door onregtmaatig klaagen:
Tracht ons naar Waarheid, uw behoefte voor te draagen,
En dankt uw God! Hy is 't, die u bezorgt in nood.
En gy, beschouwers! deelt ge in 's Hoogsten zegeningen,
Vertroost dan de Armoê, die om uwen bystand schreit!
Ontsluit uw milde hand, opdat Barmhartigheid
U plaatse in 't zalig Choor der blyde Hemellingen.

Twee aan twee koomen de Armen, uit de Gaandery, in de Bedeelkamer, en, hunne gaven ontvangen hebbende, keeren ze van daar te rug, na de deur aan de zyde van de Prinsegraft, doch langs een ander Hekje, dan ze waren binnen gekoomen.

Voor 't overige is het bestuur van het tegenwoordige vergroote het zelfde, als dat van het voorgaande thans vernietigde Armen-Comptoir.

Roomsch-Katholyk Maagden of Meisjeshuis.

X I.

ROOMSCH-KATHOLYK MAAGDEN *of* MEISJESHUIS.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 567.

Dit voortreffelyk Gebouw, een sieraad der Stad, en 't welk de kenmerken draagt van het vermogen der Roomschgezinden, hier te Lande, staat aan het Spuy, op denzelfden grond, op welken het voorgaande Maagdenhuis plagt te staan; alleen met dit onderscheid, dat het tegenwoordige de gantsche ruimte, tusschen de Hand- en de Voetboogstraat, beslaat. Met het afbreeken van het Oude Gebouw, als mede van eenige Huizen, die naast aan het zelve stonden, aan het Spuy, gelyk ook daar agter, in de straks genoemde Straaten, maakte men eenen aanvang in den jaare 1783. Volgens edelmoedige vergunning van Hunne Edele Groot-Agtbaarheden, was het geweezene Spinhuis ingeruimd, om, geduurende den Opbouw, voor de Weeskinderen en Suppoosten, te dienen tot eene verblyfplaatse. In 't einde van de maand Maart des volgenden jaars 1784, maakte men een begin met het graaven der Fondamenten. De eerste Steen werdt geleid, op den zestienden Juny des zelfden jaars, door de vier Regenten, welker naamen, hier na, zullen volgen. Nog vóór het

het einde des jaars 1786 was het Gebouw in zo verre voltooid, dat het ten bestemden oogmerke konde dienen. Gelyk het Ontwerp van het Gestigt gemaakt was, dus geschiedde ook de Opbouw daar van, onder het Opperbewind van den Kunstkundigen Bouwmeester A. VAN DER HARDT, Directeur van Stads Gebouwen. Den reeds voorheen behaalden roem heeft deeze, by alle Kunstkundigen, met de fraaie uitvoering, nog merkelyk vergroot. ROOMSCH KATHOLYK MAAGDEN OF MEISJES-HUIS.

Het Gebouw beslaat honderdvyfentwintig voeten in de breedte, en tweeënnegentig voeten in de hoogte. De Westlyke Zymuur loopt niet volkomen recht: om de rooijing van de Straat te volgen, springt dezelve, omtrent het midden, een weinig uitwaarts. Alle de Muuren zyn van gebakken Steen, uitgezonderd den Voet, die van blaauwen Arduinsteen is, en de witte hardsteenen Deklyst. Langs den Voorgevel en de Zymuuren staan blaauwe steenen paalen, die gemeenschap hebben door middel van yzeren staaven. Op elken hoek ziet men eenen fraaien Lantaarn, van de hedendaagsche uitvinding; zy geeven licht niet slegts op de Graft, maar ook in de Hand- en de Voetboogstraat. Beschryving van het Gebouw.

De voornaamste Ingang is in den Voorgevel, in 't midden van denzelven, langs een hoogen Stoep, die aan twee zyden opgaat, en met yzeren Leuningen voorzien is. Voornaamelyk dient deeze Ingang ten behoeve van Regenten en Regentessen. Een andere Ingang, en die meest

ROOMSCH-KATHOLYK MAAGDEN OF MEISJES-HUIS.

't welk tot eene Spreekkamer dient. Men ziet aldaar een oud vry groot Schilderſtuk, van een onbekenden Meester, van het jaar 1569. Het verbeeldt eenen Priester, verzeld van dertien perſoonen, gezamentlyk knielende rondom het Sakrament des Altaars, met het Byſchrift: ECCE PANEM ANGELORUM; *Ziet hier het brood der Engelen.* Een ander Tafereel, van den beroemden *Jacob de Wit*, verbeeldt de boodſchap van den Engel aan de Maagd MARIA. Op eene andere plaats, in dit Spreekvertrek, leest men, in keurlyk Schrift van *Cornelis Focking*, van ſierlyk bywerk omgeeven, de Schrifcuurplaats PSALM XL: 2. Om de dankbaare gedagtenis te vereeuwigen van den Heere VAN NAARDEN, die, by Uiterſten Wille, eene aanzienlyke ſomme Gelds aan het Huis hadt beſproken, heeft men 's Mans Wapen en Geſlagtboom in dit Vertrek geplaatst. Eindelyk hangt hier nog een zeer oud Regentenſtuk, van een onbekenden Meester. Tegenover de Kamer der Regenten, aan geene zyde van een breeden Gang, is de Kamer der Regenteſſen. Behalven een grooten Spiegel, boven den fraaien Engelſchen Schoorſteen, ontmoet men aldaar de Wapens der Mevrouwen, welke, ten tyde der ſtigtinge van het Huis, in bewind waren. Boven dezelve ziet men een Schilderſtukje in 't graauw, van den meergemelden *Jacob de Wit*, verbeeldende de Werken van Bermhartigheid. Daarenboven is dit Vertrek voorzien van de vereischte

Kas-

Kasſen en bergplaatſen van noodwendigheden, de bewooneresſen van het Huis betreffende. De Eetzaal der Meisjes, insgelyks op de benedenſte Verdieping, is een ruim en luchtig Vertrek; het ontvangt ryklyk licht van de Binnenplaats. Van binnen, boven den Ingang, leest men een vierregelig Vaersje, behelzende eene vermaaning, aan de Kinderen, tot een goed gedrag. Langs den muur zyn verſcheiden genommerde Kasjes, dienende tot bergplaatſen voor deeze en geene noodwendigheden. *Diergelyke Kasjes heeft men ook langs de muuren van eene overdekte Speel-* gallerye voor de Kinderen, naast de Eetzaal. Aan het einde deezer Gallerye, leest men, op een witten Steen, met zwarte letters, het volgende Opſchrift:

ROOMSCH-KATHOLYK MAAGDEN OF MEISJESHUIS.

DE EERSTE GRONDSTEEN
VAN DIT GODSHUIS
IS GELEGT

door de Regenten

ADRIAAN JOAN CLOETING *van Westenappel*,
DENYS ADRIAAN ROEST VAN ALKEMADE,
JAN FRANÇOIS VAN LILAAR,
Heer van Stoutenburg,
EN
ARNOUT JAN VAN BRIENEN,
*Heer van de Groote Lindt en
Dordtsmonde*,
16 JUNY 1784.

Uit

Roomsch-Katholyk Maagden of Meisjes-huis.

Uit deeze Speelgallery, die ook toegang heeft tot de wooning van den Pastoor, treedt men, langs eenige fteenen Trappen, naar eene ruime Binnenplaats. Regenten en Regenteſſen hebben toegang tot dezelve, langs een fraaien Stoep. Men ontmoet aldaar eene groote fteenen Pomp, nevens eenen Regenwatersbak. Agter de Eetzaal der Kinderen, is eene andere voor de Suppoosten van het Huis, een zindelyk Vertrek. Voorts heeft men nog, op deeze Verdieping, eene Waschkamer en Keuken, van de vereischte geriefſlykheden en gemakken voorzien; nevens de School voor de Kinderen. Langs een ruimen gemaklyken Trap, opgeklommen zynde naar de tweede Verdieping, ontmoet men terftond den Linnenwinkel, in welken de Meisjes, in het linnen naaien, onderweezen worden. Naast daar aan is de Linnenkamer, in welke bewaard worden de Linnens, welke veele burgers, aan het Huis, zenden, om aldaar, voor geld, genaaid te worden. Hier op volgt de zogenaamde Lapwinkel, alwaar men de klederen van de bewooneresſen van het Gebouw verftelt. De Breidſchool is een tamelyk ruim Vertrek. Hier hangt een klein Schilderftukje, verbeeldende eenen *Christus aan het Kruis*. De dus genaamde Kerkenkamer, welke onmiddelyk daar aan belend is, is een groot Vertrek. De Kinderen doen aldaar hunne Morgen- en Avondgebeden. Ook verleent dezelve, voor de Huisgenooten, toegang in de Kerk. Het laatſte, daar aan volgende Vertrek, is de

Wol-

Wollenwinkel. Ook hier hangt een schilderytje, zynde insgelyks een Christus aan het Kruis. Beneden deezen Winkel heeft men de vuile Linnenkamer. Op de derde Verdieping ontmoet men, behalven eenige Vertrekken voor Suppoosten, drie Slaapkamers voor de Kinderen. In eene deezer Kameren leggen, gemeenlyk, vyftig, in eene andere veertig, en in de derde tachtig Kinderen. Even zo veele Slaapkamers ontmoet men op de vierde of bovenste Verdieping. Het getal der Kinderen, welke, *in ieder der twee eersten, slaapen, wordt op ruim vyftig, dat der laatste op* ruim tachtig geschat. Gemeenlyk slaapen 'er drie Kinderen in één Bed. In deeze Slaapkamers, alle welke zeer ruim en luchtig zyn, heerscht eene behoorlyke zindelykheid en netheid. In ieder van dezelve hangt een *Afdruksel* der Reglementen van het *Huis*. De *Ziekenkamer*, insgelyks op de *bovenste Verdieping*, is een welgeschikt Vertrek, van de noodige gemakken voorzien. Men ontmoet, in deeze Kamer, een Glasraam, door 't welk, geopend zynde, men in de Kerk nederziet. Dit dient ten behoeve van zulke Kinderen, die, te *zwak* zynde om beneden te koomen, dus, op eenigen afstand, gelegenheid hebben, de openbaare Godsdienstoeffening te kunnen bywoonen. Bezyden dit Vertrek, heeft de Ziekenmoeder haare wooning; en agter hetzelve ontmoet men eene ruime Waschplaats. Boven alle deeze Verdiepingen loopt 'er, rondom de Binnen-

Roomsch-Katholyk Maagden of Meisjeshuis.

Roomsch-Katholyk Maagden of Meisjes-huis.

nenplaats, over het geheele Huis, een zeer ruime Zolder, dienende zo tot eene plaats om het Linnen te droogen, als tot nog andere gebruiken. Klimmen wy nu naar beneden, tot in de ruime Kelders, en wy zullen ook aldaar ontmoeten verscheiden Vertrekken, tot een welgeregeld Godshuis behoorende. By de Kamer van de Deurbewaarster, aan den Ingang in de Handboogstraat, naar beneden gaande, ontmoet men, vooreerst, de zogenaamde Doodenkamer, in welke de Lyken der Kinderen geplaatst worden, zo lang ze boven aarde staan. Niet verre van daar is een zeer ruim Turfhok, van 't welk men, langs een breeden Gang, aan de Keuken koomt, die luchtig en groot, en van de noodige gerieflykheden voorzien is. Een volgend Vertrek is de Bakkery, met één Oven. Verder voortgaande, koomt men aan een Bierkelder, eene bergplaats voor koperen en tinnen huisgeraaden, twee Broodkamers, eene Kaaskamer, en, voorts, een fraaien afzonderlyken Provisiekelder, in Çement gemetzeld. Eindelyk ontmoet men, door het gantsche Huis, gemaklyke steenen Trappen, met yzeren leuningen, den toegang geevende tot de onderscheidene Woon- of andere Vertrekken.

Eer wy overgaan tot een berigt, aangaande het opzigt en bestuur van dit Godshuis, vordert de Kerk, daar toe behoorende, eene afzonderlyke beschryving. De Kerk, die door een Wereldlyk' of Ongeordend' Priester wordt bediend, heeft

haa-

haaren Ingang, in de Voetboogſtraat, langs een gemaklyken hoogen Stoep, die van weerkanten opgaat. Een andere Ingang, eenige ſchreden van daar, geeft, tevens, den toegang tot de Wooning van den Pastoor, die zindelyk is, en uit verſcheidene goede Vertrekken beſtaat. Wat de Kerk zelve aangaat; het is een langwerpig vierkant, zeer licht en luchtig Vertrek, zonder veel omſlags, deftig verſierd. Behalven het aanzienlyk Orgel en den fraai gewerkten Predikſtoel, van Nooteboomen hout, trekt, vooral, *de aandagt het Altaar, een voortreffelyk Kunstſtuk*, van *wit Marmer*, van boven gedekt met eene afbeelding van de nederdaaling van den Heiligen Geest op den Zaligmaaker, onder de gedaante van eene Duive, in eenen gloed van helder blinkende ſtraalen. Naast het Altaar ziet men, ter wederzyde, twee deuren, den toegang geevende tot de *Sakristie*, en de Confesſie- of Biegtkamers. Boven de eene deur wordt verbeeld de Maagd MARIA, houdende het kindeke JEZUS in haare armen; boven de andere ziet men JOZEF, kunſtig uitgehouwen. Langs de muuren der Kerke wordt vertoond de Geſchiedenis van het lyden des *Zaligmaakers*, in acht onderſcheidene Schilderſtukjes. In 't midden der Kerke hangt eene fraaie glaazen Kroon. Voorts hebben Regenten en Regentesſen van het Godshuis hier hunne afzonderlyke geſtoelten. In de Sakristie, zynde de bewaarplaats der gewyde Kerkgereedſchappen, ontmoet men, insgelyks,

Roomsch Katholyk Maagden of Meisjeshuis.

Roomsch-Katholyk Maagden of Maagdenhuis.

verscheiden sieraaden: onder andere eene afbeelding van de Opstanding des Zaligmaakers, nevens een oud stuk, zynde de befaamde zweetdoek van Veronica. Het voornaamste versiersel van de eene Biegtkamer, is een kunstig gewerkt Porceleinen Doopvont. In de andere Biegtkamer wordt vertoond een oud, doch wel bewaard *Mariabeeld*. Tot slot merken wy nog aan, dat de Kinderen hunne zitplaats hebben op twee ruime Galleryen, de eene boven de andere. De zolder, welke over de geheele Kerk loopt, dient tot eene legplaatse van het Koorn, welk in het Huis verbruikt wordt.

Bestiering.

Wy gaan over tot de Bestiering van dit voortreffelyk Godshuis. Het opperbewind over hetzelve staat aan vier Regenten en drie Regentessen. Zy dienen, gemeenlyk, voor hun leeven. By het overlyden van eenen der Regenten, wordt de opengevallene plaats door de drie overgebleevene aangevuld. Het zelfde heeft ook plaats ten aanzien van de Regentessen; doch deeze aanvulling moet geschieden met overleg en toestemming der Regenten. De gewoone tyd der Vergaderinge, zo van Regenten als van Regentessen, is, om de veertien dagen, 's Woensdags na den middag. Het dagelyksch toezigt is vertrouwd aan dertien Suppoosten, allen van het Vrouwelyk geslagt: want Mansperfoonen, behalven de zulken, wier dienst volstrekt noodzaakelyk wordt vereischt, worden hier niet geduld. De bedoelde Suppoosten zyn de

vol-

volgende: drie Linnenmaivrouwen, van welke de oudste, tevens, den post van Binnen-Moeder van het Godshuis bekleedt; twee Breivrouwen; eene Wollenmaivrouw; eene Keldervrouw; eene Keukenvrouw: de twee laatstgenoemde neemen, by beurten, den post van Deurbewaarster of Portierster waar; eene Schoolmeesteres; twee Werkvrouwen; en, eindelyk, twee Kindermoeders. In 't Geestlyke staan de Kinderen onder het opzigt van den Pastoor van het Huis, welke dezelven in den Godsdienst moet onderwyzen. Roomsch-Katholyk Maagden of Meisjeshuis.

Om in het Maagdenhuis, ter opvoedinge, te kunnen worden opgenomen, worden, in de Meisjes, de volgende hoedanigheden vereischt. Zy moeten niet boven de veertien jaaren oud zyn, gebooren uit een wettig huwelyk, van Ouders, welke belydenis gedaan hebben van den Roomsch-Katholyken Godsdienst, en die beiden overleeden zyn, en, ten minsten, twee jaaren in deeze Stad gewoond hebben. Vereischten der Kinderen.

Zeer geregeld is de leevenswyze der Kinderen in dit Huis. De hoofdzaaklyke inrigting van dezelve koomt hier op neder. De tyd van opstaan is vroeger of laater, naar gelange van het saisoen, in het langste der dagen ten vyf uuren. Na zig gereinigd en de Bedden te hebben afgehaald, gaan zy in de Kerkenkamer, tot het doen van hun Morgengebed. Daar op volgt het ontbyt. Vervolgens begeeven zy zig, in de onderscheidene Naai- of Breidwinkels, aan hun werk; geduurende 't welk, van Leevenswyze.

Roomsch-Katholyk Maagden of Meisjes-huis.

tyd tot tyd, geleezen en gebeeden wordt. Dit duurt tot twaalf uuren, wanneer zy, tot één uure, het Middagmaal houden. Daarop gaan ze, van nieuws, aan 't werk, tot vier uuren; waarna zy een uur speeltyd of uitspanning hebben. Vervolgens begeeven zig de groote Meisjes naar de Zaal, alwaar zy vryheid hebben, om, tot eigen voordeel, met naaien of breiden, iets te verdienen, tot zeven uuren; thans moeten zy zig aan de Schryftafel vervoegen. De kleinste Kinderen onthouden zig, intusschen, in de Kinderkamer. Ten acht uuren gaan zy aan tafel, en mogen zig, voorts, verlustigen tot half tien uuren, den gewoonlyken tyd van zig ter ruste te begeeven, na, alvoorens, wederom in de Kerkenkamer, het Avondgebed gedaan te hebben. Onder de Wetten van het Huis, op welker nakoominge, onder bedreiging van straffe, zeer zorgvuldig wordt gelet, behoort mede, dat de Meisjes, niet dan ordentelyk gekleed, in 't openbaar mogen verschynen, en met geene Jongens langs de Straaten loopen.

Uitzet.

De ouderdom, op welken de Meisjes, gemeenlyk, het Huis verlaaten, is die van twee- of drieëntwintig jaaren. Alsdan ontvangen zy een behoorlyk Uitzet; bestaande in zes hembden, twee Borstrokken, een Jak, een Keurslyf, drie Boven- en twee Onderrokken, een wit en twee bonte Boeselaars, twee paaren Kouzen en Muilen, alles nieuw; en, daarboven, nog een klein stuivertje gelds.

De

De ſpyze en drank is, des morgens, een Boterham zonder, en des avonds met kaas; en een glas bier daar toe. Want, hier zo min als in andere Godshuizen, wordt aan de Kinderen, Thee noch Koffy gegeeven. Die dezelve begeeren, moeten ze, voor eigen rekening, bekostigen. 's Middags is de gezette kost, Zondags, Dingsdags en Donderdags, Soepe of Portagie, van versch vleesch; 's Maandags, Woensdags, Vrydags en Saterdags, Gort, Boonen of Erwten. De kleeding der Meisjes is een zwart *Lakenſche of Karſaaijen tabbert*, met een eenvoudig *hoofdhulſel*. In de maand April des jaars 1790, bedroeg het getal der Kinderen driehonderd achtenzestig. Roomsch-Kathoлyk Maagden of Meisjeshuis. Spyze en Drank.

De voornaamſte Inkomſten van het Maagdenhuis ſpruiten voort uit de huurpenningen van verſcheiden huizen, als mede uit de Renten van de Effecten, aan hetzelve behoorende. Daarenboven beloopt het geen de Meisjes, met naaijen en breiden, voor de Burgery, verdienen, jaarlyks, eene vry aanmerkelyke ſomme. Inkomſten.

XII.

HET NIEUWE ARMENHUIS der ROOMSCHGEZINDEN, of HUIS VAN BARMHARTIGHEID.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 586.

Huis van Barmhartigheid.

Uit eene Maakinge van wylen Jonkvrouwe CORNELIA ELISABETH OCCO, werdt dit voortreffelyk Huis gestigt. Het staat op de Nieuwe Keizersgraft, aan de Oostzyde van de Weesperstraat. Deszelfs sierlyke Voorgevel beslaat eene breedte van honderdzesenveertig voeten. In de hoogte, gerekend van de Straat tot aan de Kroonlyst, haalt hy veertig voeten. Het Dak, in de loodstandige hoogte gerekend, haalt achttien voeten. De Voorgevel, naar de Dorische Bouworde, vóór 't overige van gebakken steen, zeer sierlyk opgehaald, heeft fraaie Hoekpilasters van blaauwen Arduinsteen, en in 't midden twee diergelyke Pilasters, op welke de Frontespice rust; in welke het Wapen der Stigteresse, in Hardsteen, is uitgehouwen. Langs vier opgaande trappen gaat men in het Gebouw, door eene nette en zindelyke Poort of Deur, van blaauwen Arduin. Van boven pronkt deeze Poort met twee antike Vaazen van wit Marmer. Nog hooger, recht boven en ter zyden van de gemelde Poort, ziet men, in den Voorgevel, drie

zwaa-

zwaare Balkonkozynen, met hunne ronde Boogen, insgelyks van blaauwen Arduinsteen gemaakt. In de vleugels, ter wederzyden, telt men acht Schuifraamen en vier Nisfen. Door de meer genoemde Poort in het Gebouw getreeden zynde, komt men aan een ruim Plein of Binnenplaats. Rondom dezelve zyn de wooningen, ten getale van tweeëntwintig; sommigen zyn geschikt voor één, andere voor twee persoonen. Elke wooning heeft eene Haardstede, Slaapplaats, Keldertje en andere gerieflykheden. *In de hoeken der Binnenplaatse zyn* twee Waschhokken, en, in ieder van dezelve, een Regenwaterbak, met eenen Pomp. Wyders heeft men 'er twee groote Portaalen, en in dezelve, behalven de heimelyke Gemakken, ruime Trappen, die naar de Kamers en Zolders loopen. Straks binnen de Poort, in den *Voorgevel*, aan de rechterzyde, ontmoet men eenen Trap, die naar de Kamer der Regenten leidt; het is een fraai Vertrek, aan den Voorgevel, onder andere met een zeer sierlyk gewerkten antiken marmeren Schoorsteenmantel versierd. Langs de Muuren van het Vertrek ziet men de afbeeldingen van verscheiden Leden van het Geslagt der *Stigteresse* hangen. Ter wederzyden van dit Vertrek heeft men nog drie wooningen, gelyk aan de bovengemelden aan de Binnenplaats. Voorts vindt men 'er ruime Zolders, behalven dat elke wooning haar afzonderlyk Zoldertje heeft. Midden onder het Plein of de Binnenplaats heeft men eenen ruimen

HUIS VAN BARMHARTIGHEID.

Huis van Barmhartigheid.

Put geboord. De fraaie Pomp, welke daar boven staat, van blaauwen Arduinsteen sierlyk gewerkt, pronkt met een grooten Lantaarn, die ryklyk licht verspreidt. Ter wederzyde van dien Pomp is een Bleekveld aangelegd, met blaauwe Arduinsteenen Aardlatten omgeeven. Aan de agterzyde van het Gebouw ziet men eene tweede fraaie Poort, pronkende met een Torentje, met een Uurwyzer en slaanden Klok. Onder het Wapen der Stigteresse, welk ook hier gebeeldhouwen is, leest men het volgende vierregelig Vaersje.

Gods zegen lei den grond, en de Barmhartigheid
Van OCCO, *heeft den schat tot deezen Bouw gegeeven:*
MARIA GILLIS *heeft den eersten Steen geleid.*
Nu kan hier Maagd *en* Weeuw *gerust en vreedzaam leeven.*

1774.

Door de straks gemelde Poort, koomt men in een fraaien en ruimen Tuin, als beslaande de breedte van honderdzesenveertig, en de lengte van negentig voeten. Hy is beplant met Vrugtboomen, welker voortbrengsels dienen ten voordeele en ter verkwikkinge der Bewoonsters van het Huis; deeze zyn, zo als in de bovenstaande Dichtregels wordt aangeduid, behoeftige bejaarde Vrysters en Weduwen, Leden der Roomsch-Katholyke Gemeente. De Zieken, of die met uitwendige ongemakken worstelen, worden, buiten eigen kosten, door eenen Geneesheer, Heelmeester of Apotheker, behoorlyk bediend. Boven dit alles ontvangen de Bewooneressen,

's jaar-

's jaarlyks, een zekeren voorraad van Turf, Boter, Kaas, Gort en Aardappelen; verder, driemaal ter weeke, eene bedeeling van Brood, en, eindelyk, eenige verkwikkingen, naar gelange van het getal der bewoonsters en de inkomsten van het *Gestigt*.

Huis van Barmhartigheid.

XIII.

BESTEEDELINGHUIS *van de* DIAKONIE *der* HERVORMDE GEMEENTE.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 409.

Uit kragt van eenige noodige of dienstige schikkingen, door de Diakonie der Hervormde Gemeente gemaakt, op het ondersteunen van behoeftigen, heeft men, in onze Stad, Mannen, Vrouwen en Kinderen, welke, in de openbaare Godshuizen, niet kunnen worden toegelaaten. Tot den tyd toe, dat ze de noodige bevoegdheid verkreegen hebben, zorgt de Diakonie voor derzelver onderhoud, door hen te besteeden by lieden, welke hun werk maaken van het aanhouden van soortgelyke Kostgangers. Aan verscheiden ongelegenheden, intusschen, is dit middel van onderhoud onderhevig. Naar maate van de geestgesteldheid of omstandigheden der luiden, by welke zy gehuisvest zyn, genieten de besteedelingen eene onderscheidene; meer of min, goede of kwaade behandeling.

Besteedelinghuis van de Diakonie der Hervormde Gemeente.

Besteedelinghuis van de Diakonie der Hervormde Gemeente.

Hun onderhoud, daarenboven, koomt der Diakonie duur te ſtaan.

Om tegen 't een en ander, eenigermaate, te voorzien, zag men onlangs eene nieuwe ſtigting oprichten. Vrouwe JOHANNA VAN MEKEREN, *geboren* BONTEKONING, zonderde, in den jaare 1789, van haaren aanzienlyken rykdom, af, eene ſomme van dertigduizend Guldens, en boodt dezelve der Diakonie aan, onder deeze uitgedrukte voorwaarde, dat, voor deeze penningen, moest gebouwd worden een Beſteedelinghuis, in 't welk zouden opgenomen, en van 't noodige voorzien worden, zodanige Mannen, Vrouwen en Kinderen, van den Hervormden Godsdienst, die, in de bekende Godshuizen, by mangel aan de noodige vereischten, geenen toegang kunnen vinden, en, daarom, by Burgerlieden beſteed worden. Broeders Diakenen, het ontwerp overwoogen hebbende, aanvaardden de aangeboodene ſomme, op de geſtelde voorwaarde, en deeden, van de ſtigting, eerlang, eenen aanvang maaken.

Het Huis ſtaat op de Nieuwe Heeregraft, tusſchen de Weesperſtraat en het *Corvers-Hof*. De Heer JAN VAN MEKEREN, Echtgenoot der edelmoedige en godvruchtige Stigteresſe, leide daar van den eerſten ſteen, op den negenden December des jaars 1789; hy deedt, by die gelegenheid, behalven de gebruiklyke drinkpenningen aan de Werklieden, aan het Huis een geſchenk van duizend Guldens. Het Gebouw

is een regelmaatig Vierkant, bestaande vyftig voeten in de breedte, en zestig voeten in de lengte. De Ingang, in 't midden van twee Glasraamen ter wederzyde, is gelyk met de Straat. In ieder der twee Verdiepingen, daar boven, telt men vyf Raamen. Boven het Middenraam van de tweede Verdieping, in den Voorgevel, leest men de volgende Dichtregels. Besteedelings-huis van de Diakonie der Hervormde Gemeente.

De milde liefde van JOHANNA BONTEKONING,
Gaf Jezus arme lien dit nuttig huis ter woning;
Die driewerf, hun ten dienste, als Moeder zig verbond,
En in der armen heil en troost haar blydschap vond:
Nu rust zy van haar werk, zy ziet haar liefde loonen,
Haar arbeid, uit genaê, met eeuwig heil bekroonen.
VAN MEKEREN, *met haar verbonden in den Echt,*
Heeft, met veel tederheid, den eersten steen gelegd.

Den 9 December 1789.

In 't Gebouw zelve telt men elf of twaalf Vertrekken, dienende, deels tot wooningen, deels tot Eet- Slaap- Kinder- en Ziekenkamers. Daarenboven heeft men 'er nog eene Kamer voor de Regenten, welke uit de dienende Diakenen benoemd worden, en eene andere voor de Regentessen, welke, afzonderlyk, tot opzigt der Besteedelingen, verkoozen worden. Het dagelyksch toezigt staat aan eenen Binnenvader en eene Binnenmoeder, die 'er eene voegzaame wooning hebben. Terwyl wy dit schryven, hoewel het Gebouw reeds voltooid is, is het van inwooners nog niet voorzien. Van 't getal derzelven kunnen wy dus geene opgave doen.

Sints

BESTEEDELINGHUIS VAN DE DIAKONIE DER HERVORMDE GEMEENTE.

Sints de ſtigting van dit Gebouw, is de Heer JAN VAN MEKEREN, onlangs, insgelyks overleeden. By de opening van 's Mans Uiterſten Wille, heeft men de blyken vernomen van deszelfs gunſtige denkwyze jegens de behoeftigen. Onder zynen zeer aanzienlyken rykdom, eigenaar zynde van het Fort *de Eendragt*, een zeer uitgeſtrekt Gebouw, buiten de Leidſche Poort, aan den Overtoomſchen Weg, en van een Pakhuis, op de Baangraft, by de Weterings-Poort, heeft hy gewild, dat beide Gebouwen tot Hofjes zouden worden gereed gemaakt. Het doet ons leed, dat wy van 't een en ander hier geen breeder verſlag kunnen mededeelen. 'Er zal nog eenige tyd verloopen, voor dat de Gebouwen aan hunne beſtemminge zullen kunnen beantwoorden. Dit algemeene is ons, van goederhand, berigt, dat de beide Geſtigten, vooral het eerstgemelde, wanneer zy tot ſtand zullen gebragt zyn, in ryklyke verzorginge der bewooners, van noodige en verkwikkende leevensnoodwendigheden, alle andere ſoortgelyke liefdaadige Geſtigten, misſchien door gantsch Nederland, zeer verre zullen te boven gaan.

XIV.

XIV.

'T ROOZEN-HOFJE.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek IV. bl. 616.

Regenten van dit Gestigt, daar toe zynde in staat gesteld, door eene Maaking van den Heere DU PLUIS, besllooten, in den jaare 1790, dit Hofje, met zes Huisjes, of twaalf Wooningen, te vergrooten; ééne van deeze Wooningen dient tot eene Kamer der Regenten, *welke men 'er, te vooren, niet plagt te hebben. Zo wel van* binnen, als uitwendig, hebben de nieuwe Huisjes de zelfde gedaante, als de oude. Onder eene doorloopende Deklyst, zyn ze aan elkander verbonden. De nieuw gebouwde Huisjes staan, in eenen Vleugel met de overigen, ten Zuiden van dezelve. De middenste Wooning pronkt, van boven, met een fraaien Uurwyzer. Midden op het Binnenplein, 't welk in vyf Bleekvelden is verdeeld, staat een groote Regenwaterspomp, van blaauwen Arduinsteen. Voor aan de Graft pronkt dit Hofje met eene fraaie Poort. 'T ROOZEN-HOFJE.

DER-

DERDE DEEL.

GEBOUWEN

DER STAD

AMSTERDAM.

VYFDE BOEK.

Gebouwen, tot bevordering van Weetenschappen en nuttige Oefeningen, aangelegd.

I.

STADS REGENBAKKEN.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 717.

Stads-Regen-bakken.

Uit hetgeen de Heer J. WAGENAAR, op dit Artikel, heeft aangetekend, kan genoeg blyken, van hoe veel belangs het zyn zoude, voor de Ingezeetenen onzer Stad, indien dezelve, voornaamelyk in den Winter, by vriezend Weder, van versch water konden verzorgd worden, en hoe veele poogingen, van tyd tot tyd, zyn aangewend, om deeze onontbeerlyke leevensbehoefte te vervullen. Ondanks de maatregels, van hooger hand, meermaalen, daar tegen, genomen en in 't werk gesteld, hou-

houden de Verkoopers van versch Water, dikmaals, hunne Waar op zo hoogen prys, dat de smalle Gemeente, naauwlyks, in de gelegenheid is, om zig daar van te kunnen voorzien. 't Gebeurt ook, dat, by eene spoedig invallende of vroegtydige strenge Vorst, de Slyters niet behoorlyk zyn voorzien; hier uit ontstaat een weezenlyk gebrek, ook voor zulke Inwooners, voor welken een hooger prys de kleinste zwaarigheid zyn zoude. Om alle deeze redenen zyn Hun Edele Groot Agtbaare, *in den jaare 1790, te raade geworden, ginds en elders, in verscheiden oorden* der Stad, op Markten of Pleinen, groote Bakken te doen vervaardigen, met oogmerk om dezelve, in den afneemenden Herfst, by tyds, met Water te doen vullen; ten einde om aldus den Ingezeetenen de gelegenheid te verschaffen, om, tegen eenen vast bepaalden prys, van goed en *drinkbaar water, te kunnen voorzien* worden. Zeer ruime Kelders zyn deeze Bakken, en kunnen veele honderden Tonnen Waters bevatten. Boven elk derzelven staat een Pomp, in een beslooten Kasje of Huisje. Ook heeft men 'er eene opening gelaaten, om, door middel van togtgaten, aan de versche lucht den vryen toegang te bezorgen. Het getal der Waterbakken, terwyl wy dit schryven, is reeds tot acht aangegroeid. Men heeft 'er eenen op het Bikkers-Eiland; een tweeden in den Zuidwesthoek van de Heerenmarkt; voorts, onmiddelyk binnen de Zaagmolenpoort, digt

Stads-Regen-Bakken.

Stads-Regen-bakken. digt aan de Vest; verder, in den Noordoosthoek van de Nieuwe-Markt; wyders, op de Botermarkt; vervolgens, op de Joode Houtmarkt; en eindelyk by de Oude- en by de Wester-Kerk. Doch de twee laatstgemelde dienen, om het Water, van de Kerkgebouwen loopende, in dezelve te ontvangen. Ten aanzien van de twee laatstgemelde Waterbakken moeten wy hier, als eene byzonderheid, aantekenen, dat men, by het graaven van dezelve, eene menigte Doodkisten heeft gevonden, zommige van welke, hoewel ze een groot aantal jaaren in den grond gestaan hadden, nog zeer goed en gaaf waren. Op eene der Kisten konde men nog het Jaargetal 1572 onderscheiden; deeze werdt op het geweezen Kerkhof van de Wester Kerk opgedolven.

II.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

Nederduitsche Schouwburg. Eer wy overgaan tot eene beschryving van den *Nieuwen Nederduitschen Schouwburg*, vinden wy niet ongeraaden, twee gebeurtenissen te verhaalen, beide het Oude-Gebouw betreffende: de eerste, eene vreugdebetooning, van welke de Oude Schouwburg nimmer een voorbeeld hadt opgeleverd; de andere, een tooneel van schrik, jammer en akeligheid, waar van net herden-

denken, elk, die dit schouwspel beleefd en gezien heeft, de hairen doet te berge ryzen.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Onder de Geschiedenissen der Stad, op het jaar 1768, hebben wy verhaald, hoe de Prins Erfstadhouder en deszelfs Gemaalin, *in* den aanvang van den Zomer, deeze Stad, etlyke dagen, met derzelver tegenwoordigheid vereerden; en hoe men, allerwegen, werkzaam was, om, door eerebetooningen en vreugdebedryven, het Vorstelyk Paar zyn verblyf aangenaam te maaken. *Den Schouwburg nam men, ten dien einde, ook te baate: te meer, vermids* de Prins, al vroeg, zyn verlangen hadt betuigd, om zig, met het zien uitvoeren van etlyke Tooneelstukken, te verlustigen. Om daar aan te voldoen, deeden de Regenten, zo veel de kortheid des tyds toeliet, eene pragtige Schouwplaats, voor hunne Hoogheden, in gereedheid brengen, op een voegzaamen afstand van het Tooneel, en om de Vertooningen in het voordeeligste licht te aanschouwen. De Schouw- of Zitplaats bestondt uit eene Vorstelyke Tent, in de gedaante van een Koepel, fierlyk verguld, en van vooren behangen met roode fluweelen Gordynen; met gouden Kanten en Franjen omzet. Van binnen waren de vier vakken met rood zyden Damast bekleed, en werdt het gevaarte door Lusters verlicht. Daarenboven stonden 'er twee zeer pragtige, en nog vierentwintig mindere Armstoelen, allen met rood zyden Damast gevoerd. De Op-

Neder-duitsche Schouwburg.

gang of Trap was met groen Laken belegd. Omtrent zeven uuren, van Woensdag avond, den eersten Juny, naderde het Doorluchtig Gezelschap den pragtig versierden Schouwburg. Hunne Doorluchtige en Koninklyke Hoogheden, de Veldmaarschap Hertog LODEWYK *van Brunswyk-Wolfenbuttel*, de Prins van Hessen, de Hoofd-Officier en de Regeerende Burgemeesters, nevens de Echtgenooten van twee derzelven, werden, aan de eerste Binnen-Voorpoort van den Schouwburg, aan de Keizersgraft, ontvangen, door de meeste Regenten, en, nevens de voornaamsten van het gevolg zyner Hoogheid, zo Mannen als Vrouwen, naar de Vorstelyke Tent geleid, alwaar de twee oudste Regenten, by het aanzienlyk Gezelschap, hunne opwagting maakten. De overige genodigden namen elders plaats. De regeerende Schepenen en Oud-Burgemeesteren, als mede de Representanten en Oud-Representanten van zyne Hoogheid, by de Oost- en Westindische Maatschappyen, zaten ter regterzyde van de Tent, in de twee dubbele Loges, die nu tot éénе Loge waren gemaakt, en regt daar tegen over, op de Gallery, de Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit. De Oud-Schepenen, Raaden, Pensionarissen en de Kolonellen der Schutterye, zaten in den Bak, als mede, doch een weinig verder van het Tooneel, de Commissarissen en Sekretarissen der Stad, nevens de Kinderen der Heeren Burgemeesteren. Alle de bovengemelde Heeren

ren waren van derzelver Vrouwen verzeld. Voor 't overige werdt aan niemand de Ingang in den Schouwburg toegestaan, behalven aan de bedienden en eenige byzondere persoonen; deeze waren geplaatst op de bovenste Gallery. Neder-duitsche Schouwburg.

By het openen van het Gordyn, verbeeldde het Tooneel het Hof der *Zonne*. Langzaam en staatelyk zag men eene Wolk nederdaalen, en in dezelve den vermaarden Tooneelspeeler JAN PUNT, in het kleed van APOLLO. *Hy verwelkoomde het doorluchtig en aanzienlyk Gezelschap*; met eene aanspraak in dichtmaat, door den Dichter JAN NOMSZ opgesteld. Het Tooneel, vervolgens, met een open Gordyn, veranderd zynde, gaf men een Ballet, *de Polakken* of *de Kosakken* genaamd; 't welk, voorts, vervangen werdt van het Treurspel *Demophontes*, gevolgd van het Klugtspel *de Huwelyke Staat*. Om de kortheid des tyds, hadt men, uit het Treurspel, eenige honderden regels, die gevoegelykst konden overgeslagen worden, weggelaaten. Tusschen de Bedryven, werden hunne Hoogheden, en het verdere Gezelschap, allerlei verversching aangebooden, en dezelven, wyders, onthaald op Muzyk en Dans. De Tooneelvreugde werdt, omtrent middernacht, beslooten, met een nieuw Ballet, *Venus en Adonis* genaamd. Om de aanzienlyke aanschouwers nog meer te verlustigen, hadt men, van tyd tot tyd, de fraaiste en pragtigste Tooneelschermen voorgesteld.

Nederduitsche Schouwburg.

Zo wel voldaan was Zyne Hoogheid, over het onthaal, thans in den Schouwburg genooten, dat dezelve zig begeerig toonde, alvoorens de Stad te verlaaten, nogmaals, deeze verlustiging te smaaken. In 't byzonder hadt de Erfstadhouder verklaard, dat het hem aangenaam zoude zyn, indien men een regtschapen oorspronklyk oud Hollandsch Blyspel ten Tooneele voerde, waar in de, nog by veelen geagte, boertige Tooneelspeeler ANTONY SPATSIER den Hoofdrol speelde. Om aan deeze begeerte te voldoen, bestemde men den avond van Vrydag, den laatsten dag van 's Vorsten verblyf in deeze Stad. Op Woensdag avond was men genoodzaakt geweest, by gebrek aan plaats, verscheiden persoonen thuis te laaten, welke men, anderzins, aan de vermaaklykheden, gaarne, zou hebben willen doen deel hebben. Behalven de Kinderen van Leden der Regeeringe, behoorden ook, onder deeze, alle de Leden van den Krygsraad, nevens derzelver Vrouwen. Op Donderdag avond genooten deeze het gemelde Tooneelvermaak. Agtervolgens den wensch van Zyne Hoogheid, onthaalde men, op Vrydag, het aanzienlyk Gezelschap op het Blyspel, *de Malle Wedding*, of *Gierige Gerard*, reeds in de jongstvoorgaande Eeuw, door het Kunstgenootschap, 't welk tot Zinspreuk voerde *Nil volentibus arduum*, in 't licht gegeeven. Het werdt gevolgd van het Klugtspel, *de Gewaande Advokaat*. Tusschen het Voor- en Naspel, werdt

werdt het Ballet de *Vauxhal* gedanst, en na den afloop van beiden, het Ballet *Venus en Adonis*, even als op Woensdag avond, ten Tooneele gevoerd. Tot slot van alles tradt de deftige en alom geagte Tooneelspeeler ISAAC DUIM ten voorschyn. Gekleed in het zinnebeeldig gewaat van *Schouwburg*, bedankte hy het Vorstelyk, en het verdere luisterryk Gezelschap, voor de genootene eere, in eene aanspraak in Dichtmaat, insgelyks door den Dichter J. NOMSZ opgesteld.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Van eene geheel verschillende natuure is het ander voorval, den Schouwburg betreffende, waar van wy hier een naauwkeurig berigt zullen mededeelen. Te weeten, in de Afdeeling, vermeldende de Geschiedenissen der Stad, op het jaar 1772, hebben wy beloofd, te zullen verslag doen van den vernielenden Brand, welke het Oude Gebouw in eenen Asch- en Puinhoop veranderde, na dat het, geduurende den tyd van honderdvyfendertig jaaren, voor Burgers en Vreemdelingen, tot eene plaats van betaamelyke uitspanninge hadt gediend. Thans schikken wy ons, om de opgenomene taak af te doen.

Het schrikwekkend voorval gebeurde op den elfden May des jaars 1772. Vier dagen te vooren hadden de gewoone Nederduitsche Tooneelspeelers het Wintersaisoen besflooten. Even als in voorgaande jaaren, zoude, ook nu, de Schouwburg, geduurende de Zomermaanden, ledig staan. J. T. NEYTS, Hoofd en Bestuurder van

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

eene bende Vlaamsche Operisten, maakte zig die gelegenheid ten nutte, om het Algemeen te vermaaken; en eigen voordeel te bevorderen. Van de Regenten des Schouwburgs verwierf hy verlof, om het ledig staande Tooneel te mogen gebruiken. Op Saterdag, den negenden van May, maakte hy daar mede eenen aanvang. Op den eerstvolgenden Maandag, moest, volgens aankondiging, ten Tooneele gevoerd worden, *De kwalyk bewaarde Dogter*, Opera, in één Deel, zullende gevolgd worden van *De Deserteur*, Opera, in drie Deelen. Om den Leezer een denkbeeld te geeven van de wyze, op welke het ongeval ontstaan is, hebben wy het volgende te berigten. In het eerste Deel van het laatstgenoemde Stuk verbeeldde het Tooneel een *Bosch* en eenen *Berg*. In het tweede Deel vertoonde zig eene Gevangenis; om welke, zo veel te meer overeenkomstig met de natuur der zaake, te verbeelden, het Tooneel moest verdonkerd worden. Om deeze duisternis te veroorzaaken, hadt men de Schuiven voor de Smeerkokers laaten vallen, en de Kaarzen, nevens haare Kokers, omgedraaid. In deezen toestand moest het Tooneel blyven, tot op meer dan de helft van het derde Deel des Zangstuks, wanneer het veranderd, en, van nieuws, moest verlicht worden, om eene Straat, een Bosch en eenen Berg, in 't verschiet, te vertoonen.

In deeze gesteldheid van het Tooneel, en terwyl de Schuiven, een geruimen tyd,

ge-

geslooten geweest waren, gingen de Tooneelspeelers voort, met het volvoeren van hunne Rollen. Niet lang, egter, leedt het, of deeze, zo wel als de Werklieden, die, tot het maaken van de noodige Tooneelveranderingen, altoos by de hand zyn, bespeurden een ongewoonen damp, van een onaangenaamen reuk verzeld, die hun op de borst sloeg. Dit gaf aanleiding tot veelerhande gissingen naar de oorzaak diens verschynsels. De meesten schreeven het toe aan de slegte hoedanigheid van het Smeer, of Vet, 't welk, tot de *Lampions*, gebruikt was, hoewel de Directeur *Neyts* van een ander verstand was, en verklaarde, dat hier in de oorzaak niet konde gezogt worden. Intusschen verspreidde zig de damp, en de benaauwde stank, door het geheele Gebouw, en was de grond van veelerhande bedenkingen by de Aanschouwers. Men ging, onder dit alles, voort, met speelen, en was nu zo verre gevorderd, dat het Tooneel, op de bovengemelde wyze, in het derde Deel, moest veranderd worden, wanneer men, oogenblikkelyk, eene kleine vlam ontdekte; dezelve kwam ten voorschyn uit een Smeerkoker, welke stondt agter het Beeld van *Thalia*, vooraan op het Tooneel. Een der Tooneelspeeleren, zulks verneemende, riep straks den Aanschouweren toe, men moest zig stil en bedaard houden, en buiten vreeze zyn, dewyl het ongemak ligt zou zyn te verhelpen. De Opziener van Stads Gebouwen *Rauws*, herhaalde, kort daar

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Nederduitsche Schouwburg.

na, de zelfde waarschuwing. Veelligt zou men, door voorzigtig beleid en overleg, daar in geslaagd hebben. Nu werkte een onbezonnen maatregel het tegendeel, en deedt een vonkje, spoedig, in eene helbrandende vlam verkeeren. Een of meer Werklieden, uit de Pomp van den Schouwburg, een bak met water hebbende aangegebragt, gooten het in de vlam, na dat de brandende Schuif, een weinig, was opgetrokken. Zeer verderflyk was dit bedryf. Want naauwlyks was het water het brandende Smeer genaderd, of de vlam steeg om hoog, met een schrikwekkend gedruis, zig verheffende tot aan de eerste Zoldering, die over den Boog van het Tooneel lag, en zig tevens over het Tooneel verspreidende. Om den voortgang des brands, ware 't mogelyk, te stuiten, hadt men den voorsten Scherm om verre gehaald, en voorts op den grond van het Tooneel nedergesmeeten. Te laat, nogthans, kwam deeze voorzorge: want de bovenste, of meer binnenwaarts staande Schermen, gelyk ook de Vliesen, hadden reeds vuur gevat; waar door het gantsche Tooneel, van vooren tot agteren, en over de geheele breedte, binnen weinige oogenblikken, in lichter laaije vlam stondt. Nu was 'er geen beteugelen meer aan den voortgang des voortvliegenden brands. Het Oude Tooneel plagt verlicht te worden, door middel van Kroonen, die, met evenwigten, opgetrokken en nedergelaaten werden. De touwen van de Noordlykste Kroon vatteden

't eerst vuur; 't welk spoedig tot de andere oversloeg. De nedervallende Kaarskroonen bragten het eerste vuur in den Bak. Toen leedt het niet lang, of het Gordyn, welk voor het Tooneel hing, viel insgelyks naar beneden. Met eene verbaazende snelheid klom nu de vlam om hoog; zodat het geen tien minuten aanhieldt, zedert den eersten aanvang, dat de brand ter Noordzyde van het Gebouw, ten Dake uitsloeg, en het geheele Gestigt, alomme, van binnen, en aan alle hoeken, in volle vlam stondt. Nederduitsche Schouwburg.

Deerlyk, onder dit alles, was de toestand van zaaken, door den geheelen Schouwburg. De zulken, die zig op het Tooneel onthielden, bevonden zig, elk oogenblik, in een dreigend gevaar. De zwaare Evenwigten, dienende tot de Tooneelveranderingen, en die veele duizenden ponden woogen, vielen, met een donderend geluit, naar beneden, verplettende alles, waar op zy nederdaalden. Nogthans waagden zig nog, in dien gevaarlyken oord, met oogmerk om eenige hulp toe te brengen, de Direkteur van Stads Gebouwen RAUWS, de Tooneelmeester BRINKMAN, de Machinist TEFFERS, nevens twee vaste Timmerlieden. De veel waagende menschlievendheid kostte, den drie eerstgemelden, het leeven; de beide Timmerlieden bergden zig, gelukkiglyk, uit den brand.

Niet minder akelig, dan op het Tooneel, was de toestand der Aanschouweren

Nederduitsche Schouwburg.

in den Schouwburg. De begeerte, om *den Deserteur* ten Tooneele te zien voeren, hadt thans een ongemeenen toevloed van menschen, en onder deeze niet weinigen van aanzien, herwaarts gedreeven. In den Bak was naauwlyks plaats meer voor Aanschouwers, gelyk ook niet in de Loges. Minder voorzien was de zogenaamde Twaalfstuiversplaats. Op het gezigt der eerste flikkeringen van Brand, hadt geene kleine ontsteltenis de menigte bevangen; die, merkelyk, toenam, deels door den zwaaren en dikken rook en damp, welke het geheele Gebouw vervulde, deels door het vallen van het zwaare Gordyn en andere stukken van het Tooneel. Elk zogt nu om een goed heen koomen; doch de schrik, welke de meesten hadt bevangen, maakte dit zeer bezwaarlyk. Door den verstikkenden damp, of ook van angst en verlegenheid, vielen sommigen in flaauwte; eenigen geraakten onder den voet; anderen, te gelyk de Deur bereikt hebbende, maakten elkander den uitgang onmogelyk, door het zwaare gedrang. Die op de Twaalfstuiversplaats zaten, als zynde naast by den brand, bevonden zig in het meest dreigende gevaar; de Deur, uitgaande in het Portaal, was geslooten: tot hun geluk werdt dezelve nog spoedig geopend, en hun alzo een weg ter leevensberginge gebaand. Behalven den grooten en gewoonen Uitgang, op de Keizersgraft, hadt de Schouwburg ook eenen Uitgang, door een naauw Steegje, op de Prinsegraft. Die

den

den weg derwaarts wisten, vonden, door dit middel, hunne behoudenis. Doch anderen, een verkeerden weg inslaande, stuitten tegen een Glasraam, in het bovengenoemde Steegje uitzigt hebbende. Dit sloegen zy in stukken, en reddeden aldus hun leeven. Van de Twaalfstuiversplaats werden eenigen gered, door middel van den Ladder, dienende voor den Opsteeker der Lantaarnen buiten den Schouwburg; deeze werdt opgericht tegen den muur, op de Binnenplaats van des Kasteleins wooninge; *zy klommen, langs dien weg, naar beneden, en kwamen alzo in veiligheid.* Zo dikmaals eene Opera ten Tooneele werdt gevoerd, maakte men geen gebruik van de Staanplaatse; de deur, in het middenschot daar van, uitgang verleenende op de Plaats voor den Schouwburg, werdt, hier om, gesloten gehouden. In de plaats daar van, hadt men, in het Schot, welk de Staanplaats van den Bak scheidt, eene opening of doortogt gemaakt, om gelegenheid te geeven, aan de geenen, die in den Bak zaten, wanneer zy zulks mogten verkiezen, zig aldaar op de been te kunnen houden, en van lang zitten te verpoozen. In de bedremmeling, welke de gemoederen hadt bevangen, drongen veelen, onder 't vlugten, door deeze opening, in de hoop, van, langs dien weg, uitredding te zullen vinden. Doch, in hunne verwagting, zig te leur gesteld ziende, moesten ze, van nieuws, in het gedrang zig begeeven, of, in dat gedeelte des Schouw-

Neder-duitsche Schouwburg.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Schouwburgs, den dood verwagten. Dit laatste was het geval van eenigen der rampzaligen; by het opruimen van den Puinhoop, heeft men, naderhand, op de Staanplaats, verscheiden Lyken gevonden. De zulken, welken het gelukte, het Portaal van den Kastelein te bereiken, pakten zig hier zo vast op elkander, dat de Uitgang zeer bezwaarlyk werdt: te meer, omdat, door den geweldigen aandrang, de beide Deuren, de eene na de andere, werden toegedrongen. In dien benaauwenden angst bezaten eenigen den moed, om het Raam, aan de zyde der geslootene Deure, in stukken te slaan, en zig aldus eenen weg naar buiten te baanen. Tevens verminderde, hier door, de aandrang by de Deur, en gelukte het, om dezelve te kunnen openen. De twee Timmerlieden, boven vermeld, welken het gelukt was, door den Uitgang op de Prinsegraft, te ontkoomen, hadden zig, door de Runstraat, naar de Keizersgraft begeeven, en, vervolgens, door de nu geopende Deur, in den Schouwburg, met het menschlievend opzet, om, ware 't mogelyk, eenige ongelukkigen, uit den brand, te redden. Niet geheel vrugtloos slaagden zy, in dit voorneemen; eenigen, door het gedrang, door ontsteltenis, of door den bedwelmenden rook, onder den voet geraakt, werden, door hen, op den been geholpen, en in eene plaats van veiligheid gebragt. Onder deeze bevondt zig een Oud-Regent; waarschynlyk zou hy, onder de benaauwdheid, zyn be-

bezweeken, indien hem geene hulp, door de Werklieden, ware toegebragt. Een van hun voerde de onverzaagde menschlievendheid tot het hoogste toppunt, door het volgende bedryf. Terwyl de Schouwburg, van binnen, vol rook en damp was, nam hy eene brandende Kaars in de hand, en tradt daar mede naar binnen, tot in den Bak, om te verneemen, of hy, veelligt, den eenen of anderen, tusschen de Banken, in onmagt mogt vinden leggen. Doch de verstikkende rook bluschte spoedig het Kaarslicht uit. Toen haalde hy eenen Lantaarn, met eene brandende Kaars, die, insgelyks, spoedig werdt uitgedoofd. Intusschen groeide de vlam in den Zolder van den Schouwburg. Nogthans vertoefde 'er de menschlievende Werkman nog eenigen tyd, by herhaaling, en met luider stemme, roepende: *Zyn 'er ook nog menschen hier?* Geen antwoord bekoomende, ging hy naar buiten, om zynen Lantaarn op nieuw te ontsteeken; zynen hoed daar boven houdende, tradt hy, wederom, in het brandende Gebouw, herhaalende het zelfde geroep. Doch, vermits de vlam, intusschen, met ongelooflyken spoed, was voortgeslagen, en het Dak in vollen gloed stondt, oordeelde hy zyn verblyf aldaar onveilig: weshalven hy, tot eigen lyfsbehoudenisse, zig genoodzaakt vondt, de vlugt naar buiten te neemen. Ter goeder tyd hadt hy dit besluit genomen. Want naauwlyks hadt hy eenige oogenblikken buiten het Gebouw vertoefd,

Nederduitsche Schouwburg.

Nederduitsche Schouwburg.

toefd, of het Dak ſtortte neder, met een vervaarlyk en ſchrikwekkend gedruis.

Zo dra was het gerugt van den Brand in den Schouwburg niet door de Stad verſpreid, of men zag, allerwegen, de Straaten en Graften van menſchen krielen, veelen met angst en benaauwdheid in 't hart, en verlegenheid op 't gelaat, uit bekommernis over bloedverwanten of vrienden, die zig in het brandende Gebouw bevonden. Het geratel der Brandſpuiten, welke, in grooten getale, uit alle oorden der Stad, werden aangevoerd, vermeerderde nog de akeligheid. Haar getal groeide, eerlang, tot meer dan veertig. Ondanks deeze menigte, deeden ze geene baate, om den brandenden Schouwburg zelven te bluſſchen. Want de vlam ſteeg, eerlang, tot die hoogte, en bekwam zo groote uitgebreidheid, dat, in den donkeren avond, niet ſlegts de geheele Stad, maar zelf eenige omliggende oorden, ja, de naaste Waterlandſche Dorpen, meer of min, verlicht werden. Men verzekert, dat het ſchynſel van den Brand, op de Zuiderzee, tusſchen *Enkhuizen* en *Stavoren*, zelf heel in *de Lemmer*, in Friesland, gezien is. Men moest dan den Schouwburg aan eene gewisſe vernielinge overlaaten, en zynen vlyt en wakkerheid tot de belendende Wooningen bepaalen. Dewyl de Wind uit het Noord-Noord-Oost waaide, liepen de huizen in de Runſtraat het meest gevaar. Ook leedt het niet lang, of de Stal van den Heere JAKOB DE

NEUF-

NEUFVILLE, en die van den Sleeper WINKELMAN, werden, door de overwaaiende brokken vuur, aangeftoken, en voorts de eerfte van agteren, en de laatfte geheel een prooi der vlammen. Intusfchen draaide de Wind een weinig meer Oostwaarts, en liepen nu de huizen, aan de zyde van de Prinfegraft, meer gevaars; 't welk, evenwel, verminderde, doordien de Wind merkelyk ftiller werdt. Naast en ten Noorden van den Schouwburg, op de Keizersgraft, woonde thans wylen de Heer JAN HOPE, *in het huis, welk tegenwoordig tot het Comptoir van des Gemeene-Lands Middelen verftrekt.* Hoewel het dus boven den Wind ftondt, bleef het alleen behouden, door de menigte der Brandfpuiten en de wakkerheid der Brandgasten, om door de vervaarlyke hitte niet te worden aangeftoken. Het leedt, nogthans, eenige fchade, gelyk inderdaad bykans alle huizen, die naast en om den Schouwburg ftonden. Na het inftorten van het Gebouw, bleef de brand, nog etlyke dagen, fmeulen: zodat dezelve, niet voor den eerstvolgenden Saterdag, geheel gebluscht was. Toen werdt een aantal arbeidslieden te werk gefteld, om den Puinhoop op te ruimen. Met zeer veel naauwkeurigheids gefchiedde dit, in de tegenwoordigheid van twee Regenten van den afgebranden Schouwburg. De fyne Puin werdt gezeefd, om te verneemen, of in denzelven Juweelen of andere kostbaarheden konden gevonden worden. Het deerlyk overfchot van de- | NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

zul-

Nederduitsche Schouwburg.

zulken, die het ongeluk ondergaan hadden van in de vlammen om te koomen, werdt gebragt op de Kamer der Regenten. Eenigen derzelven onderkende men, aan de kleinodiën, welke men nog om en aan hun vondt. Het getal der persoonen, die het slagtoffer van den vernielenden Brand waren geworden, werdt op zestien begroot. Men vondt ze op onderscheidene tyden. Om in 't gemoed van sommigen onzer Leezeren geene smartlyke aandoeningen te vernieuwen, agten wy het geraaden, de naamen der verongelukten hier niet te melden. Hoe het Erf des verbranden Schouwburgs, zedert, aan de Bezorgers van het Roomsche Armen-Comptoir, verkogt is, hebben wy, boven, op het Artikel dier Stigtinge, vermeld.

Een Schouwburg, in eene Stad als de onze, moet, in zekeren zin, onder de onontbeerlyke noodwendigheden, geteld worden. Van hier, dat de Regeering, wel haast, op den herbouw was bedagt, en het stuk in ernstige overweeging nam. Men besloot 'er te eerder toe, om het gemis, welk twee bekende Godshuizen, zo lang 'er geen Schouwburg was, van een aanzienlyk gedeelte hunner inkomsten leeden. Opdat, in gevalle van soortgelyk eenen ramp, een gedeelte der Stad minder gevaar mogt dreigen, zag men uit naar eene plaats, alwaar het Gebouw meer op zig zelf zoude staan. Na dat men het hier omtrent, en wegens andere byzonderheden, eens was geworden,

maak-

maakte men eenen aanvang met het werk, op den negentienden April des jaars 1773. Op den zeventienden der volgende Maand werdt de eerste steen van het Gebouw gelegd, door den Heer PIETER VAN DER LYN, Zoon van den Heere CORNELIS JACOB VAN DER LYN, Mede-Regent van den voorgaanden Schouwburg. De Opziener van Stads Gebouwen, *J. E. de Witte*, hadt het ontwerp van het Gebouw gemaakt. Zo spoedigen voortgang maakte men met de voltooijing, dat het, in de maand *September des jaars 1774*, ten bedoelden gebruike, in gereedheid was gebragt.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Het pragtig en aanzienlyk Gebouw staat op het Leidsche Plein, ten Noorden, en slegts een weinig binnen de Poort. De gedaante is een langwerpig Vierkant, waar van de Voorgevel, en dus de langste zyde, aan den Weg staat. In de lengte beslaat het honderdzestig, in de breedte tachtig, en in de hoogte zesenveertig voeten. Het rust op eenen gemetzelden steenen voet; zynde, voor 't overige, alle de Gevels, van hout opgetrokken. De bouworde, welke men heeft gevolgd, is de Iönische. Het Frontespice, boven den Ingang in den Voorgevel, in welken men een aanzienlyk getal Glasraamen telt, pronkt met het hoofd van APOLLO, in een Medailjon, hebbende, ter wederzyden, drie Kindertjes, nevens eenig bywerk, op de natuur en inrigting van den Schouwburg zinspeelende. In ieder der twee Zygevels,

Gedaante.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

vels ziet men den Byekorf, vastgehouden door een oud Man en een Burger-Weesmeisje: het Zinnebeeld der twee Godshuizen, ten behoeve van welke de inkomsten worden aangewend. Zo op de hoeken als op uitsprongen des Gevels staan Antike Vaazen. De Agtergevel is zonder eenige sieraaden. De kundige Stads Beeldhouwer *Antony Ziezenis* heeft dit Beeldwerk, zo wel als binnen in den Schouwburg, vervaardigd. Twee voornaame Ingangen heeft de Schouwburg: eenen, aan den Zuidkant, aan den Weg, welke naar de Leidsche Poort loopt; den anderen, aan de Oostzyde, tegenover de Leidsche Straat. De eerste is de voornaamste, en geeft toegang tot de Hoofdplaatsen. Men koomt, door denzelven, in een ruim Portaal; hebbende, ter slinkerzyde, het Comtoir, waar in de Lootjes, voor de besprokene Plaatsen, worden ontvangen. Een breede Trap, ook ter slinkerzyde van dit Portaal, geeft den toegang tot de Loges en tot het Tooneel; als mede tot de Koffykamer. Recht tegenover de buitendeur, in 't midden van het Portaal, ziet men eene fraaie deur, welke, eertyds, toegang gaf tot den Bak en de Balkons, doch die nu, zedert eenige jaaren, geslooten wordt gehouden. Ter zyde van het straks gemelde Comtoir, in eenen hoek van het Portaal, is een deur, welke den toegang geeft naar de Provisiekelder van den Kastelein des Schouwburgs. Binnen den Oostlyken Ingang ontmoet men insgelyks een Portaal, en, in

Ingangen.

het-

hetzelve, nevens een ander Comtoir, een breeden Trap, naar de zogenaamde Twaalfſtuivers en andere Plaatſen in den Schouwburg loopende. Daarenboven heeft het Gebouw, aan den Noordkant, eene Nooddeur, welke, gemeenlyk, alleen by het uitgaan van den Schouwburg wordt geopend. Eindelyk heeft men nog, aan den Westkant, in den Agtergevel, eene groote deur, toegang geevende tot het Tooneel, en tot den Kelder, in welken de Kunstgereedſchappen en andere noodwendigheden, tot ſommige vertooningen noodig, bewaard worden. Ook wordt deeze deur gebruikt, om daar door binnen te laaten de Paarden en Ezels, welke, in ſommige Stukken, ten Tooneele gevoerd worden. Nederduitsche Schouwburg.

Wy gaan over tot de beſchryving van de inwendige gedaante van den Schouwburg. Dezelve *is* in *twee* deelen *onderſcheiden: de Schouwplaats* en *het Tooneel. De Schouwplaats, zynde het gedeelte*, alwaar de aanſchouwers plaats neemen, is ruim en groot. Van boven pronkt dezelve met zeer fraai Gipswerk of Stukadoorſel; vertoonende, in Zinnebeelden, de Dichtkunst en andere fraaie Kunſten en Weetenſchappen. *Midden in den Zolder* is eene *ronde* Opening, met eene Baluſtrade omringd. Naar welgevallen kan deeze Opening geſlooten of open gezet worden; zy dient, om, door dezelve, verſche lucht binnen te laaten. Voorheen plagt deeze Schouwplaats, door Waschkaarzen, verlicht te worden. Nevens eenige andere De Schouwburg van binnen.

Nederduitsche Schouwburg.

veranderingen, heeft men, voor dezelve, de thans meer en meer algemeen wordende Engelsche Lampen in de plaats gesteld. In den Bak, die zestig voeten lang en tweeënvyftig voeten breed is, telt men achttien Banken, en op ieder van dezelven nu eens zeventien, dan achttien zitplaatsen; behalven de drie agterste, die minder plaatsen hebben. Agter den Bak plagt men de Staanplaats te hebben, zynde vyftig voeten lang en achttien voeten breed; zy waren van elkander afgescheiden, door middel van een houten Hek of Beschot, om 't overklimmen te beletten, van boven met yzeren pennen bezet. Men hadt, in dit Beschot, twee deuren; welke, egter, niet dan by hoogen nood, geopend werden. Onlangs heeft men deeze Staanplaats weggenomen, en dezelve veranderd in een Amphitheater, het welk, met twee Vleugels, uitspringt, en eene zeer deftige vertooning maakt. Met opzigt tot een ander, waar van straks nader, noemt men dit *het Eerste Amphitheater.* Ter wederzyden der Schouwplaatse telt men tien Balkons, vyf aan elken kant. Een byzondere Gang geeft den toegang tot de Balkons; ieder van welke ruim zeven voeten breed en zes voeten diep is, en zes, of, des noods, acht persoonen, kan bevatten. Boven de Balkons telt men, in alles, zeventien Loges. Dertien van dezelve worden verhuurd. De vier overige staan ter bestellinge der Regenten van den Schouwburg, of van de Regeeringe der Stad. De zo genaamde

Re-

Regenten-Loge is in 't midden, en tevens de grootste. Alle de overige zyn even groot als de Balkons. Boven de Loges heeft men thans, zedert het jaar 1790, het *Tweede Amphitheater*, en, ter wederzyden, de Veertienstuiversplaats. Nog hooger is de Schellings-, en in 't midden de Twaalfstuiversplaats. Ten zelfden tyde heeft men, in den uitersten hoek, ter rechter zyde van het Tooneel, eene Loge gemaakt, ten dienste der Tooneelspeelers, wanneer zy, geenen dienst doende, onder de aanschouwers verkiezen plaats te neemen. Vóór de verandering, in het gemelde jaar, wanneer men, tevens, om te meer ruimte in het Gebouw te hebben, den Bak veertien duimen heeft laaten zakken, plagten eenige deezer geringere plaatsen, beneden, gelykvloers te zyn. Volgens eene algemeene rekening kan de gantsche Schouwburg, op alle deeze onderscheidene plaatsen, ruim zestienhonderd menschen bevatten. Boven het groote Portaal, binnen den eerstgemelden Ingang, is de Kamer der Regenten. Zy heeft haar uitzigt over het Leidsche Plein, en is een tamelyk groot Vertrek. De fraaie Schoorsteenmantel pronkt met de Wapens der Heeren Regenten van den Schouwburg. In het Platfond of Zolderstuk ziet men het Wapen der Stad, den Byekorf, nevens eenige Zinnebeelden, op het Treur- en Blyspel slaande. Naast deeze Kamer is een klein Spreekvertrek, als mede een smalle Trap, die toegang tot het Tooneel geeft. Op de Kamer der Regenten

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Nederduitsche Schouwburg. ten volgende Wooning van den Kastelein van den Schouwburg; deeze bestaat uit drie Vertrekken: eene ruime Keuken, en twee zindelyk betimmerde Woonkamers. Beneden, gelyk met den grond, heeft de Kastelein nog drie Vertrekken, welke tot Koffykamers dienen, en alwaar allerlei verversschingen, tot een gezetten prys, worden afgegeeven. Naast de twee bovengemelde Woonvertrekken, ontmoet men eene groote Kamer; zy dient tot eene bewaarplaatse van de kraaiste en kostbaarste kleederen der Tooneelspeelers, in daar toe geschikte Kassen. Over alle deeze Vertrekken loopen drie ruime Zolders. De grootste van dezelve dient tot eene bergplaatse van Schermen en groote Konstwerktuigen voor het Tooneel, waar mede dezelve gemeenschap heeft, door middel van twee groote deuren. De twee overige Zolders dienen, onder andere, ten gebruike van den Kastelein.

Tooneel. Het Tooneel, voor 't welk men een fraai Orchest ziet, door middel van een houten Balie, van de Schouwplaats afgescheiden, en waar in een aantal van twintig Muzikanten, met verscheiden Speeltuigen, de ooren der aanschouweren, van tyd tot tyd, streelen en vermaaken, is zeer ruim en uitgestrekt. Het beslaat, vooraan, negenendertig voeten in de breedte, in alles zestig voeten in de lengte; en, van vooren, drieëndertig voeten in de hoogte. Voor aan ziet men een fraaien Boog, rustende op vier Korinthische Kolommen. Hoewel inderdaad van hout

ge-

gemaakt, heeft deeze Boog het voorkoomen van Marmer. Ter rechter zyde van den Boog, tusschen het eene paar Kolommen, ziet men het Beeld van MELPOMENE, staande op een fraai Voetstuk, met de Kroon en den Pook in de handen; en hebbende, boven haar hoofd, in een Medailjon, het hoofd van den Griekschen Treurspeldichter ÆCHYLUS. Tusschen de twee andere Kolommen, ter slinkerzyde, staat THALIA, op een diergelyk Voetstuk, houdende de Trompet en het Momaangezigt in haare handen, en hebbende, insgelyks in een Medailjon, boven haar hoofd, het Kopstuk van den Griekschen Blyspeldichter ARISTOPHANES. Op het Gordyn, hangende voor het Tooneel, ziet men den Byekorf, het Zinnebeeld van den Schouwburg, boven Stads Wapen, tusschen de Beelden van den Koophandel en den Scheepvaart. De God der Dichtkunst vertoont zich boven den Byekorf, als nederdaalende uit de Wolken, en zyne glansryke straalen wyd en zyd verspreidende. Nog hooger ziet men een fraaie Feston, met bloemen en allerlei Speeltuigen en Tooneelsieraaden. By de jongste vertimmering van den Schouwburg, in den jaare 1790, heeft men, op dit Gordyn, nog een ander Gordyn geschilderd, 't welk, ter wederzyden, met breede plooien, schynt af te hangen, en eene grootsche vertooning maakt. Met veel kunde en smaak is dit alles volvoerd, door de Kunstschilders *Andriessen* en *Numan*, op

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Neder-duitsche Schouwburg.

op een Doek van vyfëndertig voeten hoog en tweeënveertig voeten breed. De plaatsing of stand der Schermen is indiervoegen ingerigt, dat de vier voorsten, met den voorkant van het Tooneel, of met het Gordyn, een schuinzen hoek maaken, en de overigen daar mede evenwydig staan. Om de Schermen, gemaklyk en spoedig, te veranderen of te beweegen, loopen dezelve in zo genaamde Galeijen; deeze leggen Waterpas, en 'er zyn, in dezelve, yzeren staaven en koperen Katrollen vastgehegt. Om het Tooneel, wanneer zulks noodig is, te verlengen of te verkorten, bedient men zig van zogenaamde Schutdoeken. By het laaten vallen en wederom ophaalen van deeze Schutdoeken, gelyk ook van het Gordyn, en van de vertooningen, welke, in eenige Tooneelstukken, voorkoomen, gebruikt men Tegenwigten van yzer. Men rekent, dat 'er, tot alle deeze onderscheidene oogmerken, meer dan tachtigduizend ponden Gewigts hangen. Om het noodige licht op het Tooneel te brengen, verstrekken de volgende middelen. By de voorste Schermen staan etlyke houten kokers, van binnen met yzer beslagen, en met dubbele Lichtbakken voorzien. By de overige of meer agterwaarts staande Schermen, hangen blikken Blakers, met Smeerkaarsen, in houten Draaikokers. Om den grond van het Tooneel te verlichten, heeft men, aan den Voorkant, by het Orchest, twee groote Smeerbakken geplaatst. In

de-

dezelve branden honderdzestig pitten, die beneden het Tooneel worden aangestoken. Moet het Tooneel verdonkerd worden, dan laat men deeze Bakken naar beneden, tot onder het Tooneel, door middel van Tegenwigten; de Kokers, welke op pennen draaien, worden het voorste agterwaarts gekeerd. In den Grond of de Vloering van het Tooneel zyn zeven zo genaamde Zinkluiken. Het middenste, 't welk tevens het grootste is, dient, om, door hetzelve, Paarden en andere groote Dieren, als mede om groote Kunstwerktuigen, op het Tooneel te brengen. Behalven de Kleedkamertjes der Tooneelspeelsters, de Kamer van den Tooneelmeester en eene Poeijerkamer, heeft men, agter het Tooneel, een ruim Vertrek, dienende tot eene bewaarplaats der meest gebruikt wordende Tooneelsieraaden. Naast daar aan is eene Kachelkamer. Niet verre van de Kamer van den Tooneelmeester staat een Trap; men klimt, langs denzelven, naar eenige Bovenvertrekken, welke hun licht ontvangen van het Leidsche Plein, en aan de zyde van den Schans; zy dienen tot Kleedkamers voor de Tooneelspeelers, gelyk ook voor de Danzers en Danzeressen, en zyn voorzien van de noodige Kassen. Aan het einde van deeze Kamers heeft men eene Werkplaats, tot het vervaardigen van de noodige Tooneelsieraaden. Nog eene andere soortgelyke Werkplaats heeft men onder het Tooneel, als mede eene Kamer voor de Muzikanten, nevens een ruimen

Neder-duitsche Schouwburg.

Neder-duitsche Schouwburg.

Kelder, dienende tot eene bergplaats van de Kunstwerktuigen.

Volgens het getuigenis van des kundigen, behoeft de Amsterdamsche Schouwburg, in fraaiheid van sieraaden en vertooningen, voor zeer weinige soortgelyke inrigtingen, in andere Gewesten van Europa, te wyken. De Tooneelvertooningen zyn Meesterstukken der hedendaagsche Schilderkunde. Zy zyn veertien in getal, en vervaardigd door de volgende Kunstschilders: de *Romeinsche Zaal*, door J. ANDRIESSEN; de *Gothische Zaal*, door J. G. WALDORP; de *Moderne* of *Hedendaagsche Zaal*, door J. VAN DRECHT; de *Kloosterkerk*, de *Gevangenis*, de *Legertent*, de *Oude* en de *Hedendaagsche Burgerkamer*, allen door J. BARBIERS; de *Armoedige* of *Boerenkamer*, door J. HENNING; de *Italiaansche Straat*, door J. ANDRIESSEN en H. NUMAN; de *Gemeene Buurt*, door J. WALDORP; het *Zomerbosch*, door A. VAN DER GROEN; het *Winterbosch*, door den zelfden; de *Tuin*, door J. HENNING. Van de vereischte Schutdoeken, Vliezen en anderen noodigen toestel, zyn alle deeze Tooneelvertooningen ryklyk voorzien. Onder de Kunst- en Vliegwerken munten, inzonderheid, uit de *Nederdaalende Wolk* en de *Rollende Zee*. Behalven dit alles bezit de Schouwburg eenen grooten schat van Griekſche, Romeinsche, Turksche, Spaansche, Oude en Hedendaagsche Hollandsche en zeer veele andere Klederen, allen zeer fraai

fraai en kostbaar, en van innerlyke waarde; om niet te ſpreeken van den onmeetelyken voorraad van verſchillenden opſchik, voor de Danzers en Danzeresſen. NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Wy gaan over tot een berigt, wegens de beſtuuring van den Schouwburg. Gelyk van alle andere Openbaare Stads Gebouwen, dus zyn ook de vier Regeerende Burgemeesters in den tyd Opperbeſtuurders van dit Gebouw. Ter daadelyke uitoeffeninge van het hoofdbewind, hebben hunne Edele Groot Agtbaarheden vier Heeren aangeſteld; zy voeren den naam van *Gecommitteerden van den Schouwburg*. Tot alle zaaken van aangelegenheid, hunnen post betreffende, moeten deeze de ſchriftelyke toeſtemming en goedkeuring van Heeren Burgemeesteren hebben. Daarenboven zyn zy verpligt, jaarlyks, in handen van Hun Edele Groot Agtbaarheden, rekening en verantwoording te doen, zonder aan eenige anderen, van den toeſtand van zaaken, opening te mogen geeven. Behalven de vier boven gemelde, zyn 'er nog twee Gecommitteerden; zy worden *Loontrekkende Regenten* genaamd, omdat zy, voor hunne moeite, eene vaste Jaarwedde genieten. Hun werk is, de vier Heeren Gecommitteerden, in het raadpleegen, en in 't beſchikken van alles, 't geen tot het Tooneel behoort, de behulpzaame hand te bieden, en daar toe van hunnen raad te dienen. Alle deeze bekleeden hunnen post hun leeven lang, of tot dat zy van denzelven vrywilligen afſtand doen. Beſtuuring van den Schouwburg.

Aan

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Aan de Vergaderinge deezer Gecommitteerden van den Schouwburg is een Boekhouder toegevoegd. Hy wordt door Heeren Burgemeesteren aangesteld. Zyn post is, het houden van naauwkeurige aantekeningen van de Besluiten, welke, in de Vergadering, met opzigt tot den Schouwburg, van tyd tot tyd, genomen worden. Behalven andere bezigheden, is het werk der Gecommitteerden, de Tooneelspelen, welke hun worden aangebooden, te leezen en te beoordeelen, om dezelve, vervolgens, ten gebruike van het Tooneel, aan te neemen of af te keuren. Zy hebben het regt, met uitsluiting van alle anderen, om de goedgekeurde Stukken, voor rekening van den Schouwburg, te laaten drukken, en, ten voordeele van denzelven, te verkoopen. Gemeenlyk, egter, staan zy dit regt af aan eenen Boekverkooper, volgens daar op beraamde voorwaarden. De Tooneeldichters, welker Stukken aangenomen, gedrukt en ten Tooneele gevoerd worden, mids dezelve uit meer dan één Bedryf bestaan, genieten, ter belooninge, het regt van vryen toegang in den Schouwburg, zo dikmaals in denzelven wordt gespeeld, tot wederopzeggens toe; doch dit regt wordt zelden ingetrokken. Ook worden, aan zodanige Tooneeldichters, zo dikmaals hun Stuk vertoond wordt, zes Lootjes of Vrybriefjes ter hand gesteld, met welke zy, naar goedvinden, mogen handelen. Intusschen moet deeze vrye toegang, onder de volgende bepaaling,

ling, worden opgevat: indien de Tooneeldichters den Schouwburg verkiezen te bezoeken, ter gelegenheid der vertooninge van een Stuk, ten voordeele der Akteurs en Aktrisen, 't welk, gemeenlyk, viermaalen 's jaars gebeurt, moeten ze, even als alle andere aanschouwers, betaalen. Om den voorstanderen van den Schouwburg, en die denzelven dikmaals wenschen te bezoeken, den toegang onkostbaarder te maaken, dan indien zy telkens betaalden, heeft men dezelven op een Jaargeld van tien Dukaaten gesteld. Zy ontvangen daar van bewys van de Gecommitteerden, en worden *Uitkoopers* genaamd. Voor deeze somme hebben zy altoos den toegang, behalven als 'er Stukken, ten voordeele der Akteurs en Aktrisen, gespeeld worden; zy mogen, naar verkiezing, plaats neemen, uitgezonderd in de Loges en Balkons. Niemand heeft toegang tot het Tooneel, behalven de zulken, wier dienst of handlanging aldaar vereischt wordt. Voor het handhaaven van rust en goede orde, wordt, geduurende den Speeltyd, alle mogelyke zorge gedraagen. Eene Wagt van soldaaten houdt, ten dien einde, post aan de buiten- en binnendeuren.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Van de Suppoosten of Bedienden van den Schouwburg is de Kastelein de aanzienlykste. Voormaals, in den Ouden of afgebranden Schouwburg, plagt een der voornaamste Tooneelspeelers dien post waar te neemen. De vermaarde Tooneelspee-

SUPPOOSTEN.

NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

speeler JAN PUNT was Kastelein, ten tyde van het akelig voorval. Hy genoot, nevens andere voordeelen, vrye wooning. Tegenwoordig bekleedt dien post een persoon, welke met het Tooneel niets te doen heeft. Aan de Regenten betaalt hy, jaarlyks, eene goede somme gelds, voor het uitsluitend Voorregt. Zyne inkomsten spruiten voort uit het verkoopen van de Lootjes, aan zulken, die, vooraf, plaatsen bespreeken in den Schouwburg; als mede, uit het bedienen van de Aanschouwers met allerlei ververschingen. De Kastelein is verpligt, de Schouwplaats, het Tooneel, de Kamer van Heeren Gecommitteerden en andere Vertrekken te doen zuiveren en schoon te houden, de Deuren, op de vereischte tyden, te openen en te sluiten, als mede, zorge te draagen, dat, in gevalle van Brand, of by andere ongelegenheden, alle de In- en Uitgangen worden open gezet. Andere Bedienden zyn de *Ontvangers der Lootjes*. Zy zyn gehouden, van de binnen koomende Aanschouwers, ten bewyze dat ze betaald hebben, Lootjes in te vorderen, en dezelve hunne plaatsen aan te wyzen. Daarenboven rust op hen de zorge, om, ter gelegenheid van Brand, of van eenig ander ongeval, de Binnendeuren te openen, welke naar de Uitgangen aan de Straat leiden. Ten dien einde zyn de meesten hunner voorzien van verzegelde Sleutels, om, by voorkoomenden nood, van dezelve te kunnen gebruik maaken. De bedienden, welke onmiddelyk tot

tot het Tooneel behooren, zyn de volgende. De *Tooneelmeester*, zynde, gemeenlyk, een der Tooneelspeelers, heeft het opzigt over het plaatsen der vereischte Schermen, overeenkomstig de Stukken, welke ten Tooneele gevoerd worden. De *Machinist* voert het bewind over de behandeling der Kunstwerktuigen. De *Balletmeester* schikt en regelt de Danspartyen. Tot het uithaalen en bergen der klederen zyn Mannen en Vrouwen aangesteld. Een afzonderlyken Baardscheerder en Kapper hebben de Tooneelspeelers ten hunnen dienste; gelyk ook de Tooneelspeelsters, tot handlanginge, zekere Vrouwen, om haar te helpen aankleeden. Behalven deeze zyn 'er nog andere Bedienden, alle welken, voor hunne byzondere verrigtingen, een vaste besolding genieten. Eindelyk staan de Muzikanten onder het bewind van een *Orchestmeester*, aan wien de beschikking staat over de Muzykstukken, welke, geduurende het geslooten of geopend Gordyn, gespeeld worden.

Nederduitsche Schouwburg.

De persoonen, welke ten Tooneele verschynen, zo wel de eigenlyk dus genaamde Tooneelspeelers, als de Danzers en Zangers, van beiderlei sexe, genieten eene vaste Jaarwedde, naar evenredigheid van elks bekwaamheden, of het meer of min gewigtig aandeel, welk zy in de onderscheidene Vertooningen hebben. *Zy zyn* verpligt, zig te gedraagen naar de verbintenisfen, welke zy, met de Regenten, heb-

Nederduitsche Schouwburg.

hebben aangegaan, en, daarenboven, verschuldigd, eene getrouwe onderwerping aan de Tooneelwetten, die, van tyd tot tyd, gemaakt worden. Boven de gewoone Jaarwedde, genieten alle de bovengemelden, elk naar zynen rang, het aandeel in de voordeelen, voortspruitende uit de inkomsten van vier Vertooningen, welke, onder den naam van *Benefit*, ieder Saisoen, of geduurende den tyd, welken de Schouwburg open is, ten hunnen voordeele, gegeeven worden. Na aftrek der kosten, dienen de inkomsten van alle de andere vertooningen ten voordeele van het Burger-Wees- en Oude-Mannenhuis. Indien het gebeure dat de Schouwburg, binnenstyds, gesloooten worde, genieten de Tooneelspeelers, gemeenlyk, de helft hunner gewoonlyke soldye, of worden, op eenige andere wyze, schadeloos gesteld.

Inwyding van den Schouwburg.

'T Lust ons, hier nevens te voegen, een kort berigt wegens de Inwyding, of het eerste openbaare gebruik van den tegenwoordigen Schouwburg. Met veel plegtigheids gebeurde dit, op den vyftienden September des jaars 1774. Om deel te hebben aan de vermaaken der staatelyke Openinge, en het Vreugdefeest met hunne tegenwoordigheid te vereeren, hadt men genodigd, alle de Leden van Regeeringe der Stad, benevens derzelver Echtgenooten; de Regenten en Regentessen van het Burger-Wees- en Oude Mannen- en Vrouwenhuis; de Hoogleeraars van het Stads Doorluchtig School; de Kapiteinen der Schut-

Schutterye; de twee Loontrekkende Regenten van den Schouwburg; de voornaamste Amsterdamsche Dichters en Dichteressen, vooral de zulken, welke, t' eenigen tyde, Stukken hadden ingeleverd, welke ten Tooneele gevoerd waren; en, eindelyk, verscheiden byzondere persoonen, aan welken, door de Gecommitteerden van den Schouwburg, de toegang was verleend. In het groote Portaal van den Schouwburg, aan de voorzyde van het Gebouw, hadt eene bende Stads Soldaaten post gevat; *zo by het koomen als heen gaan*, begroetten deeze de Leden van Regeeringe met Krygsmans eerbewyzen. Aan de Voordeur van het gemelde Portaal stonden twee Gecommitteerden van den Schouwburg, om de genodigde aanschouwers te ontvangen, en dezelven hunne onderscheidene plaatsen aan te wyzen. De vier Regeerende Burgemeesteren namen plaats in de groote Loge, recht tegenover het Tooneel; de overige Leden der Wethouderschap, de Hoogleeraars en Kapiteinen, in den Bak. De Tooneeldichters en de verdere afzonderlyk genodigden plaatsten zig in de dus genaamde Zy-Loges. Het Tooneel werdt geopend, met een zinnebeeldig Voorspel, met Zang en Dans; het voerde tot tytel *Inwyding van den Amsterdamschen Schouwburg*. De Orchestmeester B. RULOFS was daar van de Opsteller. Daar na voerde men ten Tooneele, het uitmuntende Treurspel van wylen onze Vaderlandsche Dichteresse LU- Nederduitsche Schouwburg.

Nederduitsche Schouwburg.

cretia wilhelmina van winter, *gebooren* van merken, uit de Nederlandsche Geschiedenissen ontleend, *Jacob Simonszoon de Ryk* getyteld. Tusschen het Voor- en Treurspel, werdt het oog der aanschouweren verlustigd, met het gezigt van de fraaie Tooneelvertooningen van den Schouwburg, voor zo veel dezelve in gereedheid waren. Intusschen hadt het luisterryk gezelschap gelegenheid, om gebruik te maaken van de Versnaperingen, die, zo in gebak als in onderscheidene dranken, ryklyk, werden voorgediend. De plegtigheid hadt, onder een onbeschryflyken toevloed van menschen buiten den Schouwburg, eenen aanvang genoomen, 's namiddags ten vyf uuren, en nam ten half elf uuren een einde. Zo over de goede orde, by deeze gelegenheid in agt genomen, als over de fraaie uitvoering der Tooneelvertooningen, betoonden de aanschouwers hun uiterste genoegen. Op den tweeden dag daar aan volgende maakte men eenen aanvang, met de opening van den Schouwburg, ten algemeenen gebruike. Op dien dag, en vervolgens nog verscheiden maalen, werden de twee bovengemelde Stukken ten Tooneele gevoerd, onder een zeer grooten toevloed van nieuwsgierigen.

Wy voegen hier nog nevens, dat de Digter j. f. helsing, die eene ongemeene begaafdheid bezat tot het maaken van zogenaamde Tydvaerzen, ter gelegenheid der Inwydinge van den Nieuwen

Schouw-

Schouwburg, de twee volgende dichtregels schreef: NEDERDUITSCHE SCHOUWBURG.

Thans zaL De bIJ op nIeVW In FebVs kVnstchoor zWeeVen,
En 't eeLste, 't WeLk ze 'er Leest, Voor Wees en arMen geeVen.

Deeze Schouwburg heeft, tot heden, bestendig zynen bloei behouden, en wordt aangemerkt als een zeer nuttig Gestigt, om de lange Winteravonden te slyten, in een geoorlofd vermaak, voor de Burgers en Burgeressen deezer Stad: waarom wy het wel der moeite waardig hebben geagt, eene uitvoerige beschryving te geeven van denzelven, als bekleedende de aanzienlykste plaats onder de Gebouwen, tot bevordering van Weetenschappen en nuttige Oefeningen aangelegd, met welke wy belooft hebben, den Leeser bekend te zullen maaken.

III.

FRANSCHE SCHOUWBURG *op het* LEIDSCHE PLEIN.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

Alles is aan de Mode onderworpen; FRANSCHE SCHOUWBURG. verscheiden kunstoefeningen zyn daar van niet ontheven. Zelf de Tooneelbehandeling staat insgelyks onder de opperheerschappy der afwisselende gewoonte. Se-

Fransche Schouwburg.

dert den meer gemeenzaamen omgang van veelen onzer Landzaaten met de Franschen, geduurende een aantal der jongstverloopene jaaren, is de smaak voor de wyze, op welke de laatsten hunne Tooneelstukken uitvoeren, ook herwaarts doorgedrongen. Intusschen was, hier te Lande, voor de zulken, welke dien smaak voeden, geene bestendige gelegenheid, om denzelven te verzadigen. Dit deedt eenige vermogende Tooneelminnaars, in onze Stad, rondzien naar voegzaame middelen, om aan hun verlangen voldoening te bezorgen. Eene dienstige plaats moest daar toe uitgedagt, bekwaame Tooneelspeelers moesten 'er verzorgd worden. Tot het eerste viel de keuze op het geweezen Logement de *Gouden Bal*, staande in het Oostlyk gedeelte der Stad, in de, dus genaamde, laagte van den Kaadyk. Om van de noodige Speelers voorzien te worden, werdt men te raade, de toevlugt te neemen tot Frankryk, en van daar voegzaame persoonen, zo van het Vrouwelyk als van het Mannelyk geslagt, herwaarts te doen overkoomen, bekwaam om niet alleen Tooneelstukken, Treur- en Blyspelen, uit te voeren, maar ook Operaas en Zangstukken ten Tooneele te brengen. Het geheele Ontwerp was, welhaast, in gereedheid, en maakte men met de uitvoering, eenen aanvang, in den jaare 1782.

Geen kleinen lof behaalden de Fransche Tooneelisten, zo met de keuze van Tooneelstukken, als met de wyze, op welke

zy

zy dezelve uitvoerden. Het gerugt hier van kwam, eerlang, ter ooren der Regenten van den Nederduitſchen Schouwburg, en deedt dezelve, met de Commisſarisſen van het Franſche Tooneel, in onderhandeling treeden, of men niet zoude kunnen geraaden vinden, om hun *Beſlooten* in een *Openbaar* Tooneel te veranderen, waar toe eenen iegelyk, voor zyn geld, de vrye toegang zoude openſtaan, en waar van de voordeelen, even als van den Nederduitſchen Schouwburg, voor een gedeelte, *ten voordeele van het Burger-Weeshuis en van het Oude-Mannenhuis* zouden ſtrekken. Na eenige onderhandelingen werdt men 't eens, op voorwaarde, dat de Franſche Schouwburg, alleenlyk, ten tyde des ſtilſtands van den Nederduitſchen, in het Zomerſaiſoen, doch, geduurende den jaarlykſchen Kermis, in de maand September, alle dagen, zoude openſtaan. Straks maakte men een overſlag, omtrent eene Vertoonplaats, en het oprichten van een voegzaam Gebouw, alzo de plaats, in de Gouden Bal, niet ruim genoeg werdt geoordeeld, voor den toevloed van aanſchouweren, welke men te gemoete zag.

Fransche Schouwburg.

Tot de plaats, alwaar het nieuw Gebouw zoude geſtigt worden, verkoos men het Leidſche Plein, in het Zuidoosten van den Nieuwen Nederduitſchen Schouwburg. Het Gebouw zoude zyn een houten Tent, op eenen ſteenen voet. In gevolge des gemaakten Ontwerps, heeft het Gebouw drie

Het Gebouw van buiten.

Fransche Schouwburg.

Ingangen: te weeten, eene groote of Middeldeur, in 't Oosteinde, aan de zyde van de Leidsche Straat, en twee kleinere deuren, aan den Noordkant, schuins over den meergenoemden Nederduitschen Schouwburg. Eene vierde Deur, aan de Zuidzyde, dient, niet ten algemeenen gebruike, maar alleen voor de zulken, die iets te doen hebben op het Tooneel, tot hetwelk dezelve den onmiddelyken toegang geeft.

Van binnen.

Niet ongevallig is ook het Gebouw van binnen ingerigt, en ruim genoeg om 'er een aanzienlyk getal Aanschouweren te

Schouwplaats.

plaatsen. In de Schouwplaats, of het gedeelte des Gebouws, alwaar de toehoorders zitten, ontmoet men, beneden, een klein, dus genaamd, *Parquet*, van drie Banken. Agter het zelve is de *Bak*. De Banken daar van loopen geheel tot agter in het Gebouw, en verleenen een ruim en fraai gezigt op het Tooneel. Aan het voorste gedeelte en ter wederzyden van den Bak, ziet men twee *Balkons*. De twee voorsten, van ieder paar, dienen ten gebruike, of staan ter beschikkinge van Heeren Commissarissen van den Schouwburg. Wyders ontmoet men 'er, de eene boven de andere, twee ryen *Loges*. De middenste Loge, die tamelyk ruim, en grooter is dan de andere, in de benedenste rye, is geschikt voor Hunne Edele Groot Agtbaarheden, de Regeerende Burgemeesteren. Agter de laatstgenoemde Loge is eene tamelyk ruime Kasteleins- of Koffykamer; voor bepaald en vastgesteld geld, kun-

kunnen de aanschouwers aldaar van allerlei ververschingen geriefd worden. Boven de straks gemelde Burgemeesterlyke Loge, ontmoet men het, dus genaamde, *Amphiteater*, en nog hooger de *Twaalfstuiversplaats*. Alle deeze verdeelingen van den Schouwburg zyn van zitbanken voorzien; men heeft hier geene Staanplaats. Het *Tooneel* is vry ruim en luchtig, van een aantal fraaie Schermen en versierselen, en voorts van eene genoegzaame verscheidenheid van klederen voorzien, om allerlei Tooneelstukken, *Treur-*, *Blyspelen* en *Operaas*, te kunnen uitvoeren. Het Gordyn voor het Tooneel is versierd met de Harp of Lier van APOLLO, die zig in eene witte Wolk vertoont, en van de Zon bestraald wordt. Eindelyk heeft men nog, voor het Tooneel, een fraai Orchest. Een aanzienlyk getal kundige Muzikanten weeten, van daar, zo wel het oor te streelen, als de bekwaamheid der Tooneelspeelers, van beiderlei sexe, het verstand kan behaagen, het hart beweegen, en de hartstogten gaande maaken.

FRANSCHE SCHOUWBURG.

Het Tooneel.

IV.

HOOGDUITSCHE SCHOUWBURG.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

HOOGDUITSCHE SCHOUWBURG.

Het Tooneelvermaak is de geliefde uitspanning van allerlei landaart, tot welken de

Hoog-duitsche Schouwburg. de beschaafdheid is doorgedrongen. Amsterdam, door zynen uitgebreiden Koophandel, en de onderscheidene middelen van bestaan, welke het aanbiedt, bevat, binnen zyne muuren, inwooners van verschillende Gewesten van Europa. Meer dan eene Eeuw verliep, zints 'er, alleen voor de zulken, die der Nederduitsche spraake kundig waren, gelegenheid was, om hunnen arbeid of bedryf met het Tooneelvermaak te verpoozen. Ten diensste der zulken, welke alleen het Fransch verstaan, of ook van andere, welke de uitvoering van Tooneelstukken, in die taal, hoog waardeeren, zag men, eerlang, eenen *Franschen Schouwburg* ten voorschyn koomen. Behalven de twee gemelde, is thans ook de *Hoogduitsche* taal vry algemeen bekend, immers meer dan in vroegere tyden, in onze Stad; welke, boven dien, geen gering getal inwooners heeft, uit de bovenlanden, herwaarts afgezakt; die, door eene natuurlyke vooringenomenheid met hunne Moederspraak, de Landtaal niet dan zeer gebrekkig leeren spreeken of verstaan. Ieder landaart, daarenboven, heeft zynen byzonderen smaak; welke zig vertoont ook in de onderscheidene behandeling van Kunsten en Weetenschappen. De Tooneelpoëzy moet, met naame, tot deeze onderscheidene behandeling, betrokken worden. Den Schouwburg heeft men, niet t' onregt, genoemd, een spiegel des menschelyken levens, waar in de onderscheidene geaartheden, neigingen, karak-

ters,

ters, goede en kwaade hoedanigheden der Hoogstervelingen, als in een leevend tafereel, worden voorgesteld. Verwyderd van hun Vaderland, zou het den bovenlanderen, in onze Stad gevestigd, een streelend genoegen geeven, in een weluitgevoerd Tooneelstuk, aanschouwers te zyn van de voorouderlyke zeden, en zig, door dit middel, te verplaatsen op den grond, op welken zy het licht gezien, hunne kindsche jaaren, en opgroeienden ouderdom gesleeten, en zeer veele onschuldige vermaaken genooten hadden. De opregting van eenen *Hoogduitschen Schouwburg*, was, *derhalven*, eene inrigting, het ontstaan en tot stand brengen van welke, eigenaartig, den eenen of anderen tyd moest verwagt worden.

Hoogduitsche Schouwburg.

In onze Stad heeft die verwagting, met 'er daad, haare vervulling bekoomen. Reeds eenige jaaren geleeden, zag men een aantal vermogende inwooners samenspannen, om een Hoogduitsch Tooneel te stigten. De plaats, daar toe verkoozen, was een Burgerhuis, ten bestemden oogmerke gereed gemaakt. Men speelde aldaar, niet voor het Algemeen, maar alleen voor de zodanigen, die de inrigting hadden helpen bekostigen. Intusschen nam deeze Tooneeloefening, allengskens, eenen aanmerkelyken opgang. Van wegen het aanzoek van veele liefhebbers, om in het vermaak te mogen deelen, werdt, eerlang, de plaats te bekrompen. Dit bragt de Heeren Bestuurders op den inval, om aan de inrigtinge eene grooter uitgebreidheid

Hoog-duitsche Schouwburg.

te geeven. Tevens werdt men te raade, ten behoeve van het Algemeen, den Schouwburg, op gezette tyden, voor eenen iegelyk open te ſtellen, en, voor zekere daar toe bepaalde penningen, een vryen toegang te verleenen. Nu zag men uit naar eene voegzaame plaats, en, deeze gevonden hebbende, ging men arbeiden aan een Ontwerp van het Gebouw. Omtrent het een en ander ſlaagde men naar wensch; en ziet daar, behalven den *Nederduitſchen* en den *Franſchen*, onze Stad ook van een *Hoogduitſchen* Schouwburg voorzien.

Deeze Schouwburg ſtaat, omtrent in het midden, aan de Oostzyde van de Amſtel- of Paardeſtraat, tusſchen de Botermarkt en den Amſtel. Onder het opzigt en op kosten van eenige vermogende ingezeetenen, maakte men, met bouwen, eenen aanvang, en voltooide tevens het geſtigt, in den Jaare 1790. Het is een breed, vierkant gebouw, waar van de grond gelyk is met de Straat. 'Er vertoonen zig vyf deuren; drie van welke, nogthans, te weeten, de middenſte en de twee uiterſte, ſlegts tot ingangen kunnen dienen; de twee overige zyn, zo genaamde, looze deuren. De Frontespice praalt met eene Piramide, verſierd met toepasſelyk bywerk, op het Treur-, Bly- en Zangſpel ſlaande. De Piramide is met eene vergulden Zon gedekt; aan den voet of het grondſtuk ziet men twee Kindertjes. Boven de Ingangen, ziet men, langs heenen, in den Voorgevel, vyf fraaie, groote Glasraamen, die, van buiten,

Beſchryving van het Gebouw.

ten, met yzeren leuningen en houten luiken, kunnen gesloten worden. Om de gaanden en koomenden van genoegzaam licht te dienen, verstrekken, by de Ingangen, twee groote Lantaarnen, van de hedendaagsche uitvindinge. HOOGDUITSCHE SCHOUWBURG.

Den Schouwburg zynde binnen getreeden, ontmoet men, aan de slinkerzyde, een Kamertje, dienende tot een Comptoir. Hier wordt, van de inkoomende aanschouweren, het geld aangenomen. Tegenover de middenste deur is een kleine Voorraadkelder. Aan de regterzyde koomt men aan eenen Trap, welke den toegang geeft tot een vry ruimen Keuken; deeze is van een grooten Schoorsteen en Waterpomp voorzien.

De *Schouwplaats* heeft twee Ingangen, eenen aan de regter, den anderen aan de slinkerzyde. Door middel van eene menigte Engelsche Lampen, welke aan een yzeren Boog of Hoepel hangen, wordt dit gedeelte des Schouwburgs verlicht. Het is ruim en luchtig. Behalven het *Parterre*, of den Bak, waar in negen Banken staan, ziet men hier twee Loges, boven elkander, en nog hooger eene Gallery. Twee Loges, eene ter wederzyden van het Tooneel, dienen ten gebruike, of staan ter beschikkinge der Commissarissen van den Schouwburg. Men heeft hier, in de plaats van Banken, Engelsche stoelen tot zitplaatsen. Uit de twee laatstgemelde Loges kan men op het Tooneel koomen. Een weinig ter regterzyde der voorste Loge ontmoet Schouwplaats.

HOOG-DUIT-SCHE SCHOUW-BURG.

moet men eenen Trap, langs welken men tot onder het Tooneel kan afdaalen. Voor 't overige zyn de Banken, op welke de verdere aanschouwers zitten, met groen Laken overtrokken. Agter de Loges heeft men de *Koffykamer*, een langwerpig en smal Vertrek. Men stookt aldaar, in den Winter, twee Kachels, en brengt, door middel van dezelve, in de Loges, eene gemaatigde warmte. De Kamer van Heeren Commissarissen van den Schouwburg is aan den Voorgevel, boven de Gallery, en alzo op de hoogste Verdieping van het Gebouw. Het is een vierkant, ruim en zeer licht Vertrek; hebbende, aan de eene zyde, een fraaien Engelschen Schoorsteen, en, ter wederzyden, groote houten Kassen, welke tot bergplaatsen van Boeken, Papieren en andere goederen dienen. Naast deeze Kamer heeft men een klein Spreekvertrek. Boven over de Schouwplaats, en dus aan de agterzyde des Gebouws, loopt een ruime Zolder; hy dient niet alleen tot eene Werkplaats voor de Timmerlieden, welke men, van tyd tot tyd, noodig heeft, maar ook tot eene bewaarplaats van de Kunstwerktuigen en verdere Tooneelgereedschappen.

Onmiddelyk voor het Tooneel, ziet men een ruim en fraai *Orchest*. Gemeenlyk hoort men 'er achttien, doch, by wylen, vierentwintig Muzikanten, hunne streelende Kunst oefenen. Het *Tooneel* zelf, 't welk tamelyk ruim, en in een goeden smaak is ingerigt, wordt, van de Schouwplaats, af-

TOONEEL.

ge-

gescheiden, door middel van een fraaien Boog, van boven versierd met de Harp van APOLLO, en andere toepasselyke sieraaden, allen kunstig uitgehouwen. Agter deezen Boog hangt het Gordyn, beschilderd met eene heldere wolk, uit welke lichtstraalen voortschieten. In 't midden der wolk leest men de Zinspreuk van den Schouwburg, met zwarte letters geschreeven: SPECTEMUR AGENDO. De Tooneelvertooningen zyn negen in getal, en, met naame, de volgende: *de Blaauwe Kamer; het Bosch; de Hofzaal; de Gemeene-* of *Burgerkamer; de Straat; de Transpirante* of *Doorschynende Zaal; de Boeren-Kamer; de Tuin; de Gevangenis.* Alle deeze Schermen, hoewel niet zo fraai als die van den Nederduitschen Schouwburg, zyn, egter, vry wel geschilderd. De *Transpirante* of doorschynende Zaal, wanneer zy behoorlyk is verlicht, munt, boven alle de vermelde Tooneelvertooningen, in fraaiheid uit. Voor het overige is de verdere toestel van Tooneelsieraaden, nevens den voorraad van allerlei Klederen, geenszins onaanzienlyk. Ter slinkerzyde, naast het Tooneel, is een vierkant Vertrek; het dient, gedeeltelyk, tot eene bergplaats van de meest gebruikelyke sieraaden. Men ontmoet aldaar, insgelyks, eenen Pomp en grooten Waterbak, nevens eenige Ladders en Brandemmers, om 'er zig, in tyd van nood, van te kunnen bedienen. Nog hooger, insgelyks aan de slinkerzyde van het Tooneel, heeft men

HOOGDUITSCHE SCHOUWBURG.

de

Hoogduitsche Schouwburg. de Kleedkamertjes, ten dienste der Akteurs en Aktrisen. Nog een ander Vertrekje, aan den zelfden kant van het Tooneel, dient ten gebruike van den knegt van den *Machinist*, of Bestuurder der Kunstwerktuigen; men noemt het, gemeenlyk, het *Requisietkamertje*. Beneden het Tooneel ontmoet men eene opene ruimte, en in dezelve de noodige werktuigen tot het maaken van Tooneelveranderingen, het bestuuren der Voetlichten en andere oogmerken. Zo vernuftig zyn deeze Werktuigen ingerigt, dat, door middel van dezelven, een enkel man alle de Tooneelschermen, in een oogenblik, kan in beweeging brengen, waar toe, elders, de hulp van zestien menschen wordt vereischt. Eindelyk merken wy nog aan, dat, gelyk men, agter het Tooneel, door een groot glasraam, uitzigt heeft in de Wapen van Delftsteeg, dus ook de Schouwburg, beneden het Tooneel, in deeze zelfde Steeg, eenen uitgang heeft.

Het Bestier. Het Opperbewind over den Hoogduitschen Schouwburg staat aan een bepaald getal van *Commissarissen*. Deeze hebben onder zig, en ten hunnen dienste, eenen *Directeur*; hy heeft het opzigt over alles, wat het Tooneel, meer onmiddelyk, aangaat. Voorts heeft men, behalven den *Machinist* of Kunstwerktuigmeester en zynen knegt, nog verscheiden andere mindere bedienden. Het getal van Akteurs en Aktrisen, Zangers en Zangeressen, is vry aanmerkelyk; men vindt 'er onder, die-

telkens, met toejuiching, gehoord worden. Zo wel Treur- en Blyspelen, als Zangstukken, worden hier ten Tooneele gevoerd. Driemaal ter weeke, geduurende den tyd, in welken de Nederduitsche Schouwburg gesslooten is, wordt deeze Schouwburg, ten vermaake van het Algemeen, geopend; doch, geduurende de Kermis, alle dagen, uitgenomen den Zondag. Zo lang de Nederduitsche Schouwburg speelt, heeft elk, die wil, geenen toegang tot het Hoogduitsch Tooneel, maar alleen de Commissarissen, en de verdere bekostigers, *Intekenaars* genoemd, die een afzonderlyk gezelschap uitmaaken, doch met het bestuur niets te doen hebben. HOOGDUITSCHE SCHOUWBURG.

V.

FRANSCHE SCHOUWBURG *op de* ERWTEMARKT.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

Ondanks de oprichting van een openbaaren Franschen Schouwburg, op het Leidsche Plein, boven reeds vermeld, scheenen sommige liefhebbers of voorstanders der Fransche Tooneelpoëzye hunnen lust aldaar niet naar genoegen te kunnen verzadigen. Immers zag men, in den jaare 1786, een aantal vermogende lieden de handen in een slaan, om, van nieuws, een besslooten Tooneel op te richten. Men opende daar toe eene Inschryving, by FRANSCHE SCHOUWBURG OP DE ERWTEMARKT.

ze-

Fransche Schouwburg op de Erwtemarkt.

zekere aandeelen van eene bepaalde somme, tot dat men eene hoofdsomme zoude by een hebben van honderdduizend guldens, welke men, tot het volvoeren des gemaakten Ontwerps, oordeelde te zullen noodig hebben. Zo dra men een genoegzaamen voorraad van penningen hadt verzameld, maakte men eenen aanvang met het stigten van het Gebouw, waar toe men eenige Burgerwooningen, ten bedoelden oogmerke gekogt, vertimmerde.

Beschryving van 't Gebouw.

Het Gebouw van den Franschen Schouwburg, welken wy thans bedoelen, staat aan den Westkant van den Amstel, ter plaatze, alwaar dezelve den naam van de *Erwtemarkt* voert, by de Halvemaansbrug, een weinig ten Zuiden van de Halvemaanssteeg. In het Gebouw, 't welk, van vooren, een deftig aanzien heeft, treedt men, langs drie breede steenen Trappen, door twee ruime deuren. In het Voorportaal ontmoet men drie Ingangen; de middenste daar van geeft toegang tot den *Bak*, de twee overige leiden naar de plaatsen, voor deeze of geene byzondere rangen geschikt. Behalven deeze Ingangen, ten algemeenen gebruike dienende, heeft deeze Schouwburg nog een vierden, in de Halvemaanssteeg, door een Huis, 't welk van eenen der Tooneelspeelers wordt bewoond, die den post van Kastelein waarneemt. Van geene anderen, evenwel, wordt deeze Ingang gebruikt, dan van de Tooneelspeelers van beiderlei kunne, en van zulke andere persoonen, die tot het Tooneel eenige on-

Ingangen.

mid-

middelyke betrekking hebben. Aan den Voorgevel pronkt, wyders, de Schouwburg, met vier groote Lantaarnen, van de hedendaagsche uitvindinge. Nimmer, evenwel, worden zy gebruikt, dan op de avonden, op welke de Schouwburg openstaat. Treeden wy nu naar boven in het Gebouw, wy ontmoeten 'er eene ruime en luchtige *Schouwplaats*, rondom, zeer net en zindelyk, behangen. Agter het *Parket*, heeft men den *Bak*, als mede een zeer ruim *Amphitheater*. Ter zyde van den Bak vertoonen zig twee ryen *Loges*, de eene boven de andere, en in 't midden van de zelve eene afzonderlyke Loge, voor de Regeering, welke alle de overige in fraaiheid te boven gaat. Daar agter vindt men eene Koffykamer, uit welke de aanschouwers van allerlei ververschingen voorzien worden. Eindelyk ontmoet men nog, ter wederzyde van het Tooneel, een fraai *Balkon*; zy zyn de gewoonlyke Zitplaatsen der Heeren Commissarissen van deezen Schouwburg, of, wanneer aanzienlyke Vreemdelingen deeze uitspanning met hunne tegenwoordigheid vereeren, worden dezelve, of eene daar van, gemeenlyk, aan hun afgestaan. Voor het Tooneel ziet men het *Orchest*, of de Zitplaats der Muzikanten; 't welk, egter, in evenredigheid van het Gebouw, voor te bekrompen wordt gehouden. Van binnen wordt het Gebouw verlicht door eene zeer fraai gewerkte kristallen Kaarskroon, die gezegd wordt twaalfduizend Fransche Livres, of tusschen

FRANSCHE SCHOUWBURG OP DE ERWTEMARKT.

Schouwplaats.

Zitplaatsen.

Orchest.

FRANSCHE SCHOUWBURG OP DE ERWTEMARKT.

de vyf en zesduizend Hollandsche Guldens, gekost te hebben. Sints eenigen tyd heeft men eenen Hoepel, met Engelsche Lichtlampen, daar nevens gevoegd. Het *Tooneel* is tamelyk ruim. Op het *Gordyn*, welk hetzelve van de Schouwplaats afscheidt, staat de Zinspreuk van deezen Schouwburg DELECTAT ET ERUDIT „Het vermaakt „en onderwyst" met groote letteren te leezen. De Schermen zyn fraai beschilderd, en de byzondere Tooneelvertooningen deeze volgende: een *Bosch*; een *Tuin*, eene *Straat*; eene *Hofzaal*; eene *Burgerkamer*; eene *Boerenkamer*; eene *Armoedige Kamer*; eene fraai geschilderde *Gevangenis*; en, eindelyk, een *Dorp*. Wyders heeft men 'er ook nog eenige geschilderde *Bergen*, *Rotzen*, losse *Boomen*, *Boerenhuizen*, een *Kasteel*, eene *Zee*, behalven eenige afzonderlyke *Scheepen*, eene tamelyk fraaie *Wolk*, benevens nog verscheiden andere noodige Tooneelsieraaden. Van Klederen, om lieden van allerleien rang en stand te vertoonen, heeft men 'er, insgelyks, een vry aanzienlyken voorraad; aanwyzende de ryklykheid der Bestuurderen, om, aan deeze Uitspanninge, eene aanzienlyke somme gelds ten beste te willen geeven.

(Margin notes: Tooneel. — Sieraaden. — Klederen.)

VI.

HET GEBOUW der MAATSCHAPPY, *FELIX MERITIS.*

Bywegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

Opkomst der Maatschappy.

In den jaare 1777, zag men, in deeze Stad, een *Programma* of Ontwerp ten voorschyn koomen, ter uitnodiginge van leden uit den deftigen Burgerstand, tot het houden van gezette byeenkomsten, om elkander, in dezelve, te onderhouden over zodanige Kunsten en Weetenschappen, als ter bevorderinge van het nut en den bloei der Burgerlyke zamenleevinge van den meesten dienst zouden geoordeeld worden. De eerste uitvinder des Ontwerps, was de Heer WILLEM WRITS, een beroemd Werktuigkundige, onder andere, bekend, door zyne verbeteringen aan de Stads Moddermolens. Gelyk het dikmaals gaat, by nieuwigheden; dus zag men ook, in den beginne, vreemd op tegen dit Ontwerp; veelen twyffelden, of het immer ten uitvoer zoude kunnen gebragt worden. De gemelde Stigter liet zig daar door geenzins afschrikken; hy sprak met de zulken, welke hem de gunstigste ooren leenden. Men besloot eene proeve te neemen, maakte een ontwerp van werkzaamheden, huurde een huis, tot het houden van zamenkomsten, verkoos eene Zinspreuk, beraamde

eeni-

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

eenige vastgestelde regels en wetten, en maakte aldus alle de noodige schikkingen, welke, tot eene geregelde Maatschappy of Genootschap, vereischt worden.

Uit niet meer dan veertig Leden bestondt het Genootschap, by de eerste oprigting. Deeze, tot eene leuze verkoozen hebbende de Zinspreuk FELIX MERITIS, *Gelukkig door Verdiensten*, hielden, in 't eerst, hunne zamenkomsten in het naaste huis van de Prinsegraft, aan de Zuidzyde van de Lelygraft. Niet lang hadden de Vergaderingen aangehouden, of de zulken, die aan het Genootschap een schielyken ondergang voorspeld hadden, zagen hunne misrekening. Zo sterk en spoedig groeide het getal der Leden, dat men zig genoodzaakt vondt, van wegen de bekrompenheid der tegenwoordige, naar eene andere en ruimer Vergaderplaats uit te zien. Men vondt deeze, in een Burgerhuis, op den Fluweelenburgwal, ten Zuiden van het Doorluchtige School. Vyf agtereenvolgende jaaren, te weeten, van den jaare 1783 tot in October des jaars 1788, hieldt men aldaar, op gezette tyden, Vergaderingen. Inmiddels, en geduurende dit tydverloop, groeide de Maatschappy, hand over hand, in getal van Leden, zelf tot die hoogte, dat telkens, wanneer dezelven eenigzins getrouw opkwamen, de een van den anderen als verdrongen werdt. Van nieuws vondt men zig dus in de noodzaakelykheid, naar eene ruimer verblyfplaats uit te zien. Zeer veel gebrekkigs, begreep men, zou 'er altyd

over-

overblyven, indien men, wederom, zig bepaalde tot eene Burgerwooning. Door verloop van tyd, hadt de Maatschappy meerdere uitgebreidheid ontvangen, niet alleen in Leden, maar ook in Werkzaamheden; door plaatsgebrek konden eenige der laatstgemelden niet behoorlyk volvoerd worden. Na veel en lang overleg, werdt men dan te raade, een gantsch nieuw Gebouw te stigten, evenredig aan het getal der Leden, zo wel als aan de bezigheden en verrigtingen, die reeds daadelyk plaats greepen, of die, in 't toekoomende, nog mogten by de hand genomen worden. Dit alles viel voor in den jaare 1786.

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

Zulk een besluit was niet genomen, of men sloeg de handen aan het werk, om het te volvoeren. De eerste zaak, ten dien einde, was, het bekoomen van een Erf of Grond, ruim genoeg voor het trotsch Gebouw, 't welk men in de waereld wilde brengen. Dewyl de Leden door de gantsche Stad verspreid woonden, eischte het gemak en de billykheid, dat het Gestigt, zo veel doenlyk was, midden in de Stad geplaatst werdt. Men wilde, daarenboven, volgens 't algemeen Ontwerp, een Gestigt vervaardigen, 't welk, om zyne grootte, fraaiheid en luister, niet alleen der Maatschappye tot eere, maar ook voor het pragtig Amsterdam tot een bykoomend sieraad konde dienen. Eene afgelegene standplaats was, met zulk een Ontwerp, niet bestaanbaar. Aan de Westzyde van de Keizersgraft, eene weinig ten Zuiden van de

Het Gebouw der Maatschappy Felix Meritis.

Beerestraat, stonden thans eenige oude Burgerhuizen. Indien men deeze, door aankoop, konde magtig worden, zouden zy, gezamentlyk, eene genoegzaame breedte beslaan, voor een Gebouw, 't welk aan de bedoelde oogmerken zoude beantwoorden. Men tradt dan, met de eigenaars, in onderhandeling, en werdt het, eerlang, eens met dezelven.

Nu was het eerste werk, het beraamen van een voegzaam Plan, volgens 't welk het Gebouw, overeenkomstig met de byzondere inrigtingen en werkzaamheden der Maatschappye, zou vervaardigd worden. Om daar in op de meest gepaste wyze te slaagen, zogt men bekwaame Bouwkundigen te lokken, door het uitlooven van eenen Eereprys van zeventig Dukaaten, aan den geenen, welke, vóór den eersten Maart des jaars 1787, het best gekeurde Bestek of Ontwerp zoude inleveren, volgens opgave van eene zekere bepaalde breedte en lengte. Het Plan, welk op het best gekeurde volgde, zou met eenen Eereprys van dertig Dukaaten bekroond worden. Men ontving 'er eenigen, tegen den gezetten tyd, by de Uitschryving bepaald. Na dezelve naauwkeurig te hebben ingezien en overwoogen, wees men den Eereprys toe aan een Ontwerp, 't welk, by de opening van een verzegeld Billjet, bleek vervaardigd te zyn door den Heer JACOB OTTEN HUSLY, beroemd Bouwkunstenaar in onze Stad; aan welken, vervolgens, de zorge en het beleid

der

der uitvoeringe werdt opgedraagen. Zo veel schoons en doorsteekende blyken van kunde hadden de Leden tot den Opbouw, in twee andere Verhandelingen, ontmoet, dat dezelve zig verpligt oordeelden, aan derzelver Opstellers, een Eergeschenk te doen ter hand stellen: aan den eenen van dertig, aan den anderen van twintig Dukaaten. By de opening der verzegelde Biljetten, nevens de Verhandelingen gevoegd, bleeken daar van de Schryvers te zyn JAN WILLEM LE NORMANT en PIERRE LOUIS DUYVENE.

HET GEBOUW DER MAATSCHAPPY, FELIX MERITIS.

Intusschen hadt men eenen aanvang gemaakt met het afbreeken der gekogte huizen, en zette, vervolgens, het uitgraaven van den grond, en het inslaan van het noodige paalwerk, zo yverig voort, dat men, reeds op den zevenden July des jaars 1787, zig in staat bevondt, om den eersten steen te kunnen leggen. Met veel plegtigheids geschiedde zulks op dien dag. Dewyl de kosten van het Gestigt merkelyk zouden opgekort worden, indien men vryheid van Stads belastingen, op de Bouwstoffen, konde verwerven, vervoegden zig, ten dien einde, de Opzieners van den Opbouw by Heeren Burgemeesteren. Hunne Edele Groot Agtbaarheden, van welker zucht en yver, voor fraaie Kunsten en Weetenschappen, de inrigting van Amsterdam zo veele spreekende bewyzen aan de hand geeft, verleenden, aan dit verzoek, eene gunstige toestemming.

Allen mogelyken spoed en voortgang

Het Gebouw der Maatschappy Felix Meritis.

maakte men, zedert, met den opbouw. In de maand October des jaars 1788, was men zo verre gevorderd, dat de Leden, in het nieuwe Gebouw, konden ontvangen worden, en, althans gedeeltelyk, van hunne werkzaamheden, eenen aanvang maaken. Op den eenendertigsten der gemelde Maand, werdt het Gebouw der Maatschappye staatelyk ingewyd, door den beroemden Heer J. H. VAN SWINDEN, Hoogleeraar in de Natuur- en Wiskunde aan het Doorluchtig School der Stad, Honorair Lid der Maatschappye, met het uitspreeken van eene deftige Redevoering *Over 't Algemeen nut der Weetenschappen, fraaie Letteren en Kunsten.* De Redevoering werdt afgewisseld en gevolgd van Zang- en Snaarenspel, volgens het Muziek, door den vermaarden Componist *Joseph Schmidt*, tot het plegtig Feest, opzettelyk, vervaardigd. Behalven de Leden, welke de staatelyke verrigting bywoonden, was ook de Hooge Regeering der Stad daar toe uitgenodigd, en vereerde dezelve met haare tegenwoordigheid. Vermids de menigte der toehoorderen, op deezen eersten dag, vondt men geraaden, 's anderendaags, het Muziek te herhaalen, ten vermaake van de Vrouwen der Leden, en eenige andere, daar toe genodigd. De Hoogleeraar VAN SWINDEN hadt de beleefdheid, ook dit maal, het aanzienlyk gezelschap van toehoorderessen met eene opzettelyke Redevoering te onderhouden. Deeze eerste inwyding,

hoe-

hoewel ook de Maatschappy in 't algemeen betreffende, goldt, egter, meer byzonderlyk het Vak van Letterkunde. Naar gelange de Zaalen en Vertrekken, tot andere Vakken van werkzaamheid bestemd, voltooid of in gebruikbaaren staat gebragt werden, hoorde men ook, in dezelve, Redevoeringen, ter Inwydinge, voordraagen. De Heer A. BONN, Hoogleeraar in de Ontleedkunde, onder andere, betoonde, op deeze wyze, zyne hoogagting voor de Maatschappy. Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

Het Gebouw der Maatschappye *Felix Meritis*, om thans tot eene meer byzondere beschryving over te gaan, heeft, van buiten, een allezins deftig en pragtig aanzien, en mag, ten dien opzigte, onder alle soortgelyke Gestigten, zelf in de grootste en vermogendste Steden van Europa, *éénig* in zyne soort genaamd worden. Het heeft twee Daken: het eene, zynde het voorste, vierkant; het ander rond, van boven plat, in de gedaante van eenen geknotten Kegel eindigende, van eene fraaie steenen Balustrade omringd, en voorzien van een zeer grooten Windfaan, welks stang, benedenwaarts, doorloopt, in een der Vertrekken, alwaar dezelve, op eene ronde Plaat, door middel van een Wyzer, de Windstreeken aankondigt. Het oogmerk van dit Dak, zal, vervolgens, nader worden aangeweezen. De Voorgevel praalt met vier zwaare Korintische Zuilen, welke het Kapiteel onderschraagen. In dit Kapiteel ziet men het Blasoen of Wapen Beschryving van het Gebouw.

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

der Maatschappye; het is een Byekorf, in Medailjon, gedekt van den gevleugelden Hoed van MERCURIUS, en van den Slangenstaf dier Godheid omringd, nevens eenen Hoorn van Overvloed, eenige Korenairen en andere Sieraaden. In de breede Lyst, onder het Kapiteel, leest men, in groote vergulden letters uitgehouwen, de Zinspreuk der Maatschappye FELIX MERITIS. In het Vak van den Gevel, tusschen de Raamen der tweede en derde Verdiepinge, ziet men vyf vierkante Steenen. De zinnebeelden van de Werkzaamheden der vyf onderscheidene Departementen, in welke de oefeningen der Leden zyn verdeeld, zyn, in dezelve, kunstig uitgehouwen. De Deur, voor aan de Straat, die, ter wederzyde, twee groote Vensterraamen heeft, is van de Dorische Orde. Langs het Gebouw, aan den Voorgevel, staan, op voegzaame afstanden, steenen paalen, door middel van yzeren ketens samen verbonden. Aan den waterkant, op de Graft, staan twee groote Lantaarnen, van de hedendaagsche uitvindinge.

Het Gebouw van binnen.

Het Gebouw, door den ruimen Ingang, zynde binnen getreeden, koomt men in een breeden Gang. Ter slinkerzyde van denzelven, voor aan de Straat, is de groote, dus genaamde, Entreekamer, alwaar alle de Leden by een koomen, en eenigen tyd vertoeven, tot dat de Redevoeringen, of andere werkzaamheden, eenen aanvang neemen. Onder het gebruik van eenige verversçhingen, kunnen ze aldaar den tyd sly-

Entree-kamers.

stuiten. Het is een zeer ruim Vertrek, zindelyk behangen, hebbende, aan de Zuidzyde, twee fraaie Engelsche Schoorsteenen. In 't midden van dezelve ziet men eene fraaie Pendule. Recht daar tegen over, aan den Noordermuur, leest men een Latynsch Opschrift van den Heere JERONIMUS DE BOSCH, Eersten Klerk ter Sekretarye der Stad. Agter deeze Kamer is een klein Vertrek; het geeft, over eene opene Binnenplaats, den toegang tot de Wooning des Kasteleins, en dient, inzonderheid, tot eene bergplaats, voor de Leden, om in dezelve hunne Mantels of Jassen in bewaaring te geeven, geduurende hun verblyf in het Huis. Behalven de nu gemelde, heeft men, ter rechterzyde van den Gang, ook aan de Straat, eene tweede Entreekamer; zy is kleiner dan de voorgaande, en heeft niet meer dan éénen Schoorsteen. Zy dient, onder andere, tot eene Vergaderplaats der Leden, aan welken, in een of ander opzigt, eenig bestuur is aanbevolen. Onmiddelyk daar agter, tegen over den Ingang der Groote Entreekamer, heeft men, in den Gang, de deur der dus genaamde Koffykamer. Tot gezette pryzen zyn hier allerlei ververschingen te bekoomen. Aan het einde van den Gang, koomt men, door eene wyde deur, in de *Muzykzaal*; een zeer ruim, overdeftig Vertrek, waar van de weergâ, bezwaarlyk, elders zal gevonden worden. De gedaante is een Eyrond, en de Zaal van aanmerkelyke hoogte. Uitgezonderd aan de zy-

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

Koffykamer.

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis. zyde van de deur, loopt, rondom, op eenige hoogte boven den grond, een Omgang; de Vensterraamen, aan de buitenzyde van denzelven, brengen, over dag, het noodige licht in de Zaal. Deeze wordt verwarmd, door twee fraaie Kachels, in Nissen geplaatst, die van buiten gestookt worden. Het Orchest is aan de Westzyde, tegenover den Ingang. Men klimt op hetzelve langs eenige Trappen. Twee kleine deuren, ter wederzyden, geeven insgelyks toegang tot het Orchest. Voorts wordt de Zaal, by avond, door eene groote menigte Engelsche lampen, hangende aan één grooten, en twee kleinere yzeren Hoepels, op eene treffelyke wyze verlicht.

Zaal der Natuurkunde. Boven de Muziekzaal, heeft men de Gehoorzaal en Schouwplaats der Natuurkunde, even als de voorgaande, van eene eyronde gedaante. Op allengskens hooger opgaande Banken zitten de toehoorders. Om van allen bekwaamelyk te kunnen gehoord en gezien worden, staat de Redenaar of Proefneemer in 't midden der Zaale. Naast deeze Zaal heeft men niet alleen een afzonderlyk Vertrek, dienende tot een *Museum*, waar in, onder andere, de Natuurkundige Werktuigen bewaard worden, maar ook een ander, ingerigt tot het gereedmaaken van zommige Proeven, welke, in de gewoonlyke Vergaderzaal, niet gevoegelyk werkstellig kunnen gemaakt worden. Uit aanmerking, daarenboven, van de nuttigheid der kennisse van de Scheidkunde, zo met opzigt tot de Fabriken als

Museum.

an

anderzins, heeft men 'er eene *Chimische Werkplaats* doen vervaardigen. Het platte Dak, in het agterste gedeelte van het Gebouw, boven de Muziekzaal en de andere nu beschreevene Vertrekken, is ingerigt tot een *Observatorium*, of Schouwplaats van de hemelsche Lichaamen. Ten dien oogmerke dient de keurige Verzameling van Starrekundige Werktuigen van wylen den Heere MOHR, van Batavia herwaarts gevoerd, en, sedert, door koop, de eigendom der Maatschappye geworden; die, voorts, door haar kundig *Medelid*, den Heer PASTEUR, aan 't een en ander de noodige verbeteringen heeft doen maaken. Voorts heeft men hier insgelyks eene Tekenzaal, in welke, naar het naakt Modél, getekend wordt, en daar nevens een vierkant vertrek, tot plaatsing der fraaiste Afgietsels der Antieke Beelden, welke onlangs van *Rome* en *Florence* herwaarts gekomen zyn, alwaar zy, voor de Maatschappy, waren opgekogt. Naast de Muziekzaal, is, gewisselyk, van alle de Vertrekken, in dit Gebouw, het fraaiste en pragtigste, de Gehoorzaal der Letterkunde. Men ontmoet deeze Zaal, op de tweede Verdieping, voor aan de Straat. Zy loopt over den Gang en de beide Entreekamers, en beslaat dus de geheele breedte van het Gebouw. Men koomt in deeze Zaal, door eene groote middendeur en twee kleine zydeuren. De Zoldering of het Plafond rust op twaalf Kolommen van de Iönische Orde. Aan den Noordkant, in 't midden

Het Gebouw der Maatschappy Felix Meritis.

Chimische Werkplaats.

Observatorium.

Tekenzaal.

Gehoorzaal der Letterkunde.

van

HET GEBOUW DER MAATSCHAPPY FELIX MERITIS.

van een afgeschooten Vak, in de gedaante van een halven Cirkel, staat een fraai Katheder, of Spreekstoel, van louter Mahoniehout. Aan de voorzyde pronkt die gestoelte met het uitgehouwen Wapen der Maatschappye, en in de zyvakken, gelyk ook van agteren, met Zinnebeelden en Latynsche Byschriften, op de onderscheidene werkzaamheden der Maatschappye slaande. Twee groote en fraai gewerkte Kachels dienen, om in de Gehoorzaal gepaste warmte te brengen. Ook zyn er langs den Wand groote Kassen gemaakt, om de Boekery der Maatschappy te plaatsen. Zo wel als de Muziekzaal, worden ook alle de nu beschreevene Vertrekken, door middel van de genoemde Engelsche Lampen verlicht.

Woo-ning van den Kastelein.

Behalven nog verscheide andere Vertrekken, ten gebruik des Heeren Kommissarissen en Direkteuren, als tot andere oogmerken dienende, heeft de Kastelein eene bekwaame Wooning, die uit verscheide goede Vertrekken bestaat, ter slinker zyde van de Muziekzaal. Ten laatste heeft men, ten einde van en agter het geheele Gebouw, eene ruime opene plaats.

Departementen en Werkzaamheden.

In vyf Departementen, of onderscheidene Genootschappen, tot welken, egter, alle de Leden toegang hebben, is de algemeene Maatschappy verdeeld. Voor zo verre, in eene Stad, welke eeniglyk en geheel aan den Koophandel haare opkomst en voortduuring is verschuldigd, deeze, in eene inrigting, als de tegenwoordige, voor-

voornaamelyk moest in aanmerking koomen, is, diensvolgens, het Departement van den *Koophandel* het oudste. Men houdt zig, in hetzelve, bezig, hoewel op eene onderscheidene wyze van die des Oekonomischen Taks der Haarlemsche Maatschappye, met de naspooring van 't geen ter uitbreiding en volmaaking van den Koophandel, de Fabrieken, den Scheepvaart en andere bronnen van 's Lands welvaart, dienstig wordt geoordeeld. Dit geschiedt, door middel van Redevoeringen en Vertoogen, welke, van tyd tot tyd, aan de Leden worden voorgehouden. Het tweede Departement is dat der *Natuurkunde*; ingerigt, om, zo door het uitspreken van Redevoeringen, als door het doen van Proeven, de kennis deezer voortreffelyke Weetenschap te bevorderen en uit te breiden. De aanzienlyke voorraad van Werktuigen, deels door aankoop, deels door edelmoedige giften, reeds de eigendom der Maatschappye geworden, wordt, van tyd tot tyd, nog verder vergroot. Niet alleen gedurende den Winter, maar ook, driemaal ter weeke, in den Zomer, vergaderen de Leden, welke zig, tot deeze oefening, meer opzettelyk verledigen. De Wiskunde, als met de Natuurkunde zeer nauw verknogt, wordt hier insgelyks verhandeld. De *Tekenkunde* is de bezigheid van het derde Departement; waar tot insgelyks behooren de Schilder-, Graveer-, Beeldhouw-, Boetzeer- en Bouwkunde. Boven is reeds aangemerkt, dat hier, in ge-

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

HET GEBOUW DER MAATSCHAPPY, FELIX MERITIS. gelyks, naar het naakt Modél getekend wordt. Het vierde Departement is dat der *Muziek*, en het vyfde dat der *Letterkunde*. Van alle de overigen, hebben, ongetwyfeld, de twee laatstgenoemde den meesten toeloop. Het aanzienlyk getal Muzikanten, zo die daar voor betaald worden, als zig vrywillig aanbieden, lokt, elken avond, daar toe afgezonderd, eene groote menigte toehoorders, ook van de andere sexe, vrouwen, bloedverwanten of genodigden van de Leden. Tot het Departement der Letterkunde behoort de beoefening der Taal-, Dicht-, Historie-, Oordeel-, Oudheidkunde en Welsprekendheid. Van de bekwaamheid van verscheiden Leden, in dit Vak van Weetenschap, kunnen getuigenis draagen; eenige fraaie Redevoeringen, zo in dichtmaat als in ongebonden styl, eerst in de Maatschappy uitgesproken, en vervolgens door den druk gemeen gemaakt. Tot het verrigten van ieder deezer Werkzaamheden, zyn byzondere avonden afgezonderd. Met het begin van October neemen de byeenkomsten eenen aanvang, en eindigen met Maart. Op Maandag en Dingsdag oefent men de Tekenkunde, en daar mede vermaagschapte verrigtingen; doch, op den laatstgenoemden avond, insgelyks de Natuurkunde; waar mede, evenwel, niet vroeger een aanvang wordt gemaakt, dan na dat de Tekenaars hun werk voleindigd hebben. Tot het Vak der Letterkunde is de Woensdag avond; en, tot dien van den Koophandel, de

avond

avond van den Donderdag bestemd. Met den aanvang van het Saisoen des jaars 1791, heeft men het Concert beginnen te houden op Vrydag avond, 't welk, voorheen, het werk van den Saterdag plagt te zyn. Men berigt ons, dat, in 't vervolg, de oude schikking zal hervat worden. Thans beoefent men, op elken laatstgemelden avond, de *Mathesis*, en heeft men, tevens, dus genaamde, *Kunstbeschouwing*, by welke de kunstminnende Leden onthaald worden, op het gezigt van Tekeningen en Prenten, aan de Maatschappy in eigendom behoorende, of die, door voornaame Liefhebbers, uit hunnen Kunstschat, voor dien avond, ter bezigtiginge, gezonden worden. Voorts staat het algemeen bestuur der Maatschappye aan vyf Kommissarissen, en dat der byzondere Departementen aan eenige Direkteuren. Het getal der Leden bedraagt, tegenwoordig, na genoeg, vierhonderd. Grooter zou dit getal zyn, indien niet veelen, door de kostbaarheid der stigtinge, en door de somme, welke zy, by hunne intreede, verpligt zyn toe te brengen, werden te rug gehouden.

HET GEBOUW DER MAATSCHAPPY, FELIX MERITIS.

Tot besluit zullen wy hier nog verslag doen van het bezoek, waar mede het Stadhouderlyk Gezin, in den jaare 1790, de Maatschappy vereerde. In de maand October des gemelden jaars, vertoefde, in deeze Stad, eenige dagen, de Prins Erfstadhouder, verzeld van deszelfs Gemaalin, de Vorstelyke Kinderen, nevens den Erfprins van Brunswyk, kort na de Echt-

Bezoek van den Erfstadhouder aan de Maatschappy.

Het Gebouw der Maatschappy, Felix Meritis.

verbintenis des laatstgenoemden met de Prinsesse, dogter van Zyne Hoogheid. Op Woensdag, den zevenëntwintigsten der Maand, vertoefde het aanzienlyk gezelschap, een gedeelte van den voormiddag, in het Gebouw der Maatschappye, en bezigtigde het, van boven tot beneden. Den avond van den volgenden dag bestemde men tot het houden van een buitengewoon Concert, en nodigde, op hetzelve, het Stadhouderlyk Geslagt. Zo wel voldaan, over de wyze der behandelinge en uitvoeringe, betoonden zig de Vorstelyke Persoonen, dat zy, zo aan Kommissarissen en Direkteuren, als aan alle de Leden der Maatschappye, in hunnen naame, eene staatelyke dankbetuiging deeden afleggen.

V I I.

HET GENOOTSCHAP *CONCORDIA ET LIBERTATE.*

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

Het Genootschap Concordia et Libertate.

Vóór het jaar 1748 bestondt, ter deezer Stede, een Genootschap, 't welk, in zyn Bloeien, de hoogdraavende Zinspreuk van *Ridders van 't Heelal* voerde. Door de bemoeijingen, van het gemelde jaar, ging dit Genootschap uit elkander. Verscheiden Leden van hetzelve namen deel aan de werkzaamheden der Stedelingen, welke men, ten dien tyde, *Doelisten* noemde. De overigen, immers de meesten, regtten een

nieuw

nieuw Genootschap op, in aart en inrigting van het voorgaande onderscheiden. Zy verkoozen ter Zinspreuke de woorden CONCORDIA ET LIBERTATE; DOOR EENDRAGT EN VRYHEID.

Het Genootschap Concordia et Libertate.

Het Genootschap vergadert in eene ruime Kamer of Zaal, agter een Woon- en Pakhuis, staande op den hoek van de Pypemarkt, tegenover den Noordlyken Ingang van het Burger-Weeshuis. De Vergaderplaats, zynde een ruim langwerpig Vertrek, ontvangt genoegzaam licht, aan de Oostzyde, van den kant der Pypemarkt, door vier, en van agter, aan den Noordkant, over het Water van den Voorburgwal, door twee groote Glasraamen. De Ingang is, aan het Zuideinde, door een klein Vertrekje, geschikt tot een Spreekkamertje, en tot een verblyf voor de genodigden, wanneer, onder de Leden, over huishoudelyke belangen des Genootschaps, geraadpleegd wordt. Een ander soortgelyk Vertrek, naast het voorgaande, is geschikt voor den knegt van het Genootschap, en tot eene bergplaats van Mantels en Jassen. Naast en binnen de deur van den Ingang staat eene kleine, doch zindelyke Verzameling van Boeken, aan het Genootschap behoorende. In den Oostlyken Zymuur heeft men eene ruime Stookplaats of Schoorsteen. In den tegenoverstaanden Zuidlyken Muur, welke, even als de overige, en ook de Zolder, gestukadoord is, zyn Nissen uitgehouwen, welke tot Zitplaatsen dienen. Midden in de

 Zaal,

HET GENOOTSCHAP CONCORDIA ET LIBERTATE.

Zaal, bykans over haare geheele lengte, ftaat een Tafel, aan weerkanten met Banken bezet, en aan het Noordeinde van denzelven een Leesgeftoelte. Zodanig is de inwendige inrigting en gedaante der Vergaderplaatfe.

Vergaderingen.

Het Genootfchap vergadert, geduurende het geheele jaar, elken Dingsdag avond. Men onderfcheidt de byeenkomften in Zomer- en Winter-Vergaderingen. De laatstgenoemde neemen eenen aanvang, op den eerften Dingsdag van October. Deeze eerfte *zamenkomst wordt befteed tot huishoudelyke beraadflagingen, het verkiezen van* Beftuurderen, het regelen der jaarlykfche toelage, en andere zaaken, het Genootfchap in het algemeen betreffende. Op den volgenden Dingsdag der Maand, en vervolgens, ieder Week, tot op den laatften Dingsdag van April, wordt, door een der Leden, eene Redevoering, of Verhandeling uitgefproken. De Redevoering, op dien laatften Dingsdag, behelst een verflag van de lotgevallen des Genootfchaps, geduurende het jongst verloopen Winterfaifoen, benevens een hoofdzaaklyk berigt van den inhoud van alle Opftellen, nu laatst voorgedraagen. De keuze der Onderwerpen ftaat aan den Spreeker, met uitzondering, alleen, van Godsdienftige of Staatkundige gefchillen, welke, volgens de Wetten des Genootfchaps, hier niet in 't midden mogen gebragt worden. Geduurende de Voorleezing wordt, den toehoorderen, wyn voorgediend, op koften van het

het Genootschap. Ook staat het vry, intusschen, Tabak te mogen rooken. De Redenaar mag zes Vrienden tot zyn gehoor nodigen, mids dezelve hier ter Stede woonagtig zyn. Aan den Voorzitter worden, boven dezelve, nog twee vergund. Daarenboven heeft elk Lid, by ieder Redevoering, vryheid, om twee Vreemdelingen, dat zyn de zulken, welke buiten het Regtsgebied der Stad woonen, in het gezelschap te mogen brengen; mids, egter, de Redenaar, vooraf, daar van verwittigd worde, en zyne toestemming geeve. Voor Heeren Burgemeesteren der Stad staat, ten allen tyde, de toegang open. Gedurende de Zomer-Vergaderingen, van het begin van Mai tot aan het laatst van September, staan de Letterkundige werkzaamheden stil. Nogthans ontmoet men 'er, meest altoos, op elken Dingsdag avond, eenige, schoon weinige, Leden. Hunne zamenkomsten hebben, alleenlyk, ten oogmerke, het aankweeken van een vriendlyk gezellig onderhoud.

HET GENOOTSCHAP CONCORDIA ET LIBERTATE.

Het getal der Leden bedraagt, tegenwoordig, na genoeg, tachtig, eenige weinigen meer of minder. Elk Lid heeft het regt om iemand zyner bekenden, of dien hy verkiest, voortestaan, om als Medelid te worden aangenomen. Eer de aanneeming met 'er daad geschiedt, moet, over den voorgeslagen persoon, gestemd worden. Dit noemt men *baloteeren*. Het geschiedt door het werpen van ronde of driekantige penningen in eenen Zak, welke,

Getal en keuze van Leden.

[illegible] dien einde, door den Sekretaris, by de Leden wordt rond gedragen. Eén driekantige penning, tegen vier ronde, is een bewys van afkeuringe, en geldt, als zodanig, omtrent het voorgeslagene Lid. Behalven dit, is 'er nog een ander middel van deballoteeringe, of afkeuringe: wanneer, naamelyk, slegts één Lid aan twee der bestuurende Leden verklaart, ongenegen te zyn, met den voorgeslagenen persoon gezelschap te willen houden. Of, in gevalle zodanig een Lid onbekend verkieze te blyven, kan hy zyn oogmerk bereiken, door eenen Gouden Ryder te werpen in den Zak, in welken de Stemmen verzameld worden. Zonder verder onderzoek, wordt, alsdan, de voorgedraagene tot Lid, als afgekeurd en verworpen aangezien.

Bestuur. Het Bestuur deezes Genootschaps berust op eenen President of Voorzitter, vier Assessoren of Byzitters, eenen Thesaurier of Penningmeester, en eenen Sekretaris. De laatstgemelde is tevens Bibliothekaris, of Opziener der Boekerye. De Bestuurders worden jaarlyks, van nieuws, aangesteld of verkoozen, na voorafgaande Beschryving van alle de Leden. De Penningmeester of Thesaurier en de Sekretaris blyven, gemeenlyk, in 't bewind voor hun leeven, althans voor een geruimen tyd. Tot President en Assessoren worden, telkens, jaar op jaar, andere Leden verkoozen.

Pligten der Leden. Boven verscheiden andere, heeft dit Genootschap het voordeel, dat het geld, welk, by de aanneeming of intrede, moet be-

betaald worden, slegts eene kleine somme bedraagt; als mede, dat de jaarlyksche toelage zeer gering is. Alwie in dit Genootschap tot Lid wordt aangenomen, is verpligt, in het tydverloop der zes eerste jaaren van zyn Lidmaatschap, drie Redevoeringen of Verhandelingen voortedraagen. Om geenerhande redenen wordt, van deeze verpligting, ontslag verleend. Na dien tyd kan het voortbrengen van eenig Opstel, voor eene kleinigheid, worden afgekogt. Doch dit gebeurt zelden; aangezien, door de gewilligheid van verscheiden Leden, om iets in het midden te brengen, de Lyst der Intekeninge zeer gereedelyk voltallig wordt. Ter meerdere aankweekinge van goed verstand en gemeenschaplyke vriendschap, heeft men de gewoonte ingevoerd, om, jaarlyks, drie Maaltyden te houden, doch op kosten van de zulken, die aan dezelve begeeren deel te neemen. Want, ook hier omtrent, volgt men den zin en de kragt der Zinspreuke: *Eendragt en Vryheid.* In den jaare 1773 vierde het Genootschap, met veel luisters en staatelykheids, zyne vyfëntwintigste Verjaaring, zedert de oprigting. Op den pragtigen Maaltyd, welke, by die gelegenheid, gehouden werdt, waren Leden van Regeeringe, en ook Vrouwen, tegenwoordig.

Het Genootschap Concordia et Libertate.

VIII.

HET GENOOTSCHAP *DOCTRINA ET AMICITIA.*

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

HET GENOOTSCHAP DOCTRINA ET AMICITIA.

Nimmer was eene Eeuw zo vrugtbaar, als de tegenwoordige, in Genootschappen of Maatschappyen, ingerigt om den verstandelyken smaak te zuiveren, nutte kundigheden voort te planten, en de gezelligheid, in de zamenleeving, aan te moedigen. Ons Amsterdam mag gezegd worden, onder de Nederlandsche Steden, ook in dit opzigt, de Kroon te draagen. Het Genootschap, welks Zinspreuk wy, aan 't hoofd deezer Afdeelinge, genoemd hebben, verdient geene onaanzienlyke plaats onder deeze Stigtingen. Het volgende verslag daar van, uit eene echte bron geschept, vertrouwen wy, zal den Leezer niet onaangenaam zyn.

Oprigting en aart der Stigtinge.

't Was in den aanvang des jaars 1788, dat een aantal van meer of minder gemeenzaame Vrienden te raade werdt, een Genootschap, in onze Stad, op te richten. Zy verkoozen ter Zinspreuke de woorden DOCTRINA ET AMICITIA, dienende ter aanwyzinge van hunne bedoeling, om, met het vermeerderen van kennis en geleerdheid, de onderlinge vriendschap aan te kweeken. Hunne eerste Vergaderplaats was in de Bovenvertrekken van het huis,

aan

aan de Westzyde van de Keizersgraft, naast en ten Noorden van den Ouden Schouwburg, het tegenwoordig Armen-Comptoir der Roomschgezinden; welk huis, zedert, tot het Comptoir van de Gemeene-Lands-Middelen is bekwaam gemaakt. Dagelyks konden de Leden hier by een koomen. De inrigting des Genootschaps, naamelyk, was van dien aart, dat het, tot het houden van gemeenzaame verkeering, op den grond van wederzydsche Vriendschap gebouwd, en tot het beoefenen van nutte Weetenschappen, gelykelyk konde dienen. Tot het eerste oogmerk stonden de Kamers, van 's morgens tot 's avonds, voor alle de Leden open. Doch vermids het Genootschap, genoegzaam geheel, bestaat uit Kooplieden, en het huis, op een merkelyken afstand van de Beurs, stondt, maakten 'er de Leden, over dag, geen gebruik van; na het werk van den dag verrigt te hebben, bepaalden zy zig tot de avondzamenkomsten. Om het tweede oogmerk der Stigtinge, de vermeerdering van kennisse en de beoefening der Weetenschappen, te bereiken, werden de Maandagen Vrydag-avonden afgezonderd. Te weeten, ter handhaavinge van goede orde, en om de werkzaamheden eenen vasten loop te doen houden, ontworp, en bekragtigde men, vervolgens, een Reglement, by 't welk bepaald werdt, dat, om de veertien dagen, op Maandag-avond, eene Verhandeling of Redevoering zoude uitgesproken worden, door zulk een der Leden, welk

Het Genootschap Doctrina et Amicitia.

 zig,

HET GENOOTSCHAP DOCTRINA ET AMICITIA.

zig, in tyds, daar toe hadt aangeboden; voorts, dat op elken Vrydag-avond, uit het een of ander nieuw uitgekoomen Werk, of uit eenig Dichtstuk, eene Voorleezing zoude geschieden. Van de uitbreiding der werkzaamheden, op den Vrydag-avond, zullen wy, in 't vervolg, verslag doen. Hier merken wy aan, dat de onderwerpen der Verhandelingen, Redevoeringen en Voorleezingen geheel staan aan de keuze der Spreekers, alleenlyk met deeze bepaaling, dat, volgens 't Reglement, dezelve niet *Politiek* mogen zyn, en dat voorts „ alle de Leden van het „ Genootschap gehouden zullen zyn, zig „ te conformeeren met, en te gedraagen „ naar de Resolutie van Hun Edele Groot „ Mogenden de Heeren Staaten van Holland en West-Friesland, van den derden „ November des Jaars 1787, verbiedende „ aan alle Sociëteiten of Corporatien, te „ handelen of te Correspondeeren over „ 's Lands- of Regeeringszaaken, met oogmerk om zig daar in te immisceeren, „ en zig, derhalven, buiten alle politieke „ bemoeijenissen te houden."

Terwyl eene gulle verkeering de Leden, allengskens, meer en meer, aan elkander verbondt, beklaagde men zig, menigmaalen, dat, om de bovengemelde reden, de vriendlyke samenkomsten, ook over dag, niet konden gehouden worden. Aan deezen algemeenen wensch werdt ook voldaan, toen men, in den Zomer des jaars 1789, een geheel afzonderlyk huis huurde, staande

de aan de Oostzyde van het Rokkin, tegen over de Nieuwe-Zyds Kapel, en dus niet verre van de Beurs. De Voormiddag-byeenkomsten konden hier gehouden worden, ook door de zulken, welken beroep hen dagelyks ter Beurse riep; spoedig maakte men eenen aanvang van dezelve. Nogthans voldeedt ook de tegenwoordige Vergaderplaats niet volkomen aan de Leden. Welhaast zag men, hierom, uit naar eene andere. Gelukkig slaagde men in dit zoeken. Aan de Westzyde van de Kalverstraat, tusschen den *Dam* en de *Jonge-Roelofssteeg*, stonden twee *ledige huizen*; sommige Leden van het Genootschap, over den koop daar van, in onderhandeling getreeden zynde, werden 'er de Eigenaars van. Op eene ruime Binnen- of Agterplaats, welke de Erven dier beide huizen zamenvoegt, hadt men, reeds voor eenige jaaren, tot een ander oogmerk, den aanvang gemaakt van de Stigting van een geheel nieuw Gebouw, 't welk de volle breedte der beide huizen zoude beslaan, doch waar van de voltooijing, om tusschenvallende beletsels, was gestaakt. Met den aanvang des jaars 1790, werdt het werk, door de tegenwoordige Eigenaars, ten behoeve van het Geleerdheid en Vriendschaplievende Genootschap, hervat, en met zo veel yvers voortgezet, dat de Leden, nog in de maand September des zelfden jaars, van hunne byeenkomsten en verrigtingen, in hetzelve, een begin maakten.

HET GENOOTSCHAP DOCTRINA ET AMICITIA.

Het Gebouw, opdat wy thans tot eene

Beschryving van

by-

Het Genootschap Doctrina et Amicitia. byzondere beschryving van hetzelve overgaan, beslaat eene breedte van veertig voeten. De Gevel, van gebakken steen, zeer zindelyk opgetrokken, rust op eenen Voet van blaauwe Hardsteenen. In de benedenste Verdieping ontmoet men de wooning van den Kastelein of Huisbewaarder, eene ruime Keuken en andere noodige Vertrekken. Langs een breeden en gemaklyken Trap, die tot in het bovenste gedeelte van het Gebouw loopt, koomt men aan eene Groote Zaal. In zulk eene juiste evenredigheid, en in zo keurlyken eenvoudigen smaak, is deeze *Zaal* gebouwd, dat zy, by alle des kundigen en gevoeligen, eene algemeene goedkeuring wegdraagt. Alleen aan de zyde der Binnenplaatse, ontvangt het Vertrek daglicht, door vier groote Glasraamen. Het bevat, in de breedte, veertig, in de lengte zesenveertig, en in de hoogte negentien voeten. Aan de agterzyde, tegenover de Glasraamen, staat een groot *Bufet*, of Schenktafel. Langs heenen zyn de Wanden verdeeld in Vakken, die, zo wel als de Zoldering, wit gepleisterd zyn. Wanneer de Zaal, by avond, door een aantal Engelsche Lampen, hangende aan een grooten yzeren Hoepel, wordt verlicht, veroorzaakt het een en ander eene glansryke wederkaatzing. Aan de Noordzyde pronkt de Zaal met een fraaien Schoorsteen van Marmer. Boven denzelven leest men de volgende Latynsche Dichtregels:

het Gebouw.

Jun-

Junxerat ingenuos ubi publica cura Batavos
Cum placida colitur PALLADE *blanda* FIDES.
Hæc ligat unanimes sociati fœdere Cives:
Illa regit monitis libera corda suis:
Donec in his terris superest reverentia recti,
Incolet hic stabiles utraque DIVA *Lares.*

HET GENOOTSCHAP DOCTRINA ET AMICITIA.

Onder dit Opschrift staat het volgende:

Toen tweespalt en beroerte ons Vaderland ontrustten,
Verkreeg door PALLAS *hulp de* VRIENDSCHAP *nieuw beslaan;*
Nu mag ze op deezen grond in oefning zich verlusten,
En kweekt, uit vrye zugt, de Weetenschappen aan.

Volgens de groote Borden, aan eenen der Muuren hangende, op welke de naamen der Leden staan aangetekend, is derzelver getal tot driehonderdvyftig aangegroeid. Behalven deeze, ziet men, ginds en elders, langs de Wanden, nog andere Naamborden hangen, met Glazen bedekt, en met vergulden Lysten versierd. Hier leest men de naamen der Bestuurderen van het Genootschap, ginds die der Directeuren van het Fonds voor het Gebouw, elders van de *Titulaire* Leden, en op eene andere plaats de naamen van de zulken der Leden, welke zig, tot het verrigten der Maandagsche en Vrydagsche Werkzaamheden, geduurende het loopende Saisoen, verbonden hebben.

Langs den Trap naar boven klimmende, ontmoet men eene tweede Zaal, van de zelfde grootte en afmeetingen, als die wy nu beschreeven hebben, alleen een weinig laager van Verdiepinge, doch, voor 't overige, in den zelfden keurigen eenvoudigen smaak

Het Genootschap Doctrina et Amicitia.

smaak betimmerd. Boven den fraaien Schoorsteen-Mantel, even als die van de benedenste Zaal, aan den Noordkant, en insgelyks van Marmer, leest men, op een zwarten grond, met witte letteren, den naam GROTIUS, en daar onder SAPIENTIÆ HUMANÆ ORACULUM, MDCCLXXXVIII. (*een Wonder van menschelyke Wysheid.*) Tegenover den Schoorsteen, in den Zuidlyken muur, staat een groote Kachel. In de Vakken, langs de muuren, leest men, even als voor den Schoorsteen, de naamen van verscheiden Vaderlandsche Geleerden, die, in onderscheidene takken, hebben uitgemunt, met korte, doch veel betekenende byschriften. Zie hier die onsterflyke naamen. Aan den Noordkant, ter rechterzyde van den Schoorsteen: 'S GRAVESANDE, PHILOSOPHUS SUMMUS, (*allervoortreffelykst Wysgeer*); ter slinkerzyde: BYNKERSHOEK, JURISCONSULTORUM PRINCEPS, (*Prins der Regtsgeleerden*). Aan de agterzyde, of den Westkant van het Vertrek: HOOFT, HOLLANDIÆ TACITUS, (*de Hollandsche Tacitus*); vervolgens, aan de zelfde zyde, VONDEL, POETARUM NEMINI SECUNDUS, (*Onvergelykelyk Dichter*). Eindelyk, aan den Zuidlyken muur: BURMANNUS, LITTERATORUM CORYPHÆUS, (*Puik der Letterkundigen*); en eindelyk, BOERHAAVE, IN OMNI MEDICINÆ PARTE NEMINI PAR, (*Weergadeloos in alle deelen der Geneeskunde*).

De nu beschreevene bovenste Zaal dient,

alleenlyk, tot een *Auditorium* of Gehoorzaal; ten welken einde dezelve, langs heenen, van voegzaame zitplaatsen is voorzien. Overeenkomstig met het oogmerk der Stigtinge, oefent hier het Genootschap zyne geleerde werkzaamheden; welke, zedert het, ter deezer plaatse, zyne byeenkomsten heeft gehouden, uitgebreid en vermeerderd zyn, met het houden van Twistgedingen, over verschillende onderwerpen: ten welken einde een der Leden, by tyds, eenige Stellingen opgeeft, om, op een gezetten tyd, tegen de bestrydingen van andere Leden, verdeedigd te worden. De zelfde wyze van twistredenen wordt hier in agt genomen, als in de openbaare twistgedingen aan de Hoogeschoolen; alleenlyk met het onderscheid, dat men hier van de Nederduitsche taale zig bedient. Daarenboven heeft men nog de Werkzaamheden van het Genootschap vermeerderd, met eene geregelde opeenvolging van Natuurkundige Lessen en Proeven. De twee laatstgenoemde oefeningen geschieden op Vrydag-avonden.

Het Genootschap Doctrina et Amicitia. Werkzaamheden.

Tot slot merken wy hier nog aan, dat de beide voorste huizen, aan de Kalverstraat, gebruikt worden tot de dagelyksche vriendelyke byeenkomsten der Leden, vóór en na den Beurstyd; als mede, dat men, in de benedenste Kamers dier huizen, twee Kassen heeft geplaatst, in welke, ten dienste van de Leden des Genootschaps, eene uitgeleezene Boekery wordt verzameld.

IX.

KWEEKSCHOOL VOOR DE ZEEVAART.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 769.

Kweekschool voor de Zeevaart.

In een Land, welks bloei en welvaaren, van den Koophandel en de Scheepvaart, genoegzaam geheellyk, afhangt, zyn geoefende Zeelieden eene onontbeerlyke behoefte. Nogthans ontbrak het, hier te Lande, tot voor weinige jaaren, aan eene Stigting, voorbedagtelyk ingerigt, om Jongelingen tot het Zeeberoep op te leiden en bekwaam te maaken. Reeds in den jaare 1776, hadt men het denkbeeld van een Kweekschool voor de Zeevaart geopperd, en vervolgens de Heer Mr. G. Titsingh, in den jaare 1780, in een gedrukt opstel, de nuttigheid daar van nader aangedrongen. Doch, by gebrek aan genoegzaame aanmoedginge, en aan eene toereikende somme gelds, konde men niet verder gaan, dan het vervaardigen van een Ontwerp; de volvoering daar van moest op gunstiger tyden wagten. Deeze tyden zag men gebooren worden, in den jaare 1784. Commissarissen van het Fonds voor verminkte Zeelieden, en voor de Weduwen en Kinderen van gesneuvelden in 's Lands dienst, ontvingen, in het gemelde jaar, eene aanzienlyke somme gelds, in de *Indiën* by een verzameld, en ter bevorderin-

ringe van de Zeevaart, voorbedagtelyk, herwaarts overgemaakt. Dit ſtelde hen in ſtaat, om, ter volvoeringe van het heilzaam ontwerp, handen aan het werk te ſlaan. Eene algemeene goedkeuring, en de aanmoediging van veelen, bekroonde hunne onderneeming. Zommigen deeden aanzienlyke geſchenken; anderen verbonden zig, by inſchryving, tot het opbrengen van eene jaarlykſche ſomme.

Kweekschool voor de Zeevaart.

In het Oostlyk gedeelte der Stad, aan den Ykant, ſtondt een huis, 't welk, ſints het jaar 1642 tot in den jaare 1782, tot een, zogenaamd, *Willig Rasphuis* gediend, doch, na de voltooijing van het Groote Werkhuis, by de Weesper Poort, ledig hadt geſtaan. Zo wel om zynen ſtand aan den Ykant, als van wegen de inwendige inrigting en verdeeling, konde men geen voegzaamer Gebouw uitdenken of vinden, om tot een Kweekſchool voor de Zeevaart te dienen. Van hier dat Commisſarisſen, in de maand January des jaars 1783, zig by Burgemeesters en Regeerders deezer Stad vervoegden, met verzoek dat het gemelde Gebouw, ter bevorderinge van het beraamde plan, aan hun mogt worden afgeſtaan. Dit verzoek vondt in zo verre gehoor, dat hetzelve werdt ingewilligd, voor den tyd van drie of vier jaaren, om, geduurende dezelve, van den opgang en uitſlag der Stigtinge, eene proeve te neemen. Op den voordragt van Commisſarisſen, aan Hun Edele Groot Agtbaarheden, raakende de

Kweekschool voor de Zeevaart.

noodzaaklyke onkosten van vertimmeringe, of van verbeteringen aan het Gebouw, en de daar uit volgende ongeraadenheid, om, ten aanzien des bezits van het Huis, in onzekerheid te verkeeren, veranderde de Agtbaare Raad, op voordragt van Burgemeesteren, het voorgaande Besluit, in de maand Maart des jaars 1785, in eene gifte voor altyd, immers geduurende al den tyd, als het Kweekschool zoude in stand blyven. Sints dien tyd maakten Commissarissen aanstal, om het Gebouw in staat te stellen tot het ontvangen van een aantal Kweekelingen. De Direkteur van Stads Gebouwen *van der Hart* maakte eene tekening en bestek van de noodige veranderingen, zo aan den Voorgevel, als binnen in het Gebouw; met aanbieding om over de uitvoering het opzigt te willen houden. Het bestek zynde goedgekeurd, booden zig de Mr. Timmerman *Jan Smit*, en de Mr. Metzelaar *Fyko de Valk* aan, om, voor de maatige somme van negenduizend Guldens, al het Timmer- en Metzelwerk, overeenkomstig het Bestek, te willen vervaardigen. Op den vyfëntwintigsten April des jaars 1785 maakte men, van het een en ander, eenen aanvang. Drie jonge Heeren, te weeten CLAUDE PIERRE TITSINGH, DAVID JACOB VAN LENNEP en HENDRIK BICKER, Zoonen van de Heeren Mr. GUILLAUME TITSINGH, Mr. CORNELIS VAN LENNEP en Mr. JAN BEREND BICKER, allen, ten dien tyde, Commissarissen van

het

het Gestigt, leiden, op den gemelden dag, met veel staatelykheids, de eerste steenen van den Voorgevel. Met zo veel yver en spoed zette men het werk voort, dat, nog vóór het einde des genoemden jaars, vyfenveertig Kweekelingen, in het Gebouw, aangenomen en gehuisvest werden. KWEEK-SCHOOL VOOR DE ZEE-VAART.

Het Kweekschool voor de Zeevaart, opdat wy thans, tot eene beschryving van het Gebouw, en van de Natuur der Stigtinge overgaan, staat op de Y-Graft, tegenover het 's *Lands Zee-Magazyn*. Van vooren pronkt het met eenen niet onaanzienlyken Gevel. Boven de ruime Deur, door welke men naar binnen treedt, ziet men een fraai Beeld, verbeeldende de Zeevaart, met een Haan, den Staf van Mercurius, een Scheepsroer, Graadboog, Byenkorf en andere Bywerken versierd; alles een geschenk van den Heere Commissaris Mr. GUILLAUME TITSINGH, en door den Stads-Beeldhouwer *A. Zizenis* kunstig uitgehouwen. Onder het Beeld leest men, met groote letters, de woorden: KWEEKSCHOOL VOOR DE ZEEVAART. Ter wederzyden van den Ingang ziet men een grooten Lantaarn. Voorgevel.

Binnen in het Gebouw, koomt men, vooreerst, aan de rechterhand, aan een klein Spreekvertrekje, zindelyk behangen, en vervolgens aan een der Vertrekken van den Opperst en-Suppoost van het Kweekschool, welke den naam van Kommandeur draagt. Ook vindt men hier den Vertrekken.

Kweekschool voor de Zeevaart.

Trap, die naar de Kamer der Heeren Regenten leidt. Ter flinkerzyde van den Ingang heeft men eene ruime Keuken, ten dienste van den Kommandeur. Deeze Vertrekken zynde voorbygegaan, koomt men aan de, zo genaamde, Binnenplaats, een zeer ruim, langwerpig vierkant Vertrek. Het ontvangt zyn licht van de Buitenplaats, van welke wy nader zullen spreeken, en heeft twee Uitgangen op dezelve. Langs de Binnenplaats, aan de Oostzyde van het Gebouw, ziet men de Bottelery, de Victualiekamer of bewaarplaats der leevensmiddelen, en eenige Vertrekken voor de Suppoosten. De Kombuis, of de plaats, alwaar de spyze voor de Jongelingen wordt bereid, en die van alle vereischte gerieflykheden is voorzien, is aan het einde deezer Binnenplaatse; in welke men, voorts, de Kisten ziet, welke den Kweekelingen voor tafels om te eeten, en de banken, die hun tot zitplaatsen dienen. Wy voegen hier nog nevens, dat men, aan den Ingang deezes Vertreks, eene Bussche heeft geplaatst, by welke de twee volgende dichtregels staan geschreeven.

Binnenplaats.

Hier kwyt elk edel hart zig gaarne van zyn pligt,
Uit zucht voor 't Vaderland, ten steun van dit Gesticht.

In een Hoekportaal heeft men een Bierhok, als mede eenen Trap, die naar boven leidt.

Buitenplaats.

Aan de Westzyde van het Gebouw legt de Buiten- of opene Plaats, een ruim langwer-

werpig vierkant Plein, 't welk de geheele lengte des Gebouws beslaat. Op hetzelve legt een vry groot Fregatschip, voorzien van alles, 't geen vereischt wordt op een schip, 't welk gereed legt om Zee te kiezen: zeilen, touwen, ankers, geschut en verdere scheepsnoodwendigheden. De maaker daar van was wylen de beroemde Scheepstimmerman *Arie Staats*, en het Hol van 't Schip zelve een edelmoedig geschenk, aan het Gestigt, van den Heere HENRY HOPE. Het Tuig daar toe is een geschenk van het Kollegie ter Admiraliteit te Amsterdam. De Lieutenant Admiraal J. A. ZOUTMAN vereerde aan hetzelve een Stel Vlaggen en Seinen, met de Wapens van Haarlem en Amsterdam beschilderd. Niet alleen van de Binnenplaats, heeft men, door twee deuren, toegang tot dit Plein, maar ook van de Y-Graft, door eene wyde houten deur, in eene hooge Schutting, met welke hetzelve van de Straat is afgeslooten. KWEEKSCHOOL VOOR DE ZEEVAART.

Klimmen wy nu naar boven, dan ontmoeten wy, vooreerst, boven de dus genaamde Binnenplaats, een ruim en lang Vertrek, 't welk den Kweekelingen tot eene School dient. Men heeft aldaar de noodige tafels en banken, als mede eene groote Kachel, die, in den Wintertyd, gestookt wordt. De muuren zyn, langs heenen, beplakt met de afbeeldingen van verscheide doorluchtige Vaderlandsche Zeehelden, als mede van den beroemden Zeeslag op Doggersbank, op den vyfden Augustus School.

 des

Kweekschool voor de Zeevaart. des jaars 1781 voorgevallen. Agter het School is een ruim Vertrek, ten dienste van den Kommandeur van het Kweekschool, voorts de Stuurmans-Kamer, en nog een Vertrek, in 't welk de klederen der Kweekelingen bewaard worden.

Slaapvertrek. Opklimmende naar de derde Verdieping, ontmoet men wederom een ruim langwerpig Vertrek; het verstrekt den Kweekelingen tot eene Slaapplaatse. Men ziet aldaar hunne Hangmatten en Kisten. Ook agter dit Vertrek heeft de Kommandeur eene Kamer. Wyders vindt men, by *dezelve*, de Bootsmanskamer, de Katechizeerkamer, en de dus genaamde Rommelarykamer. Nog

Ziekenkamer. hooger en onmiddelyk boven het Slaapvertrek, is de Ziekenkamer, die insgelyks ruim en groot is, en voorzien van de noodige bergplaatsen voor de Geneesmiddelen en Heelkundige Werktuigen. Naast dit Vertrek is de Kamer voor den Wondheeler. Wyders ontmoet men nog, op deeze zelfde Verdieping, de Schilderkamer,

Zolders. de Touwkamer en de Geweerkamer. Boven alle deeze nu vermelde Vertrekken loopen ruime en groote Zolders, dienende zo tot bergplaatsen van Turf, Hout en Touwwerk, als tot eene droogplaats voor Linnen. Naast den Zolder van den Kommandeur heeft men de Linnenkamer. De Vliering, boven deeze Zolders, geeft toegang

Plat. tot een vierkant Plat, 't welk over het voorste gedeelte van het Gebouw loopt. Men heeft van daar een ruim uitzigt, over het Y, op de Waterlandsche Dorpen. Ook

is

is dit Plat eene zeer geschikte plaats, tot het doen van waarneemingen omtrent de hemelsche lichaamen. KWEEK-SCHOOL VOOR DE ZEE-VAART.

Het laatste Vertrek, waar van wy zullen spreeken, het fraaiste in het gantsche Gebouw, is de Kamer der Regenten. Men ontmoet dezelve, boven den Ingang van het Kweekschool, aan de Y-Graft. Het is een ruim, vierkant Vertrek, met een fraaien Marmeren Engelschen Schoorsteen. Deeze pronkt, deels met een grooten Spiegel, nevens het Wapen der Stad Amsterdam, deels met de uitgehouwene afbeelding van den Vice-Admiraal ISAAC SWEERS, in Medailjon. Om de naamen en de gedagtenis der zodanigen te vereeuwigen, welke de voortreffelyke Stigting, met hunne aanmoediging, wel hebben gelieven te vereeren, heeft men, naast den Schoorsteen, een Bord of Tafereel gehangen, in 't welk, zo de persoonen zelve, als derzelver geschenken, vermeld worden. Het is van den volgenden inhoud. Regenten-kamer.

Naamlyst der Edele Begunstigers van het Kweekschool voor de Zeevaart, welke hetzelve, 't zy door aanzienlyke Erfmaakingen of milde Geschenken, begiftigd hebben.

ERFMAAKINGEN.	GESCHENKEN.
De Heer Willem van Ryn, te Alkmaar. . . . f 1000:-	De Wel Ed. Gr. Agtb. Heeren Burgemeesteren en Raad der Stad Amsterdam. Het Gebouw van het Kweekschool.
De Heer Jacob Muhl, te Amsterdam. . . . 6000:-	
De Heer Egbert Bosch, te Amsterdam. . . 4000:-	

De

Kweekschool voor de Zeevaart.

ERFMAAKINGEN.

De Wel Ed. Gestr. Heer Gysbert Smisfaart, Kapitein ter Zee, in dienst van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit, te Amsterdam. . . . 1000: -

De Wel Ed. Gestr. Heer Mr. Zacharias Hendrik Alewyn, Heer van Mynden, enz. te Amsterdam. . . . . 6000: -

Mejuffrouw Anna Sophia Struis, te Amsterdam. . . . . 1000: -

GESCHENKEN.

De Oeconomische Tak, te Amsterdam. . *f* 525: -

Diverse Donateuren in Indiën. . . . . 48000: -

De Heer Mr. Guilhelmus Titsingh. . . Het Beeld boven de Deur.

Het Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit, te Amsterdam. . Het Tuig van 't Schip.

De Heer Henry Hope, te Amsterdam. . De Bodem van het Schip.

Hun Ed. Gr. Mog. de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland. . . . . 10000: -

Dezelfde voor zes jaaren provisioneel eene jaarlyksche Subsidie. . 4000: -

De Heer Arnoldus Ameshof, te Amsterdam. 4000: -

De Heeren Willem Anne Lestevenon en Jacob Hoofman, te Haarlem, 4 Obligatien, ieder van *f* 1000. . . . 4000: -

Tegen over den Schoorsteen hangen twee groote Schilderstukken, verbeeldende den vermaarden Togt naar Chattam, onder het beleid van den Heere KORNELIS DE WITT en 's Lands Admiraal MICHIEL ADRIAANSZOON DE RUITER, beiden door

door den Kunstschilder *W. Schellinx*, keurlyk uitgevoerd. Zy zyn een geschenk, even als de volgende Afbeelding van den Togt naar *Cadix*, van Heeren Regenten van het Werkhuis. Boven den Ingang van het Vertrek ziet men de afbeelding van den Vice-Admiraal JOHAN ARNOLD ZOUTMAN, in Crayon, door den Kunstschilder *la Croix* vervaardigd, en door den dapperen Vlootvoogd zelven aan het Huis ten geschenke gegeeven. Voorts praalt de Agtermuur van het Vertrek, tegenover de Vensterraamen, met de afbeeldingen van verscheide Vaderlandsche Zeehelden, allen geschenken van edelmoedige begunstigers. Dus ziet men 'er de afbeeldingen van PIETER PIETERSZOON HEIN en MICHIEL ADRIAANZOON DE RUITER, nevens een fraai gebonden Exemplaar van het Leeven des laatstgenoemden door G. BRANDT, een geschenk van den Heere NIKOLAAS SIMON VAN WINTER; die van WITTE CORNELISZOON DE WITTE, eene gift van wylen den Heere BERNARDUS BONN; die van MARTEN HARPERTSZOON TROMP, en van deszelfs Zoon CORNELIS TROMP, de eerste door den Heer Mr. W. H. TEDING VAN BERKHOUT, Oud-Schepen en Oud-Raad in de Vroedschap der Stad *Delft*, de andere door den Heer J. H. HOCHMEESTER en deszelfs Echtgenoote, het Kweekschool edelmoedig aangebooden. Wyders hangt nog, in het Portaal, voor de Kamer van Regenten, in 't welk men eenen Trap ont-

KWEEK-SCHOOL VOOR DE ZEE-VAART.

Kweekschool voor de Zeevaart.

MARTINET vereerde dertig Exemplaaren van zyn *Zeemans Handboek*. Diergelyk eene edelmoedigheid oeffenden de Boekhandelaars SCHOUTEN, HOLTROP, WARNARS, ONDER DE LINDEN en DRONSBERG, door de aanbieding van een aanzienlyk getal Bybels, Psalmboeken en andere godsdienstige, of voor de Zeelieden nutte Boeken; waar nevens de Heer Mr. WILLEM QUARLES, toen Commis van Hun Hoog Mogenden, een geschenk van vyf Gouden Ryders, tot den aankoop van Boeken, voegde. Hier by kunnen wy niet nalaaten aan te merken, dat de Boekdrukker DE BRUYN, aan Commissarissen, het edelmoedig aanbod deedt, om de Berigten of Programma's te willen drukken, zonder voor de Drukloonen iets in rekening te brengen. By deeze, en eenige andere mindere, kwamen, eerlang, verscheide meer aanzienlyke giften, of zodanige schikkingen, welke, voor het Kweekschool, tot aanmerkelyk voordeel zouden strekken. Op de bovengemelde Naamlyst van Begunstigers is reeds uitgedrukt, het goedgunstig besluit van Hun Ed. Groot Mogenden, ten aanzien van een jaarlykschen onderstand. Op den derTienden July des jaars 1791, werdt deeze zelfde vergunning, voor den tyd der zes eerstkoomende jaaren, verlengd. Daarenboven schonken 's Lands Staaten, aan het Kweekschool, even als aan de Godshuizen en Godsdienstige Gestigten, vryheid van alle Lands Impositien. Ten aanzien van de Stads

Be-

Belastingen hadden Hun Edele Groot Agtbaarheden, reeds vroeger, het zelfde voorregt toegestaan. Van eene Afkondiging van 's Lands Staaten, raakende eene belasting op de Schepen, ten behoeve onzer Stigtinge, is, in de Geschiedenissen der Stad, op het jaar 1785, gewag gemaakt. De Kapitaalen, van tyd tot tyd, ter bevorderinge van het oogmerk der Commissarissen, uit de Oostindiën overgemaakt, bedroegen, in de maand December des jaars 1791, eene hoofdsomme van zevenëntachtigduizend vyfhonderd Guldens. Behalven de reeds gemelde *Geschenken of Legaaten*, op de geschreevene Lyst uitgedrukt, ontving nog de Stigting de volgende, behalven kleinere giften, de somme van vyfhonderd Guldens niet bedraagende: van den Heer WILLEM VAN RYN, van *Alkmaar*, duizend Guldens; van wylen den Wel Edelen Heere NICOLAAS VAN BUUREN, en wylen deszelfs Echtgenoote, Vrouwe CATHARINA CORNELIA FREHER, zesduizend Guldens; van den Heere JACOB HOOFMAN, te *Haarlem*, behalven de reeds gemelde Obligatien, een Geschenk van tweeduizend Guldens. Het kunstig Orgelspel van den beroemden Abt VOGLER, ten behoeve van het Kweekschool, bragt in deszelfs Kas, na aftrek van alle onkosten, eene somme van meer dan drieduizend Guldens. Door soortgelyk eene kunstoeffening, heeft de kundige Amsterdamsche Organist BOURSSE de Stigting, verscheide maalen, bevoordeeld.

Kweekschool voor de Zeevaart.

Gaar-

Kweek-school voor de Zee-vaart.

Gaarne volgen wy den trek onzer Natuure, in het vermelden van den lof onzer Landgenooten, behaald door het oefenen van weldaadigheid, aan eene zo heilzaame inrigting. Diensvolgens noemen wy nog de volgende edelmoedige giften. Behalven eene jaarlyksche gifte van den Oeconomischen Tak van vierhonderd Guldens, ter goedmaakinge van de kosten der Uitrustinge, schonk nog dezelve, in ééns, vyfhonderdvyfentwintig Guldens. De Heeren GOLL *en Comp.* begiftigden het Kweekschool met zes Loten in de Lotery van de Oostindische Maatschappy. De Heeren NIÇOLAAS en JACOB VAN STAPHORST schonken, ieder, twee diergelyke Loten; en de Heer WILLEM BLAAUW één zodanig Lot, behalven vyf Coupons, elk van twintig Guldens. De Joodsche Makelaars S. en D. SAPORTAS vereerden tweehonderd Guldens. Twee giften, ieder van tweehonderdvyfenzeventig, en nog eene andere, van tweehonderd Guldens, kwamen uit handen van edelmoedige Geevers, die hunne naamen verborgen hielden. Nu onlangs, by het jongste verslag, in de maand Maart deezes jaars (1792) gedaan, vermelde de Hoogleeraar VAN SWINDEN, Commissaris der Stigtinge, hoe 's daags te vooren, insgelyks door eenen ongenoemden, twee Recipissen, ieder van duizend Guldens, aan Heeren Commissarissen waren toegezonden. Van verscheide kleinere giften, doch groot naar gelange van het vermogen der Geevers,

vers, maaken wy hier geene melding, om te groote wydloopigheid te vermyden. Alleenlyk voegen wy 'er nog nevens, dat, van wegens de Fundatie en uit de nalaatenschap van wylen den Heere TEYLER VAN DER HULST, te *Haarlem*, jaarlyks, aan het Kweekschool, honderd Guldens worden goed gedaan. Tot slot van dit berigt, laaten wy hier nog volgen de woorden, uit het gedrukt Berigt van den jaare 1791, waar in de straks genoemde voortreffelyke en zeer verdienstelyke Hoogleeraar, met reden, zegt, „ dat het altyd „ iets byna onbegrypelyks zal blyven, „ hoe een Instituut, van het welke, voor „ verre het grootste gedeelte, alle de „ kosten door particuliere Ingezeetenen „ deezer Republiek gedraagen zyn, niet „ alleen zo spoedig tot den staat, in „ welken het zich thans bevindt, gebragt „ is; maar dat Commissarissen daar en „ boven in minder dan tien jaaren tyds, „ na aftrek van alle onkosten, aan gratificatiën, of tot onderhoud van het „ Kweekschool voor de Zeevaart besteed, „ welke gezamentlyk circa twee Tonnen „ Gouds uitmaaken, nog een Capitaal van „ eene byna gelyke waarde hebben kunnen overhouden en aanleggen. Waarlyk" (dus besluit, te regt, de Hoogleeraar) „ eene verbaazende somme! als „ men overweegt, dat alleen door onze „ Landgenooten, zo hier te Lande, als in „ Indiën, in dien tyd, eene somme van „ ongeveer *Drie Tonnen Schats* ten be-

Kweekschool voor de Zeevaart.

„ hoe-

KWEEKSCHOOL VOOR DE ZEEVAART.

„ hoeve van dit Fonds is opgebragt ".

Thans gaan wy over tot een berigt, aangaande het bestuur en de inrigting der Stigtinge. Het hoofdbestuur staat aan eenige Regenten, zynde tevens Commissarissen van het Fonds tot de Zeevaart. De meesten van deeze zyn inwooners van onze Stad; de overige zyn uit burgers van *Haarlem* verkoozen. De reden hier van is, omdat, gedunrende den jongsten Engelschen Oorlog, het gemelde Fonds, vooral door de vereenigde poogingen van Ingezeetenen van onze en de genoemde Stad, werdt tot stand gebragt. Alle Maandagen is 'er eene gewoone Vergadering van Regenten. Doch op elken eersten Maandag der Maand wordt 'er eene Groote Vergadering gehouden. Alsdan geeven de Kweekelingen proeven hunner bedreevenheid en vorderingen, in de behandeling zo van het Scheepswerk, als van het Handgeweer en het grof Geschut. De namiddag, van half vier tot zes uuren, wordt daar aan besteed. Elk mag deeze verrigtingen bywoonen, welke, door een briefje, door eenen der Commissarisfen getekend, daar toe verlof bekoomen heeft. Onder toezigt van daar toe aangestelde Onderwyzers, worden de Kweekelingen, in de gemelde werkzaamheden, onderrigt, op Maandag, Dingsdag, Donderdag en Vrydag. Om de vermenigvuldigde bezigheden, hebben Heeren Commissarissen eenen Boekhouder, op zekere wedde, aangesteld.

Regenten.

Suppoosten.

Verscheiden Suppoosten heeft men in het

het Kweekschool. Voor zo veel hier alles naar het Scheepsleeven is ingerigt, zyn ook hunne benaamingen daar van ontleend, en hunne werkzaamheden daar mede overeenkomstig. De voornaamste van allen, en als de Kapitein van een Schip, voert den naam van *Commandeur*. Zyn post is, boek te houden van de Consumtie of Verteeringen, en, weeklyks, een lyst van dezelve aan de Regenten ter hand te stellen. Wyders moet hy een Journaal of Dagverhaal houden van de verrigtingen der Kweekelingen; en voorts verslag doen van derzelver gedrag, *zo buiten als binnenshuis*. Eindelyk moeten alle Rekeningen, het Kweekschool betreffende, door zyne handen gaan, en van hem worden nagezien. Zyne wedde is, honderd Guldens 's Maands, behalven vrye wooning, vuur en licht, en vyftig Guldens, 's jaars, voor eene Dienstmaagd. De mindere Suppoosten, en derzelver onderscheidene werkzaamheden, zyn de volgende. De *Bootsman* heeft het toezigt op het onderrigten der Kweekelingen, in de behandeling van het Scheepswerk; ten welken einde hy, dagelyks, de bevelen van den Commandeur koomt vraagen, wat 'er, elken dag, moet verrigt worden. Dagelyks, elken morgen, moeten de Bakmeesters de Kweekelingen, allen aan hunne byzondere Bakken, aan den Bootsman voorstellen, om van hem nagezien te worden, of hunne klederen, van het hoofd tot de voeten, heel zyn. Dit verrigt zynde, verschynt hy, met alle de Jongelingen, in Bakken geschaard,

Kweekschool voor de Zeevaart.

Commandeur.

Bootsman.

KWEEK-SCHOOL VOOR DE ZEE-VAART. en feder met zynen Bakmeester aan het hoofd, voor den Commandeur, die voorts over alles het oog laat gaan, of 'er 't een of andere niet in de vereischte orde zy. Elken morgen, na het schaffen, moet hy nazien, of de Kooijen behoorlyk gesjord en opgehangen zyn. Zo wel als de Bottelier, moet hy by het schaffen der Kweekelingen tegenwoordig zyn, om toezigt te houden op hun gedrag. Met kennis en toestemming van den Commandeur, mag hy een of twee der bekwaamste Jongelingen tot zig neemen, om hem als Bootsmans-Maats te dienen. Eindelyk moet hy ook den post van *Schieman* en van *Zeilemaaker* waarneemen. Voor dit alles geniet hy, boven vrye inwooning en kost, twintig Guldens 's Maands. Om eene proeve te neemen van de vorderingen der Kweekelingen, doet de Commandeur, nu en dan, met sommigen van dezelve, een Zeiltogtje op het Y en in de Zuiderzee, om hen alzo aan de behandeling van Zeil- en Touwwerk te gewennen. De *Bottelier*, die eene zelfde wedde trekt, heeft het toezigt over de bewaaring van de Victualie of Spyze, en deelt de dagelyksche Rantsoenen uit; waar van hy, aan de Commissarissen, gelyk ook aan den Commandeur, van tyd tot tyd, rekening en verantwoording doen moet. De *Kok*, op gelyke wedde als boven, is gesteld over het bereiden en kooken der spyzen, en op het reinigen der Kookketels. Hy heeft een *Koks-Maat* onder zig, die tien Guldens 's Maands heeft.

Bottelier.

Kok.

De

De *Chirurgyn*, voor eene wedde van vyftien Guldens 's Maands, is verpligt, de zieken behoorlyk op te passen, en by de Scheepsverrigtingen altoos tegenwoordig te zyn, om, in gevalle van ongeluk, de gekwetsten te kunnen helpen. De *Collegiemeester* geeft onderwys in de Navigatie of Stuurmanskunst. Zyne leerlingen zyn in vier Klassen onderscheiden. Die van de eerste of laagste Klasse oefenen zig in de Decimaalrekening, of de eerste grondbeginsels der Cyferkunde; die van de tweede, in de leere der Proportien of Evenredigheden; die van de derde, in de Driehoeksmeeting; eindelyk, die van de vierde of hoogste Klasse, in de verhevenste deelen der Stuurmanskunst. Boven vryen kost, kleeding en inwooning, geniet hy, 's Maands, vyfendertig Guldens. De *Schryfmeester* onderwyst de Kweekelingen in het leezen en schryven. De *Constapel-Major* koomt, viermaalen ter weeke, les geeven, in de behandeling der Scheeps-Artillerie. De *Exercitiemeester* geeft twee lessen ter weeke, op Woensdag en Saterdag namiddag, van drie tot vyf uuren, over de behandeling van het Handgeweer. Eindelyk heeft men 'er twee *Katechizeermeesters*: eenen voor de Kweekelingen van de Gezinte der Hervormden, den anderen van die der Lutherschen. De eerste onthoudt zig in het Kweekschool, alle Dingsdagen en Donderdagen, na den middag, van vier tot zes uuren, de andere 's Maandags of des Saterdags, voor-

Kweekschool voor de Zeevaart.

Chirurgyn.

Collegiemeester.

Schryfmeester.

Constapel.

Exercitiemeester.

Katechizeermeesters.

Kweek-school voor de Zee-vaart. middag, van half tien tot twaalf uuren, om de Kweekelingen, volgens de onderscheidene begrippen, in de gronden van den Godsdienst te onderwyzen. Kweekelingen van de Gezinte der Doopsgezinden, hoedanigen insgelyks in het Kweekschool worden opgenomen, genieten het onderwys der Leeraaren, des Zondags voormiddags, nevens de overige Jeugd dier Gemeente. Eindelyk merken wy hier aan, dat de vyf laatstgenoemde Leermeesters niet in het Kweekschool hunne vaste wooning hebben.

Vereischten der Kweekelingen. De volgende zyn de vereischten, in de Jongelingen noodig, om als Kweekelingen in deeze Stigting te kunnen worden opgenomen. Zy moeten gezond zyn van lyf en leden; niet jonger dan twaalf, en niet ouder dan zestien jaaren; gebooren in een der zeven Vereenigde Gewesten, of in het Grondgebied der Generaliteit. Het aanneemen van Jongelingen staat, geheellyk en alleen, aan de Heeren Commissarissen. Aan Kinderen, welker Vaders in 's Lands dienst zyn gesneuveld, wordt, alles gelyk staande, de voorrang gegeeven. Voor Jongelingen, welke meer of min vermogende zyn, betaalen derzelver Ouders of Voogden, jaarlyks, eene maatige somme, geduurende hun verblyf in het Kweekschool. Het volle kostgeld is twaalf Guldens 's Maands; doch, somtyds, koomen de Commissarissen met de Ouders voor een kleiner somme over een. Kinderen van behoeftige Ouderen hebben alles om niet.

Voorts

Voorts moeten alle de Jongelingen, voor dat zy in het Kweekschool worden ontvangen, door eenen van Stads Heelmeesteren, onderzogt worden, of zy heimelyke gebreken hebben, of aan dezelve onderhevig zyn. Kweekschool, voor de Zeevaart.

De opvoeding en het onderwys der Kweekelingen is ingerigt naar het oogmerk, waar toe het Gebouw gestigt is en zy worden opgeleid: te weeten, om op te groeien tot ervarene en wakkere Zeelieden. Leevenswyze.

Des morgens, ten vyf uuren, vooral in den Zomertyd, wordt de Trom geroerd. Terstond daar op roept de Bootsman *Over-al*. Straks, moeten alle de Kweekelingen hunne slaapsteden verlaaten; deeze zyn de gewoone Scheeps-Hangmatten, welke, even als in de Schepen aan het Dek, hier aan den Zolder hangen. Het eerste werk, na dat zy zyn opgestaan, is, de Hangmatten te *sjorren*, dat wil zeggen, in elkander te rollen en vast te binden. Na zig, vervolgens, beneden in het Huis, in 't byzyn der Officieren, behoorlyk gewasschen, gereinigd en gekamd te hebben, vertoonen zy zig aan den Commandeur. Thans begeeven zy zig aan het werk van den dag. Het eerste gedeelte van hetzelve, is, hun Slaapvertrek, het School, het Schip op de Opene Plaats, de Plaats zelve, als mede de Binnenplaats, te reinigen en te spoelen. Hier op volgt het Morgengebed, hetwelk deels op de inrigting van het Gestigt, deels op het Zeemans leeven toepasselyk is opgesteld. Het Morgengebed wordt aangekondigd met het driemaal lui-

 den

Kweekschool voor de Zee-vaart.

den van den Bengel. Alle de Kweekelingen, de Zieken of Bedlegerigen alleen uitgezonderd, moeten daar by tegenwoordig zyn. Na het eindigen van het Gebed, wordt de Bengel andermaal getrokken, om te dienen tot een' zein van het Schaffen, of Ontbyt; dit duurt een half uur. Voorts gaat wederom een ieder aan zyn werk. De Jongelingen schaaren zig in twee hoopen; de eene helft begeeft zig naar het School, de andere naar het Schip. Dagelyks verwisselen zy van bezigheid: invoegen, dat de zulken, welke heden in het Scheepswerk onderrigting genieten, den volgenden dag in het School onderweezen worden. Het een en ander duurt tot 's middags ten twaalf uuren, den gewoonen Schaf- of Eetenstyd. Deeze maaltyd wordt gehouden op de meer genoemde Binnenplaats, onder het opzigt van den Bootsman of van den Bottelier, een van welke altoos daar by moet tegenwoordig zyn. Ieder Kweekeling, den Bakmeester alleen uitgezonderd, moet, op zyne beurt, den post van Jongen waarneemen. Zyn post brengt mede, zorge te draagen, dat de Vorken en Lepels zuiver en helder op den Bak gelegd worden; als mede, dat de Bakken, in welke de Kost wordt opgedischt, behoorlyk worden afgenomen. Alwie hier in nalaatig is, ontvangt, van elken Bakgast, drie slagen voor zyn broek. —— Boven noemden wy de dusgenaamde *Bakmeesters*; dit moet dus verstaan worden. De Kweekelingen schaffen of spyzigen in onderscheidene hoopen,

Bakmeesters.

aan verschillende tafels. Elk derzelven wordt een *Bak* geheeten. Over ieder derzelven heeft een der Kweekelingen, altoos een der meest bejaarden, het opzigt. Van hier dat hy den naam van Bakmeester draagt. Hy is gehouden, naauwkeurig toe te zien, dat het Gebed behoorlyk gedaan worde, ieder een zig geschikt gedraage, geene ongeregeldheden gepleegd, of vuile redenen gehoord worden. Om de Bakmeesters hunnen pligt vlytig te doen waarneemen, en dus de goede orde en het nut der Kweekelingen te bevorderen, wordt hun zorgvuldig ingeprent, hoe groot eene eer op hen afdaale, indien zy de Bakgasten in teugel houden, dezelven met een loflyk voorbeeld, van yver en bescheidenheid, voorgaan, en hoe zy aldus den zekersten weg betreeden, om de vriendschap van den Commandeur, en de gunst en genegenheid der Heeren Regenten te verwerven. Het schaffen met eene gepaste Dankzegging besllooten zynde, hebben de Kweekelingen een half uur tot uitspanninge. Dan gaan zy wederom aan hun gewoon werk, 't welk tot 's avonds ten half zeven uuren duurt. Nu houden zy hunnen Avondmaaltyd, en mogen, daar na, tot acht uuren, eenige uitspanning genieten. Dan roept hen het luiden van den Bengel tot het Avondgebed, 't welk straks van het roeren van den Trom wordt gevolgd. Terstond daar op klimmen de Kweekelingen in hunne Hangmatten. Na dat de Klok acht heeft geslagen,

Kweekschool voor de Zeevaart.

Kweek-school voor de Zee-vaart. mag 'er vuur noch licht, dan alleen in beslootene Lantaarnen, branden. Van half negen tot negen uuren doen de Bootsman en de Bottelier de Ronde, om te verneemen, of alle de Kweekelingen in hunne Hangmatten zig bevinden. Zy doen daar van verslag aan den Commandeur, en begeeven zig vervolgens elk naar zyne Kamer. 't Gebeurt ook, dat de Commandeur, na negen uuren, in stilte, naar boven gaat, om te verneemen, of 'er behoorlyke Wagt is gehouden.

Schild-wagten. Aan de deur van het *Slaapvertrek*, als mede aan den Ingang van het *School*, houden, dagelyks, twee Kweekelingen Schildwagt, met ontbloote Sabels in hunne handen. Zy zyn gehouden, het geloop der Jongelingen te beletten naar plaatsen, alwaar zy niets te verrigten hebben. De Regenten, of andere lieden van fatsoen, welke het Kweekschool komen bezoeken, worden, by het in- en uitgaan, door hen, op hunne wyze, met Krygsmans eere begroet. Dit wagthouden geschiedt zo wel by nacht, als over dag. Van de Kweekelingen, welke de Commandeur daar toe meest geschikt oordeelt, waaken 'er twee aan twee, geduurende twee agtervolgende uuren; eer deeze nog verloopen zyn, moeten zy de twee andere, die hen moeten vervangen, by tyds, porren. De wagthoudenden zyn aanspraakelyk voor alle de ongelegenheden, welke, geduurende hunne Wagt, voorvallen. Op het slaapen op hunne posten is eene zekere straffe gesteld.

'sMor-

's Morgens moeten de wagthoudende Kweekelingen, aan den Commandeur, van het voorgevallene verslag doen.

Kweekschool voor de Zeevaart.

Alle Kweekelingen gaan 's Zondags morgens ter Kerke, by die Gezinte, tot welke zy behooren. Doch op die Zondagen, op welke het Avondmaal in de Oude Kerk bediend wordt, gaan aldaar die Jongelingen, welke, hunne belydenis gedaan hebbende, zig opgewekt gevoelen om de gewyde Instelling te onderhouden. Op Bededagen gaan alle Kweekelingen, zo wel des Namiddags als in den Voormiddag, ter Kerke.

Kerkgaan.

De Commandeur geeft, by beurten, aan zeker getal Jongelingen verlof, om, op Zondag namiddag, hunne Ouders, Vrienden of goede bekenden te gaan bezoeken, mids zy zorge draagen, om, ten bestemden tyde, zig wederom in het Kweekschool te vervoegen. Voorts hebben de Ouders en nabestaanden der Kweekelingen vryheid, om hunne Kinderen, eenmaal ter weeke, in het Kweekschool, te bezoeken; mids, evenwel, dit bezoek niet geschiede na opgezette Wagt. De Woensdag namiddag is daar toe bepaald. In gevalle van ziekte, mag, met goedvinden van den Commandeur, dit bezoek ook op andere tyden geschieden. Alle de overige dagen der weeke moeten de Kweekelingen aan hunne bezigheden blyven, en kunnen niet, dan in buitengewoone gevallen, van den Commandeur verlof bekoomen, om zig buiten het Kweekschool te begeeven. Nim-

Uitspanningen.

Kweekschool voor de Zeevaart.

nier mag eenig Kweekeling buiten het Huis overnachten, dan met uitdrukkelyke toestemming van Heeren Commissarissen zelve. Voorts moet 'er nauwe zorge gedraagen, en daadelyk belet worden, dat aan de Kweekelingen geene eet- en drinkwaaren, en vooral geene zogenaamde *Snoeperyen*, van buiten worden aangebragt; ten einde om alzo alle jaloufie onder de Kweekelingen, ten dien opzigte, te voorkoomen. Eindelyk worden den Kweekelingen vergund, 't zy des middags na het schaffen, of wel op zodanige andere tyden, als de Commandeur zal goedvinden, by beurten, zig voor eene wyle tyds te mogen verlustigen met eene geregelde uitspanning, om alzo, met vernieuwden moed, tot hun gewoon bedryf te mogen wederkeeren.

Kleeding.

De kleeding der Kweekelingen is van tweederleien aart: de eene, welke binnenshuis gedraagen wordt; de andere, waar mede zy zyn uitgedoscht, wanneer zy uitgaan. De eerste soort bestaat uit de volgende.

Een zwarte Kiel.
Zwarte Das.
Lange Broek.
Yslandsche Kousen.

Voorts moeten zy, binnenshuis, altoos blootshoofd gaan, en het hair kort afgesneeden houden.

Buitenshuis draagen zy de volgende Klederen.

Een Zeemans Kamisool of Jekkert, zo als het genoemd wordt, van blaauw Laken.

Een

Een gestreepte lange Musquite Broek. KWEEK-
Een kort Kamisool van roode Stoffe. SCHOOL,
Duitsch garene witte Kouzen. VOOR DE
Schoenen, zo wel buiten- als binnens- ZEE-
huis, met bandjes of riempjes. VAART.

Een ronde Hoed, met een smallen rand, en een kort afwaaijend Lintje daar aan. 's Zondags, of als zy in staatsie uitgaan, om den Hoed een blaauw Lint, waar op, met groote letteren, staat KWEEKSCHOOL.

De Bakmeesters en Officieren onder de Kweekelingen, draagen, by wyze van onderscheidinge, een Kraagje van de zelfde kleur om den Rok, en een Gordel om den middel.

Kinderen van meer vermogende Ouders, en die in het Kweekschool geld verteeren, moeten, in allen opzigte, even als de andere Kweekelingen gekleed gaan. Alleenlyk hebben zy vryheid, om, op eigen kosten, eene beter soort van Linnen te draagen.

Voorts zyn de Kweekelingen verpligt, hunne eigen klederen schoon en heel te houden. Ten dien einde moet elk Jongeling leeren, zyn eigen stukkend goed te verstellen, en zyne kouzen te stoppen. Ook wordt hun de tyd gegeeven, om zelve hun eigen Linnen te wasschen; ten welken einde, aan elken Jongeling, een stukje Spaansche Zeep wordt ter hand gesteld.

Op de spyze en drank is de volgende schikking beraamd. SPYZE.

's Morgens, altyd, Gort.

Zondags, Poespas, of Soep van Vleesch, met Groente en Gort.

 Maan-

Kweek-school voor de Zie-vaart.

Maandags, witte of groene Erwten, naar gelange de laagste in prys zyn, met Stokvisch.

Dingsdags, graauwe Erwten met Spek.

Woensdags, even als Maandags.

Donderdags, graauwe Erwten met Vleesch.

Vrydags, even als Maandags en Woensdags.

Saterdags; Stokvisch met Aardappelen of Wortelen.

Wanneer 'er, des *Zomers*, overvloed van *Groente* is, worden 'er, in plaats van Erwten, van tyd tot tyd, Boeren Boonen of Wortelen geschaft.

's Winters worden 'er, dikwyls, aan de Kweekelingen, Zuurkool, Roodekool en Aardappelen gegeeven.

Alle avonden wordt geschaft 't geen van 's middags 'is overgebleeven, doch nu en dan ook Karnemelk.

Geen Koffy of Thee wordt 'er gedronken, maar alleen Bier, van drie Guldens de Ton.

Het Brood, welk in het Kweekschool wordt gebruikt, wordt van beste Rogge gebakken.

Ten aanzien der uitdeelinge van de Rantsoenen, is de volgende schikking beraamd.

Voor de Kweekelingen.

2	maal	's Weeks	ieder	1	℔ Vleesch.
1	—	—	—	½	— Spek.
4	—	—	—	¼	— Stokvisch.
1	—	—	—	1	— Boter.
1	—	—	—	½	— Kaas.

In

In de Week ieder 2 Kop Gort. Kweek-school voor de Zee-vaart.
——— 1 ——— Gr. Erwten.
——— 1½ ——— Gr. of Witte Erwten.

Voorts mogen de Jongelingen, van die geenen, welke het Huis koomen bezigtigen, geenerhande geschenken aanneemen, maar moeten dezelve naar eene bussche wyzen, welke, tot het ontvangen van giften en geschenken, aan eene der deuren geplaatst is.

Op de verzorging der Kweekelingen, van Kooigoed en verdere klederen, heeft men het volgende Reglement vastgesteld.

Een Kooi.
Een Matras.
Een Deken.
Een Hoofdpeuluw of Kussen.
Vier Hembden.
Twee lange Broeken.
Twee Mutzen.
Twee zwarte Dassen.
Twee Neusdoeken.
Twee Baaitjes, of Linnen Kielen, naar 't Saisoen.
Drie paar Kouzen.
Twee paar Schoenen.
Een stuk Spaansche Zeep.
Eenig Stopgaren of Sayet, Naaigaren en Naalden, om hunne Klederen te onderhouden.

Straffen.

Om de Kweekelingen in tucht te houden, of om zekere misdryven te kastyden, heeft men bepaalde strafoefeningen vastgesteld. De meest gebruiklyke zyn, het schaffen aan den zogenaamden *Nulbak*, en het

Kweekschool voor de Zeevaart.

het leeren van de *Euyaarts Tafel*, het eerste in het Eetvertrek, het ander op het School. Die aan den *Nulbak* schaffen, moeten hunnen maaltyd doen, met het geen van de andere Bakken overschiet. Ook mogen zy, zo lang de tyd der straffe duurt, niet uitgaan. Wanneer zy, voor de tweedemaal, zig aan de zelfde misdaad schuldig maaken, wordt het getal der strafdagen verdubbeld, en tevens den overtreederen opgeleid, om de Bakken, in welke de overige Kweekelingen zig 's morgens wasschen, met water te vullen, hetzelve wederom weg te neemen, en de Bakken schoon te maaken. Indien ook dit middel van geene uitwerking is, bedient men zig van strenger kastydinge, welke, in het byzyn van alle de Kweekelingen, aan den Overtreederen wordt uitgeoefend. In gevalle van onverwinnelyke traagheid of onvatbaarheid, of van groote misdryven, worden de Kweekelingen gedimitteerd, of uit het Kweekschool gezet. Deserteeren, of wegloopen uit het Kweekschool, wordt, wanneer de Jongelingen agterhaald, en wederom in het Kweekschool worden aangenomen, altyd strengelyk gestraft.

Getal der Kweekelingen.

Het getal der Kweekelingen, die gelyktydig in het Kweekschool onderweezen worden, en 't welk, by de eerste oprigting, tot vyftig was bepaald, is thans (in den jaare 1792) tot honderdvyftig aangegroeid. Van tyd tot tyd heeft men van dezelve een goed aantal uitgezonden, welke,

ke, zo op 's Lands Schepen van Oorlog en die der Oostindische Maatschappye, als op Koopvaardyschepen, in bykans alle oorden der Waereld, de Zee bebouwen. Kweekschool voor de Zeevaart.

Uit het bovenstaande heeft men kunnen afleiden, dat de onkosten deezer Stigtinge goedgemaakt worden, deels uit vrywillige giften, welke, van tyd tot tyd, inkoomen, deels uit de renten der Hoofdsomme of het Fonds van het Huis, 't welk, volgens het jongste openbaar Verslag, in den aanvang deezes jaars 1792, nagenoeg, tot tweemaalhonderd duizend Guldens is aangegroeid. Inkomsten.

X.

GEBOUWEN VOOR DE BEZETTING.

Byvoegsel op Stuk XI. Boek II. bl. 161.

Tot op de Omwenteling van den jaare 1787, hadt Amsterdam nimmer eenige andere Krygsbezetting gehad, dan een klein getal Stads-Soldaaten, over dag de Wagt houdende aan de Poorten en Boomen. De meesten van deeze Soldaaten zyn gehuwd, of hier en daar gehuisvest by Ingezeetenen van de laagste klasse. De ongewoone en aanzienlyke vermeerdering van Krygsmagt, welke op het gemelde tydstip volgde, alzo dezelve, by de Ingezeetenen der Stad, niet onder dak konde gebragt worden, noodzaakte de Regeering, daar in te voorzien. Onder de *Geschiedenissen der Stad* hebben wy verhaald, hoedanige maatregelen, Gebouwen voor de Bezetting.

GEBOUWEN VOOR DE BEZETTING.

len, in den beginne, en by voorraad, ten dien einde, beraamd werden. Niet lang na de komst der Bezettinge, zo van Ruiters als Soldaaten, sloeg men de handen aan het werk, om de Manschap van Kwartieren te voorzien; als mede om Wagthuizen te bouwen. Gezamentlyk, zo kleine als groote, maaken ze een getal uit van om en by de twintig. Wy meenen, van de voornaamste, met weinige woorden, te moeten verslag doen. De Hoofdwagt der geheele Bezettinge wordt gehouden by de Botermarkt, aan de zyde van het gedeelte der Reguliersgraft, 't welk men, voor eenige jaaren, gedempt, en in een Plein heeft veranderd. Dit Plein dient thans tot de dagelykfche Paradeplaats. De Hoofdwagt is een langwerpig houten Gebouw, van ééne Verdieping, en met een dubbelen Kap. Van binnen is het voorzien van de onderscheidene Vertrekken, zo voor de wagtdoende Bevelhebbers, als voor de Soldaaten. Voor het Gebouw leggen twee Stukken Geschut, zo wel als de Voorgevel der Hoofdwagt, met de Monden naar het Reguliersplein gekeerd. Een ander Gebouw, insgelyks tot eene Wagtplaats dienende, hoewel aan de voorgaande ondergeschikt, staat op de Jan-Roodenpoorts-Sluis, op den Singel, aan het Noordeinde van dezelve. Het is kleiner, en insgelyks van hout gemaakt. De Ruitery houdt haare Hoofdwagt, in het zelfde Gebouw, hoewel, zedert, eenigzins vergroot, in 't welk de Vrywilligers uit de Burgery,

vóór

vóór de Omwenteling, die te Paerd dienst deeden, geduurende den tyd der Wagthoudinge, hun verblyf plagten te houden. Nevens eene Stalling, heeft men, in hetzelve, eene Kamer voor de Bevelhebbers, en een bekwaam verblyf voor de Gemeenen. Tot in den voorleeden jaare 1791, diende tot eene Stalling voor de Paerden der Ruitery, deels een gedeelte van het Stads-Magazyn, staande op het gedeelte van den Singel, de Garnaalemarkt geheeten, deels een Gebouw, aan de Schans, niet verre van de Leidsche Poort. Sints het stigten van een afzonderlyk Gebouw, naast en ten Zuiden van de gemelde Poort, op den grond, welke eertyds tot eene Aschplaats diende, zyn de beide straks genoemde Stallingen derwaarts verplaatst. Naast hetzelve, staat een ander soortgelyk langwerpig Gebouw, in 't welk de Ruitery thans haar verblyf houdt; dienende het Kistemaakers-Pand thans wederom tot het aloude gebruik. Twee houten Loodzen heeft men opgeslagen, om te dienen tot verblyfplaatzen of woningen der Soldaaten. De eene staat binnen de Utrechtsche Poort, ter linkerzyde van den Weg, welke derwaarts loopt; de andere, tegenover de Nieuwe- of Jooden-Heeregraft, in den Noordwest-hoek der Stads-Plantaadje. Beiden zyn het langwerpige Gebouwen, van merkelyke lengte, breedte en hoogte; ieder van twee Verdiepingen, en van binnen voorzien van de noodige Vertrekken, zo tot dagelyksch

Gebouwen voor de Bezetting.

Gebouwen voor de Bezetting.

Verblyf, als tot Slaapplaatsen. Elyke Bevelhebbers hebben 'er hunne afzonderlyke Kamers. Van verscheiden andere Gestigten, ten dienste der Krygsbezettinge, zullen wy geen afzonderlyk gewag maaken. Het zyn, gemeenlyk, kleine houten Gebouwen of Lootzen, dienende tot bewaarplaatsen van noodwendigheden, tot de Krygsmagt behoorende, welke niet van dagelyksch gebruik zyn.

X I.

PLANTAADJE.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 713.

Plantaadje.

Tot voor weinige jaaren, liep, ter wederzyden van de Groote- of Middellaan, strekkende naar de Muider-Poort, een Sloot, die, evenwel, weinig waters bevatte, en, om de vuiligheden, die 'er in geworpen werden, dikmaals een onaangenaamen reuk van zig gaven. De twee ryen boomen, aan weerkanten van den Rydweg, stonden niet verre van elkander. In beide ongemakken heeft men, onlangs, voorzien. Midden onder den breeden Rydweg loopt een ruim Riool, dienende ter ontlastinge van het overtollig water. De jonge boomen, in de plaats der uitgeroeiden geplant, heeft men veel wyder uit een gezet. De lange Laan heeft, hier door, een veel bevalliger en defliger aanzien gekreegen.

VERVOLG

OP

J. WAGENAARS

AMSTERDAM,

OF

EENENTWINTIGSTE STUK.

GEBOU-WEN VOOR DE BEZETTING. Verblyf, als tot Slaapplaatsen. Elyke Bevelhebbers hebben 'er hunne afzonderlyke Kamers. Van verscheiden andere Gestigten, ten dienste der Krygsbezettinge, zullen wy geen afzonderlyk gewag maaken. Het zyn, gemeenlyk, kleine houten Gebouwen of Lootzen, dienende tot bewaarplaatsen van noodwendigheden, tot de Krygsmagt behoorende, welke niet van dagelyksch gebruik zyn.

X I.

P L A N T A A D J E.

Byvoegsel op Stuk VIII. Boek V. bl. 713.

PLANTAADJE. Tot voor weinige jaaren, liep, ter wederzyden van de Groote- of Middellaan, strekkende naar de Muider-Poort, een Sloot, die, evenwel, weinig waters bevatte, en, om de vuiligheden, die 'er in geworpen werden, dikmaals een onaangenaamen reuk van zig gaven. De twee ryen boomen, aan weerkanten van den Rydweg, stonden niet verre van elkander. In beide ongemakken heeft men, onlangs, voorzien. Midden onder den breeden Rydweg loopt een ruim Riool, dienende ter ontlastinge van het overtollig water. De jonge boomen, in de plaats der uitgeroeiden geplant, heeft men veel wyder uit een gezet. De lange Laan heeft, hier door, een veel bevalliger en defiger aanzien gekreegen.

VERVOLG

OP

J. WAGENAARS

AMSTERDAM,

OF

EENENTWINTIGSTE STUK.

AMSTERDAM,
IN ZYNE
GESCHIEDENISSEN,
VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
GEBOUWEN,
KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
SCHUTTERYE, GILDEN
EN
REGEERINGE,
BESCHREEVEN.

Om te dienen ten vervolge op het Werk van

JAN WAGENAAR,

HISTORIESCHRYVER DER STAD.

EENENTWINTIGSTE STUK.

Te AMSTERDAM en HARLINGEN,
By P. CONRADI en V. VAN DER PLAATS.
MDCCXCIV.

Als Bezitters der uitgegeevene Twintig Stukken.

VIERDE DEEL.

KOOPHANDEL

VAN

AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

HANDEL IN DE STAD, VOORNAAMLYK TEN GEBRUIKE DER INGEZETENEN.

I.

KEURE OP HET WEEGEN VAN HOOI.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 57.

Volgens eene Keure, van 15 July 1791, mag niemand, behalven de daar toe gestelde Hooiweegers, of derzelver beëedigde Noodhulpen, eenig Hooi weegen. Op, of digt by de Hooimarkt, moet een Comptoir gehouden worden, alwaar, buiten geval van zwaare drukte, altoos een Hooiweeger of Noodhulp moet tegenwoordig zyn. Na de aangaave van den Hooischipper aan het Comptoir, zal hem, door den Boekhouder, een Weeger aangeweezen, en Schaalen met Gewigten worden ter hand gesteld; welke hy, terstond

OP HET WEEGEN VAN HOOI.

Op het weegen van Hooi.

na het gebruik, wederom moet te rug geeven. De Hooiweegers moeten zich met den dag aan 't Comptoir vervoegen, tot den meesten spoed der Schippers het werk onderling verdeelen, en altoos 12 paar goede Schaalen met Gewigten in voorraad hebben. De Schippers, hun Hooi zonder weegen willende lossen, moeten, evenwel, naar gelange van hunne laadinge, aan den Weeger een salaris betaalen, van 40,000 Ponden en daar boven, 4 Guldens; van 30 tot 40,000, 3 Guldens; van 20 tot 30,000, 2 Guldens; beneden de 20,000, 1 Gulden.

I I.

OP KALK EN CEMENT.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 60.

Keure op kalk en cement.

By eene Keure, van 26 January 1781, is bepaald dat de Schulpkalk, vóór de lossing, moet gekeurd, en den Schipper daar van een Declaratoir worden ter hand gesteld, welk deeze aan de Meeters moet vertoonen. Indien deeze, onder het lossen, bevinden, dat de Kalk of Cement slegter wordt, zal 't een en ander op nieuw gekeurd worden. De Keurmeester mag zyne plaats door eenen anderen, daar toe onr gemagtigd, niet laaten vervangen. Geen Meeter mag een onbeëedigd persoon aan de Maat stellen. Onder het lossen mag Schipper noch Knegt de laading aanraaken. De Strykstokken der Meeters moeten

ten van onderen met yzer beslagen zyn, en de Kloppers van hard hout gemaakt worden; en deeze beiden, gelyk ook de Meettonnen, om de zes maanden vernieuwd en geykt worden. De Meetton gevuld zynde, moet driemaal geklopt, en dan worden afgestreeken; en voorts, by het overstorten, naauwkeurig gelet worden, dat 'er niets in den Ton blyve hangen. Aan de ontvangers van Kalk en Cement, of derzelver Gelastigden, mogen geene fooien of drinkgelden gegeeven, noch van dezelve worden aangenomen. Alles op daar toe gestelde boeten.

Keure op Kalk en Cement.

III.

OP HET BEGRAAVEN VAN GILDEBROEDERS.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 72.

Een Gildebroeder, van het een tot een ander Ambagt overgaande, en Gildebroeder wordende, wordt aangemerkt als aldaar de jongste Gildebroeder zynde, en is als zodanig gehouden, de Lyken, door het Gild begraaven wordende, ter aarde te helpen draagen; en zulks niettegenstaande, in een voorgaand Gild, de verpligting daar toe reeds mogt hebben opgehouden; en zal hy daar mede voortgaan, tot dat hy veertien jongere Gildebroeders onder zich zal gekreegen hebben.

Op het begraaven van Gildebroeders.

I V.

OP DE SPEKSLAGERS.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 80.

Op de Speksla-gers.

Geen Gildebroeder mag een onvry persoon op zynen naam de Spekslagery laaten oefenen. Een Gildebroeder op de Gildekamer ontbooden zynde, moet, zonder wettige verhindering, aldaar verschynen, op verbeurte van drie Guldens.

V.

OP DE HOENDERKOOPERS.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 81.

Op de Hoen-derkoo-pers.

Alle Buitenlieden, welke hunne Waaren hier te Stede leveren, 't zy by Jaarkoop of anderzins, als mede alle Gildebroeders en Gildezusters, Huurders van Vogelkooien of Duinen, zyn gehouden, in het Gild jaarlyks op te brengen de somme van 2:10:-, gelyk ook de Joodsche Hoenderkoopers, die hunne Waaren by Jaarkoop of anders van buiten ontvangen; ten welken einde, jaarlyks, de naamen der Buitenlieden, van welke zy hunne Waaren bekoomen, aan den Gildeknegt opgegeeven, en voor dezelven gelyke 2:10:- betaald worden; op pœne van 6:-:- Alles ter voorkominge van benadeelinge der inkomsten van het Gild, en om te beletten, dat niemand Lid

van

van het Gild worde, meer met uitzigt om daar van alimentatie te genieten, dan om Gildeneering te doen. Op de Hoenderkoopers.

VI.

Op de ZYDEVERWERYEN.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 104.

Ten aanzien van het verwen van de gekoleurde Zyden, welke aan geene proef onderworpen zyn, 't welk omtrent de *Zwarte* en Carmozyn kleuren plaats heeft, zyn de Zydeverwers ontslagen van den Eed op de Verfstoffen, aan welken anders de Zydeverwers onderworpen zyn; mogende dezelve aldus, omtrent de Verfloonen, met de Zydehandelaars een akkoord aangaan. Op de Zydeverweryen.

VII.

Op de FRUITKOOPERS.

Byvoegsel op Deel. IV. Boek I. bl. 107.

Volgens Keure, van 28 January 1790, moeten de Fruitgrossiers, Fruit verkogt hebbende, op hunne Verkoop-Cedullen den opregten Verkoopprys stellen; welke, ten allen tyde, door de Fruitmeeters mogen nagezien worden. Zy mogen niet by de kleine maat, en niet minder dan een achtste van een Ton verkoopen, en het verkogte niet onder zich doen vernachten. Op de Fruitkoopers.

Op de Fruit-koopers.

Op Zon- en Feest-dagen mogen zy op de Fruitmarkt niet verkoopen, noch van daar na elders doen vervoeren; en op de gewoone dagen niet langer dan tot het luiden der Boomklok; zullende ook daar na geene Fruiten mogen vervoerd worden van de Markt; welke, van het luiden der Boomklok 's morgens tot elf uuren, zal worden afgesloten, met een Boom of Keten.

VIII.

TEGEN DE RONDLOOPENDE KOPERSLAGERS.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 112.

Tegen de rondloopende koperslagers.

Wordt gelast, dat niemand langs de Straaten, of by de Huizen, mag rondloopen, om Koperwerk tot verstellen op te haalen, of eenig nieuw Koperwerk uit te venten; op verbeurte van het Koperwerk, en 50 Guldens voor de eerstemaal, en vervolgens telkens 100 Guldens; aan welke boete insgelyks onderhevig zyn de Koperslagersbaazen, door wier Knegts eenig oud of nieuw Koperwerk by de Ingezetenen afgehaald of thuis gebragt is; ten zy zulks buiten hun weeten, of by hunne gewoone Kalanten, is geschied.

IX.

IX.

KOORNLIGTERMANS-GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 128.

Bevel, om het getal der Weduwen, aan welke eene weeklyksche uitkeering van *f* 2 : - : - geschiedt, te bepaalen op zes.

Koorn-ligter-mans-Gild.

X.

OP DE DIEVERYEN IN GRAANEN.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 128.

Ligters of Kaagschippers, Koorn in hunne Schepen hebbende, moeten dezelve behoorlyk sluiten, by het lossen en laaden tegenwoordig zyn, altoos aan boord vernachten, en geene Vaartuigen aan hun boord gedoogen, zonder kennis van den Waterschout. Aan de Koornligters en Koornschuiten zal, by het laaden, door den Eigenaar der Graanen, betaald worden, aan een Ligter *f* 1 : : - en aan een Schuit 10 stuivers, om te dienen tot onderhoud van zes Nachtwagten, die het oog zullen hebben op de beladene Vaartuigen, hebbende tot gewoone legplaats het Amrak. 'Er zullen geene Proefschepels van Tarwe of Rogge, maar wel Proefzakken, doch met kennis van den Eigenaar, worden afgegeeven; het vervoeren van welke alleen zal mogen geschieden door Koorndragers, in gemerkte Zak-

Op de Dieveryen in Graanen.

Op de Dieveryen in Graanen.

Zakken, door de Bakkers geleverd. Na het luiden van de Boomklok, buitengewoone gevallen uitgezonderd, zullen geene Graanen mogen vervoerd worden, buiten toestemming van den Eigenaar, en niet anders dan met gewoone Koornligters of Schuiten; ook zal geene vervoering mogen geschieden op Zon- en Feestdagen, buiten toestemming van den Heere Hoofd-schout. Geen Stof of Uitharpsel zal uit de hand, maar in 't openbaar, moeten geveild en verkogt worden; ten welken einde hetzelve aan de Koornbeurs zal moeten gebragt, en straks na den verkoop van daar worden afgehaald. Geduurende het meeten of verwerken der Graanen, zal daar van eenig Monster genomen noch weggedraagen worden.

X I.

OP HET GROOT BINNEN- EN BUITENLANDS-VAARDERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 146.

Op het Groot Binnen- en Buitenlands-vaarders Gild.

Dat voor Oude Gildebroeders, en die uit de Bosse kunnen trekken, zullen gerekend worden, die 60 jaaren oud zyn; indiervoege, nogthans, dat zy, hoe veel ook boven de 60 jaaren, niet uit de Bosse kunnen trekken, indien ze een eigen Schip hebben, of zich niet als behoeftigen kunnen aangeeven; zynde het, ten zelfden einde, niet genoeg, 15 of 16 jaaren in het

het Gild geweest te zyn, maar moetende zy, bovendien, ten minsten 8 jaaren, met hun eigen Schip gevaaren hebben.

XII.

KLEERMAAKERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 151.

Om het Gild te winnen, wordt het inkoomgeld verhoogd op vyfenzestig Guldens; en voor Jaarzangen alle drie maanden 15 stuivers; en daar by bepaald, dat, om uit de Gildebosse onderstand te kunnen genieten, iemand, zedert 20 Jaaren, het Inkoomgeld en de Jaarzangen zal moeten betaald hebben. KLEERMAAKERS-GILD.

XIII.

SCHOENMAAKERS WERK.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 156.

Niemand, dan die in 't Gild is, mag eenig nieuw Schoenmaakers werk, 't zy binnen of buiten de stad gemaakt, verkoopen. Niemand, wie hy zy, ook geen Gildebroeder van het Huidekoopers-, Looyers- en Schoenmaakers Gild, zal eenig werk, elders gemaakt, binnen deeze stad, waar of hoe het ook zy, mogen venten of verkoopen, op eene boete van f 300: — Dit zelfde verbod rust ook op de Makelaars, ten aanzien van openbaare Verkoopingen, SCHOENMAAKERS WERK.

Schoenmaakers Werk. 't en zy by appointement van Schepenen, na verhoor van Overlieden van het Gild, daar toe geregtigd; zynde, egter, de Buitenlieden, uit andere beslootene Steden deezer Provincie, ten opzigt der vrye Jaarmarkten, onder dit verbod niet begreepen, maar hebbende dezelve vryheid, gedurende de Markt, hun gemaakt werk te venten en verkoopen.

XIV.

SCHOENMAAKERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 156.

Schoenmaakers Gild. By twee Keuren, van 28 January 1740, is bepaald, by de eerste, dat niemand de Schoenmaakers neering, noch het Ambagt zal mogen doen, 't en zy hy alvoorens het regt van het inkoomen van het Gild voldaan, en het Burgerregt verkreegen hebbe; dat verdagte en aangeklaagde persoonen, in geval van twyfelinge, zich zelve by eede zullen moeten zuiveren; als mede, dat geen Meester Schoenmaaker meer of anders dan in een en het zelfde huis, en op geene andere of meerdere plaatzen, Winkel zal mogen doen, of Schoenmaakers Werk mogen verkoopen; en dat niemand, op naam van eenigen Meester Schoenmaaker, buiten het huis van zulk eenen Meester, zodanigen Winkel zal mogen waarneemen of bedienen, op eene boete van ƒ 100: — Volgens de andere Keur, mag niemand, geen Gildebroeder van het Schaatzen- en Stil-

Stillegangmaakers Gild zynde, eenige Muilen maaken, met buiten of binnenzoolen, geheel van Vilt; voorts niemand, geen Gildebroeder zynde van het Schoenmaakers Gild, tot het vervaardigen van Schoenen of Muilen, eenig Leder gebruiken, behalven 't geen, waar van de bereiding aan de Gildebroeders is toegekend: indiervoegen, nogthans, dat de Schoenmaakers in hun werk wel zullen mogen gebruiken een zool van kork, vilt of andere verwarmende stoffe; en dat de Stillegangmaakers, tot duurzaamheid van hun werk, onder hetzelve een ligt zooltje van Cabaret-, Honds- of ander zagt Leder wel zullen mogen naaiën. SCHOENMAAKERS GILD.

X V.

St. JOZEFS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 165.

Niemand mag eenig Blokemaakers werk maaken of verkoopen, 't en zy hy het Gild gekogt en de Blokemaakers Proef gedaan hebbe. Alle Knegts, die voorgeeven in het Gild te zyn ingeschreeven, zyn gehouden, aan hunne Baazen hunne bewyzen van inschryvinge te vertoonen; gelyk ook de Baazen gehouden zyn, des gevorderd wordende, aan de Overlieden eene lyst van hunne Knegts ter hand te stellen. Om in de Bosse van het Gild te kunnen koomen, moet, voor Inkoopgeld, betaald worden *f* 50 :- By overlyden van eenen Gildede- ST. JOZEFS GILD.

St. Jozefs Gild.

debroeder, of van deszelfs Huisvrouwe, zo het Gild niet worde aangesproken, wordt de langstleevende, of de Erfgenaam, geboet met *f* 50: —.

Volgens eene andere Keur, het zelfde Gild betreffende, moet, by het overlyden van eenen Gilde-Broeder- of Zuster, door de bezorgers van het Sterfhuis, ten minste driemaal 24 uuren voor den dag der begraavinge, aan den Gildeknegt schriftlyk worden opgegeeven, de dag, het uur, de plaats en de wyze, waarop, wanneer, waar en hoedanig de overleedene zal ter aarde besteld worden, op eene boete van *f* 50: — By het doen der gemelde aangifte, moet, ten behoeve van het Gild, eene gelyke somme betaald worden; zullende voorts by de begraafenis, van het doen der gemelde aangifte, aan den Graavemaaker behoorlyk bewys moeten vertoond worden, op eene boete van *f* 25: — ten behoeve der Bosse.

XVI.

SCHEEPSTIMMERMANS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 169.

Scheepstimmermans Gild.

By eene Keure daaromtrent wordt, onder andere, bepaald, dat de Schepen, hunnen Last voor de Paalen deezer Stad breekende, en hunne vertimmering niet hier door Gildebroeders, maar elders hebbende laaten doen, hier ter stede niet zullen mogen laaden, op eene boete van *f* 300: —.

Doch

Doch dat van deeze boete zyn uitgezonderd de Schepen, ten minste voor drie vierde in het Noorder Quartier thuis hoorende; mids, nogthans, dat de vertimmering geschiede op zodanige plaatzen, alwaar de Boekhouders der dus bevoorregte Schepen woonagtig zyn. Dat voorts alle Schepen, welke hier hunnen Last gebroken hebbende, voorneemens zyn ballastscheeps van hier te vertrekken, derzelver vollen Ballast binnen de Jurisdictie der Stad moeten inneemen. Dat allerlei Molenaars, Teerkoopers, en alle andere Fabrieken, hunne Schuiten binnen de Jurisdictie der stad door Gildebroeders moeten laaten maaken en repareeren. Scheeps-timmermans Gild.

XVII.

METZELAARS, enz. GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 171.

Een Metzelaars-, Steenhouwers-, Leydekkers- of Pompemaakersbaas, koomende te overlyden, en eene Weduw nalaatende, ingevalle deeze voorneemens zy, een der gemelde Ambagten aan te houden, is dezelve, volgens eene Keure van 22 January 1782, verpligt, binnen den tyd van drie maanden na haar Mans overlyden, een knegt, ten dien einde volgens de Keuren bevoegd, de Proef te laaten doen, en als Meester in het Gild te laaten inschryven; en, by nalaatigheid van dien, haaren Winkel of Ambagt, terstond te verlaaten: op eene Metzelaars Gild.

eene boete van *f* 25: — ten voordeele van de Bosse.

XVIII.

HOUTZAGERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 178.

HOUTZAGERS GILD. Geen Schip, met gezaagd Hout belaaden, mag binnen den Boom der Stad vaaren, 't en zy alvoorens een der Overlieden van het Gild op de Certificaaten zal geschreeven hebben, de woorden: *Fiat Ontlaading*; terwyl, zonder deeze tekening, het ingelaadene Hout zal aangemerkt worde, als ten platten Lande te zyn gezaagd. Ook mag, wanneer 'er geen geschikt voorwerp in het Gild is, tot Gildeknegt worden aangesteld iemand, die geen Gildebroeder is; en wordt zyn Wedde bepaald op *f* 300: — Eindelyk moet de Duit, die, by verkoop van een Molen, of van een gedeelte daar van, van ieder Gulden moet betaald worden, koomen tot laste van den Kooper.

XIX.

BROODBAKKERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 186.

BROODBAKKERS GILD. Geen Bakker of Broodflyter vermag de Broodweegers, in het waarneemen van hun Ampt, eenige onbehoorlyke bejegening aan te doen, op eene boete van *f* 100: — en

en arbitraire Correctie, naar vereisch van zaaken. Ook vermag niemand de Broodweegers, langs 's Heeren Straaten gaande, smaadelyk te bejegenen, of eenige aanleiding geeven om eene vergadering van menschen rondom dezelve te veroorzaaken; op gelyke boete en straffe. Brood-bakkers Gild.

X X.

KUIPERS EN WYNVERLAATERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV, Boek I. bl. 196.

Volgens eene Keure, van February 1784, hebben de Kuipers vryheid tot het maaken van allerlei zodanig Vaatwerk, tot allerhande Oliën, Wyn, Azyn of gedisteleerde Wateren, als hun door de Kooplieden wordt opgegeeven, mids de Wynvaten niet minder dan 8 Mingelen kunnen inhouden; moetende voorts het Vaatwerk, tot gemelde oogmerken geschikt, door den Brander met Stads-Brandyzer gebrand worden; terwyl het venten, verkoopen en ontvangen van niet alzo gebrande Vaten, verboodeu is, op eene boete van *f* 3: — Volgens de zelfde Keur mag het niet maat houdende Vaatwerk niet anders worden gebruikt, dan tot verzending na buiten-lands, en dan nog niet, 't en zy het alvoorens met Stads Brandyzer gemerkt, en daar onder, met een ander yzer, de grootte of inhoud daar van is aangeweezen; wordende voorts, by het Kuipers en Wynverlaaters Gild.

KUIPERS EN WYNVERLAATERS GILD.

het zelfde Artikel, het loon van den Brander, naar gelange der grootte van het Vaatwerk, aangeweezen. Volgens een tweede Artikel is het, egter, geoorlofd, alle Vaatwerk, hier ter Stede gemaakt, ten dienste der Ingezeetenen der Vereenigde Provincien of Generaliteits Landen, derwaarts uit te voeren, zonder aan eenige branding onderhevig te zyn; mids de verzending geschiede op een Verlofbriefje van een der Overlieden van het Gild. Voorts mag niemand, niet in 't Gild, of in onmiddelyken dienst van een Gildebroeder zynde, op eenigerlei plaats, Vaatwerk, 't zy van drooge of natte Waaren, open of toe te slaan, of eenig Kuiperswerk verrigten, op eene boete van *f* 25:— Onder welk verbod, evenwel, niet begreepen is, het openslaan van Vaatwerk in de Winkels, Kelders, Pakhuizen of Zolders, door de Kooplieden of derzelver bedienden.

Volgens eene andere Keur, zyn *alle de* Gildebroeders en Gildezusters, zo lang zy de Kuipery doen, in gevalle van ziekte, geregtigd tot het Ziekegeld van *f* 2:— ter weeke, mids zy ten minste één jaar in 't Gild geweest zyn, en deszelfs Lasten gedraagen hebben. Tot genot van onderhoud uit de Bosse zyn alleen geregtigd, die den ouderdom van 55 jaaren bereikt hebben, tien agtervolgende jaaren in 't Gild geweest zyn, en de Kuipery niet meer by de hand hebben. Het getal der persoonen, welke, in deezer voege, tot onderhoud geregtigd zyn, is gesteld op 20 Gildebroeders en

Gil-

Gildezusters, die 's Jaarlyks niet meer dan *f* 40: — of *f* 10: — in ieder Vierendeel jaars zullen kunnen trekken.

XXI.

WYNKOOPERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 199.

Niemand, buiten de Gezwoorene Bierdraagers, mag, over 's Heeren Straaten, bestellen, inbrengen of verwerken, meer dan twee gewoone flessen Wyn, of twee stoop van één soort gedisteleerd, op welke manier dat ook zoude mogen weezen; op de boete van *f* 400: —, of by onvermogen, op andere straffen; van welk verbod, egter, is uitgezonderd, het draagen van Wyn in Kitten, door Grossiers en Wynkoopers, dienende om hunne Vaten aan te vullen. WYNKOOPERS GILD.

By Ampliatie omtrent deeze Keur, is bepaald, dat niemand, twee flessen Wyn, of twee Stoop gedisteleerd, draagende, door meer dan drie persoonen, 't zy oud of jong, ieder twee flessen Wyn, of twee Stoop gedisteleerd, draagende, by het uitgaan uit een Tappershuis zal mogen vergezeld zyn; en dat, diensvolgens, niet meer dan vier persoonen, ieder twee flessen Wyn, of twee Stoop gedisteleerd, uit het zelfde huis, ten gelyken tyde, naar eenige plaats, hoe genaamd, mogen draagen; op eene boete van *f* 50: — binnen vier-

WYNKOOPERS GILD.

entwintig uuren te betaalen, of, by onvermogen, veertien dagen te zitten te water en te brood. Voorts, dat, ten einde, de Bierdraagers mogen weeten, of de Kelders of Pakhuizen, alwaar zy Wynen verwerken, de zelfde zyn, als in hun Biljet staan uitgedrukt, de Wynkoopers, op de deur, of aan den ingang van den Kelder, of van het Pakhuis, door hen gebruikt, zullen moeten stellen hunnen naam en voornaam, als mede het woord *Wynkelder*, of *Wynpakhuis*, met olieverf zeer leesbaar geschreeven; op eene boete van *f* 100: —. Eindelyk, dat geen Wynkooper den Kelder of het Pakhuis, ten zynen naame staande, geheel of ten deele zal mogen laaten gebruiken, onder eenigerlei voorwendsel, door eenigen Tapper of Distelateur; op eene boete van *f* 1000: —

XXII.

SCHAATZEN EN STILLEGANGMAAKERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 200.

SCHAATZEN EN STILLEGANGMAAKERS GILD.

Niemand vermag eenige Vilte Muilen, onder de benaming van Stillegangen forteerende, maaken of verkoopen, 't en zy hy Gildebroeder zy van het Schaatzen, Leesten, Klompen en Stillegangmaakers Gild; waar door hy teevens geregtigd is, de vier Artikelen, tot dat Gild behoorende, te maaken en te verkoopen. Ook mogen deeze Waa-

ren op geene andere plaatzen verkogt worden, dan in de wooningen der maakers, uitgezonderd op de gewoone weeklyksche Marktdagen.

XXIII.

St. LUCAS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 202.

Niemand, geen Lid zynde van het St. Lucas Gild, mag eenig Glas snyden of fatsoeneeren, voor Lysten tot Prenten, Tekeningen, Schilderijen of eenig ander oogmerk; en zyn, diensvolgens, alle Papierkunst- of Prentwinkeliers, hunne Papierkunst of Prenten in Lysten met Glazen willende verkoopen, gehouden, de Glazen te laaten fatsoeneeren door een Lid van het St. Lucas Gild, of zelven dat Gild te winnen; op eene boete van *f* 100: —. Op gelyke boete zyn alle Papierkunst- en Prentverkoopers, niet behoorende onder het Boekdrukkers of Boekverkoopers Gild, of die geen Pars gebruiken, verpligt, zig onder het St. Lucas Gild te begeeven, en deszelfs lasten te helpen draagen. St. Lucas Gild.

XXIV.

LOOTSMANS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 216.

Van eene nieuwe Keure, op het Lootsmans Gild, zyn de volgende de voornaam- Lootsmans Gild.

 ste

Loots-mans Gild.

ſte Artikelen. Een Loots, of Noodhulp, eenige verandering in de Stroomen ontdekkende, zal daar van kennis moeten geeven aan de Overlieden; op eene boete van *f* 12: — welke dezelve aan de Gildebroeders zullen moeten bekend maaken. Niemand zal zig in een Schip mogen begeeven, om het naar Texel of het Vlie te lootzen, 't en zy hy alvoorens geëxamineerd zy, en met ieder der Overlieden eene proefreize gedaan hebbe. 'Er zullen vier Overlieden zyn, die het beſtuur hebben zullen over de Gildekas en Vrouwenbos, en jaarlyks voor verteering en daggelden genieten *f* 250: — 'Er zal een Gildeknegt zyn, die boek houdt van de Gildekas, en van de Beurten der Lootzen, en andere Gildezaaken waarneemt, op eene wedde van *f* 30: — 's maands, behalven eenige andere voordeelen. Een Loots, dronken of onbekwaam aan boord van een Schip koomende om te lootzen, verbeurt, voor de eerſtemaal *f* 6: — en verlies der beurte, voor de tweedemaal *f* 12: — en ſuspenſie voor zes weeken; voor de derdemaal, verlies van ampt. Ieder Loots moet, zonder wettige verhindering, op zyne beurt vaaren. De Admiraliteit en de Oostindiſche Maatſchappy mogen eenen Loots verkiezen, zonder aan de beurt te zyn gehouden. Alle Schippers zyn verpligt, by hun afvaaren van de Stad, eenen Loots te gebruiken; op de boete van *f* 30: — waar van, evenwel, zyn uitgezonderd de Ballast Koopvaardyſchepen, en de Grootſchippers van

dee-

deeze Stad naar Noorwegen en 't Oosten vaarende. Een Loots, door den Schipper besteld, niet op den bepaalden tyd aan boord koomende, verbeurt *f* 6: — en verlies van zyne beurt. Indien een Schipper aan den Loots verkeerde opgave doet van de voeten, welke het Schip diep gaat, zal hy voor ieder verzweegen voet betaalen *f* 16: —. De Loots aan boord zynde, zal, onder voorwendsel van geene vaarbaare gelegenheid, niet wederom aan land mogen gaan, zonder verlof van den Schipper. Wanneer een Loots, door moedwil, onkunde of verzuim, een Schip aan den grond zeilt, en het daar door schade bekoomt, zal hy geen loon genieten, en daarenboven, naar vereisch van zaaken, gestraft worden. — In eene Ampliatie deezer Keure van February 1783, is, omtrent de Weduwen der Lootzen, het volgende vastgesteld. De Weduwe van ieder Gildebroeder, die zes jaaren in 't Gild geweest is, zal, tot dat zy hertrouwe, uit de Gildekas, een weeklykschen onderstand kunnen genieten, door Overlieden, naar den toestand der Gildekasse, te bepaalen; doch welke onderstand niet hooger zal mogen weezen, dan 's weeks dertig stuivers. Indien de overleedene Gildebroeder nog geene zes jaaren in het Gild geweest zy, zal deszelfs Weduw, alvoorens onderstand te kunnen trekken, moeten wagten, tot dat de zes jaaren verstreeken zyn; zonder dat zy evenwel, in dien tusschentyd, in de kosten der Gildekas behoeve te draagen. — Volgens eene

Lootsmans Gild.

 an-

Lootsmans Gild.

andere Keur, kan geene Weduw van een rustenden Loots uit de Kas trekken, 't en zy dezelve zes jaaren getrouwd geweest is; doch dit geniot zal plaats hebben, na dat 'er zes jaaren, sints het huwelyk, zullen verloopen zyn. By de zelfde Keur is bepaald, dat geen Loots, door gebrek aan 't gezigt, of anderzins, onbekwaam wordende, het Bosgeld zal kunnen genieten, 't en zy hy onder eede verklaare, geene middelen te hebben, of eenig bestaan te kunnen bekoomen, waar uit hy jaarlyks *f* 300: — inkoomen kan trekken.

XXV.

SLEEPERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 219.

Sleepers Gild.

Volgens eene Keure, van den jaare 1778, moeten onder het verbod, tegen het zitten of staan op de Sleeden, en het draaven met dezelve, op eene boete van *f* 3: — regelrecht de Sleepers betreffende, mede begreepen worden de Brouwers, Bierbeschoyers, Slaagers, Steenkoopers, Grutters, Molenaars, Kalanders, en alle anderen, die, hoewel geene Sleepers Gildebroeders zynde, nogthans gewoon zyn, eigen Paerd en Sleede tot hunne Neering te gebruiken. — Volgens eene Keure, van 25 January 1792, is het gebruik van Handwagens en Karren, met twee, drie en vier Wielen, 't zy dezelve geschooven of getrok-

trokken worden, geöorlofd; mits egter, dat de Eigenaars of Gebruikers dier Handwagens of Karren zig aangeeven en bekend maaken, ten Comptoire der Overlieden van het Sleepers Gild; ten welker overstaan alle de zodanige Handwagens en Karren zullen moeten worden genommerd; moetende voorts, door alle neringdoende lieden, vooral door de Kruyers, welke dusdanige Wagens of Karren gebruiken, voor het vrye gebruik van elk derzelven, jaarlyks, ten behoeve van het Sleepers Gild, betaald worden *f.* 5: —. Van deeze belasting, evenwel, zyn ontheven de Turfkoopers, die, in Wagens of Karren met twee wielen, Turf langs de Straaten venten; die wel moeten genommerd zyn, doch slegts eene belasting van *f.* 1: 10: — aan het gemelde Gild moeten opbrengen. SLEEPERS GILD.

XXVI.

COMPAS- EN ZEILEMAAKERS GILD.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 214.

Volgens Ampliatie van 27 January 1791, kan elk Gildebroeder, op de eene of andere wyze, buiten staat zynde om den kost te kunnen winnen, uit de Bosse genieten eenen onderstand van drie guldens ter weeke, mids hy tien jaaren in 't Gild geweest zy, en daar van de lasten gedraagen hebbe. Ook kan de Weduw van eenen COMPAS- EN ZEILEMAAKERS GILD.

eenen Gildebroeder, welke tien jaaren in de Bos geweest is, voor Begraafeniskosten voor haaren overleedenen man, trekken *f* 100: —.

XXVII.

BROUWERYEN.

Byvoegsel op Deel IV. Boek I. bl. 238.

BROUWERYEN. Volgens eene Keure, van 28 January 1790, zyn verscheiden schikkingen beraamd, zo op het leggen van Schepen in de Graften deezer Stad, door welke de doortogt, zo van de Schuiten der Brouwers, als der Verschwaterkoopers, zoude kunnen gestremd worden; als byzonderlyk ook op het gebruik der Sloppen, welke, by beslooten water, door den Ysbreeker buiten, en door andere middelen binnen de Stad, in het Ys gemaakt worden; mogende, onder andere, door niemand, in zodanige Sloppen, eenig Ys geschooven worden, en ook in de gemaakte Sloppen, zo lang de Ysbreeker niet is binnen gehaald, geene Vaartuigen, dan agter de Schepen en Schuiten van de Brouwers of Verschwaterkoopers, vaaren.

XXVIII.

TABAKS-SPINDERYEN.

Byvoegfel op Deel IV. Boek I. bl. 256.

By Ampliatie op de Keure van het rafacteeren van Tabak, is bepaald, dat de post van Rafactiemeesters alleen zal bestaan in het maaken van deugdelyke rafactien, eeniglyk en alleen op versch aangekoomen, nat, oud, rot en vergaan, en verder of anders niet, zonder dat het hun vry staat, eenige de minste reflectie te maaken op de kwaliteit of kwaade reuken, van duf of anderzins; op eene boete van *f* 300. — Hebbende voorts de Verkoopers vryheid, om de Vaten, 9 of 10 pCs. door de Rafactiemeesters gerafacteerd, aan de Koopers al of niet te leveren. TABAKS-SPINDERYEN.

XXIX.

ZYDEWEEVERYEN.

Byvoegfel op Deel IV. Boek I. bl. 261.

Om allen bedrog op den invoer van buitenlands geverfde Zyde te voorkoomen, zyn verfcheiden fchikkingen beraamd, by eene Keure van den jaare 1784. Alle geverfde Zyde, van buiten inkoomende, moet binnen twee dagen na den ontvangst, en vóór het openen van de Pakken, Baalen, enz. aan de Zyde-Hal worden aangegeeven, ZYDE-WEEVERYEN.

ZYDE-WEEVERYEN.

om geopend te worden, ten overstaan van den Keurmeester, die de Zyde moet beöordeelen, of dezelve overeenkomstig met de Keuren geverfd is; op eene boete van *f* 1000: — voor den geenen, die, binnen den gestelden tyd, geene aangeeving doet. De Zyde, die door den Keurmeester bevonden wordt, verzwaard, of tegen de Keuren te zyn geverfd, moet verbeurd verklaard, en in het openbaar verbrand worden. De Keurmeester, door Hoofdmannen der Zyde-Halle gelastigd, en verzeld van eenen Geregtsbode, mag, ten allen tyde, by lieden, zig met den Zydehandel generende, onderzoek doen, of zy eenige onaangegeevene, en dus niet gevisiteerde Zyde, te koop houden. Ook mag geen Makelaar een koop of verkoop van Zyde sluiten, ten zy hem gebleeken is, dat dezelve door den Keurmeester gevisiteerd en goedgekeurd is.

VIERDE DEEL.

KOOPHANDEL

VAN

AMSTERDAM.

TWEEDE BOEK.

BINNENLANDSCHE KOOPHANDEL. VEER- OF BEURT- EN MARKT-SCHEPEN EN SCHUITEN.

I.

VEER OP DOESBURG.

Byvoegsel op Deel. IV. Boek II. bl. 291.

Ten aanzien van het Veer op Doesburg, is, op den vyfden Juny des jaars 1764, door Heeren Burgemeesters en Regeerders dezer Stad vastgesteld, een Reglement en Ordonnantie voor de Beurtschippers, vaarende tusschen de beide Steden, als mede eene Provisioneele Lyst van de Vragtloonen der Goederen, met eene daar nevens gaande Ordonnantie voor de Schippers, raakende den tyd, op welken zy moeten vaaren. DOESBURG.

II.

II.

DURGERDAMSCHE VEER.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 294.

DURGERDAMSCHE VEER. Op klagten der Veerschippers van Durgerdam, naar deeze Stad en te rug, over het diep verval van gemelde Veer, is, in de maand February des jaars 1789, eene uitvoerige Ordonnantie vastgesteld, by welke, zo op het vaaren der Schuiten, gepaste schikkingen beraamd zyn, als de vragtgelden van persoonen en goederen uitvoerig worden aangeweezen.

III.

VEER OP ELBURG.

Byvoegsel op Deel. IV. Boek II. bl. 295.

ELBURG. By wyze van Ampliatie op de Ordonnantie van het Veer op Elburg, werdt, op den zesden Maart des jaars 1767, aan den Commissaris van dat Veer, gelast, na den eenëntwintigsten Maart van gemelde jaar, van Schepen, van Elburg aan deeze Stad koomende, uitgezonderd de Amsterdamsche Beurtschippers, te vorderen één Gulden voor Havengeld; als mede een gelyke Negende part van alle persoonen en goederen, van hier naar Elburg vertrekkende of verzonden wordende; welke Negende part door den Commissaris moet geëischt wor-

worden, naar inhoud der Ordonnantie en Vragtlyst van den jaare 1744. — Op den elfden April des jaars 1769, werdt de Commisfaris van dat Veer gelast, het ingevorderde Havengeld, als mede de gemelde Negende part der Vragtgelden, na verloop van zes maanden, telkens te brengen op de Thefaurie deezer Stad; zullende hy daar voor genieten vyf ten honderd. Elburg.

I V.

ENKHUIZER VEER.

Byvoegfel op Deel IV. Boek II. bl. 297.

By eene Keure, van de maand February des jaars 1782, is, tusfchen de Regeeringen van deeze Stad en Enkhuizen, ten nutte en gerief der Burgers en Ingezetenen van de wederzydfche Steden, eene uitvoerige Vragtlyst vastgefteld, naar welke de Schippers, tusfchen de beide Steden vaarende, zig te gedraagen hebben. Enkhuizer Veer.

V.

V.

GRONINGER EN FRIESCHE VEEREN.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 303.

GRONINGER EN FRIESCHE VEEREN.

By eene Keure, van 23 April 1782, ter weeringe van geschillen tusschen Boter-Grossiers en Bestellers, is eene bepaalde schikking gemaakt, op de Bestelloonen, en daar by bepaald, dat iemand, zyne eigen goederen doende afhaalen, een derde gedeelte van het Bestelloon zal moeten uitkeeren. By de zelfde Keure wordt gelast, dat niemand, met zyn eigen Schip, op zynen naam, voor eenen anderen eenige Boter, of andere Goederen, hoe genaamd, vermag mede te brengen van Plaatzen, alwaar Veeren zyn; of, by gebrek van Veerschepen, of van ruimte in dezelve, medegebragt hebbende, dezelve mag bestellen, maar ze aan den Besteller moet aangeeven, of aan den geenen, aan welken de Boter of andere Goederen geaddresseerd zyn; op eene boete van *f* 25: —.

V I.

HAARLEMMER VEER.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 311.

HAARLEMMER VEER.

By eene uitvoerige Keure, van 16 December 1791, betreffende de Binnen- of Trek-

Trekschuiten, vaarende tusschen deeze Stad en Haarlem, zyn de noodige schikkingen beraamd, zo ten aanzien van de Vragt en het Bestelloon, als met opzigt tot het overkruyen en overdraagen van Goederen op Halfwegen, welke tusschen de beide Steden verzonden worden; als mede, hoedanig de Schippers en derzelver Knegts, aangaande de Brieven, Pakjes of andere Vragtgoederen, zig zullen hebben te gedraagen. Voorts is nog, by eene Keure van den dertienden Juny des Jaars 1793, door de gezamentlyke Regeeringen der Steden Haarlem en Amsterdam, by vernieuwing van eene Keure van den Jaare 1765, aan de Schippers der Binnen-Schuiten, tusschen de gemelde Steden vaarende, gelast, dat zy hebben zorge te draagen, om de Passagiers in twee en een vierendeel uurs, op het Horologie af, over te voeren, te rekenen van den tyd, dat de Schuiten zullen zyn afgevaaren; zonder zig te mogen behelpen met het onderscheid der Klokken tusschen de beide Steden; op eene boete van twee zilveren Dukatons; zullende de Schippers, indien zy zelven niet mede vaaren, voor hunne Knegts of Plaatsbekleeders aanspraaklyk zyn. Wy voegen 'er nog nevens, dat de gewoone Schuitvragt, sedert eenigen tyd, met twaalf penningen verhoogd, thans zes Stuivers en zes Duiten bedraagt; als mede, dat volgens Resolutie van den zelfden datum, voortaan, voor eene afgehuurde Schuit, zonder onderscheid van Winter- of

Haarlemmer Veer.

HAARLEMMER VEER.

of Zomersaisoen, zal moeten worden betaald vyf Guldens en zes stuivers, het Passagie- en Roevengeld daar onder begreepen, boven en behalven nog twee stuivers aan Tol voor elken Persoon; doch meer dan achttien Persoonen in eene afgehuurde Schuit zynde, voor elk derzelven de vragt, ter somme van zeven stuivers, zal moeten voldaan worden, even als of de Schuit niet ware afgehuurd. Eindelyk, dat de Passagiers geene Vragtloonen zullen schuldig zyn van Goederen, welke zy als Reispakkaadje met zich zullen voeren, dan alleen

Van een Reiskoffer van de grootste soort . . .	6 Stuivers.
Van eene ordinaire Koffer, Valies, groote Sluitmand, en groote belaaden Mantelzak .	4 Stuivers.
Van een groote Papieren Hoeden- of Mutzendoos .	2 Stuivers.

Wordende de Schippers of Knegts, die hier tegen mogten aangaan, gedreigd met eene boete, voor de eerstemaal, van twee zilveren Dukatons, voor de tweede reize met eene suspensie van zes weeken, en voor de derdemaal met een stilstand van zes maanden. Eindelyk is ook, by Resolutie, vastgesteld de prys van het Draag- en Kruiloon, over Halfweg Haarlem en Amsterdam, van onderscheidene Goederen, aan Passagiers toebehoorende.

VII.

VII.

HARDERWYKER VEER.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 314.

Volgens eene vernieuwde en meer uitgebreide Ordonnantie van December 1776, op het Veer, tusschen deeze Stad en Harderwyk, is, onder andere, daar by bepaald, dat 'er vyf Schepen zullen zyn, twee Amsterdamsche en drie Harderwyksche, die in ééne Beurs vaaren, en de voordeelen gelykelyk zullen verdeelen; dat 'er geen onderscheid zyn zal in de Vragtloonen, tusschen de Burgers der beide Steden; dat geen Schipper, boven de zestig jaaren oud, in het Veer zal mogen vaaren, zonder uitdruklyk daar toe bekoomen verlof. Voorts is daar nevens gevoegd, eene uitvoerige Vragtlyst, aanwyzende, hoe veel Vragt van de onderscheidene Goederen, daar in vermeld, zal moeten betaald worden. HARDERWYKER VEER.

VIII.

HARLINGER VEER.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 316.

Eene Ordonnantie en Taux, betreffende het Veer van Harlingen op Amsterdam, door Burgemeesteren, Regt ende Raaden, vastgesteld den 24 Juny 1789, na voorafgaande Communicatie aan en Ap- HARLINGER VEER.

Harlinger Veer.

probatie van de Regeering van Amsterdam, bevat, onder andere, de volgende byzonderheden. De Schippers moeten, zo wel des Zomers als des Winters, met twee Knegts vaaren. Zy mogen niet meer dan één Vertrek verhuuren, het zy Roef of Cajuit, en zulks voor zes Guldens; en niet meer dan voor drie persoonen, de gewoone Vragt daar onder begreepen. Indien er meer dan drie persoonen zyn, moet van ieder, boven de drie, de gewoone Vragt betaald worden. Die in de Roef, Cajuit of het Vooronder plaats neemt, betaalt zes Stuivers boven de gewoone Zomer- of Wintervragt, zynde vyftien en achttien Stuivers. Behalven bekwaam schoon Linnen, voor Kooigoed, waar voor twaalf Stuivers, boven de Vragt, moeten betaald worden, zyn de Schippers gehouden, zig te voorzien van een goeden voorraad van Water, Bier, Brood en Kaas, nevens witten en rooden Wyn, Thee en Theegoed: alles tot gestelde pryzen. De Zomerloonen beginnen met den drieëntwintigsten Maart, en de Winterloonen met den achtëntwintigsten September. Voor een afgehuurd Schip, mids door niet meer dan acht persoonen, nevens derzelver Bagagie, moeten betaald worden, des Zomers, tweeëndertig, en des Winters, achtëndertig Guldens. Ieder persoon, boven de acht, is gehouden, aan den vaarënden Veerman, de gewoone Vragt te betaalen. Voorts zyn, by deeze Ordonnantie, de nodige bepaalingen gemaakt, omtrent het over-

overvoeren van Graanen, en de Buitenvragten, naar onderscheidene Hollandsche Havens. En ontmoet men hier, eindelyk, eene uitvoerige Lyst der Vragtgelden, voor onderscheidene Waren, Goederen en Koopmanschappen, die in het dagelyksche leeven van het meeste gebruik zyn. Harlinger Veer.

IX.

VEER OP HOORN.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 323.

Met opzigt tot dit Veer, en tot gemak der Reizigers, is, in den jaare 1755, door de Regeerders der Steden Amsterdam, Hoorn, Edam, Monnikendam en Purmerend, goedgevonden, dat, voortaan, in de Jaag- of Trekschuiten, tusschen de gemelde Steden vaarende, *Roeven* zouden gemaakt worden; en vervolgens, op den 13 November des gemelden jaars, op het verhuuren der Roeven, eene Ordonnantie vastgesteld en uitgevaardigd. Veer op Hoorn.

X.

BUIKSLOOTER VEER.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 343.

By eene nieuwe Ordonnantie, van February 1778, is, onder andere, ten aanzien van dit Veer, vastgesteld, dat niemand, Buikslooter Veer.

Buikslooter Veer. behalven de gewoone Schippers; menschen of goederen zal mogen overvoeren; dat de Veerschippers van Hoorn, Edam, Monnikendam en Purmerend, geene Brieven mogen overvoeren, maar die aan de Buiksllooter Schippers moeten ter hand stellen; dat 'er tien Schippers zullen zyn, vyf te Amsterdam, en vyf te Buiksloot woonende; dat de jongste van allen de zogenoemde Koeschuit zal moeten voeren; dat de Schuit eens overleedenen Schippers, nevens deszelfs aandeel in de Paerden, by tauxatie zal moeten overgenomen worden, door deszelfs Opvolger; die, daarenboven, aan de Weduw of Erfgenaamen des Overleedenen, moet betaalen eene somme van f775: —; en dat geen Schipper meer dan 45 persoonen in zyne Schuit zal mogen neemen. Hier aan is gehegt eene lyst van de onderscheidene persoonen en goederen; zynde het Vragtloon van eene afgehuurde Schuit, boven de gewoone Vragt voor ieder persoon, een Gulden: welke, egter, by eene Ampliatie van 28 January 1790, op twee Guldens is verhoogd; by welke tevens, in de Vragtlyst, raakende de Koeschuit, eenige verandering is gemaakt.

X I.

VEER OP MAKKUM.

Byvoegsel op Deel IV. Boek II. bl. 349.

Veer op Makkum. De aanstelling van eenen Amsterdamschen Schipper op Makkum, hoewel by

Bur-

Burgemeesteren deezer Stad besłooten, en aan die van den Geregte van het gemelde Vlek bekend gemaakt, heeft nimmer voortgang gehad. Tot heden toe vaart 'er slegts één Beurtschip, alléén van Makkum, gemeenlyk op Dingsdag, en op Vrydag avond van Amsterdam te rug.

Veer op Makkum.

VIERDE DEEL.

KOOPHANDEL

VAN

AMSTERDAM.

DERDE BOEK.

BUITENLANDSCHE KOOPHANDEL, WISSELHANDEL, EN BEHULPSELS VAN DEN KOOPHANDEL IN 'T GEMEEN.

I.

HAMBURGER BEURT.

Byvoegſel op Dèel IV. Boek III. bl. 392.

HAMBURGER BEURT.

Volgens Ordonnantie van 28 January 1790, zullen door de Afzenders, hier ter Stede, alle Goederen en Waaren, zo drooge als natte, moeten worden gelaaden in het ter Beurt leggend Schip, en de Schippers dezelve inneemen, zonder eenig onderſcheid, op de boete van weigeringe van *f* 50: —; indiervoegen, egter, dat byaldien, op éénen tyd, te veel ligte Goederen mogten geleverd werden, Commisſarisſen van de Buitenlandsvaarders daar omtrent de noodige orders zullen ſtellen. Evenwel ſtaat het eenen Koopman vry, een Schip

met

met eensoortige Goederen af te zenden, mids dezelve niet minder bedraagen dan 25. Lasten, en hy daar in geene andere Goederen laade; op eene boete van *f* 300: — met dien verstande, nogthans, dat de Koopman, alvoorens een Schip te bevragten, zig vooraf aan den Opziender der Beurt vervoegd hebbe, om te verneemen, of 'er in de Beurt een Schip zy, welk de geheele Vragt zoude willen of kunnen aanneemen, tot den zelfden prys, welke voor een Schip, buiten de Beurt, van hem gevraagd is. Hamburger Beurt.

I I.

op BRABANT en VLAANDEREN.

Bywoegsel op Deel IV. Boek III. bl. 394.

Op den zesëntwintigsten January des jaars 1763, werdt, by myne Heeren van den Geregte, goedgevonden en geordonneerd, dat alle vreemde Binnenlandsvaarende Schippers, wanneer zy met hunne Schepen, groot vierëntwintig geykte lasten, en daar beneden, ledig alhier aangekoomen zyn, en die niet dan by drukte, met Consent van de Overlieden van het Klein-Binnenlandsvaarders Gild, alhier mogen landen, wegens het zelve Consent, ten behoeve van de zieke en behoeftige Gildebroeders van het gemelde Gild, voor Recognitie, zullen moeten betaalen, van een vragt op Brabant, opbrengende twee- Op Brabant en Vlaanderen.

 hon-

honderd Guldens, *f* 12: — van een vragt van honderdvyftig Guldens, *f* 9: — van een vragt van honderd Guldens, *f* 6: —.

III.

VAART op KEULEN.

Byvoegsel op Deel IV. Boek III. bl. 398.

Vaart op Keulen.

Het Reglement, op deeze Vaart, op den 28 January 1790 vastgesteld, houdt in, onder anderen, dat de zesëndertig Schippers, die in de Beurt zullen worden toegelaaten, genoegzaam moeten gegoed zyn, om de Reize te kunnen doen, en die, uit hoofde van wanbetaalinge der Tollen, worden opgehouden, voor altoos van de Beurt zullen verstoken zyn; dat 'er altyd twee Schepen gelyk in laading moeten leggen, en veertien agtervolgende dagen mogen laaden. Die eerst buiten de Muidersluis is, zal eerst aan de beurt zyn om te laaden; waar van de Schipper een getuigschrift van den Sluiswagter zal moeten vertoonen. Die den ouderdom van 60 jaaren heeft bereikt, mag eenen Zetschipper in zyne plaats stellen; het zelfde staat vry aan de Weduwe van eenen Schipper, die geenen Zoon van voegzaamen ouderdom naalaat. Die het Schip van eenen overleedenen of uitgescheidenen Schipper koopt, zal in de Beurt toegelaaten worden, mids hy drie jaaren als Jongen, en drie jaaren als Knegt gevaaren hebbe. — Ter nadere Amplia-

tie

tie van dit Reglement, is vervolgens, op den 11 May 1791, vastgesteld, eene uitvoerige Vragtlyst, aanwyzende de onderscheidene Vragtloonen, welke van Goederen, tusschen de Steden Amsterdam en Keulen vervoerd, moeten betaald worden. Vaart op Keulen.

I V.

WISSELBANK.

Byvoegsel op Deel IV. Boek III. bl. 446.

Volgens eene Ordonnantie van de maand February 1776, kan iemand, die eene Quitantie op deszelfs Kasfier, of op eenen anderen, heeft uitgegeeven, uit dien hoofde by den Houder, in gevalle van gebreekende betaalinge, niet worden aangesproken, indien de voldoening der Quitantie niet voor den tienden dag der afgave gevraagd zy: mids de Tekenaar doe blyken, dat hy het beloop der Quitantie by den Kasfier te goede hadt, op den tyd dat de betaaling werdt geweigerd; voorts, dat iemand, die in betaaling ontvangt zodanige Quitantien op Kasfiers, niet door den Uitgeever zelven, maar door een anderen getekend, mede zal gehouden zyn, de betaaling daar van vóór den derden dag na den Ontvangst, de Zon- en Feestdagen daar niet onder begreepen, te vorderen, en dat dezelve, by gebreke van dien, geen regt zal hebben ten laste van den geenen, van welken hy zodanige Quitantie in be- Wisselbank.

Wissel-bank. taaling heeft gekreegen, maar alleen op den ondertekenaar van de Quitantie.

By eene andere Keure, van de maand February des jaars 1777, nopens het verleenen van Arrest en Apprehensie uit Wisselbrieven, is bepaald, dat tegen eenen Poorter of Inwoonder deezer Stad niet zal worden geprocedeerd by Apprehensie op deszelfs Persoon, en Arrest op deszelfs Goederen, dan wanneer de Requirant van Arrest en Apprehensie daar toe by Appoinctement van Schepenen zal zyn geadmitteerd; en dat deeze Admissie niet zal worden verleend, dan wanneer de Wisselbrieven in volkomen order leggen; wordende de verzogte Admissie niet verleend, ingevalle de Gerequireerde de bevoegdheid van den Requirant zoude mogen wederspreeken, of van falsiteit in den Wisselbrief eenig vermoeden hebben.

Volgens Ordonnantie van den 30 April 1782, op den Wisselbank, zyn de Artikelen der voorgaande vernieuwd, en eenige andere daar nevens gevoegd. Men telt in deeze in alles achtëndertig Artikelen.

V.

POSTERYEN EN WAGENAARS.

Byvoegsel op Deel IV. Boek III. bl. 460.

Posteryen en Wagenaars. Tot verbeetering van het Postweezen, en byzonder van de Postchaise op 's Gravenhage, werdt, door Burgemeesters van dee-

deeze Stad en die van 's Gravenhage, de Ordonnantie van 4 December 1754, op den 18 Augustus 1772, nader geamplieerd en gerenoveerd, en daarby bepaald, hoe veel Wagens en wanneer die moeten afryden; Vragtgelden onderwegen bepaald; geordonneerd dat de Wagens moeten hebben zydglaazen; hoe zig te gedragen als er zeven of meer Passagiers zyn. — Dat dezelven moeten afryden op het slaan der Klokken, en hoe lang onderweg mogen zyn, — en ook den tyd van Pleisteren. Dat in dezelve geen Tabak mag gerookt worden, dan met goedvinden van alle Passagiers. — Verder een Order omtrent de Postchaise en afgehuurde Postwagens; hoe de Wagens en Paarden moeten zyn, en de Voerlieden zig hebben te gedragen. —

Posteryen en Wagenaars.

VYFDE DEEL.

VOORREGTEN, GEWOONTEN, KEUREN *en* BEZITTINGEN

VAN

AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

PRIVILEGIEN *of* VOORREGTEN, COUSTUMEN *of* GEWOONTEN *en* VOORNAAME *en* ALGEMEENE KEUREN.

I.

MAATEN EN GEWIGTEN.

Byvoegsel op Deel. V. Boek I. Stuk X. bl. 56.

MAATEN EN GEWIGTEN.

By eene Keure van den negenëntwintigsten January des jaars 1773, is bevolen, dat de Ykers van Koperen en Yzeren Gewigten, alle jaaren, op de Thesaurie Ordinaris, hunne Modellen moeten vertoonen, om vergeleeken te worden tegen de zo genaamde *Slaapers*, aldaar berustende; om, vervolgens, indien 'er iets aan mogt haperen, dezelve daar aan gelyk te laaten maaken. Ook werdt, by de zelfde Keur, de Keure op het jaarlyks doen Yken

van

van de Ellen, Maaten en Gewigten, vernieuwd, en daar by bevolen, dat de zulken, die dezelve tot hunne Winkelneering gebruiken, gehouden zullen zyn, daar van jaarlyks, aan de Overlieden van het Groot Kraamers Gilde, kennis te geeven; en het Salaris van het Yken daar by bepaald. Van de bovenstaande verpligting zyn, evenwel, uitgezonderd, de Maaten van Biskuit-, Koeke- en Broodbakkers, die alleen om de drie jaaren moeten geykt worden. Volgens eene Keur van den jaare 1770, waren, daarenboven, de Smeden vry verklaard van de verpligtinge, om Koperen Gewigten te moeten houden, en van het laaten bezigtigen van Yzeren Gewigt.

Maaten en Gewigten.

By eene andere Keur, dit zelfde Artikel betreffende, wordt bevolen, dat geene Olie anders dan met geykte Setsters zal mogen uitgemeeten worden: welke Setsters jaarlyks moeten herykt worden; moetende voorts, tot voorkoominge van bedrog, het middelstift, met een dwars yzer, aan de beide boorden der Setsters gekoppeld worden. Voorts is gelast, dat Melk en Huy in allerlei Vaatwerk zal mogen ter Markt gebragt worden, mids het getal Mengelen, dat zy bevatten, door den Stads Yker daar op worde uitgedrukt. Wyders moeten, volgens de zelfde Keur, de Melk- en Huymaaten, als mede de Gest- en Mostertmaaten, geykt zyn, en jaarlyks herykt worden. Aan de zelfde verpligting zyn ook de Biertappers, met opzigt tot hunne Kannen, onderhevig. Alles met aanwyzing

van

van het Loon voor den Yker, en de boeten der overtreederen.

II.

REGT VAN EXUE.

Byvoegfel op Deel V. Boek I. Stuk X. bl. 68.

Regt van Exue. By de Landen, Steden en Plaatsen, door den Heer WAGENAAR vermeld, voegen wy nog de volgende, ten opzigte van welke het Regt van Exue insgelyks vereffenigd is.

De Stad Londen.	1757
De Stad Roermonde.	1767
De Stad Schuttrop.	1768
HET GRAAFSCHAP LIPPE.	1770
De Staaten, Landen en Provinciën van den Koning van Pruissen.	1770
Ysenburg en Budingen.	1770
De Abdy en Heerlykheid van Borchet.	1772
Het Eiland Texel.	1773
Het Land van den Fryen.	1774
ZWEEDEN.	1774
De Stad Bazel.	1775
De Stad en REPUBLIEK BERN.	1775
De Stad Hulst.	1775
De Stad Yselstein.	1775
De Saxen Gothasche Landen.	1776
De Stad Schiedam.	1776

III.

III.

VERKOOPING BY EXECUTIE.

Byvoegsel op Deel V. Boek I. Stuk X. bl. 114.

Verkooping by Executie.

Volgens eene Keure van den jaare 1781, moeten de Borgen, door den Kooper te stellen, zyn naar genoegen van den Impetrant der Executie; of, by diens afweezigheid, tot genoegen van myne Heeren van den Geregte, of van den Sekretaris: zonder dat evenwel de laatstgemelden voor de genoegzaamheid der Borgen aansprakelyk zyn. Voorts werdt by deeze Keure bevolen, dat ingevalle de Kooper in de betaaling gebrekkig zy, het Perceel wederom geveild wordende, hetgeen het alsdan minder opbrengt, door den Borg zal moeten vergoed worden, onder bedreiging van parate Executie; wyders nog, dat de Crediteur, van den Kooper of Borg geene betaaling kunnende bekoomen, en het Perceel wederom hebbende doen opveilen, indien hetzelve alsdan minder dan by de eerste Veiling gelde, hy dit mindere, by parate Executie, van den eersten Kooper, of van deszelfs Borg, zal kunnen vorderen. Volgens eene andere Keure, van den vyfentwintigsten Maart 1790, is vastgesteld, dat wanneer eenig immobiel goed by Executie is verkogt, voordat de Boedel des Geëxecuteerden aan de Desolate Boedel Kamer is gedevolveerd, Sekretarissen deezer Stede voor de Kooppenningen afschryving zullen gee-

Verkooping by Executie.

geeven, zo aan den Executeur, als aan andere by hun bekende Hypoticaire Crediteuren: alles met de noodige bepaalingen omtrent de daar op vallende kosten; met dien verstande, evenwel, dat ingevalle de Boedel insolvent zal zyn verklaard, Sekretarissen geene afschryving zullen mogen geeven aan iemand, behalven den Executeur, ten zy dezelve alvoorens zynen eisch ter Desolaate Boedel Kamer zal hebben gewettigd.

By eene voorige Keure van den twaalfden July 1781, was bepaald, dat zo wanneer een Boedel aan de Kamer koome te vervallen, de Executeur omtrent Goederen, welke reeds te vooren verkogt waren, zal voorgaan, maar niet omtrent Goederen, die in de Executie nog niet zouden verkogt zyn.

I V.

BRANDBLUSSCHING.

Byvoegsel op Deel V. Boek I. Stuk X. bl. 152.

Brandblussching.

Ten aanzien van dit noodzaaklyk Artikel, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden heilzaame schikkingen gemaakt, en de noodige Keuren afgekondigd, of de reeds gemaakte vernieuwd en verbeterd. By eene Keure van den veertienden December 1747, werdt eene belooning van driehonderd Guldens beloofd aan de ontdekkers en aanbrengers van zodanige kwaadwilligen, die aan de Brandspuiten, of 't geen tot dezelve

ve behoort, eenige schade of belemmering hadden toegebragt. — Ter voorkoominge van onheilen, werden, in den jaare 1753, de plaatsen aangeweezen, alwaar Pek en Teer moeten worden opgeslagen. In het volgende jaar bepaalde eene Keur de noodige voorzieningen omtrent het stellen van Bakkers-ovens. Voorts heeft men, van tyd tot tyd, de Brandkeuren, raakende de Schepen, met eenige noodige of dienstige byvoegsels vermeerderd. In den jaare 1754 werden 'er eenige nieuwe orders beraamd en afgekondigd, omtrent het leggen van de Brandspuiten buiten de Stad, binnen de Hondesdgaarden. Op de Brandwagt, raakende de Nieuwe Teertuinen, geduurende het Wintersaisoen, kwam een nieuw Reglement in 't licht, bestaande in veertien Artikelen. Eindelyk werdt, in den jaare 1789, uitgegeeven, eene afzonderlyke Brandkeure, voor de vyf Buitenwyken der Stad. Dezelve bestaat, in 't geheel, uit achtenzestig Artikelen, en is onderscheiden in drie Deelen. Het *Eerste Deel* behelst de Orders, tot voorkoominge van Brand. In het *Tweede Deel* worden ontvouwd de schikkingen, by myne Heeren van den Geregte beraamd, tot het spoedig stuiten van Brand, en 't geen daar omtrent moet worden in agt genomen. Het *Derde Deel* behelst, hoe de Bluschgereedschappen in goeden staat en reparatie zullen worden gehouden; waar die zyn geplaatst; en hoe verre dezelve by Brand moeten worden uitgebragt; en ein-

Brand-blusching.

BRAND-BLUSSCHING. delyk, hoe de Geaffecteerden tot de Brandspuiten in Compleet goed onderhouden moeten worden.

V.

LANTAARNEN.

Byvoegsel op Deel V. Boek I. Stuk X. bl. 159.

LANTAARNEN. In gevolge, en ter wegneeminge der klagten, van de Burgers en Ingezeetenen, over gebrek aan het vereischte licht by nacht, in sommige oorden en wyken der Stad, werden Burgemeesters en Regeerders, in den jaare 1770, te raade, de Stads Lantaarnen, zo wel by lichte als by donkere Maan, altoos des nachts te doen branden. Doch het bleek wel haast, dat de belasting, welke, tot dien tyd toe, voor Lantaarnen, Brandspuiten, Emmer- en Straatgelden, als mede het Circuleeren der Wateren, betaald waren, op verre na niet toereikende was, om de kosten der verlichtinge der Stad, zo als dezelve, tot nog toe, was ingerigt, ik zwyge van de nieuwe inrigtinge, goed te maaken. Hier om werdt beslooten, de tot nog toe geheevene belasting met een achtste te bezwaaren. Ter gelegenheid eener Geldligtinge, ten behoeve der Stad, van twee Millioenen Guldens, werdt, op den zestienden Mai des jaars 1788, by Burgemeesteren en Vroedschappen besloten, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, de belasting van het

Lan-

Lantaarn-, Emmer- en Straatgeld; benevens op het zuiveren der wateren binnen de Stad, te verhoogen tot de helft der gewoone Verpondingen op de huizen; doch de huizen buiten de Stad en binnen het Stads grondgebied, voor de eerſte vijf jaaren, daar van te verſchoonen. Sedert heeft men ook eenen aanvang gemaakt, met de invoering van eene nieuwe ſoort van Lantaarnen, met twee of drie pitten, en terug kaatzende ſpiegels; en die dus ongelyk meer lichts verſpreiden dan de oude. Doch, waarſchynlyk, om de kostbaarheid, heeft men zig, tot heden toe, by een klein getal bepaald. Men ziet dezelve, inzonderheid, op de Heeregraft, tusſchen de Spiegelſtraat en het Koningsplein, ter wederzyde van de Graft. Boven de ingangen van eenige aanzienlyke Burgerwooningen, ziet men, ſedert eenigen tyd, eene nieuwe ſoort van Lantaarnen, die een zeer helder en verre ſtrekkend licht verſpreiden. LANTAARNEN.

V I.

NAGTWERKEN.

Byvoegſel op Deel V. Boek I. Stuk X. bl. 163.

Volgens eene Keure van den eenendertigſten January des jaars 1775, mogen geene Privaaten of Sekreeten, door onbevoegde, of daar toe niet geregtigde perſoonen, geledigd of ſchoon gemaakt worden: invoegen, dat de zulken, die bevonden zullen worden, dee- NAGTWERKEN.

Nagtwerken.

ze Keure te overtreeden, niet slegts zullen verbeuren de Boete, reeds in voorgaande Keuren bepaald; maar, daarenboven, nog zullen moeten voldoen, het loon der Nagtwerkers, even als of deeze het werk verrigt hadden.

VIII.

DOBBELEN.

Byvoegsel op Deel V. Boek I. Stuk X. bl. 166.

Dobbelen.

By eene Keure van den jaare 1769, mag geen Koffyschenker, Herbergier, Logementhouder, of iemand anders, zyn Huis, of eenig Vertrek daar van, laaten gebruiken, tot grof Dobbelen of Speelen; op eene boete van duizend Guldens; en, bovendien, op straf Bannissement en Correctie naar bevinding van zaaken.

VYFDE DEEL.

VOORREGTEN, GEWOONTEN, KEUREN *en* BEZITTINGEN

VAN

AMSTERDAM.

TWEEDE BOEK.

VOORNAAMSTE BEZITTINGEN DER STAD.

I.

AMSTELVEEN OF NIEUWER-AMSTEL.

Byvoegsel op Deel V. Boek II. Stuk X. bl. 201.

Burgemeesteren der Stad, als Ambagtsheeren van Amstelveen, van tyd tot tyd, vernomen hebbende, verscheiden klagten, raakende buitenspoorige afvorderingen van penningen, van de Opgezeetenen der Ambagtsheerlykheid, door den Schout, den Sekretaris of andere Bedienden, voor Salarissen, Vakatien, of onder andere benaamingen, beraamden, in den jaare 1700, een Reglement, naar 't welk de Officier, Sekretaris en andere Bedienden, in de

AMSTELVEEN OF NIEUWER-AMSTEL.

Reglement voor Schout, enz.

AMSTELVEEN OF NIEUWER-AMSTEL. Heerlykheid van Amstelveen, ten aanzien van hunne Vakatien en Salarissen, voortaan, zig zouden hebben te gedraagen. Het Reglement is drieledig. Het eerste Lid, raakende den Schout, bevat twaalf Artikelen; het tweede, welk den Sekretaris aangaat, bestaat uit honderdzevenentwintig Artikelen; en het derde Lid, den Bode betreffende, bevat zesentwintig Artikelen.

Verdrag over de Grensscheiding. Naardien in, of reeds vóór het jaar 1775, eenig geschil ontstaan was, tusschen Burgemeesteren der Stad aan de eene, en Baljuw van Amstelland, midsgaders Schout en het Geregt van Nieuwer-Amstel of Amstelveen, aan de andere zyde, over de bepaling der Limiet- of Grensscheiding van het wederzydsch Grondgebied, op het Rustenburgerpad, werdt, op den derden May des gemelden jaars, een onderling Verdrag gesloten, tot wegneeming van dit geschil. Ook stelde men, van toen af aan, eenen Jurisdictiepaal, aanwyzende de scheiding der beide Grondgebieden. In het volgende jaar deeden Dykgraaf en Heemraaden van Amstelveen eene Ordonnantie afvaardigen, ten behoeve van alle Dykpligtigen, aan den Amstelveenschen Weg, tusschen den Overtoom en Amstelveen, naar welke zy, voortaan, in het aanhoogen van Dyken en Waterkeeringen, zig zouden te gedraagen hebben.

I'I.

OUDERKERK.

Byvoegsel op Deel V. Boek II. Stuk X. bl. 216.

Ten aanzien van het Bruggeld, 't welk te Ouderkerk moet betaald worden, werden, in de maand November des jaars 1770, de voorwaarden beraamd en vastgesteld, op welke Burgemeesteren der Stad, als Ambagtsheeren van Ouderkerk, aan Dykgraave en Heemraaden afstonden, en deeze van Hun Ed. Groot Agtbaarheden aannamen, de helft van het Bruggeld, 't welk aldaar geheven wordt. Ouderkerk. Bruggeld.

De Kerk te Ouderkerk, ondanks den Herbouw van den jaare 1756, van nieuws, bouwvallig geworden zynde, vonden Schout en Kerkmeesteren zig genoodzaakt, daar tegen te voorzien. Na ryp beraad, vondt men dienstig, het oude Kerkgebouw geheel af te breeken, en, in de plaats daar van, een nieuw Gestigt te doen vervaardigen; terwyl men, inmiddels, tot het waarneemen van den Openbaaren Godsdienst, eene houten Loots zou doen opslaan. In de maand October des jaars 1773 werdt de Oude Kerk, aan den meestbiedenden, by openbaare oproeping, tot eene afbreuk, verkogt, voor tweeëndertighonderd en vyf Guldens. De aanbesteeding van het nieuwe Gebouw, volgens een vooraf beraamd Plan of Bestek, geschiedde insgelyks by openbaare inschryving; en werdt aanneemer Nieuwe Kerk gebouwd.

 daar

Ouderkerk. daar van *Andries Westerhuyzen*, Mr. Timmerman te Amsterdam, voor de somme van tweeënveertigduizend en achthonderd Guldens. Na de wegruiming van het oude Gestigt, en de verdere noodige toebereidselen, geschiedde het leggen van den eersten steen van het nieuwe Gebouw, op den tweeden May des jaars 1774. Met veel staatelykheids werdt deeze plegtigheid verrigt, door den jongen Heer BALTHAZAR NOLTHENIUS, Zoon van den Heere en Mr. JERONIMUS NOLTHENIUS, Sekretaris van Ouderkerk. De Leden van het Geregt, als mede die van den Kerkenraad, waren daar by tegenwoordig. De toenmaalige Kerkleeraar der Plaatse, A. MANDT, deedt, by die gelegenheid, eene gepaste aanspraak. Zo veel spoeds maakte de aanneemer met het Werk, dat het Gebouw, in het begin van Augustus des volgenden jaars, en dus in den tyd van vyftien maanden, ten openbaaren gebruike, in gereedheid was gebragt. Op den dertienden der maand geschiedde de plegtige inzegening, door den Predikant ABRAHAM VAN DER COP, in tegenwoordigheid van wylen den Heere Mr. WILLEM HUYGENS, *Heere van Honcoop*, Burgemeester en Raad van Amsterdam, als Ambagtsheere van Ouderkerk, en van veele andere persoonen van onderscheidenen rang.

Wat het Kerkgestigt zelve aangaat; het is een Kruisgebouw, van aanmerkelyke hoogte; zo dat het, van wyd en zyd, in den

den omleggenden oord, op een aanmerkelyken afstand, kan gezien worden: te meer nog, om den netten, tamelyk zwaaren Toren, die, van het Kruis der Kerke, ten dake uitsteekt; en in welken drie zwaare Klokken hangen. De Kerk zelve, die een dubbel Dak heeft, is, over het kruis, lang tachtig, en, in de binnenruimte, breed zesendertig voeten. Zy heeft twee ruime Ingangen, door fraaie Portaalen: den eenen aan de Oost-, den anderen aan de Westzyde. De Consistorie- of Kerkenraads Kamer heeft, aan de Zuidzyde, haaren afzonderlingen Ingang; boven welken men, in een Opschrift, den tyd der Kerkbouwinge leest, en de verdere byzonderheden, daar toe betrekkelyk. Van binnen pronkt het Gebouw, onder andere, met een fraai Gestoelte voor den Ambagtsheer. De vreeze, die, in den beginne, by sommigen huisvestte, als of de Kerk geene genoegzaame ruimte zou bevatten, voor de gewoone toehoorders, is, by ondervinding, gebleeken, ongegrond geweest te zyn. Eindelyk merken wy nog aan, dat de Opbouw geschied is, volgens de tekening en onder het opzigt van J. E. DE WITTE, ten dien tyde Algemeenen Opziener over de Gebouwen en Waterwerken der Stad Amsterdam. OUDERKERK.

Zeer gevoegelyk kunnen wy hier nog aantekenen, dat, in den jaare 1777, de Weg langs den Amstel, van de Stad tot aan Ouderkerk, geheel bestraat werdt. Tot vergoedinge der kosten, stelde men, by den Bestraaten van den Amsteldyk.

OUDER-KERK. den Herberg, de *Bergenwaarders Kamer* genaamd, niet verre buiten de Utrechtsche poort, een Tolhek; by het welk, evenwel, geene Voetgangers, maar alleen Rytuigen, Paarden en ander Vee eenen bepaalden Tol moeten betaalen. Het Tolhek werdt, voor de eerstemaal, voor zesentwintighonderd Guldens verpagt. Wy voegen hier nog nevens, met opzigt tot het betaalen van Tollen aan het gemelde Tolhek, dat, by eene Publikatie van den zestienden January des jaars 1778, door Schout, Schepenen en Buurtmeesteren van Ouderkerk, eene schikking is beraamd, ten behoeve en voordeelen der Ingelanden, In- en Opgezeetenen van Ouderkerk. Volgens deeze Publikatie is aan de gemelden, vryheid gegeeven, om voor hunne, 't zy eigene, het zy gehuurde Rytuigen en Paarden, midsgaders voor derzelver verder Beestiaal, eenmaal voor het geheele jaar Uitkoop te doen, ter somme van drie Guldens; voor welke somme de gemelde Ingelanden, In- en Opgezeetenen, voor hunne Rytuigen en Paarden en verder Beestiaal, het vrye gebruik van den Straatweg kunnen hebben, zonder gehouden te zyn, eenigen verderen Tol of Gabelle te betaalen.

III.

ORDER OP HET VERKOOPEN VAN GOEDEREN, ENZ.

Byvoegsel op Deel V. Boek II. Stuk X. bl. 300.

Order op het verkoopen van Goederen, en de daar toe gestelde Salarissen, in de Ambagtsheerlykheden.

Op den vyfentwintigsten Maart des jaars 1755, werdt, op Request der Schouten van Ouder-Amstel, Nieuwer-Amstel, Diemen, Slooten en Slooterdyk, aan Burgemeesteren, als Ambagtsheeren dier Heerlykheden, ingewilligd en besllooten, dat ingevalle de Verkoopers, het zy van roerende Goederen, of van Vee, by openbaare Opveilingen, onder eene der genoemde Ambagtsheerlykheden gehouden wordende, het geld van de Koopers willen ontvangen, in zulk een geval, boven de vastgestelde acht penningen van ieder Gulden, niets voor prompte betaaling der verkogte Goederen zal mogen gevorderd worden. Doch indien de Verkoopers daar toe niet mogten genegen zyn, hoewel de Verkooping geschiedt om gereede betaaling, by de afgeeving, en alzo Schouten en Sekretarissen die penningen moeten vorderen, deeze alsdan, voor hunne moeite, zullen genieten één van de honderd Guldens; mids zy, binnen den tyd van drie dagen, na de Verkooping, de Rekeningen en het Geld, aan den Verkooper, ter hand stellen. Wanneer de verkooper niet bepaalt om gereed Geld te verkoopen, en, egter, daar na begeert, terstond het Geld te

te ontvangen, zullen Schouten en Sekretarissen, voor hun voorverschot, genieten twee en een half ten honderd; blyvende evenwel alsdan de Risico voor hunne rekening.

IV.

SURINAME.

Byvoegsel op Deel V. Boek II. Stuk X. bl. 304.

Suriname. Behalven het derde gedeelte in de Volkplanting van Suriname, reeds aan de Stad behoorende, verkreeg zy, nog daarenboven, den eigendom van een ander derde gedeelte, 't welk nog in handen was der Erfgenaamen van den Heere FRANÇOIS VAN AERSSEN. Burgemeesteren der Stad, naamelyk, als door de Vroedschap daar toe gemagtigd, traden in onderhandeling met *Simon Boas*, Bankier in 's Graavenhage, als Gelastigde van de gezamentlyke Erfgenaamen van wylen den Heere FRANÇOIS VAN AERSSEN, Heere van Sommelsdyk en St. Adolfsland, en slooten den koop, op den vyftienden Maart des jaars 1770, voor eene somme van zevenhonderdduizend Guldens, te betaalen, zonder eenige korting, in goede gangbaare zilveren Munt of Gouden Ryders.

V.

REGTHUIS VAN DE DIEMERMEER.

Regthuis van de Diemermeer. *Byvoegsel op Deel V. Boek II. Stuk X. bl.* 318.

Niet in het Stadhuis van Amsterdam, ge-

gelyk eertyds plaats hadt, maar in een afzonderlyk Regthuis, vergadert thans de Regeering van de Diemermeer. Het is een fraai Gebouw, dienende tevens tot eenen Herberg, staande ter rechterzyde, aan den Middelweg, digt by den Brug, over welken men, van de Stad, in de Meer koomt. Het gemelde Regthuis, 't welk in den jaare 1777, in zyne tegenwoordige gedaante, werdt gebragt, is een fraai, en eenigzins trotsch Gebouw. In zyne breedte beslaat het zestig, en van den Grond tot aan de Lyst onder het Dak, dertig voeten. Het Dak is tien voeten hoog; uit hetzelve ryst een fraai Koepel- of Lantaarntorentje, van zestien voeten in alles. De Ingang vooral is zeer pragtig en deftig, tusschen op zich zelve staande Kolommen, gedekt van een Balkon, naar de Toskaansche bouworde. Van binnen heeft men verscheiden goede Vertrekken. Het gezigt uit de bovenste Kamers, zo op de Stad Amsterdam, als over het Y en den omleggenden oord, is zeer aangenaam. Regthuis van de Diemermeer.

Wy mogen hier aanmerken, dat de Middenweg, loopende van de Muiderpoort, langs den Ouwenalderweg, en vervolgens door de geheele Meer, tot aan den Brug by de Weespervaart, ter lengte van duizend en tien Roeden, eenige jaaren vroeger, met groote kosten, geheel bestraat wierdt. De Brug, by het Regthuis, over den Ringsloot, werdt, in den jaare 1774, met een fraai Tolhek versierd.

ZES-

ZESDE DEEL.

POORTERSCHAP, SCHUTTERYEN, KRYGSRAAD, BEZETTING EN VERMAARDE PERSONAADJEN

VAN

AMSTERDAM.

TWEEDE BOEK.

SCHUTTERYEN; BURGER-COMPAGNIEN, WAGTEN *en* BEZETTING.

I.

BURGER-COMPAGNIEN.

Byvoegsel op Deel VI. Boek II. Stuk XI. bl. 138.

BURGER-COMPAGNIEN.

Myne Heeren van den Geregte, in den jaare 1787, de Schuttery en Krygsraad deezer Stad op een vaster en meer geregelden voet willende brengen, dan in voorgaande tyden had plaats gehad, vonden geraaden, ten dien einde, eenige Afgevaardigden, uit het midden hunner, te gelasten, om met de Commissarissen van zyne Hoogheid den Prinse Erfstadhouder, die de Omwenteling, in het gemelde jaar voorgevallen, herwaarts gezonden, in onderhan-

handeling te treeden. Na gedaan rapport, werdt, op den zevenentwintigsten December des gemelden jaars, eene Ordonnantie afgekondigd, bestaande uit zes Artikelen. Ziet hier daar van den voornaamsten inhoud. Ieder Kompagnie moet bestaan uit een Kapitein, een Luitenant, en een Vaandrig, te verkiezen by den Grooten Krygsraad; drie Sergeanten, op Acte van Heeren Kolonellen; drie Kapiteinen des Armes; vierentwintig Adelborsten; drie Korporaals; negen Adsistenten, en voorts zo veele Schutters, dat ieder Kompagnie honderd man sterk zy; allen, tot de Kapiteinen des Armes toe, door de Kapiteinen te verkiezen. — De Kapitein, Luitenant en Vaandrig moeten gewapend zyn met een Sponton, Degen, verguldea Ringkraag met Stads Wapens, hangende aan een Oranjelint, en een Oranje Escharpe om het lyf; de Sergeanten, met Hellebaart, Degen en Oranje Escharpe om het lyf; de Kapiteinen des Armes, met een Hellebaart en korten Sabel, aan eene witte lederen Port-Epee met een koperen Slot; de Adelborsten, Korporaals en verdere manschappen, met eene welbeproefden Snaphaan, schietende een zestiende ponds Kogel, met een rooden Cordonsriem en een Bajonet, zwarte lederen Patroontas aan een witten Riem, over den Schouder gedraagen; voorts een korten Sabel, aan eene witte lederen Port Epee met een koperen Slot; de Tamboers, eindelyk, met witte lederen Bandeliers, met Passanten voor de Trom-

Burger-Compagnien.

stok-

BURGER-COMPAGNIEN.

stokken, en een korten Sabel als boven. Alle de Wapenen der manschappen zyn de eigendom der Kompagnie, en wordt het schoonhouden en bewaaren van dezelve, op boete, aanbevolen. Behalven op de Wagthuizen, zullen de Kompagniën driemaalen 's jaars exerceeren, op zodanig een tyd en plaats, als door de Kolonellen aan de Kapiteinen zal worden opgegeeven. By ieder Regiment zal viermaalen in het jaar, in de kleine Krygsraads-Kamer op het Stadhuis, gehouden worden een Krygsraad, door den Kolonel, en Kapiteinen van elk Regiment, geassisteerd door den Sekretaris van den Krygsraad. Alle de geenen, welke, om deeze of geene redenen, van het doen van Wagten en Togten niet geëxcuseerd zyn, zullen zig onder hunne respective Kompagniën laaten optekenen; in diervoege, egter, dat de zulken, die van het waarneemen der Wagten wenschen ontslagen te zyn, daar voor zullen betaalen, ten voordeele van de Kas der Kompagnie, en naar maate van hun vermogen, zekere Kontributie, volgens tauxatie van den Kapitein; welke hier in met alle behoorlyke bescheidenheid zal te werk gaan, en van den meest vermogenden volstrekt geene hooger Kontributie zal mogen vorderen, dan achttien Guldens. De geschillen, hier over ontstaande, zullen, door den gemelden Krygsraad, in der minne worden bygeleid. Eindelyk wordt, by het zesde Artikel, afgeschaft, het houden van Felicitatiën, en het geeven van Maaltyden,

den, ter gelegenheid der aanstellinge of inhaalinge van een verkooren Kapitein, Luitenant of Vaandrig; wordende, alleenlyk, aan de Officieren toegestaan, by hunne aanstelling, te geeven een geschenk in Geld, of een Tractement, aan de Wagt: mids de kosten daar van niet grooter mogen zyn, dan, voor een Kapitein, honderdvyf Guldens, voor een Luitenant, vyfenzeventig Guldens, voor een Vaandrig, zestig Guldens, en voor een Sergeant, veertien Guldens.

Burger-Compagnien.

ZESDE DEEL.

POORTERSCHAP, SCHUTTERYEN, KRYGSRAAD, BEZETTING EN VERMAARDE PERSONAADJEN VAN AMSTERDAM.

DERDE BOEK.

VERMAARDE PERSONAADJEN.

Byv. op Deel VI. Boek III. Stuk XI. bl. 271.

STAAT- EN KRYGSKUNDIGEN.

GERRIT CORVER.

GERRIT CORVER.

GERRIT CORVER, Zoon van den Heere Mr. NICOLAAS CORVER, *Schepen van* Amſterdam, werdt alhier gebooren, in den jaare 1690, en reeds vaderloos in den jaare 1692; welk verlies, nogthans, eenigzins, vergoed werdt, door het hertrouwen zyner Moeder met den Burgemeester GERBRAND PANCRAS. In den jaare 1714 werdt de Heer CORVER Commisſaris der Stad, en beklom, in den jaare 1716, het Raadhuis, in de hoedanigheid van Schepen: welke waardigheid, egter, hy ſlegts eenmaal heeft bekleed; volgende hy, in den jaare 1719, zynen overleedenen broeder, JAN CORVER, op, in den post van Kolonel der Stedelyke

Schut-

Schutterye. Na alvoorens, in de jaaren 1721, 1722 en 1723, van wegen de Stad, zitting gehad te hebben in het Kollegie van den Raad van Staate, beklom de Heer corver het Burgemeesterlyk gestoelte, voor de eerstemaal, in den jaare 1731, en vervolgens nog negenmaalen, en wel, voor de laatste reize, in den jaare 1748; in welk jaar de Heer corver, nevens eenige andere Regenten, om de rust der Stad te bewaaren, alle zyne ampten en waardigheden, in de handen van den Stadhouder, nederleide; uitgezonderd de Houtvestery van de Plantaadje der Stad, en van de Heerlykheid van Brederode. Het overschot zyner dagen sleet hy, meestal, in stille afzondering, op zyne Hofstede *Wateryliet*, in de Heerlykheid *Velzen*, welke hem toebehoorde. By zyne Echtgenoote, Vrouwe margareta munter, verwekte hy éene Dogter, die, by den Heer jan hooft, Moeder werdt van gerrit corver hooft, thans Oud-Schepen en Raad der Stad Amsterdam, en Drost van Muiden. — Gerrit Corver.

Gerard Arnoud Hasselaar,

in den jaare 1698, hier ter Stede, gebooren, toonde, in zyne jeugd, eene ongemeene zucht voor de beoefeninge van fraaie Kunsten en Weetenschappen. De luister van zyn aanzienlyk geslagt, gepaard met zyne uitgebreide kundigheden, baande hem, spoedig, den weg tot de aanzienlykste Eereposten, in zyne Vaderstad. In den jaare — Gerard Arnoud Hasselaar.

Gerard Arnoud Hasselaar.

1720, werdt hy Kapitein van eene Kompagnie der Schutterye; in den jaare 1738, Bewindhebber der Oostindische Maatschappye, en, in het volgende jaar, Raad en Schepen der Stad. Nog tweemaalen bekleedde hy, sedert, den laatstgemelden post. In den jaare 1748 verscheen hy, wegens Holland, op de Byeenkomst van de Afgevaardigden der Oorlogvoerende Mogendheden, te Aken. Men vindt aangetekend, dat, terwyl de overige Gemagtigden der Vereenigde Gewesten hunne genegenheid betoonden, tot het tekenen der voorafgaande punten van den Vrede, de Heer HASSELAAR, alleen, zig daar tegen verzette, om reden, dat hy dezelve als nadeeliger beschouwde, dan het Ontwerp, reeds te vooren, te Breda, op het papier gebragt; maar, dat het bezef der nadeelen, welke zyne aanhoudende tegenkanting zou ten gevolge hebben, hem ter bewilliginge overhaalde. Geduurende het verblyf van den Heere HASSELAAR te Aken, werdt hy, by de buitengewoone verandering der Regeeringe te Amsterdam, door Prins WILLEM DEN IV, tot Burgemeester aangesteld. 's Jaars daar aan benoemde hem zyne Hoogheid tot zynen Representant, in de Admiraliteits Kollegiën in Holland; in welke hoedanigheid hy ook, met veel luister en staatelykheid, 's Prinsen persoon vertegenwoordigde, by de Begraafenis van den Luitenant Admiraal HENRIK GRAVE. Tienmaalen, sints de eerste reize, bekleedde de Heer HASSE-

LAAR

laar de Burgemeesterlyke waardigheid, en overleedt, kinderloos, op zyne Hofstede *Bosbeek*, by Haarlem, op den twaalfden July des jaars 1766, in den ouderdom van ruim achtenzestig jaaren.

Gerard Arnoud Hasselaar.

Gualterus Petrus Boudaan,

Gualterus Petrus Boudaan.

gebooren, in den jaare 1704, te Utrecht, alwaar zyn Vader, petrus boudaan, ten dien tyde, het Leeraarampt, onder de Hervormden, bekleedde; doch, sints het jaar 1710, te Amsterdam, tot zynen dood toe, welke in den jaare 1733 voorviel. De Heer boudaan, zig op de beoefening der Regtsgeleerdheid toegeleid, en den trap van Meester in die Weetenschap hebbende beklommen, hadt nu een gebaanden weg, om tot de aanzienlykste Eereposten te geraaken. In den jaare 1730, nam hy, voor de eerstemaal, zitting in Schepensbank, en bekleedde, sedert, dien gewigtigen post, in de jaaren 1735, 1738, 1739, 1741, 1742, 1747 en 1748, om, vervolgens, op te klimmen tot de Burgemeesterlyke waardigheid, in den jaare 1761, en nog elf maalen, met eere en luister, daar mede bekleed te worden. In den jaare 1730 was hy Raad der Stad, en, in den jaare 1741, Bewindhebber der Oostindische Maatschappy geworden; hebbende, daarenboven, verscheiden jaaren, het Ampt van *Commissaris Politiek* bekleed. De Heer boudaan overleedt, op den

derden January des jaars 1781, het zevenenzeventigste zyns Ouderdoms.

EGBERT DE VRY TEMMINCK,

EGBERT DE VRY TEMMINCK.

een der beroemdste Staatsmannen zyner Euwe, werdt te Amersfoort gebooren, in den jaare 1701, doch begaf zig, al vroeg, in zynen leeftyd, met der woon naar Amsterdam. Voor de eerstemaal werdt hy Schepen, in den jaare 1727, en was het, sints dien tyd, nog negen maalen, om, vervolgens, in den jaare 1749, het Burgemeesterlyk gestoelte te beklimmen, zo als, sedert, meer dan twintigmaalen, geschied is, tot in den jaare 1785; in de maand Juny van welk jaar hy, ongehuwd, zyne dagen eindigde, in den ouderdom van vierentachtig jaaren en zes maanden. Daarenboven was de Heer TEMMINCK Raad in het Kollegie ter *Admiraliteit*, Bewindhebber der Oostindische Maatschappye, en Commissaris Politiek. 's Lands Geschiedenissen leeren, hoe veel gezags de Heer TEMMINCK, in het bewind der zaaken van Stad en Vaderland, heeft gehad, geduurende, vooral, ook de laatste zeer onrustige jaaren van zynen leeftyd. Om den eerbied, welken hem de Burgery toedroeg, was *Vader Temminck* de naam, met welken hy, veelal, in de wandeling, betiteld werdt.

By-

Byv. op Deel VI. Boek III. Stuk XI. bl. 355.

GELEERDEN.

NICOLAAS STRUIK,

op den negentienden May des jaars 1687, hier ter Stede, gebooren, toonde, sints zyne vroege jeugd, groote genegenheid voor de Wiskunde, en de daar mede vermaagschapte Weetenschappen. Tot ryper jaaren gevorderd, maakte hy zyn werk van het geeven van onderwys in die Weetenschap, als mede in de Zeevaart- en Starrekunde. Met zeer veel lof en toejuichinge bekleedde hy dien post, genoegzaam tot aan het einde van zyn leeven, 't welk ter lengte van bykans tweeëntachtig jaaren werdt uitgerekt. Hy overleedt op den vyftienden May des jaars 1769. 's Mans nagelaatene Schriften, de genoemde Weetenschappen, en eenige anderen, betreffende, zyn in ieders handen. Een weinig vroeger, in February, was, hier ter Stede, overleeden, NICOLAAS STRUIK.

HERMANUS NOORDKERK,

op den achtëntwintigsten January des jaars 1702, in onze Stad, gebooren. Door eene aangebooren zucht, tot de letteroefeningen bestemd, werdt hy, om de talrykheid van het Ouderlyk gezin, verhinderd, dien trek te voldoen. Onder OTMAR ELLIGER, genoot hy, eenigen tyd, onderwys in de Schilderkunde, en maakte 'er eenige vorderingen in. Midden- HERMANUS NOORDKERK.

HERMANUS NOORDKERK.

lerwyl deedt hy zig, door een Hungaarſchen Leermeester, in de Latynſche taal onderrigten; waar toe hy werdt in ſtaat geſteld, door de voordeelen van een klein Amptje, waar mede hy begunſtigd was, doch 't welk hy door eenen anderen liet bedienen. Welhaast liet NOORDKERK het Penſeel vaaren, en vertrok naar het Hoogeſchool te Leiden, alwaar hy, in den jaare 1728, tot Doctor in de Regten werdt bevorderd. Thans zette hy zig in zyne Geboorteſtad neder, en behaalde 'er, welhaast, met zyne zonderlinge bekwaamheid in het pleiten, een algemeenen roem. Veel deeden daar toe, twee gevallen, die merkelyk gerugt maakten: het eene betrof het verdeedigen van eenen gevangene, ter doodſtraffe veroordeelden, zo dat hy 'er den hals af bragt; het ander, de vrypleiting van eenen Boekverkooper, die, om het drukken van het beſaamde Werk van DEURHOF, *Verklaaring over het Boek van Job*, ter Schouten Rolle gedaagd, en verweezen was. Intusſchen beſteedde hy, nu en dan, eenige uuren, aan eene verbeterde Beſchryving van Amſterdam, op verzoek van den Heere PIETER VLAMING, welke die taak op zig hadt genomen. Op aanzoek der Regeeringe, vervaardigde de Heer NOORDKERK eene nieuwe Uitgave van de *Privilegiën, Handvesten, Costumen, Wetten en Keuren der Stad*, zo veel mogelyk, geſchikt naar de Orde der Pandecten. In den aanvang des jaars 1748 zag dit Werk het

het licht, in drie Stukken in folio, die, in den jaare 1755, van nog een kleiner Stuk gevolgd werden. De moeite des Advokaats, by deeze en by andere gelegenheden, ten dienste der Stad gedaan, werdt, door de Magistraat, met aanzienlyke geschenken erkend. Als een meldenswaardigen karaktertrek, en als een bewys van 's Mans zucht voor regt en goede orde, vinden wy aangetekend, dat de Heer NOORDKERK zig vernederd heeft, om een onkundig en oproerig gedeelte der Amsterdamsche Burgerye, in gemeenzaame Schriften, die zonder zynen naam in 't licht kwamen, te onderrigten en te vermaanen. Behalven de reeds gemelde Uitgave der Privilegiën, hadt de Heer NOORDKERK drie Regtsgeleerde Werkjes, in de Latynsche taale, doen drukken: te weeten, *Specimen Lectionum de Lege Petronia; Observationum Decas*; en *de Matrimoniis ob Peccatum Sodomiticum jure solvendis.* Reeds in de jaaren 1731 en 1733 waren deeze Werkjes in 't licht gegeeven; doch de Schryver vondt 'er, naderhand, zo veel berispelyks in, dat hy groote moeite deedt, om ze te laaten opkoopen, en uit de waereld te helpen. De Heer NOORDKERK overleedt, aan een verval van kragten, op den zesden November des jaars 1771, in den ouderdom van bykans zeventig jaaren. Tien jaaren voor zynen dood was hy overvallen van een gevaarlyk bederf in de Sappen; 't welk hem noodzaakte, het pleiten te

Hermanus Noordkerk.

Hermanus Noordkerk. ſtaaken, en zig, voornaamelyk, met raadgeeven bezig te houden. De Heer NOORDKERK is nimmer gehuwd geweest. Even als zyn geheele geſlagt, was hy der Leere, volgens de verklaaring van LUTHERUS, toegedaan. Men verzekert, dat dit het voornaamſte beletſel geweest is, waarom het gewigtig Ampt van Penſionaris der Stad hem niet, al vroeg, opgedraagen geweest is.

JAN WAGENAAR,

Jan Wagenaar. de doorluchtige Historieſchryver van ons Vaderland, en van het magtig Amſterdam, werdt in deeze Stad gebooren, op den achtentwintigſten October des jaars 1709. Zyn Vader was JAN WAGENAAR, Meester Schoenmaaker, zyne Moeder MARIA SAGTLEVEN, eene bloedverwante van den vermaarden Schilder van dien naam. Al vroeg openbaarde zig, in WAGENAAR, een ongemeene leesluſt; 't welk veelen bewoog, de Ouders aan te raaden, om hunnen Zoon tot de Weetenſchappen op te brengen. Vermits dit hunne gelegenheid niet toeliet, deeden ze, egter, al wat ze konden. Zy zonden hem op een der beste Schoolen, om hem in het leezen, ſchryven, cyferen, en ook in het Fransch, te doen onderwyzen; alles, met oogmerk om hem den weg te baanen, om eerlang met den Koophandel zyn fortuin te maaken. Op dit School gaf de jonge WAGENAAR blyken van zyne geſchikt-

schiktheid voor de Dichtkunde. Slegts elf jaaren oud zynde, schreef hy een Klugtspel, op een bekend voorval doelende; 't welk, door iemand zyner Schoolmakkeren, nageschreeven, en also, vervolgens, ter Drukperse werdt bezorgd. Naderhand, by voornaame Roomsche Koopliedenn, op het Comptoir geplaatst, hadt WAGENAAR minder tyd tot leezen. Een gedeelte van den naght, en van den Zondag, besteedde hy daar toe. Zelf zag men hem, dikmaals, in eene Stoep, met een boek in de hand, terwyl hy, by de Posthuizen, naar het uitgeeven der brieven moest wagten. Een optekenenswaardig voorval bragt WAGENAAR op het onderzoek van den Godsdienst. Op den ouderdom van zestien of zeventien jaaren, ontstondt 'er eenige verslapping in zynen leeslust, en besteedde hy, meestal, den Saterdag namiddag of avond, in eene of andere herberg, of in den Schouwburg. Een zyner makkeren, die hier in deel nam, hadt het geluk van bekend te worden met jonge lieden, die werk maakten van den Godsdienst. Deeze, een denkbeeld gekreegen hebbende van het onvoegzaame, om den tyd in herbergen te slyten, die elders nutter konde besteed worden, deelde zyn gevoelen mede aan zynen vriend WAGENAAR, die straks daar in bewilligde. Sints dien tyd begon hy zig op het leezen der H. Schrift toe te leggen; ook meermaalen zig te vervoegen in de Remonstrantsche en Doopsgezinde Kerken, gelyk ook in de Vergaderingen der Kolle-

Jan Wagenaar.

Jan Wagenaar. legianten. Smartlyk, intusschen, viel dit kerkgaan van hunnen zoon, by andere Gezintheden, aan de Ouderen, vroome en eenvoudige lieden; leden der Hervormde Gemeente. Meermaal zogten zy hem daar van af te trekken; doch te vergeefs: tot dat zy, door eenen hunner vrienden, te Haarlem woonagtig, aangaande des Jongelings gangen, volkomen werden gerust gesteld. Sints dien tyd, hoewel WAGENAAR, ook elders, zomtyds, de Leerredenen hoorde, verscheen hy meestal in de gemelde Vergaderingen, en liet 'er zig dikmaals hooren: tot nut en stigting van veelen, die, geduurende een reeks van jaaren, zyne uitlegkundige of onderwyzende en vermaanende voorstellen met genoegen hoorden. De Vergadering der Kollegianten bloeide thans zo sterk, als ooit te vooren en naderhand. Veel deedt daar toe, omdat WAGENAAR, door onvermoeiden vlyt, zig het Latyn en Engelsch eigen maakte, ja zelf in de Griekfche en Hebreeuwsche taalen oefende. Daarenboven leide hy de gronden der kennisse van de Wis- en Natuurkunde, volgens den leertrant van den Ridder NEWTON. De Schriften van NIEUWENTYDT, CLARKE en LOCKE baanden hem den weg tot de kennis der Overnatuurkunde. Van tyd tot tyd sloeg nu WAGENAAR de hand aan het vertaalen van voortreffelyke Schriften. Uit het Engelsch vertaalde hy eenige Leerredenen, ten getale van negentien, in het vyfde en zesde Deel van den Aardsbisschop

Tillotson, en vervaardigde het Register op dat Werk. Uit het Fransch bragt hy over, eene *Historie der Pausſen*, waar van, egter, ſlegts één Deel, in den jaare 1733, het licht zag. In de *Verhandelingen over de Verdraagzaamheid*, vertolkte hy de Aanmerkingen van Barbeyrac, uit het *Fransch*, en de Predikatie van Hoadly, uit het Engelsch. De vertaalingen van verſcheiden Stukjes in de *Philoſophiſche Verhandelingen*, by *Iſ. Tirion*, als mede van de *Philoſophiſche Onderwyzer* van Martin, waren de vrugten zyner moeite. Deeze bezigheid van vertaalen gaf aanleiding, om in Wagenaar den lust tot de Historiekunde te verwekken. Overtuigd van de noodzaaklykheid, tot dat einde, van eene grondige kennisſe van de Nederduitſche taale, ging hy aan het leezen van onze oudſte Schryvers, Melis Stoke, Klaas Kolyn en andere. Hier uit ontſtondt zyne begeerte tot de kennis van 's Lands oude Geſchiedenisſen; ten welken einde hy, uit gemelde Schryvers, eenen ſchakel van de Geſchiedenisſen onzer eerſte Graaven vervaardigde. De Boekverkooper *Iſaac Tirion* bediende zig van deeze kunde. In den *Tegenwoordigen Staat van alle Volken*, ſchreef Wagenaar den *Tegenwoordigen Staat der Oostenrykſche, Franſche en Pruisſiſche Nederlanden*, in den jaare 1738, en voorts de *vyf Eerſte Deelen van den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden*, in de jaaren 1739—1744 in 't licht gegeeven, en nader-

Jan Wagenaar.

Jan Wagenaar. derhand nog, in den jaare 1738, het *Eerste Deel van den Tegenwoordigen Staat van Utrecht.* In den jaare 1740, na dat hy, 's jaars te vooren, in den echt was getreeden, ving Wagenaar den Houthandel aan, door zynen vriend Jan de Jager, tot zynen dood toe, voorspoedig gedreeven. Evenwel liet hy zyne geliefde Studiën niet vaaren. In het gemelde jaar vielen hem in handen de *Bedenkingen en Verhandelingen over den Kristelyken Waterdoop, byzonderlyk over den Kinderdoop.* Zo gevestigd was Wagenaar in het gevoelen, wegens de Schriftmaatigheid van den Doop der Bejaarden, dat hy, in den jaare 1730, zig dien hadt laaten toedienen, hoewel hy in zyne kindsheid reeds ten Doop was gehouden. Nu vatte hy de pen op, om zyn gevoelen, en het tegengestelde der *Bedenkingen* en *Verhandelingen*, te verdeedigen, in zyn *Onderzoek over de Oudheid en Schriftmaatigheid van den Kinderdoop*, 't welk, in den jaare 1741, gevolgd werdt van een *Brief van den Heer* N. N. waarin hy eene onlangs uitgekoomene *Verdeediging der Verhandelingen* te keer ging, en zyne stellingen nader aandrong. Gelyk dus van zyne kunde, zo gaf Wagenaar ook blyken van zyn edel hart, ter gelegenheid der Overstroomingen, hier te Lande, in de jaaren 1740 en 1741. Hy bood de milde hand, nevens anderen, aan de noodlydenden; en deedt verslag van het gebeurde, in zyn *Verhaal van de Overstroomingen*

hier

hier te Lande, in de jaaren 1740 *en* 1741, en in een ander *Verhaal van 't Bestier der verzamelde Penningen en Behoeften aan de Noodlydenden.* Ten aanzien der *Overstroomingen omtrent Dantzig*, hadt hy, in den jaare 1737, soortgelyke Verhaalen doen drukken. Ter gelegenheid der beweegingen, in den jaare 1747, om de gemoederen tot bedaaren te brengen, schreef WAGENAAR een *Koffyhuis-praatje*; 't welk, eerlang, gevolgd werdt van een ander stukje, de PATRIÖT geheeten, of *Politieke bedenkingen over den staat der Vereenigde Nederlanden.* Gering, intusschen, waren alle deeze Geschriften, in vergelyking der vrugt van zyne onvermoeide penne, welke, onder dit alles, tot rypheid was gekoomen. Tien jaaren hadt WAGENAAR gearbeid aan het verzamelen van bouwstoffen tot het werk, welk zynen naam zal vereeuwigen, zonder dat iemand, behalven eenige weinige vertrouwde vrienden, daar van kennis kreeg. Met den aanvang des jaars 1749 verscheen het *Eerste*, en aan het einde van hetzelve het *Tweede Deel* zyner *Vaderlandsche Historie.* Om hem daar toe in staat te stellen, wist de Boekverkooper *Is. Tirion* gelegenheid te vinden, om uit de Boekeryen van aanzienlyke liefhebbers der Vaderlandsche zaaken echte Stukken te bezorgen. Vooral was daar toe van uitsteekenden dienst, de aanzienlyke letterschat van den Fiskaal FRANS VAN LIMBORCH, die in 't geheim was, en met WAGENAAR brief-

JAN WAGENAAR.

wis-

JAN WAGENAAR. wisseling onderhieldt. Geheimhouding van zynen naam beschouwde WAGENAAR als volstrekt noodzaaklyk, om dat hy dus te vrymoediger zyne gedagten melden, en den staat der zaaken, naar zyn inzien, in het waare licht konde vertoonen. Ook ging hy onbelemmerd voort, tot aan het *Zevenendertigste Boek in het Tiende Deel*. Aldaar, gelyk men weet, wordt gehandeld over den oorsprong der verdeeldheid in den Godsdienst in de Vereenigde Gewesten, en de Leere der oude en laatere Christenen, omtrent de betwiste punten, beknoptelyk ontvouwd. De Uitgeever, in deeze opgave, eenige partydigheid meenende te vinden, vondt zwaarigheid om het handschrift ter perse te brengen; en stondt het geschapen, dat het voortschryven der Historie zou gestaakt worden. *Isaac Tirion* liet, egter, eindelyk los, en het werk werdt voortgezet, tot in den jaare 1759, wanneer het laatste Deel der Historie, en het Register op het geheele werk, in 't licht verscheenen. Terwyl WAGENAAR zyne *Vaderlandsche Historie* bearbeidde en liet drukken, vervaardigde hy, by tusschenpoozen, eenige kleinere Geschriften. Onder het waarneemen, namelyk, van het Regentschap van het Weeshuis der Kollegianten, de *Oranjeappel*, onderwees hy tevens de jonge lieden, in dat Huis, in de gronden van den Godsdienst. Dit gaf hem aanleiding tot het opstellen van *zeven Lessen over het verhandelen der Heilige Schrift*, die hy, in den jaare 1752, door den

den druk gemeen maakte. In den jaare 1756, toen zyn naam als de Schryver der *Vaderlandsche Historie* niet meer een geheim was, en verscheiden aanzienlyke Regenten hem, openlyk, daar over, hun genoegen betuigden, werdt WAGENAAR, door Burgemeesteren, aangesteld, om het opzigt te hebben over het schryven en uitgeeven der Nederduitsche Stads-Courant, als eene belooning voor het nut, welk hy den Vaderlande deedt. Tot in den jaare 1760, verrigtte hy dat werk, wanneer hy, op zyn verzoek, daar van ontslagen werdt. Intusschen hadt WAGENAAR, in den jaare 1757, afstand gedaan van den Houthandel, welken hy, tot dien tyd toe, niet onvoorspoedig, hadt gedreeven, doch waar van hy, door eene gevoelige bankbreuk van eenen zyner Correspondenten, te Hamburg, afkeerig was geworden. Een geschil met Engeland, dat met Frankryk in Oorlog was, gereegen, over het verleenen van Onderstand, by de Traktaaten bepaald, hadt, in den jaare 1756, WAGENAAR gelegenheid gegeeven, om een blyk te vertoonen van zyne zucht voor de vryheid en onafhanglykheid van zyn Vaderland. Op aanmoediging van eenige aanzienlyke Stads Regenten, die hem het noodige licht mededeelden, werdt hy te raade, een klein Tractaat te schryven, ter verdeediginge van de Resolutien van Amsterdam, tegen de overzending van zesduizend man naar Engeland. Hy deedt zulks, in den tyd van drie dagen, in eenen *Brief van een Koop-*

Jan Wagenaar.

JAN WAGENAAR.

man te R. aan een zyner Vrienden te A. Men verkoos deezen omweg, omdat men de geheimhouding van des Schryvers naam als noodzaaklyk aanmerkte.' Hoewel dit klein geschrift, aan sommige Regenten, de oogen opende, en medewerkte tot het neemen van een Staatsbesluit, waar by de Republiek voor eenen Oorlog werdt behoed, kwamen 'er, egter, eelyke naamlooze Schriften, daar tegen, in 't licht; en liet WAGENAAR daar op *Drie zulke Brieven* volgen: waar mede dit geschil werdt afgedaan. Nieuw twistwerk verschafte het jaar 1757 aan JAN WAGENAAR. De veelvertaalende PIETER LE CLERCQ, liet, in dat jaar, doch zonder zynen naam, drukken, *Het Karakter van den Raadpensionaris de Witt*, en verstoutte zig om dien Staatsman, als een *Guit*, een *Vriend en Loontrekker van Frankryk*, als een *Verraader van zyn Vaderland*, af te maalen. Tegen dit Schendschrift scherpte WAGENAAR zyne pen, en schreef *Het egt en waar Karakter van den Heere Raadpensionaris* JOHAN DE WITT, *overgesteld tegen het valsch en wanschapen Karakter onlangs in 't licht gegeeven.* Verscheiden Tegenschriften kwamen, welhaast, ten voorschyn. Twee derzelven verwaardigde WAGENAAR met antwoord, onder den titel van *Vrymoedige aanmerkingen over de Zedige beproeving van de voorgestelde Karakters van den Raadp.* JOHAN DE WITT; en, *Aanhangzel*, *waarin het werkje, genaamd, de zugt van* J.

DE

de witt *voor zyn Vaderland en deszelfs Vryheid*, *getoetst wordt*. Reeds vóór de uitgave deezes Geschrifts, hadt wagenaar den Schryver der *Zedige Beproeving*, onder schyn van lofspraak, in een, met voordagt, slegt gemaakt Vers, bespottelyk afgebeeld; het voerde tot titel: *Lofbazuyn, gevlogten om het hoofd van de Hoog-geboorene, Wydberoemde Heer en Meester, den doorluchtigen samensteller van het nooit volpreezen Boek, met regt genaamd, Zedige Beproeving*, enz. Doch toen gemelde Schryvers, het laatste woord willende voeren, van nieuws, ten voorschyn kwamen, de eene met een *Gepast Antwoord*, enz. de andere met een *Oordeel over den Raadpensionaris J. de Witt*, vondt wagenaar geraaden, hun, eens voor altoos, den mond te snoeren. Dit deedt hy, op den zelfden schertzenden toon, doch met klem van redenen, in *Marten van Roshems Tweede Lofbazuyn, gevlogten om het hoofd der beroemde Heeren C. L. Schryver van het Gepast Antwoord, en A. v. K. Schryver van de Zugt en 't Oordeel, met Aantekeningen van verscheiden Geleerden opgehelderd en bevestigd*. Onder dit twistschryven verzuimde wagenaar niet, aan ander, hem aangenaamer, werk de hand te slaan. Hy vervaardigde, en gaf, in den jaare 1758, in 't licht, *De Vaderlandsche Historie verkort, en by Vraagen en Antwoorden voorgesteld*; een zeer nuttig Werkje, en 't welk, onder veele anderen, de Heer uni-

Jan Wagenaar.

Jan Wagenaar. co willem, Graaf van Wasfenaar, met zyne lofspraak verwaardigde. Na dat het groote Werk, de *Vaderlandsche Historie*, was afgeschreeven, beving wagenaar de lust, in den jaare 1758, eene waardiger en volkomener Beschryving, dan men, tot nog toe, bezat, van Amsterdam, te vervaardigen. De Regeering, van dit voorneemen verwittigd, keurde hetzelve goed, en begunstigde de volvoering daar van, door het geeven van vryheid, om, ter Secretarye, Charterkamer, en elders, ook in de Gods- en Gasthuizen, onderzoek te doen naar de Oudheden, Staat, Historie en Regeering deezer Stad. Eene andere blyk van gunste ondervondt wagenaar, in eene Acte van den 26 October des zelfden jaars 1758, waar by hem de titel van *Historieschryver* der Stad werdt opgedraagen. Gering, nogthans, was deeze, in vergelyking van de gunstige denkwyze, welke de Regeering, in den jaare 1760, omtrent wagenaar, betoonde, wanneer zy hem, met de voordeelige Bediening van Eersten Klerk ter Secretarye der Stad, bekleedde. In het volgende jaar 1761, zag het Eerste Stukje van het Maandwerk, de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, het licht. Veelen beschouwden wagenaar als eenen der voornaamste Schryvers daar van. Van goederhand, nogthans, is ons gebleeken, dat hy slegts één enkel Uittreksel daar aan geleverd heeft, in het Eerste Stukje geplaatst, onder den titel van *Beoordeeling en Aanmerkingen*

over

over Mr. Thymen Boey's Bedenkingen over de Outheit, het Aensien en Gesag van den Hove van Holland. Onder dit alles bearbeidde en voltooide WAGENAAR zyne Beschryving van Amsterdam. In den jaare 1768 zag dit werk het licht, onder den titel van *Amsterdam, in zyne Opkomst, Aanwas, Geschiedenissen, Voorregten, Koophandel, Gebouwen, Kerkenstaat, Schoolen, Schutterye, Gilden en Regeering beschreeven.* De Prins Erfstadhouder, en deszelfs Gemaalin, in het gemelde jaar, deeze Stad, etlyke dagen, met derzelver tegenwoordigheid vereerd hebbende, ontving WAGENAAR last, van Burgemeesteren, om alle het merkwaardige, by die gelegenheid, voorgevallen, uitvoeriglyk, te beschryven, en in 't licht te geeven. De lettervrugt daar van was het Werkje, getiteld: *Verheugd Amsterdam, ter gelegenheid van het plegtig bezoek hunner Hoogheden.* In zyne *Vaderlandsche Historie* hadt WAGENAAR, daar hy de Geschiedenissen der Graaven verhaalt, ook gebruik gemaakt van de Kronyk van KLAAS KOLYN, en dezelve, als een echt stuk, aangehaald. Naderhand vernomen hebbende, dat de kundige Heer BALTHAZAR HUYDECOPER de echtheid van dat Stuk in twyfel trok, diende zulks ter genoegzaame reden, voor den waarheidlievenden WAGENAAR, om zyne, tot dus lang gevoede, meening nader te toetzen. Het gevolg diens onderzoeks was, eene ontdekking en volkomene overtuiging van de

JAN WAGENAAR.

Jan Wagenaar. Onechtheid des geschrifts. Sedert maakte hy de noodige verbeteringen, het onvermydelyk gevolg deezer ontdekkinge, in den nieuwen druk zyner *Vaderlandsche Historie*. Hy deedt nog meer. Aan de Maatschappy der Nederlandsche Letterkunde, te Leiden, van welke hy Lid was, zondt hy eene Verhandeling, naderhand onder derzelver Werken gedrukt, onder den titel, *Toets van de Egtheid der Rym-Chronyke, die op den naam van Klaas Kolyn uitgegeeven is.* In dit zelfde jaar ('t was dat van 1771) overleedt de beroemde Advokaat HERMANUS NOORDKERK. De hooge agting, welke WAGENAAR dien uitmuntenden Regtsgeleerde, om deszelfs kunde en braafheid, veele jaaren, hadt toegedraagen, bewoog hem, de pen op het papier te zetten, en in de waereld te brengen, eene *Schets van het Leeven, den Aart en het gedrag van den Heere Mr.* H. NOORDKERK. Onder zo veel zittens, leezens en schryvens, genoot WAGENAAR, meestal, eene frissche gezondheid: zodat hy, reeds meer dan zestig jaaren bereikt hebbende, de ongemakken van den ouderdom naauwlyks bemerkte. Alleenlyk gevoelde hy eenig ongemak, welk hy eene *talmagtigheid in het watermaaken* noemde, en toeschreef aan eigen verzuim, door, niet tydig genoeg, den aandrang der natuure te volgen, als hy in 't yverigste zyner studiën was. Op grond deezer bloeiende gezondheid, ondanks zyne hooge jaaren, herinnerde men aan WAGENAAR, zyne bedre-

venheid in de *Kerklyke Historie*, en eene vroeger aangekondigde neiging, om dezelve uitvoerig te beschryven. Doch hy wees zulks van de hand; niet zo geheel, nogthans, of hy besloot tot het schryven eener Historie der Eerste Eeuwe van het Christendom. Onder het toeneemen zyner kwaale, en, zomtyds, krimpende van weedom, bearbeidde hy dit werk, en zondt het ter Drukperse. Hoewel geheel afgeschreeven, mogt het hem niet gebeuren, de uitgave te beleeven. Het verscheen, kort na zynen dood, in 't licht, onder den titel van *Geschiedenissen der Christelyke Kerke, in de Eerste Eeuwe, beschouwd als bewyzende de waarheid van den Christelyken Godsdienst*. Dit was het laatste Werk van WAGENAAR, welk, by zyn leeven, immers voor het grootste gedeelte, gedrukt werdt. Een kleiner geschrift, onder de menigte van 's Mans nagelaatene papieren gevonden, kwam, na lang en veelvuldig overleg, in 't licht, in den jaare 1787; het voerde tot titel *Historische Verhandeling over de Natuur, Uitneemendheid en Paalen der waardigheid van Stadhouder in de Vereenigde Provinciën*. Op het ongemak, boven vermeld, volgde, in den jaare 1772, eene gevaarlyke krankte, uit welke WAGENAAR eene aanhoudende ongesteldheid bybleef, verzeld van de verergering zyner kwaale; die, eindelyk, ontsteeking verwekte in den hals der Waterblaaze, en de bygelegene deelen. Onder het doorstaan van bykans onlyde- JAN WAGENAAR.

JAN WAGENAAR. lyke smarten, vooral in de acht laatste dagen, eindigde des kundigen, werkzaamen en godvrugtigen Mans leeven, op Maandag morgen, den eersten dag van Maart des jaars 1773, in den ouderdom van ruim drieënzestig jaaren. Zyne kinderlooze Weduwe overleefde hem nog etlyke jaaren.

ADRIANUS BUURT,

ADRIANUS BUURT. hoewel niet te *Amsterdam*, maar te *Bommel*, in Gelderland, en wel op den zevenëntwintigsten May des jaars 1711, gebooren, heeft 'er, egter, een goed gedeelte van zynen leeftyd gesleeten. Na drie standplaatsen, en, onder deeze, de laatste te *Hanau*, bekleed te hebben, kwam hy, in den jaare 1747, in onze Stad. Hier schreef hy verscheide Godgeleerde Werken, die, by veelen, gretig ontvangen werden. De Heer BUURT overleedt op den eersten Kersdag des jaars 1785; zynde gehuwd geweest met Mejonkvrouwe JOSINA CAROLINA VAN LYNDEN TOT DE PARK; eene Vrouwe van meer dan gemeene kunde en geleerdheid; gelyk, onder andere, kan blyken uit eene Verhandeling over de *Logica*, of Redeneerkunde, door haar in 't licht gegeeven. Zy heeft haaren Echtgenoot slegts weinige jaaren overleefd.

Egbert Buys.

naar men ons berigt, elders, doch niet op welke plaats, gebooren. Hy was Hofraad des Konings van Pruissen, en heeft zig, behalven door eenige andere Schriften, vooral, beroemd gemaakt door zyn *Woordenboek van allerhande Kunsten en Weetenschappen*. By deezen mogen wy wel voegen, Egbert Buys.]

Jacobus Kok.

hier ter Stede gebooren, en Boekverkooper van bedryf. Hy was een minder sierlyk Schryver, dan vlytig nasspoorer van 's Lands Geschiedenissen, met naame ook van zyne Geboorteſtad, waar in hy, met onvermoeiden vlyt, veele jaaren werkzaam was. Hy heeft verscheiden Werken opgesteld, en in 't licht gegeeven. De *Amsterdamsche Jaarboeken*, en *Kronyk van Amsterdam*, waren, onder andere, de vrugten zyner penne; als mede, het *Vaderlandsch Woordenboek*, de *Negentien* eerste Deelen. Het vervolg daar van koomt van eene andere hand. Daarenboven heeft hy, tot de Verzameling, getiteld, *Zaaken van Staat en Oorlog*, zeer veele stoffe by een gebragt. De dood verydelde hem in de volvoering van verscheiden Ontwerpen, onder zyne papieren gevonden. Kok overleedt, aan eene sleepende ziekte, op den zesentwintigsten May des jaars 1788. In de orde des sterftyds voegen wy hier nevens, Jacobus Kok.

Petrus Curtenius.

Petrus Curtenius.

een vermaard Godgeleerde, hier ter Stede gebooren, op den zevenden December des jaars 1716. Eerst genoot hy, in zyne Vaderstad, het onderwys van den Hoogleeraar D'ORVILLE, in de Griekſche en Latynſche taalen, en, vervolgens, ook in andere kundigheden en weetenſchappen, aan 's Lands Hoogeſchool te Leiden. Sints het jaar 1739 bediende hy, onder de Hervormden, het Leeraarampt, twee jaaren te *Durgerdam*, vyf jaaren te *Deventer*, en acht jaaren te *Gouda*. Hy werdt, in den jaare 1754, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, aan het Doorluchtig School, in zyne Geboortestad, beroepen, en, in het volgende jaar, tot gewoonen Leeraar der Nederduitſche Gemeente aangesteld. Met zeer veel toejuichinge en naloop bekleedde hy den laatstgenoemden post. CURTENIUS overleedt, in den ouderdom van bykans drieënzeventig jaaren, op den derden Augustus des jaars 1789. Zyne uitgegeevene Schriften zyn, meestal, van een uitlegkundigen inhoud. De meest bekende Werken zyn, *Verklaaring over het Lied van Mozes*; *Mozes laatste Zegen, Dood en Begraavenis*; *over het Eerste Hoofdstuk van den Brief aan de Epheſen*; en *over de zwaarste plaatſen in de Brieven van Paulus*. Onder 's Mans nagelaatene Papieren heeft men gevonden, eene *Verklaaring van den* *Hei-*

Heidelbergschen Catechismus. De Leidsche Hoogleeraar broes heeft daar van de uitgave bezorgd. Petrus Curtenius.

Abraham Arent van der Meersch,

geboren te Amersfoort, op den tweeëntwintigsten February des jaars 1720, hadt tot Vader arent van der meersch, tot Moeder petronella heuvelingh. Zyn Grootvader, abraham van der meersch, en Overgrootvader, arent van der meersch, beide aanzienlyke Kooplieden in deeze Stad, behoorden tot de Gezinte der Doopsgezinden. Het Geslagt, uit Vlaanderen afkomstig, was, om de vervolgingen, ter zaake van den Godsdienst, herwaarts geweeken. De nog vroegere Voorzaaten waren uit de Valdensen afkomstig, en, reeds in de Twaalfde Eeuw, bekend. De vermaarde van der meersch, zo beroemd in de jongste Brabantsche beroerten, was voortgesprooten uit eenen tak des Geslagts, welke der Roomsche Kerke was blyven aankleeven. Eerst oefende zig onze van der meersch, in de Latynsche taale, te *Amersfoort*, doch, sedert, in onze Stad, na dat zyne Ouders zig, metter woon, herwaarts hadden begeeven. In het zeventiende jaar zyns ouderdoms werdt hy een leerling van j. j. wetstein, Hoogleeraar aan het Remonstrantsche Kweekschool, als mede van jacobus philippus d'orville, Abraham Arent van der Meersch.

Hoog-

ABRAHAM ARENT VAN DER MEERSCH.

Hoogleeraar aan het Doorluchtig School, in deeze Stad. Vervolgens genoot hy de lessen, in de Godgeleerdheid, van den Remonstrantschen Hoogleeraar JOANNES DRIEBERGEN. Den ouderdom van twintig jaaren hadt hy nog niet bereikt, toen hy tot den predikdienst bekwaam verklaard, en onder het getal der Proponenten werdt aangenomen. Een jaar lang, volgens eene wet der Remonstrantsche Societeit, dezelve ten dienste gestaan hebbende, werdt VAN DER MEERSCH, te *Hazerswoude*, beroepen, alwaar hy, in de maand January des jaars 1742, zynen dienst aanvaardde. Weinig minder dan negen jaaren bekleedde hy hier het Leeraarampt. Geduurende dien tyd gaf hy verscheiden proeven van zynen werkzaamen aart. Onder het waarneemen van zyn beroep, vertaalde hy verscheiden Werken uit het Engelsch, als WARBURTON, *Godlyke zending van Mozes*; SHARP's *Predikatien*; LARDNER, *Geloofwaardigheid der Euangelie-Geschiedenissen*, en, nevens den Heer KORNELIS WESTERBAAN, een gedeelte der *Algemeene Historie*; doch, inzonderheid, waarmede hy, by des kundigen, geenen geringen lof behaalde, de *Kerkelyke Geschiedenissen* van EUSEBIUS, uit het Grieksch. Van de Aantekeningen, met welke VAN DER MEERSCH dit werk verrykte, plagt een der best bevoegde Regteren, wylen de groote VENEMA, met ongemeenen lof te gewaagen. Van *Hazerswoude* naar *Delft* veroepen, vervaardigde VAN DER MEERSCH, ge-

geduurende zyn zesjaarig verblyf aldaar, wederom, verscheiden fraaie vertaalingen, en schreef, daarenboven, een Verdeedigschrift voor de Remonstranten, waar in hy dezelve tragtte te zuiveren van den aangewreeven blaam, als of de aanslag, op het leeven van den Stadhouder Prinse MAURITS, in den jaare 1623, voornaamlyk, uit hunnen boezem ware voortgekoomen. Intusschen overleedt de Remonstrantsche Hoogleeraar JOHANNES JACOBUS WETSTEIN, en werdt VAN DER MEERSCH beroepen, om, aan het Kweekschool te Amsterdam, den post van Hoogleeraar in de Wysbegeerte en fraaie Letteren te bekleeden. In de maand November des jaars 1756, aanvaardde hy dien post, met eene Redevoering over de *Vryheid van 's Menschen ziel.* Vyf jaaren laater tradt hy in 't huwelyk, met ADRIANA VAN LIMBORCH, dogter van den Heere FRANS VAN LIMBORCH, Advokaat Fiskaal en Prokureur Generaal der Domeinen van Holland en Westfriesland; wiens Grootvader eene dogter van den vermaarden REM EGBERTSZOON BISSCHOP in huwelyk hadt gehad. In een voorgaanden Echt was de huisvrouw van VAN DER MEERSCH gehuwd geweest, aan den Heere JOANNES VAN DER CRAGHT, Raad en Pensionaris te *Delft*. De Hoogleeraar JAKOBUS KRIGHOUT, in den jaare 1767, door Lichaamszwakheden, zig genoodzaakt vindende, afstand te doen van zynen post, gaf VAN DER MEERSCH, sedert, onderwys,

ABRAHAM ARENT VAN DER MEERSCH.

Abraham Arent van der Meersch. wys, niet alleen in de Wysbegeerte en Kerkelyke Geschiedenissen, maar ook in de Godgeleerdheid; tot dat hy, in den jaare 1771, van een gedeelte diens arbeids ontheven werdt, door den geleerden DANIEL WYTTENBACH. De Godgeleerdheid en de Kerkelyke Historien hielden hem, sedert, alleen onledig. Inmiddels gaf hy, van tyd tot tyd, een en ander, min of meer uitgebreid, Geschrift in het licht, doch altoos met verzwyging van zynen naam. Dus vervaardigde hy eene nieuwe uitgave van de bekende Verhandelingen over de Verdraagzaamheid van de Heeren LOCKE, NOODT, BARBEYRAC en DRIEBERGEN, verrykt met eene Voorrede, of liever Verhandeling, van zyn opstel, *over de Vryheid van Godsdienst in den Burgerstaat*. *De Historie der Remonstranten*, op den naam van JAKOB REGENBOOG in 't licht gegeeven, was, voornaamlyk, de vrugt van 's Hoogleeraars arbeid. Ook hadt hy eene sterke hand in het vervaardigen der Boekbeoordeelingen, in de *Algemeene Bibliotheek* geplaatst. Voorts onthaalde hy, nu en dan, een uitgeleezen gezelschap van kundige Vrienden, in Winter avonds voorleezingen, op Verhandelingen over gewigtige onderwerpen. Boven en behalven dit alles, nam hy, sints het jaar 1759, nevens de gewoone Leeraars der Remonstrantsche Gemeente, verscheiden predikbeurten waar, meestal, met een ongemeenen toeloop van toehoorderen van allerlei Gezint-

zintheden. Van der Meersch overleedt, op den dertienden April des jaars 1792, in den ouderdom van ruim tweeënzeventig jaaren. Zyne Echtgenoote was, eenigen tyd vroeger, hem door den dood ontvallen.

Abraham Arent van der Meersch.

Byv. op Deel VI. Boek III. Stuk XI. bl. 466.

DIGTERS.

Nicolaas Willem op den Hoof,

hier ter Stede gebooren, hadt zig op de Heelkunde toegeleid, en oefende dezelve, met geen ongelukkigen uitslag. Daar nevens paarde hy eene ongemeene zucht voor de Dichtkunde, aan welke hy zyne ledige uuren toewyde. De vrugten daar van waren verscheide Tooneelstukken, eenige van welke, met geene geringe toejuiching, op den ouden Schouwburg, ten Tooneele gevoerd werden. Op den Hoof overleedt, op den achtsten October des jaars 1765.

Nicolaas Willem op den Hoof.

Jan Jacob Mauritius,

die, onder het waarneemen van gewigtige bezigheden, de Dichtkunde, met eenen gelukkigen uitslag, heeft geoefend, hadt tot Vader, eenen geweezen Roomsch-Katholyken Priester, doch die, sedert, tot de begrippen der Hervormden zynde overgegaan, door verscheiden Werkjes, tegen de

Jan Jacob Mauritius.

Jan Jacob Mauritius. de Roomschgezinden, veel gerugts gemaakt heeft. Zyn Zoon, onze Digter, gebooren in den jaare 1693, bekleedde, eerst, den post van Commis by den Raad-pensionaris van Holland ISAAK VAN HOORNBEEK. Vervolgens klom hy op tot de waardigheid van Pensionaris van Purmerend, werdt naderhand Resident der Algemeene Staaten te Hamburg, en, eindelyk, in den jaare 1742, Gouverneur Generaal van Suriname. Negen jaaren bekleedde hy deezen aanzienlyken post, en keerde, na verloop van dezelve, in het Vaderland te rug; alwaar hy, op den eenentwintigsten Maart des jaars 1768, zyne dagen eindigde, in den ouderdom van vyfenzeventig jaaren. Men heeft van hem verscheide fraaie Dichtkundige Werken: de *Lydende Heiland*; *Gezangen op zee*; *Dichtlievende Uitspanningen*; *Onledige Ouderdom*; *Regtsgeleerde Uitspanningen*. Daarenboven schreef hy eenige Tooneelstukken. Zyn *Sesostris* is, meermaalen, met toejuiching, ten Tooneele gevoerd. Uit de Verzameling van Brieven *van en aan Jan Wagenaar*, agter deszelfs Leven geplaatst, blykt het, dat de Heer MAURITIUS met dien Historieschryver, over Oudheidkundige Onderwerpen, briefwisseling heeft gehouden.

BALTHAZAR HUYDECOPER,

Balthazar Huydecoper. in het laatst der jongstvoorgaande Eeuwe, hier ter Stede gebooren, was in den jaare

1740

1740. Schepen, en bekleedde, vervolgens, het ampt van Bailjuw van het Eiland Texel. Geruimen tyd hieldt de Heer huydecoper zyn verblyf op dat Eiland, en vondt 'er overvloedige gelegenheid, om zyne zucht, voor Taal- en Dichtkunde, bot te vieren. Zo hier, als elders, schreef hy eetlyke Tooneelstukken: de *Triumfeerende Standvastigheid; Achilles; Edipus* en *Arsaces*. Meer bekend en geagt, by de beoefenaars der Nederduitsche taale, is 's Mans *Proeve van Taal- en Dichtkunde;* als mede, by de liefhebbers der aloude Vaderlandsche Geschiedenissen, zyne uitgave van de *Rym-Kronyk* van melis stoke. De Heer huydecoper overleedt, te Amsterdam, in hoogen Ouderdom, op den twintigsten September des jaars 1778. Balthazar Huydecoper.

Govert Klinkhamer,

Lid van de Gezinte der Doopsgezinde, op den eenendertigsten Augustus des jaars 1702, hier ter Stede, gebooren, heeft, onder het dryven van den Koophandel, insgelyks, blyken gegeeven van zyne zucht voor de Dichtkunst. De *Henriade* van voltaire is, door hem, in Nederduitsche vaerzen overgebragt, en het leeven van den Apostel petrus, in dichtmaat, beschreeven. Voorts heeft men van hem een werk, onder den titel van *Dagwyzer der Geschiedenissen*, na zynen dood in 't licht gekoomen. Eindelyk heeft hy nog een Govert Klinkhamer.

COVERT KLINKHAMER.

en ander Tooneelspel vertaald. De Heer KLINKHAMER overleedt in verre gevorderden ouderdom.

RUDOLF MARCUS,

RUDOLF MARCUS.

een bekwaam Tooneeldichter, in het begin deezer Eeuwe, uit een oud en aanzienlyk Geslagt, in onze Stad gebooren, overleedt aldaar, in goeden ouderdom, in de maand May des jaars 1772. Zyn *Jugurtha* wordt, by de kenners, voor een zyner beste Stukken gehouden.

RUTGERUS SCHUTTE,

RUTGERUS SCHUTTE.

gebooren, op den negenentwintigsten November des jaars 1708, te *Diepenheim*, in Overyssel, na het Leeraarampt, onder de Hervormden, bediend te hebben, te *Rossem*, in Gelderland, vervolgens te *Bommel*, en daar na te *Dordrecht*, werdt, in den jaare 1745, herwaarts beroepen, en overleedt 'er in den jaare 1784. De Heer SCHUTTE was in de Tydrekenkunde, vooral de Gewyde Historie betreffende, meer dan gemeen ervaren; gelyk zyne uitgegeevene Schriften, overvloedig, kunnen uitwyzen. Daarenboven was hy een Man van Poëtischen Geest, en niet slegts een voorstander, maar ook een beoefenaar der Dichtkunst. Zyne *Gezangen*, van welke drie Deelen het licht zien, kunnen hier van getuigenis draagen. De Nederduitsche taal verstondt hy in den grond. Dikmaals betuig-

uitgde hy zyn misnoegen op zulke Leeraars, die, hoewel in andere spraaken ervaren, de ernstige onderwerpen van hun Ampt, in laffe en laage taal, op den predikstoel behandelen. Ten tyde als, op bevel van 's Lands Staaten, de rymelaryen van den berugten PETRUS DATHENUS, voor eene waare Psalmberyming, zouden plaats maaken, was de Heer SCHUTTE een der Afgevaardigden, tot dat volwigtig werk, in 's Gravenhage, by een gekoomen. Rutgerus Schutte.

BERNARDUS DE BOSCH,

staat bekend als een der beroemdste Dichters van zyne Vaderstad en leeftyd. Hy werdt gebooren, op den achtentwintigsten Maart des jaars 1709, en overleedt op den zevenentwintigsten October des jaars 1786, in den ouderdom van ruim zevenenzeventig jaaren. 's Mans godvrugtige geaartheid deedt hem zig, byzonderlyk, tot het gemoedelyke en stigtende bepaalen. Hoe gelukkig hy daar in geslaagd zy, kan, overduidelyk, blyken uit zyne *Dichtlievende Verlustigingen*, waarvan vyf Deelen het licht zien. Kunstvermogen en voortreffelykheid van inhoud en bedoelinge, dingen hier om de meerderheid. Van de *Christlyke Gezangen*, onlangs, ingevoerd in de Gemeente der Doopsgezinden by het Lam en den Toren, te Amsterdam, naar men ons berigt, is verre het grootste gedeelte uit 's Mans godvrugtige pen gevloeid. Als Lidmaat verrigtte hy zynen openbaaren Godsdienst in de Ge- Bernardus de Bosch.

BERNARDUS DE BOSCH. meente der Doopsgezinde, die in de Kerk, *de Zon* genaamd, vergaderen.

PETRUS BURMANNUS SECUNDUS,

PETRUS BURMANNUS SECUNDUS. op den drieëntwintigsten October des jaars 1713, hier ter Stede, gebooren, na dat hy, op verscheide takken van Geleerdheid, vooral op de kennis der Latynsche en Grieksche taalen, zig hadt toegelegd, werdt, tot Hoogleeraar in de Historien en Welspreekendheid, beroepen, eerst aan het Friesche Hoogeschool, en, vervolgens, in den jaare 1742, aan het Doorluchtig School, in zyne Geboortestad. Met zeer veel lof bekleedde hy dien post, tot zynen dood toe, welke voorviel op den zevenentwintigsten July des jaars 1778. De Hoogleeraar BURMANNUS was een voortreffelyk Latynsch Dichter; waar van veele blyken, in zyne *Poëmata*, voorhanden zyn. Daarenboven heeft hy verscheide aloude Latynsche Dichters, met zyne Oordeelkundige Aanmerkingen toegelicht, door den druk gemeen gemaakt.

JAN JACOB HARTSINCK,

JAN JACOB HARTSINCK. hier ter Stede gebooren, was een man van meer dan gemeene begaafdheden, en in de Dichtkunde en andere fraaie Weetenschappen niet onbedreeven. Hy bekleedde den post van Chartermeester van het Edel Mogende Collegie ter Admiraliteit, te Amsterdam; was hoofddeelgenoot

van

van de Westindische Maatschappye; voorts Regent van het Diaconie-Weeshuis, en van het Oude-Mannenhuis, en, dienvolgens, ook van den Schouwburg. De Heer HARTSINCK overleedt op den achtentwintigsten October des jaars 1778. Het meest geroemde van zyne Tooneelstukken, is het bekende Stuk, de *Minderjaarige*. Om zyne bekende zucht voor de Geleerdheid, hadt hem de Hollandsche Maatschappy te Haarlem, gelyk ook de Zeeuwsche Maatschappy te Vlissingen, tot Directeur verkoozen. Jan Jacob Hartsinck.

CHRISTINA LEONORA DE NEUFVILLE,

was eene der meest vermaarde Dichteressen van haaren tyd. Van tydlyke goederen, in eene ruime maate, bedeeld, en een ongehuwd leeven leidende, bezat zy de beste gelegenheid, om haare zucht tot de Dichtkunde bot te vieren. Nevens de Vertaaling, uit het Fransch, van het Treurspel *Childerik*, worden haare *Dichtkundige Bespiegelingen* in hooge waarde gehouden. Mejonkvrouw DE NEUFVILLE behoorde tot de Gezinte der Doopsgezinde, en overleedt, in goeden ouderdom, op den eersten April des jaars 1781. Christina Leonora de Neufville.

HENRIK VAN ELVERVELD,

hoewel, van geboorte, geen Amsterdammer, heeft 'er, egter, zynen meesten leeftyd gesleeten, eerst als Wondheeler, en, vol- Henrik van Elverveld.

Henrik van Elverveld. volgens, als een afgezonderd burger, die zig, geheellyk, aan zyne zucht voor de Letteroefeningen overgaf. De vrugten daar van, waren, behalven andere Stukken, verscheide vertaalingen van Tooneelspellen; de meeste van welke, hoewel zy geene meesterstukken mogen genoemd worden, evenwel, meestal, met genoegen ontvangen werden. Hy overleedt, op den zevenden July des jaars 1781, en werdt, twee dagen daar na, gevolgd van

LUCAS PATER,

Lucas Pater. wiens dichtvermogen dat des voorgaanden, zeer verre, te boven ging. Hy was, hier ter Stede, in het begin der tegenwoordige Eeuwe, gebooren. De vermaarde SYBRAND FEITAMA was zyn Vriend, en hem zeer genegen, in het geeven van heilzaame onderrigtingen, ter aankweekingen van de ontluikende dichterlyke bekwaamheden. Nevens de Heeren HARTSEN, LUTKEMAN, ROULLAUD en ASSENBERG, was hy niet slegts Lid van een Dichtkundig Genootschap, by den naam van *Oefening beschaaft de Kunst*, bekend, maar zelf daar van de stigter. 's Mans Bundel van Gedichten, wordt, by de kenners, hoog geschat. Voorts heeft hy verscheide Tooneelstukken geschreeven; de meest geagte derzelve zyn twee Zinnespelen: *Leeuwendaal hersteld door den Vrede*, en de *Juichende Schouwburg*.

JA-

Jacob Lutkeman,

beoefende, als Lid van het Kunstgenootschap, zo even genoemd, met geen ongelukkigen uitslag, de Dichtkunde, en gaf er treffelyke proeven van, zo in de vertaalingen van verscheide Tooneelstukken, als in de oorspronkelyke *Gedichten*, van gemengelden inhoud. Een schielyk en onverwagt toeval maakte een einde aan zyn leeven, op den twaalfden February des jaars 1782. In dat zelfde jaar overleedt Jacob Lutkeman.

Anthony Hartsen,

op den zeventienden November des jaars 1710, hier ter Stede gebooren. Hy was Lidmaat by de Doopsgezinden, by het Lam en den Tooren, en, ten eenigen tyde, Curator van het Kweekschool dier Gemeente. Van het vlytig waarneemen van zyn Koopcomptoir, zonderde hy, nu en dan, eenige snipperuuren af, en wydde dezelve aan de Dichtkunst. De vrugten daar van waren verscheide vertaalingen in Dichtmaat. De *Wedergevonden Zoon* en *Mahomet*, uit het Fransch, als mede de *Vrouw naar de Waereld*, uit het Hoogduitsch, zyn, veelmaalen, in den Schouwburg toegejuicht. De Nederduitsche Vertaaling in vaerzen, van den *Brederode* van Professor Burman, heeft, insgelyks, de goedkeuring der kenners weggedraagen. Met den reuk van braafheid en aangenaamheid in de verkeering, daalde de Heer Hartsen ten grave, op den twaalfden May des jaars 1782. Anthony Hartsen.

HENDRIK LUSSING *Matthyszoon*,

HENDRIK LUSSING MATTHYSZOON. bekend door zyne *Stichtelyke Gezangen*, en andere godvrugtige werkjes, werdt, insgelyks, zo als men ons berigt heeft, in deeze Stad gebooren, en eindigde 'er zyne dagen, op den dertienden May des jaars 1784.

FRANS VAN STEENWYK,

FRANS VAN STEENWYK. insgelyks, geen onvermaard Dichter, hier ter Stede gebooren, een vriend en kweekeling van den beroemden Dichter SYBRAND FEITAMA; die, hoewel hem in den bloede niet bestaande, hem in zo hooge waarde hieldt, dat hy hem, by uitersten wille, de aanzienlyke somme van veertigduizend Guldens hadt besproken. De meest geagte Dichtwerken van den Heere STEENWYK, zyn *Gideon* en *Claudius Civilis*. Hy overleedt op den zesentwintigsten April des jaars 1788.

LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN,

LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN. met regt genaamd de Puikdichteres haarer Eeuwe, werdt, hier ter Stede, in den jaare 1722, gebooren. Zy was eene kleindogter van den vermaarden Remonstrantschen Leeraar JOANNES BRANDT, die zelve eene dogter van den beroemden CASPAR BARLEUS tot moeder hadt gehad. In den jaare 1768, tradt onze Dichte-

teres in 't huwelyk, met den niet minder vermaarden Amsterdamschen Dichter NICOLAAS SIMON VAN WINTER. Zy eindigde, op den negentienden October des jaars 1789, haare dagen, te Leyden, werwaarts het Kunstminnend Paar, eenige jaaren te vooren, zig metter woon begeeven hadt. De werken onzer voortreffelyke Dichteresse, zo wel als die van haaren nog leevenden Echtgenoot, zyn in ieders handen. Om van eene meenigte kleinere stukken niet te gewaagen, ook die na haaren dood zyn in 't licht gekoomen: wie kent en bewondert niet *het Nut der Tegenspoeden*, den *Germanicus*, en vooral den *David?* Overbekend en geagt zyn, insgelyks, haare Tooneelstukken, van welke de *Jakob Simonszoon de Ryk* de eer genooten heeft, dat met denzelven de nieuwe Amsterdamsche Schouwburg geopend werdt.

Lucretia Wilhelmina van Merken.

Henry Jean Roulaud,

hier ter Stede, op den tweeden September des jaars 1729, gebooren, besteedde al den tyd, die hem, van het waarneemen van het Koopbedryf, overschoot, aan de Dichtkunst. Met toejuiching ontving men, van zyne hand, verscheide vertaalde Tooneelstukken, en andere Poëtische voortbrengsels; alle welke de hand van eenen meester kenmerken. Hy was lid van verscheide Dichtkundige Genootschappen. Volgens sommigen zou hy mede de hand gehad

Henry Jean Roulaud.

HENDRIK JAN ROULAUD. hebben in de fraaie Psalmberyming van het Genootschap *Laus Deo, Salus Populo*; gelyk ook in den bundel der *Christlyke Gezangen*, te Amsterdam, in de Doopsgezinde Gemeente by het Lam en den Tooren, in gebruik. Eenige weinige jaaren voor zyn overlyden, was hy tot Loontrekkend Regent van den Nederduitschen Schouwburg aangesteld. De Heer ROULAUD overleedt, in den ouderdom van bykans eenenzestig jaaren, op den achtentwintigsten Augustus des jaars 1790.

GERRIT HOOFT *Junior*.

GERRIT HOOFT JUNIOR. Zoon van den Burgemeester GERRIT HOOFT, en, in den jaare 1749, hier ter Stede, gebooren, gaf, reeds in zyne vroege jeugd, blyken van een ongemeen vernuft, en van groote geschiktheid voor de beoefening der Latynsche Dichtkunde. Zyne *Poëmata* kunnen 'er getuigenis van draagen. Hierdoor, en, nog meer, om zyn uitmuntend zedelyk karakter en uitgebreide menschlievendheid, genoot hy eene algemeene hoogachting. Smartlyk, voor veelen, was, hierom, zyn vroegtydig sterven, op den achttienden December des jaars 1768, in het twintigste jaar zyns ouderdoms. De Heer HOOFT bekleedde den post van Sekretaris in zyne Geboortestad.

Byv. op Deel VI. Boek III. Stuk XI. bl. 445.

KUNSTENAARS.

Ludolf Bakhuizen,

hoewel geen Amsterdammer, heeft 'er, nogthans, het meeste gedeelte van zynen leefryd doorgebragt. Op den achttienden December des jaars 1631, werdt hy, te *Embden*, gebooren, alwaar zyn Vader het ampt van Sekretaris bekleedde, en hy zelve, tot op zyn achttiende jaar, als Klerk op het Comptoir schreef. Thans begaf zig BAKHUIZEN naar Amsterdam, met oogmerk om 'er tot den Koophandel te worden opgeleid. By den Heer BARTELOT op het Comptoir zynde, ontwikkelde zig, meer en meer, in hem de zucht voor de Tekenkunde, vooral met opzigt tot allerlei Vaartuigen en Schepen, welke hy, zonder eenige onderrigting, zeer naauwkeurig, naar 't leeven, leerde afbeelden; zo dat men, toen reeds, van hem plagt te zeggen, *dat het leeven zyn voorwerp, en de lust zyne leermeesteres was.* Allengskens wakkerde deeze aangeboorene zucht, en werdt BAKHUIZEN, eindelyk, te raade, de Schryfpen met het Penseel te verwisselen. Ondertusschen, hoe meesterlyk onze jonge Schilder in de kunst ook slaagde, hy gevoelde dat hem iets ontbrak. Geenerlei handeling van Olyverf hadt hy ooit geleerd; en hy begreep, nogthans, daar van de noodzaaklykheid. Hier om vervoegde hy

Ludolf Bakhuizen.

LUDOLF BAKHUIZEN. by zig by ALDERT VAN EVERDINGEN; die hem de noodige onderrichtingen gaarne mededeelde: met dat gevolg, dat hy, spoedig, een Schilderstuk vervaardigde, 't welk hem tien guldens opbragt. Vervolgens vervoegde zig BAKHUIZEN by den vermaarden Zeeschilder HENDRIK DORBELS, en ook by anderen; vraagende nu deezen, dan geenen, en, langs dien weg, zonder een bepaald onderwys van een byzonderen Meester te hebben genooten, het hoogste toppunt van volkomenheid, in zyne kunst, bereikende, waar toe immer eenig Kunstenaar was opgeklommen. Met onvermoeiden yver ging BAKHUIZEN aan het schilderen van Stormen, verbolgene Zeeën, en Brandingen. Om zyne denkbeelden, deswegen, te vermeerderen, te versterken en te verbeteren, vervoegde hy zig, van tyd tot tyd, by stormagtig Weder, aan de oevers en stranden van de Noordzee. Met eene bestudeerende aandagt beschouwde hy, aldaar, de wild dryvende Wolken, de ryzende en voortgejaagde Golven, de Barningen, het schuimen en overstuiven van het Zeewater. Door zulke herhaalde beschouwingen, verkreeg hy eene hebbelykheid, om, in 't verbeelden van zwaare Wind en Stormbuien, de Natuur zo naauwkeurig na te bootzen, dat zyne Schilderstukken, in het gemoed der aanschouweren, het oorspronglyke vertegenwoordigen, en eene weezenlyke aandoening te wege brengen. Van hier, dat zyne kunstgewrogten, alomme, vly-

vlytig gezogt, en, in de Verzamelingen, en de Paleizen van Koningen en Vorsten, worden ten toon gehangen. In het Stadhuis van Amsterdam plagt, weleer, te hangen, een groot Schilderstuk, in den jaare 1665, op last van Burgemeesteren, vervaardigd; het verbeeldt het Y, vol gewoel van allerlei Schepen en Jachten, met het gezigt van de Stad in het verschiet. Boven een geschenk, genoot BAKHUIZEN, voor zyne moeite en kunst, eene belooning van dertienhonderd guldens. Het Kunststuk diende, naderhand, tot een geschenk aan Koning LODEWYK den XIV; die het, met groot genoegen, ontving, en in de Kunstzaal van het Paleis de *Louvre* deedt plaatsen. Zyn Kunstvermogen bleef hem by, tot in een hoogen ouderdom. In de Kunstkamer, op het Stadhuis, hier ter Stede, waar van hy Bestierder was, ziet men, nog heden, zyn afbeeldsel, leevensgrootte, ten voeten uit, en in eene zittende gestalte, in het acht of negenenderrigste jaar zyns ouderdoms, door hem zelven geschilderd. Het afbeeldsel van den Dichter ANTONIDES, hangende in de groote Gehoorzaal van het Doorluchtig School deezer Stad, is ook een gewrogt van zyn Penseel. Op den ouderdom van eenenzeventig jaaren, heeft hy eenige Plaaten, onder den titel van Y-stroom en Zeegezigten, meesterlyk, geëtst, en in 't licht gegeeven. Niet vreemd is het dan, daar hy zyne zonderlinge bekwaamheid met een zeer geschikten leevenswandel paarde, en in den def-

Ludolf Bakhuizen.

LUDOLF BACKHUIZEN. deftigen burgerstand, geene onaanzienlyke plaats bekleedde, dat verscheide Dichters, onder zyne tydgenooten, in schoone vaerzen, zynen lof bezongen hebben. Als eene byzonderheid, wegens BACKHUIZEN, vindt men aangetekend, dat wanneer hy, aan de toeneemende verzwakkingen van den ouderdom en de gevolgen van het graveel, zyn einde voelde naderen, hy zelve den wyn, die by zyne Begrafenis zoude geschonken worden, verzorgde, en, verzegeld, deedt wegleggen; beraamende tot zynen uitvaart, nog eenige andere schikkingen. BACKHUIZEN overleedt, op den zevenden November des jaars 1709, in den ouderdom van weinig minder dan achtenzeventig jaaren.

NICOLAAS PIEMONT,

NICOLAAS PIEMONT. gebentnaamd *Opgang*, hier ter Stede, gebooren, in den jaare 1659, leide zig, voornaamelyk, toe op het schilderen van Landschappen. Om zig, in de kunst daar van, te meer te volmaaken, deedt hy eene reize naar *Italie*. Zeventien jaaren vertoefde hy in dat gewest, voornaamelyk te Rome. Na zyne wederkomst, zette hy zig neder, tot een vast verblyf, in zyne Geboortestad, en oefende met veel roem zyne kunst. Om zyne Landschappen met beelden en beesten te stoffeeren, bediende hy zig, meestal, van andere handen. De beroemde Bloem- en Fruitschilder, JAN VAN HUIZUM, leide zig met yver toe, om,

in

in zyne Landschappen, den trant van PIEMONT na te volgen. Het laatste gedeelte van zynen leeftyd sleet hy te *Vollenhoven*, alwaar hy, nevens zyne huisvrouw, den kost in het Proveniershuis hadt gekogt. Zyn overlyden viel voor in den jaare 1709. Een zyner tydgenooten was NICOLAAS PIEMONT.

DOMINICUS VAN WYNEN,

insgelyks hier ter Stede, in den jaare 1661 gebooren; en in de eerste beginsels der Tekenkunst onderweezen. Vervolgens naar 's *Hage* zich metter woon begeeven hebbende, oeffende hy zig aldaar in de Schilderkunde, onder den vermaarden WILLEM DUNDYNS. Intusschen bekroop hem de zucht tot het doen van eene buitenlandsche reize. Hy begaf zig, even als de straks gemelde PIEMONT, naar *Italie*, en vertoefde er, een goed getal van jaaren. Om zyne kleine gestalte, gaf men hem aldaar den naam van *Ascanius*. Te Rome raakte VAN WYNEN in kennis met BONAVENTUUR VAN OVERBEEK, en keerde, met denzelven, naar het Vaderland te rug. Na zyne thuiskomst, in vergelding der weldaad, die hy van OVERBEEK, in het draagen zyner reiskosten, hadt genooten, schilderde hy, voor denzelven, de Roomsche Bentvogels; welke stukken, vervolgens, door den Graveerder POOL, op kosten van OVERBEEK, in 't koper gebragt, en in plaat zyn uitgegeeven. VAN WYNEN, zig te Amsterdam hebbende ne- DOMINICUS VAN WYNEN.

DOMINICUS VAN WYNEN.

nedergezet, leide zig, voornaamelyk, toe op het fchilderen van Moderne ftukjes. 's Mans fterfjaar is ons niet gebleeken.

NOLBERTUS VAN BLOEMEN,

NOLBERTUS VAN BLOEMEN.

gebooren te *Antwerpen*, in den jaare 1672, heeft, insgelyks, een aanmerkelyk gedeelte van zyn leeven in onze Stad gefleeten. Na eenige vorderingen in de kunst gemaakt te hebben, deedt hy eene reize naar *Rome*, alwaar hem, door de Bentvogels, de bynaam van *Cefalus* werdt gegeeven. Na zyne wederkomst uit *Italie*, vertoefde hy, eenigen tyd, in zyne geboortestad; doch begaf zig, vervolgens, naar *Amfterdam*, alwaar hy, federt, tot in een hoogen ouderdom, zyn beftendig verblyf heeft gehouden, zonder 'er, egter, veel fortuin te maaken. Van 's Mans verdienften kan men een denkbeeld vormen, uit een Altaarftuk, in de Roomfche Kerk *de Boom*, in de Kalverftraat, verbeeldende eenen Kersnacht; het is een van zyne beste Stukken, welke hier gevonden worden. In 't laatst van zyn leeven maakte hy, inzonderheid, zyn werk van het geeven van Lesfen in de Tekenkunst. Hy bereikte een hoogen ouderdom; doch zyn eigenlyk Sterfjaar is ons niet gebleeken.

BER-

BERNARD PICART,

hoewel elders ter waereld gekoomen, heeft, ègter, hier ter Stede, een groot gedeelte van zynen leeftyd doorgebragt. Hy werdt gebooren te *Parys*, op den elfden Juny des jaars 1673, en was de zoon van den beroemden Graveerder ESTIENNE PICART, van welken hy de eerste beginselen der Graveerkunde leerde, terwyl hy, door BERNARD en anderen, in de Tekenkunst onderweezen werdt. Ook genoot hy veel aanmoediginge van den beroemden Historieschilder CHARLES LE BRUN. Om zig, door het bezoeken van verschillende Meesters, in de kunst te volmaaken, deedt hy, van tyd tot tyd, eene reize naar de Nederlanden; onthoudende zig, nu eens te *Antwerpen*, dan in 's *Gravenhage*, en somtyds te *Amsterdam*. Meest geviel hem het verblyf hier ter Stede; waarom hy zig aldaar het langst ophieldt, en 'er ook, in den jaare 1712, in 't huwelyk zig begaf, met ANNA VINCENT, dogter van *Ysbrand Vincent*. Aldus een gezeeten burger van onze Stad geworden zynde, graveerde hy eene ontelbaare menigte, zo groote als kleinere Plaaten, die zynen roem alomme verspreidden, en hem zeer groote voordeelen aanbragten. Inzonderheid muntte onze Schilder uit, in het tekenen naar het leevend Menschbeeld. Zyne tekeningen, als de beste voorschriften voor de oefenende Jeugd, zyn, alomme, zeer gewild, en worden duur betaald. PICART

BERNARD PICART.

BERNARD PICARTS

overleedt op den eersten May des jaars 1733.

NICOLAAS VERKOLJE,

NICOLAAS VERKOLJE.

de zoon van *Johannes Verkolje*, werdt te *Delft*, in den jaare 1673, gebooren, doch heeft den meesten tyd zyns leevens hier ter Stede gewoond, en is 'er ook gestorven. Hy maakte zyn werk van het schilderen van Portretten, doch voornaamelyk van Historiën, naardien hy, in den laatstgemelden tak der kunst, bovenal uitmuntte. Zeer natuurlyk was de plooijing van het Linnen, en der Zyde Kleederen, van de beelden, welke hy in zyne Stukken bragt. De oorzaak hier van was, dat hy, zo veel hy konde, de gewoonte hadt naar 't leeven te schilderen. Doch vooral heeft hy uitgemunt in 't schraapen van zwarte Kunstplaaten; van welke de beste afdrukken, voor die der eerste Engelsche *Meesters*, niet behoeven te wyken. VERKOLJE overleedt, op den eenentwintigsten January des jaars 1746, in den ouderdom van bykans drieënzeventig jaaren.

DIRK VALKENBURG,

DIRK VALKENBURG.

op den zeventienden February des jaars 1675, hier ter Stede, gebooren, genoot, eerst, het onderwys van M. MUSSCHEN, en naderhand van den beroemden JAN WENINX. Vervolgens deedt hy eene reize, door verscheiden gewesten van *Duitschland*, op welke hy, met het schilde-

deren van tam en wild gedierte, als mede met portretschilderen, als zynde daar in meer dan gemeen bedreeven, aanzienlyke voordeelen behaalde. Na zyne wederkomst in het Vaderland, schilderde VALKENBURG verscheide Stukken voor Koning WILLIAM, op het Loo. 's Vorsten dood was oorzaak, dat verscheide Stukken, VALKENBURG reeds aanbesteed, niet ondernomen werden. Sedert deedt hem de Baron VAN SMETTAU, Pruisische Gezant in 's Gravenhage, uit naam van zynen Meester, de aanbieding van een Jaargeld van duizend Ryksdaalders, indien hy, als Hofschilder, in dienst van zyne Pruisische Majesteit wilde treeden. Doch hy wees deeze aanbieding, beleefdelyk, van de hand. Thans zig in 't huwelyk hebbende begeeven, viel hetzelve zo ongelukkig uit, dat hy, om de kwellingen daar van te ontzeilen, zig naar Surinaame begaf. Twee jaaren hadt hy in dat gewest vertoefd, wanneer hy, van verlamming aan handen en beenen, werdt aangetast. Dit noodzaakte hem, om beterschap te zoeken, de wederreize naar het Vaderland aan te neemen. Hy bereikte met 'er daad zyn doelwit: zodat hy, in zyne geboortestad, wederom het Penseel behandelde. Doch het geluk was hem niet gunstig, en sukkelde hy veelal met schaarsheid. Eene beroerte rukte hem uit het leeven, op den tweeden February des jaars 1721.

DIRK VALKENBURG.

WILHELMUS TROOST,

WILHELMUS TROOST.

in den jaare 1684, hier ter Stede, gebooren, was een leerling van den vermaarden Landſchapſchilder JOHANNES GLAUBER. Op den ouderdom van achtentwintig jaaren, begaf hy zig naar *Dusſeldorp*, alwaar hy, voor het Keurvorstlyk Kabinet, zyn kunstvermoogen oefende, en zig, eerlang, in 't huwelyk begaf, met JACOBA MARIA VAN NIKKELEN, dogter van den Landſchapſchilder JOHANNES VAN NIKKELEN, ten dien tyde, in dienst van den kunstlievenden Keurvorst JOHAN WILLEM. De huisvrouw van TROOST, insgelyks, eene Schilderes, hadt het ſchilderen van bloem- en fruitſtukken, van *Herman van der Myn*, geleerd. Na den dood des Keurvorsts, welke, kort daar na, van dien zyns Schoonvaders werdt gevolgd, verliet TROOST, met zyn Gezin, Dusſeldorp, en bezogt, van tyd tot tyd, verſcheide plaatſen, overal de Portretten van veele aanzienlyke lieden ſchilderende, onder andere dat der Prinſesſe van *Sultsbach*. Vervolgens kwam hy te *Haarlem*, alwaar hy, geduurende het tydverloop van tien jaaren, veele Tekeningen van Landſchappen, meest met waterverwen, maakte, die groote verdienſten hadden. Eindelyk keerde hy in zyne Geboorteſtad te rug, alwaar hy het ſchilderen van Landſchappen, in oly en waterverwen, tot zynen dood toe, heeft geoefend. Zyn Zoon, JAN HENDRIK TROOST *van Groenendoelen*,

len, na, eenigen tyd, het Patroontekenen by de hand gehad te hebben, heeft, vervolgens, insgelyks, het schilderen van Landschappen ondernomen, en, in die kunst, met groot regt, een zeer beroemden naam verworven. Eene menigte Zaalen en Kamers, hier ter Stede, kan daar van getuigenis draagen. WILLEM-MUS TROOST.

JAN MAURITS QUINKHART,

wiens Vader en Grootvader de Schilderkunst beoefend hadden, werdt, niet hier ter Stede, maar te *Rees*, gebooren, op den achtentwintigsten January des jaars 1688. Zyn Vader, een Man zynde van eenig vermogen, hadt ten oogmerke, hem tot de Geleerdheid op te brengen. Doch, alzo de geest van zyn Geslagt ook in den Zoon werkte, verklaarde hy, al vroeg, zyne begeerte, om tot het Voorouderlyk bedryf te worden opgeleid. Zyn Vader, daar aan gehoor geevende, nam hem onder zyn opzigt, geduurende den tyd van vyf jaaren. Na verloop van deeze, zondt hy hem naar Amsterdam, in den jaare 1710, hebbende hy nu den ouderdom van tweeëntwintig jaaren bereikt. Hier genoot QUINKHART het onderwys, eerst van *Arnold Boonen*, vervolgens van *Christoffel Lubinitsky*, en eindelyk van *Nicolaas Verkolje*. Welhaast kreeg hy eenen naam onder de voornaamste Portretschilders der Stad. De verscheiden Regenten-Stukken, in openbaare Gebouwen, voorhanden, door- JAN MAURITS QUINKHART.

Jan Maurits Quinkhart. hem vervaardigd, kunnen, van zyn Kunstvermogen, getuigenis draagen. Quinkhart overleedt op den tienden November des jaars 1772, in den ouderdom van vierentachtig jaaren. Hy liet eenen Zoon na, Julius genaamd, die ook, met lof, de Schilderkunde oefent.

Gerard Melder,

Gerard Melder. op den zeventienden April des jaars 1693 gebooren, heeft, inzonderheid, een beroemden naam verworven, door zyne bedrevenheid in het Miniätuurschilderen; te meer, dewyl hy deeze kunst, genoegzaam, zonder eenig onderwys van leermeesteren, zig eigen hadt gemaakt. De voornaamste aanleiding, daar toe, hadt hy gekreegen, door het copiëeren van schoone Miniätuuren der beroemde Italiaansche Kunstenaresse Rosalba, welke hy van Thodorus Wilkens, die dezelve uit *Italië* hadt medegebragt, gekogt hadt. Door het vlytig bestudeeren van deeze, en door herhaalde poogingen, agter 't geheim der kunst gekoomen zynde, ondernam hy eenige schilderyen van *Rottenhamer*, den Ridder *van der Werf*, *Douw* en anderen, in Miniätuur te brengen. Hy slaagde daar in gelukkig, en verkogt zyne stukken voor hoogen prys. In den zelfden smaak schilderde hy eene menigte Portretten van aanzienlyke persoonaadjen, onder andere van den jongen Prins van Baden Durlach, van den ouden Prins van Hessen Philipsdal,

en

en van verscheide Grooten van diens hofgezin. Intusschen hadt MELDER een zeer voordeelig huwelyk aangegaan, in den jaare 1728, met MARGARETA VAN SCHALKWYK à VERDE. Het schilderen, om loon, liet hy, hierom, eerlang, vaaren, en begaf zig, in den jaare 1735, metter woon, naar Utrecht, alwaar hy, tot zynen dood toe, gewoond heeft. GERARD MELDER.

LOUIS FABRITIUS DU BOURG,

hier ter Stede, op den tweeden July des jaars 1698, gebooren, hadt tot Vader eenen Koopman in Manufactuuren, en uit Frankryk herkomstig. In 't eerst schreef LOUIS, eenigen tyd, by zynen Vader op het Komptoir, met oogmerk om tot den Handel te worden opgeleid. Veel smaaks hebbende in de Tekenkunst, genoot hy, inmiddels, het onderwys, eerst van *Jan de Lairesse*, en vervolgens van *Jacobus van Huyzum*. Enkele liefhebbery was de grond deezer oefeninge. Naderhand, eerst door het bekoomen van een Ampt op het Stadhuis, en vervolgens van het Kosterschap in de Amstelkerk, meer ledigen tyd bekoomen hebbende, besteedde hy denzelven, om zyne heerschende neiginge bot te vieren. Sedert maakte hy kennis en vriendschap met den beroemden Graveerder *Bernard Picart*, en werdt, langs dien weg, bekend met de fraaie Tekeningen van *Persyn*, *Lesueur* en *le Brun*; waar door hy in het verhevene LOUIS FABRITIUS DU BOURG.

Louis Fabritius du Bourg.

der Kunst smaak kreeg, en, eerlang, opklom tot den rang van een bekwaam' Historieschilder. Inzonderheid, egter, strekte zig zyne genegenheid uit tot het wel tekenen van het Naakte. Van hier dat hy het tekenen van Akademiebeelden, meer dan vyfentwintig jaaren, met onafgebroken lust en yver, heeft voortgezet. Veele zyner Tekeningen zyn, door bekwaame Graveerders, zo in boeken als elders, in 't licht gebragt. Eene zinnebeeldige vertooning, van de zorge voor behoeftigen, kranken en gebrekkigen, hangende voor den Schoorsteen, in de Weeskamer, by de Nieuwe Kerk, is door du bourg, geschilderd. De wapens der Kerkmeesteren van de Wester Kerk, in een Zinnebeeldig tafereel geschilderd, hangende in het Komptoir van Kerkmeesteren, is, insgelyks, de vrugt van zyn Penseel. Diergelyk een stuk hangt ook in het Komptoir van de Amstel-Kerk, waar van, gelyk boven is gezegd, du bourg Koster was. Doch het voornaamste zyner Kunststukken, is, het groot Schoorsteenstuk, voor den kleinen of noordlyken Schoorsteen van Schepens Kamer op het Stadhuis. Het verbeeldt de *Geregtigheid*, zittende op eenen zetel, verzeld van de *Wakkerheid* en *Standvastigheid*, raadpleegende met *Wysheid*, *Voorzigtigheid* en *Godsvrugt*; doende *Geweld* en *Bedrog* wyken, en wordende gekroond door de *Gelukzaligheid*. Met zo veele Kunstbekwaamheden paarde du bourg den roem

van

van deugdliefde en een geregelden wandel; met welken hy, op den zestienden September des jaars 1775, ten grave daalde, in den ouderdom van ruim tweeëntachtig jaaren. Louis Fabritius du Bourg.

Jacobus Houbraken,

heeft het meerendeel zyns leevens hier ter Stede gesleeten, hoewel hy gebooren werdt te *Dordrecht*, in den jaare 1698. Zyn Vader was de bekende *Arnold Houbraken*, Schryver van den *Schouwburg der Nederlandsche Schilders*, als mede een beroemd Historieschilder. De jonge houbraken, een der grootste Portretgraveerders, welke Nederland ooit heeft uitgeleverd, gaf de eerste proeven van zyn kunstvermogen aan de Portretten, welke in het werk van zynen Vader gevonden worden. Kenners doorzagen, reeds in deeze eerste proeven, den aanstaanden grooten Kunstenaar. Omtrent zyn twintigste jaar, begaf zig houbraken naar Amsterdam, alwaar hy, zedert, eene bykans ontelbaare menigte van Portretten gegraveerd heeft, zo tot de Vaderlandsche Historie van den Heere j. wagenaar, als van een groot aantal van Hoogleeraaren, Predikanten, Geleerden en andere voornaame Mannen, naar de schilderyen van *Quinkhart* en andere voornaame Meesters; alle welke, by elk, die kunst kent en waardeert, ten allen tyde, des Meesters roem en kunstvermogen zullen verkondigen. Daarenboven, heeft Jacobus Houbraken.

Jacobus Houbraken. HOUBRAKEN nog gegraveerd, eenige Plaaten tot het Werk, onder den titel van *la Galerie de Dresde* bekend; gelyk ook tot het werk van *Troost*, by den Kunstkooper *P. Foucquet* in 't licht gegeeven. Nog in zyn tachtigste jaar vervaardigde hy, voor dat werk, twee Plaaten, naar twee fraaie Crajonstukken van *Troost*, zynde tooneelen uit het bekend Blyspel *de Ontdekte Schyndeugd*. HOUBRAKEN, die, om zyn zedig en stil karakter, zo by zyne Kunstvrienden, als by anderen, zeer bemind was, overleedt op den veertienden November des jaars 1780, in den ouderdom van tweeëntachtig jaaren.

ENGEL SAM,

Engel Sam. geboren te Rotterdam, in den jaare 1699, doch, al vroeg, herwaarts metter woon verhuisd, was een zeer goed Portret- en Historieschilder. Inzonderheid, egter, heeft hy uitgemunt, door zyne begaafdheid, om in de manier en in navolging van Italiaansche Meesters, zo kunstig te tekenen, dat voornaame Kunstkenners veele moeite hadden, om de Copiën van de Origineelen te onderscheiden. Tot eere van 's Mans nagedagtenisse, moeten wy hier aanmerken, dat hy deeze begaafdheid niet oefende om vuil gewin, maar uit bloote liefhebbery. Want SAM was, van tydlyke goederen, mild genoeg bedeeld, om de Schilderkunst tot zyn bestaan niet noodig te hebben. Hy overleedt te Amster-

sterdam, in de maand Maart des jaars 1769, in den ouderdom van zeventig jaaren. Engel Sam.

Antoni Elliger,

in den jaare 1700, hier ter Stede, gebooren, leerde de eerste beginsels der kunst van zynen Vader *Otmar Elliger*. In 't eerst hieldt hy zig, voornaamelyk, bezig met het schilderen van Kamers, Platfonds, Deur- en Schoorsteenstukken, waar mede hy veele aanzienlyke huizen, zo hier ter stede als elders, heeft versierd. Elliger hadt ter huisvrouwe eene dogter van *Arnold Houbraken*, den Schryver van den Schouwburg der Nederlandsche Schilders. In zynen hoogen ouderdom begaf zig Elliger metter woon naar *Eden*, een vermaaklyk Dorp in Gelderland, om 'er, in stille rust, het overschot zyner dagen door te brengen. Hy overleedt aldaar, op den vierden Juny des jaars 1781, in den ouderdom van tachtig jaaren. Antoni Elliger.

Jan Punt,

een beroemd Tooneelspeelder en Graveerder, werdt, hier ter Stede, gebooren, uit een deftig burgergeslagt, op den tweeden April des jaars 1711. De Ouders, in hunnen zoon, eene overhellende neiging tot de Teken- en Graveerkunst bespeurende, vertrouwden hem aan het onderwys van den vermaarden Plaatsnyder *van der Laan*. Langs dien weg kwam hy in kennis, en Jan Punt.

maak-

Jan Punt.

maakte vriendschap met den beroemden Schilder *Jacob de Wit*, welken hy, menigmaalen, op zyne Schilderkamer, bezogt, hoewel dezelve zig de gewoonte hadt eigen gemaakt, om zig, door geenerhande bezoeken, van zyn werk te laaten aftrekken. Zo naauwkeurig wist PUNT hem de kunst af te zien, dat hy Platfonden en Graauwen heeft geschilderd, welke met die van *de Wit* zeer veel overeenkomst hebben. Om zynen geest te verpoozen, bezogt PUNT, van tyd tot tyd, den Schouwburg. Aldus kreeg hy kennis aan de vermaarde Tooneelspeelster *Anna Maria de Bruin*, en tradt, eerlang, met haar in 't huwelyk. Dit baande hem zelven den weg ten Tooneele, daar hy, nevens *Isaac Duim*, boven alle anderen, werdt toegejuicht. Zyne echtgenoote, in de Maand May des jaars 1744, hem, door den dood, ontvallen zynde, verliet PUNT het Tooneel, en vatte, van nieuws, het Graveeryzer op. De vrugten daar van waren, behalven mindere stukken, de Plaaten tot het Dichtwerk van ARNOLD HOOGVLIET, *Abraham de Aardsvader* getiteld: gewrogten van zyne eigen vindinge; waar mede hy zeer veel roems behaalde; nog meer, nogthans, met de zesendertig Kunstplaaten, of Platfonds, van de Kerk der Jesuiten te Antwerpen, vóór den ongelukkigen brand in dezelve, door den Schilder *Jacob de Wit*, in zyne jeugd, naar de oorspronklyke schilderyen van den vermaarden P. P. RUBBENS getekend, doch die dezelve, in de kragt van zynen

tyd,

tyd, in grooter formaat, op nieuw, getekend hadt. Naar deeze Tekeningen heeft PUNT de vermaarde Platfonds in plaat gegraveerd, en, wel met die schoonheid, stoutheid en kunst, dat 'er duidelyk uit bleek, wat het kunstvermogen van PUNT konde verrigten; als mede, dat onze Nederlandsche Graveerders, (in vroegere Eeuwen altoos, boven de beste Italiaansche en Fransche Meesters, hoog geschat) nog heden, voor die van andere Landen, niet behoefden te wyken. In den jaare 1753, nadat PUNT, vyf jaaren te vooren, een tweede huwelyk hadt aangegaan, betradt hy, van nieuws, het Tooneel, en werdt, twee jaaren daar na, met den voordeeligen post van Kastelein van den Schouwburg begiftigd. Ondanks zyn tegenwoordig ruim bestaan, verzuimde PUNT de kunst niet. Hy vormde verscheiden voortreffelyke Plaatsnyders, en, onder deeze, den nog leevenden en zeer vermaarden REINIER VINKELES. PUNT, in de jaare 1771, andermaal, Weduwenaar geworden zynde, hertrouwde, in het volgende jaar, met de beroemde Tooneelspeelster CATHARINA ELIZABETH FOKKE. Zeer rampzalig was dit jaar, voor het pas gehuwde paar, door het verbranden van den Schouwburg, waar van wy, in de Geschiedenissen der Stad, breedvoerig gesproken hebben. Ten opzigte van PUNT merken wy hier aan, dat zyn kostbaare Inboedel, kleederen, boeken, papieren, prenten, tekeningen, boetseersels en schilderyen, een prooi der vlammen werden,

Jan Punt.

JAN PUNT.

den, en hy zelve, van den staat van een welgezeeten burger, binnen weinige uuren, in eenen armoedigen staat nederzonk. Om zyn bestaan te hebben, hadt PUNT, vervolgens, eenigen tyd, het bestuur van den Schouwburg te Rotterdam. Tot in den jaare 1777, vertoefde hy aldaar, wanneer eenige onaangenaame ontmoetingen hem deeden besluiten, naar zyne Geboortestad te rug te keeren. Algemeen was nu de wensch zyner Stadgenooten, dat PUNT, in den, midlerwyl gestigten, nieuwen Schouwburg, ten Tooneele zoude verschynen. Eerst eenig misverstand, en vervolgens de verzwakking van 's Mans lichaamskragten, verydelden dien wensch. PUNT overleedt, op den achttienden December des jaars 1779, in den ouderdom van ruim achtenzestig jaaren.

ARNOUT RENTINCK,

ARNOUT RENTINCK.

op den zevenentwintigsten Augustus des jaars 1712, hier ter Stede, gebooren, hadt tot Leermeester *A. Boonen*, en, vervolgens, *Nicolaas Verkolje*; als mede, eenigen tyd, den Ridder *de Moor*. De voornaamste voortbrengsels van zyn Penseel, zyn kleine Kabinetstukjes. Meer, nogthans, dan hier in, muntte hy uit in het maaken van Tekeningen met sapverwen, naar de schilderyen der beroemdste Meesters, die hy zeer kunstig en ongemeen uitvoerig behandelde. Hy eindigde zyne dagen te *Berlyn*, werwaarts hy, eenige weinige

jaa-

jaaren vóór zynen dood, zig begeeven hadt. Arnout Rentinck.

Simon Fokke,

hier ter Stede gebooren, op den eersten September des jaars 1712, vertoonde, van zyne jeugd af, ongemeene zucht voor de Tekenkunst: waarom de Ouders te raade werden, deeze roeping der Natuure te volgen, en hunnen Zoon aan het onderwys van een bekwaamen Meester te vertrouwen. De keuze, ten dien einde, viel op den niet onverdienstelyken Plaatsnyder *Jan Caspar Philips*; welken hy, egter, door zynen ongemeenen yver en naarstigheid, welhaast, in de kunst, voorby streefde, voornaamelyk ten opzigte van het geestige zyner Ordonnantien. Naar het voorbeeld van *Jan Luyken*, arbeidde Fokke, zelden, naar voorschriften, maar, meestal, naar zyne eigen ontworpene Ordonnantien en Tekeningen. De ontelbaare menigte Boekprenten, door hem vervaardigd, kan, van zyne ongemeene arbeidzaamheid, en van zyn vrugtbaar vernuft, getuigen. Meest geneigd zynde tot het maaken van kleine afbeeldingen, in zyne volgeestige ontwerpen, kon hy zig niet vernederen, om Schilderyen of Tekeningen van andere Meesters, uitvoerig en slaafsch, na te volgen. Zyne vernuftige Ordonnantien, waar onder men eene menigte afbeeldingen, de Vaderlandsche Historie betreffende, ontmoet, die hy met geestige Etstrekken vaardig wist op te maaken, zullen, naast Simon Fokke.

die

SIMON FOKKE. die van *Jan Luiken*, en anderen, zynen roem en agting, by alle Kunstkenners, vereeuwigen. Behalven zyne bekwaamheid in het graveeren, was FOKKE een der beste kenners van Italiaansche en Nederlandsche Tekeningen; van welke hy ook eene aanzienlyke Verzameling heeft nagelaaten, by zyn overlyden, 't welk op den tienden April des jaars 1784 voorviel.

PIETER TANJÉ;

PIETER TANJÉ. geboorén te *Bolsward*, in Friesland, heeft, hier ter Stede, het grootste gedeelte van zynen leeftyd gewoond. In zyne vroege jeugd voer hy, als knegt, op een Beurtschip, van gemelde Stad op Amsterdam. Zyne natuurlyke zucht voor de Tekenkunst, deedt hem zynen meesten ledigen tyd daar aan besteeden. Daarenboven hieldt hy zig, by wylen, bezig met het snyden van koperen Tabaksdoozen, hoedanige by de Vaarensgezellen in gebruik zyn. Inmiddels kreeg hy, hier ter Stede, kennis aan *Jakob Folkema*, een niet onverdienstelyk' Graveerder. Deeze, de begaafdheid van den hupschen TANJÉ vernomen hebbende, wekte zynen lust, om na een meer aanzienlyk beroep te streeven, en om te Amsterdam zig metter woon te koomen nederzetten. Hier kwam hy in kennis met de beroemde Mannen *Jacob de Wit*, *Cornelis Troost*, *Bernardus Picart*, *B. F. du Bourg* en *Jacob Houbraken*. Gemoedigd door het voorbeeld van deeze, oefende hy zig vlytig in

in de Teken- en Graveerkunde. In den jaare 1734, gaf TANJÉ de eerste proeve zyner vorderingen, in de uitgave van twee groote Vels Prenten, naar de Schilderstukken van *Parmesianyny*. Om een eerlyk bestaan te hebben, bepaalde hy zig, vervolgens, tot het graveeren van Titels, Portretten en Plaaten in Boeken. De Boekverkooper *Isaac Tirion* stelde hem te werk, aan zynen fraaien Prentbybel. Voorts zyn veele Tekeningen en Schilderyen van *Cornelis Troost*, door hem, in 't koper gebragt. Doch zyn grootste kunstvermogen heeft hy te werk gesteld, aan de Plaaten, welke hy voor de *Gallery van Dresden* vervaardigd heeft. PIETER TANJÉ is op den negenentwintigsten Juny des jaars 1761, hier ter Stede, overleeden. Pieter Tanjé.

JAN TEN COMPE,

in onze Stad gebooren, op den veertienden February des jaars 1713, en een leerling van *Dirk Dalens*, geneerde zig, in den beginne, met het beschilderen van Tafels, voor de Witwerkers. Naderhand eene hooger vlugt neemende, leide hy zig toe, op het schilderen van Kabinetstukken. In navolging van *Bakhuyzen* en *van der Heyden*, waren, zyne meeste stukken, afbeeldingen van schilderagtige Gebouwen en Stadsgezigten; waar in hy ook niet ongelukkig slaagde. Tot zyn ongeluk verviel hy, in 't laatste van zyn leeven, Jan ten Compe.

Jan ten Compe. aan den drank; waar door zyn kunstvermogen zodanig veragterde, dat hy onbekwaam werdt, om iets van eenige waarde ten voorschyn te brengen. In de uiterste armoede overleedt TEN COMPE, op den elfden November des jaars 1761.

JOANNES DE BOSCH,

Joannes de Bosch. broeder van den reeds vermelden godvrugtigen en voortreffelyken Dichter BERNARDUS DE BOSCH, in den jaare 1713, hier ter Stede, gebooren, hoewel niet opzettelyk tot de Teken- en Schilderkunde opgeleid, liet, nogthans, zints zyne aankoomende Jeugd, voor dezelve, zo veel zuchts en genegenheids blyken, dat de edele kunst, vervolgens, eene der hoofdbezigheden zyns leevens is geworden. Kragtig voedzel, ter aankweekinge van deeze aangeboorene *geneigdheid*, vondt DE BOSCH, deels in de keurige Verzameling van Tekeningen en Prentkunst van zynen Vader, den Heere JERONIMO DE BOSCH, beroemd' Apothekar, en meer dan vyftig jaaren Mede-Inspector van het *Collegium Medicum* alhier: een man van fraai vernuft en kunstlievenden geest; deels in de gemeenzaame verkeering met de beroemdste Kunstenaars van zynen tyd, *Jan* en *Michiel van Huyzum*, *Moucheron*, den grooten *Jacob de Wit*, en anderen. Als vrienden, deelden deeze hem gulhartig hunnen raad mede, en wist hy, denzelven ten heilzaamen gebrui-

ke

ke aan te wenden. Ongemeen behaagden onzen Kunstminnaar de Tekeningen van *Jan van Huyzum*, en drong hy, in den geest diens Schilders, zo diep door, dat hy eenige van *van Huyzum* 's voornaamste en uitvoerigste Tekeningen zodanig heeft gecopieerd, dat kunstkundigen, dikmaals, moeite hebben, om de Copiën van de Origneelen te onderscheiden. Daarenboven zyn de eigen Inventiën van DE BOSCH van Arcadische Landschappen, insgelyks, in den trant van den zelfden *Jan van Huyzum*, of ook wel in dien van *Moucheron*, samengesteld. Meer hieldt DE BOSCH zig bezig met tekenen, dan met schilderen met olieverf; als zynde dit laatste te omslagtig voor iemand, die niet als eene kostwinning, maar slegts tot zyn vermaak en uitspanning, de kunst behandelde. De voornaamste proeve zyner bekwaamheid, in 't schilderen met olieverf, is eene Kamer, met Arcadische Landschappen beschilderd, in het huis, wel eer in eigendom bewoond, door zynen geleerden Vriend, wylen den Heer PIETER FONTEIN, in leeven Leeraar der Doopsgezinden alhier, thans door den Kassier VAN DER ZOO, staande op de Heeregraft, eenige huizen ten Noorden van de Hartestraat. Voor 't overige was de Heer JOANNES DE BOSCH een eerlyk, welmeenend, openhartig, en by uitsteekendheid godvrugtig Man. Hy overleedt, ongehuwd, op den eenendertigsten January des Jaars 1785, in den ouderdom van by-

JOANNES DE BOSCH.

Joannes de Bosch. kans tweeënzeventig jaaren. 's Mans nagelaatene Tekeningen worden, onder het kunstlievend Geslagt, bewaard. Zyn broeder, wylen de geagte Zededichter BERNARDUS DE BOSCH, schreef, in zynen hoogen ouderdom, op het overlyden des geliefden broeders, eenen Lykzang, met het vuur van een jeugdigen Dichter, waar in het broederlyk hart in den lof van des overleedenen Karakter, Kunstvermogen en Godsvrugt, naar verdienste, uitweidde.

LUDOLF BAKHUIZEN,

Ludolf Bakhuyzen. kleinzoon van den vermaarden Zeeschilder BAKHUIZEN, reeds vermeld, werdt, hier ter Stede, gebooren, op den negenentwintigsten Augustus des jaars 1717. *J. M. Quinkhart*, insgelyks reeds genoemd, was zyn leermeester. Hy schilderde, voornaamelyk, Paarden, Ryschoolen, Veldslagen, in één woord, alles wat tot den Krygsdienst te velde behoorde; voor welken hy, uit den aart, groote genegenheid gevoelde. Van hier, als mede om zyn kunstvermogen, door het bestudeeren van het Oorspronglyke, nog meer te volmaaken, dat hy, in den jaare 1743, als vrywillige, eenen veldtogt bywoonde. Onze kunstschilder hadt eenen broeder, *Gerard* genaamd, die, by uitspanning, insgelyks, de kunst oefende, doch, als zyn hoofdbedryf, eene Tegelbakkery te Rotterdam ophieldt. Deeze, ongehuwd overleeden zynde, hadt onzen *Ludolf* tot erfgenaam be-

benoemd. Hier om begaf hy zig metter woon naar Rotterdam, en is 'er insgelyks overleeden. Zyne verandering van ſtand was oorzaak, dat hy weinige Schilderyen vervaardigd heeft. Ludolf Bakhuizen.

Tibout Regters

mag wel een Amſterdammer heeten, om dat hy 'er het meerendeel zyns leevens geſleeten, en alle zyne kunst geoefend heeft. Op Kersavond des jaars 1718, te *Dordrecht* gebooren, en vervolgens te *Arnhem* opgevoed, kwam hy, al vroeg, hier ter Stede, alwaar hy, door het onderwys van den beroemden *J. M. Quinkhard*, een verdienstlyk Portretſchilder is geworden. Van de twee groote Regenten-Stukken, in de Regentenkamer van het Aalmoesſeniershuis, is het eene door *Cornelis Troost*, het andere door *Regters* geſchilderd. Een ander diergelyk Stuk, hangende voor den Schoorſteen van de Regenten-kamer, in het Leproozenhuis, is insgelyks zyn werk. Soortgelyk een Stuk ziet men, van hem, in de Vergaderplaats der Inſpectooren van het *Collegium Medicum*; en, in de Kamer van het Chirurgyns Gilde, een Stuk, vertoonende den Hoogleeraar PETRUS CAMPER, in een gezelſchap van Overlieden, bezig met het ontleeden van een hoofd. Veel voordeels en eere heeft REGTERS, met alle deeze en veele andere Stukken, behaald. Hy overleedt, te Amſterdam, Tibout Regters.

TYDPERK REGTERS. op den zesentwintigsten January des jaars 1768.

JAN MATTHIAS COK,

JAN MATTHIAS COK. hier ter Stede gebooren, op den vyfden November des jaars 1720, was een leerling van *Nicolaas Verkolje*, en, even als zyn Meester, voornaamelyk sterk in het vervaardigen van Kabinetstukjes en Tekeningen. Het getal zyner Schilderyen, met olieverf gemaakt, is zeer gering; menigvuldig, daarentegen, zyn de Tekeningen, in Sapverwen, naar de Schilderyen der beroemdste Meesters, door hem vervaardigd. In de Kabinetten der kundigste Verzamelaaren, worden dezelve, ter zyner eere, bewaard. COK overleedt in den jaare 1771.

JAN EKELS,

JAN EKELS. op den eenentwintigsten November des jaars 1724, hier ter Stede, gebooren, oefende zig, in 't eerst, in de Teken- en Schilderkunst, zonder eenige onderrigting; hy werdt, door eene ingeschapene natuurdrift, daar toe aangespoord. In vervolg van tyd, nogthans, genoot hy eenig onderwys, van den reeds vermelden *Jan ten Compe*, wiens manier en schildertrant hy zig, volkomen, eigen maakte. Meestal vertoonen zyne Schilderyen Stadgezigten, welke hy zeer uitvoerig behandelde. Eene nutte begaafdheid hadt hy zig eigen gemaakt. Zeer be-

bedreeven, naamelyk, was hy in het herstellen en byschilderen van oude Stukken van beroemde Meesters, die, door vervuiling, iets geleeden hadden, of, door onkundigen, in het schoonmaken, bedorven waren. Ekels overleedt, in zyne geboortestad, op den tweeëntwintigsten February des jaars 1781.

Jan Ekels.

George van der Myn,

George van der Myn.

was de jongste der zeven zoonen van den beroemden Kunstschilder *Heroman van der Myn*, en werdt te *Londen*, werwaarts zyn Vader zig, van hier, hadt begeeven, in den jaare 1725 gebooren. Behalven zynen Vader, hadt hy, inzonderheid, tot Leermeester zynen broeder *François*, welken hy, kort na het overlyden van hunnen Vader, naar *Amsterdam* volgde. Hoewel *François van der Myn*, hier ter Stede, met het schilderen van Portretten van de aanzienlykste persoonen, veel opgangs maakte, keerde hy, egter, eerlang, te rug naar Londen, in de hoope van aldaar beter zyn fortuin te zullen maaken. *George*, zyns broeders plaats vervangende, werdt, welhaast, als een verdienstlyk Portretschilder, bekend en vermaard. Onder veele andere, schilderde hy, leevensgrootte, het Familiestuk van den Heere pieter cornelis hasselaar, en het Portret, insgelyks leevensgrootte, van den Heere jan christiaan meyer. Daarenboven heeft hy nog eenige andere Schilderyen gemaakt,

 en

George van der Myn. en, onder dezelve, zeer fraaie Kabinetstukjes. Van der Myn overleedt, hier ter Stede, op den tienden December des jaars 1763.

Joseph Marinkelle

Joseph Marinkelle. heeft het meeste gedeelte van zynen leeftyd hier ter Stede gesleeten, hoewel hy te *Rotterdam* gebooren was, op den tienden May des jaars 1732. Hy was een uitmuntend Portretschilder in Miniatuur; waar van, by de Kunstverzamelaars, nog veele blyken voor handen zyn. Als eene byzonderheid, zynen persoon betreffende, vinden wy aangetekend, dat hy van eene meer dan gemeen kleine lichaamsgestalte was. Marinkelle is, hier ter Stede, overleeden, in den jaars 1775 of 1776.

Jan Grandjean,

Jan Grandjean. een veel beloovend kunstenaar, doch in den bloei zyner jaaren weggerukt, werdt, op den zesden February des jaars 1751, hier ter Stede, gebooren. De gronden der Tekenkunst leerde hy onder *Jacobus Versteegen*, en die der Schilderkunst onder *Jurrian Andriessen*, beiden nog in leeven, en, om hunne kunstkennis, vermaard. Grandjean muntte uit, boven alle zyne medeleerlingen, op de Stads Teken-Akademie; waar van ten bewyze dient, dat hy, kort na elkander, de Pryzen behaalde. Vervolgens gaf hy blyken

van

van zyne bekwaamheid, in het schilderen van Gewyde en Ongewyde Geschiedenissen, en van Arcadische Landschappen. Inmiddels bekroop hem de lust, naar 't voorbeeld van veele zyner vroegere Kunstbroederen, om eene reize te doen naar *Italie*. Hy volvoerde dit voorneemen, in den jaare 1779, en nam zynen weg over *Dusseldorp*, alwaar hy, ter beschouwinge van het Keurvorstlyk Kabinet, eenigen tyd, vertoefde. In het gemelde gewest onthieldt hy zig te *Rome*, alwaar men, in eenen reeks van jaaren, geenen Hollander hadt gezien, voorheen een gemeen verschynsel; met oogmerk, om 'er de Schilderstudie voort te zetten. Een ruim bestaan hadt GRANDJEAN te Rome, doordien hy gelegenheid vondt, om zyne getekende Landschappen van *Tivoli*, en van eenige andere tekenagtige plaatsen, in en buiten Rome, naar het Vaderland over te zenden; alwaar zy, van de kunstminnaars, gretig ontvangen werden. Voorts schilderde hy, te Rome, in 't Graauw, de Ordonnantien tot de Prenten, voor den *Germanicus* onzer beroemde Dichteresse *L. W. van Merken*; die, voorts, door eenige Italiaansche Meesters, in 't koper gebragt zyn. Tot ongeluk voor de kunst, werdt GRANDJEAN, in den opgang van zyn veel beloovend roemryk leeven, weggerukt. Hy stierf te Rome, op den dertienden November des jaars 1781, het eenendertigste zyns ouderdoms.

Jan Grandjean.

VAN LUCHTEREN,

VAN LUCHTEREN. Vader en Zoon, de eerste een Brabander, de laatste hier ter Stede gebooren, beroemde Beeldhouwers, en tydgenooten van *J. van der Schley*, *Tanjé* en anderen. Behalven andere stukken van minder belang, heeft de jonge VAN LUCHTEREN de Poort van het Oude-Mannenhuis op den Agterburgwal gemaakt.

WIGMANA,

WIGMANA. van geboorte een *Fries*, doch, het grootste gedeelte zyns leevens, hier ter Stede woonagtig, en 'er ook gestorven, hoewel hy zeer uitvoerig schilderde, is, nogthans, by de Kunstkenners, nimmer veel in aanmerking gekoomen. Hy heeft een boekje geschreeven, over de Schilderkunst, voor het welk *Picart*, die van hem een tydgenoot was, zyn Portret geëtst heeft.

APPEL,

APPEL. Zoon van den ouden *Appel*, hoewel hy alles, wat hem te vooren kwam, schilderde, was van beroep een Landschapschilder. De Tuin, in den Nieuwen Schouwburg, is een voortbrengsel zyner kunst.

BERNARDS,

BERNARDS. van geboorte een Brabander, heeft, hier ter Stede, veel gewerkt, voor den reeds vermel-

melden jan punt. Hy was uitmuntende in de behandeling van het Graveeryzer. Weinig heeft hy voor zig zelven gewerkt, maar was gewoon, voor andere Meesters, hoewel voornaamelyk voor den genoemden punt, de Plaaten met het Graveeryzer te voltrekken. Bernards.

Jacob Folkema,

was een leerling van den beroemden picart, voor welken hy veele Plaaten geëtst heeft, die, vervolgens, door zynen Meester werden opgemaakt. Daarenboven heeft hy een goed aantal Plaaten in voorname Werken gemaakt, en is, in de maand January des jaars 1767, hier ter Stede, alwaar hy ook gebooren was, in hoogen ouderdom overleeden. Jacob Folkema.

Philips,

geen onverdienstelyk Graveerder, heeft veele gezigten, door pronk, de haan, en de beyer getekend, voor den Boekverkooper *Tirion*, in 't kooper gebragt. Hy was de leermeester van *S. Fokke.* Philips.

Van der Laan,

de leermeester van den beroemden jan punt, heeft, behalven veele Titels voor Boeken, ook een Werk van Landschappen, naar de Schilderyen van *Glauber*, in 't koper gebragt. van der Laan.

ZEVENDE DEEL.

REGEERING

VAN

AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

REGEERING IN 'T GEMEEN. BYZONDERE BESCHRYVING DER AMPTEN VAN SCHOUT, BURGEMEESTEREN, SCHEPENEN EN RAADEN.

De Regeering der Stad, sedert den dood van onzen voorganger JAN WAGENAAR, geene veranderingen hebbende ondergaan, hebben wy onze Leezers, desaangaande, niets te berigten. Uit aanmerking van de veelvuldige en uitgebreide nuttigheid der zaake, en om zo veel doenlyk is, de volledigheid te bevorderen, hebben wy dienstig geoordeeld, de Regeeringslyst deezer Stad, met opzigt tot de hooge en mindere Kollegiën, te vervolgen, van den tyd af, tot welken de doorluchtige Historieschryver dezelve hadt gebragt, tot in het tegenwoordige jaar 1793.

By-

Byvoegsel op Deel VII. Boek I. bl. 59.

SCHOUT.

1763—1768. Mr. Isaac Sweers. Schout.
1769—1781. Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.
1782—1785. Mr. Abraham Calkoen, *Heer van Kortenhoef*, enz.
1786—1791. Mr. Willem Cornelis Backer.
1792. Mr. David Willem Elias.

Byvoegsel op Deel VII. Boek I. bl. 132.

BURGEMEESTEREN.

Burgemeesteren.

1769.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Mr. François de Witt.
Mr. Pieter de la Court.
Hendrik Hooft Danielsz.

1770.
Mr. François de Witt.
Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Gerrit Hooft Gerritz.
Willem van Heemskerck.

1771.
Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Mr. Daniel Deutz.
Jan Clifford.

1772.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Mr. Gerrit Hooft Gerritsz.
Mr. François de Witt.
Mr. Willem Huyghens, *Heer van Honcoop* enz.

1773.
Mr. Gerrit Hooft Gerritsz.
Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.

1774.

BURGEMEESTEREN.

1774.

Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Henrik Hooft Danielsz.
Jan van Tarelinck.

1775.

Mr. Egbert de Vry Temminck.
Mr. Gerrit Hooft Gerritz.
Mr. Daniel Deutz. *deze sterft 28 Juny.*
Willem van Heemskerck.
Mr. Gerardt Nicolaasz Hasselaar, *verkooren 21 July.*

1776.

Mr. Gerrit Hooft Gerritsz.
Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Willem Huygens, *Heer van Honcoop*, enz.
Mr. Pieter Clifford.

1777.

Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Henrik Hooft Danielsz.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.

1778.

Mr. Egbert de Vry Temminck.
Mr. Gerrit Hooft Gerritz.
Willem van Heemskerck.
Jan van Tarelink.

1779.

Mr. Gerrit Hooft Gerritsz.
Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Jan van de Poll Pietersz.
Mr. Gerard Nicolaasz Hasselaar.

1780.

Mr. Gualterus Petrus Boudaan.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Mr. Willem Huygens, *Heer van Honcoop*, enz.
Mr. Pieter Clifford.

1781.

Mr. Egbert de Vry Temminck.
Hendrik Hooft Danielsz.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.
Mr. Jacob Elias Arnoldsz.

1782.

Hendrik Hooft Danielsz.
Mr. Willem Huygens, *Heer van Honcoop*, enz.
Pieter Elias.
Quiryn Willem van Hoorn.

BURGEMEESTEREN.

1783.
Mr. Willem Huygens, *Heer van Honcoop*, enz.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Willem van Heemskerck.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.

1784.
Mr. Egbert de Vry Temminck.
Hendrik Hooft Danielsz.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.

1785.
Hendrik Hooft Danielsz.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.
Quiryn Willem van Hoorn.
Mr. Jan Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

1786.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.
Mr. Nicolaas Faas.

1787.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.
Mr. Jan van de Poll.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.

1788.
Mr. Jan van de Poll.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Abraham Dedel.

1789.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Fredrik Alewyn.

1790.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.
Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.

1791.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.
Mr. Pieter Cornelis Hasse-

se-

BURGEMEESTEREN.

selaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.

Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

Mr. Jan van de Poll.

1792.

Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.

Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.

Sterft, en in zyne plaats Egidius van de Poll.

Mr. Nicolaas Faas.

Abraham Dedel.

1793.

Mr. Nicolaas Faas.

Mr. Jacob Elias Arnoudsz.

Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.

Mr. Frederik Alewyn.

Byvoegsel op Deel VII. Boek I. bl. 306.

SCHEPENEN.

SCHEPENEN.

1769.

Mr. Marten Adriaan Beels.

Jan Hope.

Mr. Pieter Hartsinck.

Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum*; *Heere van Hillegom, Vromade*, enz.

Bartholomeus van den Santheuvel Junior.

Mr. Willem Cornelis Backer.

Mr. Bauduin Jan Hulft.

Jan Albert Clifford.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.

1770.

Mr. Pieter Hartsinck.

Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum*, *Heere van Hillegom, Vromade*, enz.

Mr. Jacob Elias Arnoudsz.

Mr. Nicolaas Faas.

Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.

Jean Fredrik d'Orville.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdregt*, enz.

George Clifford Henrysz.

Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.

1771.

Mr. Jacob Elias Arnoudsz.

SCHEPENEN.

Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Fredrik Alewyn.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Mr. Adolf Willem Ter-smitten.
Daniel Hoofd Gerritz. *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek*, *Purmerland en Ilpendam*.
Mr. Willem Boreel.
Mr. Theodore Boendermaker.

1772.

Mr. Fredrik Alewyn.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Bartholomeus van den Santheuvel.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Mr. George Clifford Pietersz.
Mr. Jean Deutz.
Mr. Jan Berend Bicker Henricksz.

1773.

Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Bartholomeus van den Santheuvel.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Mr. Adolf Willem Ter-smitten.
Jan Karseboom.
Mr. Gillis Alewyn.
Mr. Willem Munter.
Mr. Abraham Muysfart.

1774.

Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Mr. Fredrik Alewyn.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.
Mr. Willem Boreel.
Lodewyk Hovy de Jonge.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.

1775.

Mr. Fredrik Alewyn.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Mr. Maarten Adriaan Beels.
Mr. Joan Graafland Pietersz.

SCHEPENEN.

Mr. George Clifford Pietersz.
Mr. Jean Deutz.
Mr. Jan Bernd Bicker.
Henrick Muilman.
Mr. Gerard Munter.

1776.

Mr. Maarten Adriaan Beels.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Leonard Kuisten van Hoesen.
Mr. Abraham Muysart.
Franç van der Goes.
Cornelis Hartfinck Jansz.

1777.

Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Sterft 28 November.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht,* enz.
Mr. Jan Bernd Bicker.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
Henric Muilman.
Everard Adriaan van Muyden.
Matthys Ooster.

1778.

Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht,* enz.
Mr. Maarten Adriaan Beels.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Willem Boreel.
Lodewyk Hovy de Jonge.
Franç van der Goes.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Nicolaas Calkoen.

1779.

Mr. Maarten Adriaan Beels.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Mr. Jan Bernd Bicker.
Cornelis Hartfinck Jansz.
Everard Adriaan van Muyden.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Jan Jacob van Herzeele.
Pieter Muilman.

1780.

Mr. Joan Graafland Pietersz.
Mr. Jan Bernd Bicker.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Jean Deutz.
Henric Muilman.
Matthys Ooster.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Gerrit Corver Hooft.

Mr.

Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.

1781.

Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Jean Dentz.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Everard Adriaan van Muyden.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Pieter Muilman.
Harman van de Poll Harmansz.
Cornelis Munter.
Mr. Pieter de Smeth.

1782.

Mr. Willem Cornelis Backer.
Everard Adriaan van Muyden.
Mr. Jan Bernd Bicker.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Diderik Johan van Hoogendorp, *Heer van Hofwegen*.
Mr. Samuel van der Muelen.

1783.

Mr. Jan Bernd Bicker.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Gillis Alewyn.
Cornelis Munter.
Mr. Jacob Hoofr.
Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jan de Wit.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.

1784.

Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Gillis Alewyn.
Everard Adriaan van Muyden.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Pieter de Smeth.
Arend van der Waeien Warin.
Mr. Jacob Anthony de Roth.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. David Willem Elias.

1785.

Everard Adriaan van Muyden.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Henric Muilman.
Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Harman van de Poll.

SCHEPENEN.

SCHEPENEN.

Mr. Jan van Collen.
Mr. Cornelis Elias van der Muelen.
Jan Hartsinck.

1786.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.
Henric Muilman, *Baanderheer van Haamstede*, enz.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp, *van Hofwegen.*
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum*, *Heere van Hillegom*, *Vromade*, enz.
PieterConstantynNobel.
Mr. Daniel Hooft.
Mr. Jan van de Poll de Jonge.
Mr. Pieter Graafland Joansz.

1787.

Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp, *van Hofwegen.*
Everard Adriaan van Muyden.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Nicolaas Calkoen.
Mr. Samuel van der Muelen.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.
Pieter Cornelis Hartsinck.
Mr. Jan Wolters van de Poll.

1788.

Everard Adriaan van Muyden.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jacob van Collen.
Gillis du Quesne, *Heer vanCillershoek*, enz.
Nicolaas Abeleven.
Paulus Andries van Eys.
Albertus Cornelis Schuyt.
Anthoni Bruyningh.

1789.

Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jacob van Collen.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Mr. Pieter Elias.
Mr. Adriaan Danker Valckenier.
Archibald Hope.
Jan Hodshon.
Mr. Cornelis van Oudermeulen Junior.
Mr. Jacobus van de Poll Jacobusz.

1790.

Sebastiaan van Nooten Jansz.
Mr. Pieter Elias.

Mr.

Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Samuel van der Muelen.
Pieter Corn. Hartsinck.
Eduard 't Hoen.
Mr. Andries Adolf Deutz van Assendelft.
Mr. Jacob van Ghezel Jansz.

1791.

Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Pieter Graafland Joansz.
Gillis du Quesne, *Heer vanCillershoek*, enz.
Nicolaas Abeleven.
Albertus Cornelis Schuyt.
Jan Hodshon.
Paul Iwan Hoggner.
Mr. Pieter Georgesz. Clifford.

1792.

Mr. Pieter Graafland Joansz.
Gillis du Quesne, *Heer vanCillershoek*, enz.
Mr. Samuel van der Muelen.
Paulus Andries van Eys.
Mr. Joan Wolters van de Poll.
Anthoni Bruyningh.
Mr. Jacob van Ghesel Jansz.
Mr. Gerlach Corn. Joh. van Reenen.
Mr. David Cornelis van Lennep.

1793.

Mr. Samuel van der Muelen.
Paulus Andries van Eys.
Mr. Jan Wolters van de Poll.
Mr. Cornelis van der Oudermeulen, Jun.
Mr. Andries Adolf Deutz van Assendelft.
Paul Iwan Hoggner.
Mr. Pieter Georgesz. Clifford.
Mr. Willem Frederik Röell.
Adriaan Cornelis Fabricius.

SCHEPENEN.

Byvoegsel op Deel VII. Boek I. bl. 320.

XXXVI. RAADEN.

1770.

Pieter Elias.

1771.

Mr. Gerrit de Graeff.
Mr. Willem Boreel.

RAADEN.

SCHEPENEN.

1773.
Mr. Willem Backer.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Bartholomeus van den Sandhetuvel, ontslagen in 1777.
Adriaan Pompeus van Leyden.
Mr. Zacharias Henric Alewyn.

1774.
Mr. Maarten Adriaan Beels.
Jonas Witsen.

1775.
Mr. Jan Deutz.

1776.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
M. Bauduin Jan Hulst.
Henric Muilman.

1777.
Mr. Daniel Hooft Willemsz.

1778.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Balthazar Elias Abbema.
Lodewyk Hovy, de Jonge.
Mr. Harman van de Poll.

1780.
Cornelis Munter.

1781.
Mr. Jan Bernd Bicker.

1782.
Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Nicolaas Calkoen.

1783.
Franc van der Goes.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.

1784.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.

1786.
Mr. Pieter Elias.

1787.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Everard Adriaan van Muyden.
Jan Jacob van Herzeele.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Samuel van der Mueleu.
Mr. Jan Cornelis Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jacob van Collen.
Pieter Corn. Hartsinck.
Mr. Jan Wolters van de Poll.
Onnis du Quesne.
Mr. Adriaan Danker Wlckenier.
Albertus Cornelis Schuyt.

Schepenen.

H. W. Cramer J. Ludolfsz.
Jan Hodshon.
Eduard 't Hoen.
1788.
Jan Petrus Scholten.
1789.
Mr. Martinus Alewijn.

Sebastiaan van Nooten Jansz.
Mr. Jan Six.
1790.
Mr. Cornelis van der Oudermeulen, Jun.
1791.
Mr. A. A. Deutz van Assendelft.

NAAMEN VAN DE GECOMMITTEERDEN DER STAD IN DE HOOGE COLLEGIEN.

(Vervolg van bladz. 361.)

In de GECOMMITTEERDE RAADEN *der* STAATEN *van* HOLLAND *en* WESTFRIESLAND.

RAADEN.

1768. 1769. 1770.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

1771. 1772. 1773.
Nicolaas Geelvinck, *Heer van Stabroek*, enz.

1774. 1775. 1776.
Jan Hope, *Heer van Nederhorst, den Berg*, enz.

1777. 1778. 1779.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

1780. 1781. 1782.
Jan Hope, *Heer van Nederhorst, den Berg*, enz.

1783. 1784. 1785.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.

1786. 1787. 1788.
Nicolaas Geelvinck, *Heer van Stabroek*, enz.

1789. 1790. 1791.
Abraham Dedel.

1792. 1793. 1794.
Franc van der Goes.

In de REKENKAMER *van* HOLLAND.

1763. 1764.
Quiryn Willem van Hoorn.

1769. 1770. 1771.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette.*

1776. 1777. 1778.
Abraham Dedel.

1782.

1782. 1783. 1784.
Abraham Dedel.
1788. 1789. 1790.
Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.

In de Staaten Generaal.

1772. 1773. 1774.
Mr. Jacob Hop, *Vryheer van de Lek, Lekkerkerk en Zuidbroek*, enz.
1781. 1782. 1783.
Mr. Willem Boreel.
1790. 1791. 1792.
Mr. Nicolaas Calkoen.

In den Raad *van* Staate.

13 July 1757, Sterft Mr. Gerard Kuysten van Hoesen; word gevolgd
26 August. 1757. 1758. 1759, door
Willem van Heemskerk.
1769. 1770. 1771.
Mr. Isaac Sweers.
1781. 1782. 1783.
Nicolaas Geelvinck, *Heer van Stabroek*, enz.
1793. 1794. 1795.
Mr. Nicolaas Calkoen.

In de Generaliteits Rekenkamer.

1785. 1786. 1787.
Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.

(Verv. van bladz. 363.)

In de Admiraliteit *te* Amsterdam.

1767. 1768. 1769.
Mr. Gerrit Hooft Gerritsz.
1770.
Mr. Daniel Deutz.
1771.
Mr. Willem Huyghens.
1772. 1773. 1774.
Mr. Daniel Deutz.
1775.
Mr. Willem Huyghens.
1776.
Henrik Hooft Danielsz.
1777, 1778, 1779.
Mr. Willem Huyghens.
1780.
Henrik Hooft Danielsz.
1781, 1782.
Willem van Heemskerk.
1783.
Mr. Pieter Clifford.
1784.
Willem van Heemskerk.
1785, 1786.
Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.
1787, 1788.
Mr. Joachim Rendorp, *Heer*

Raaden.

Raaden.

Heer van Marquette, enz.

1789, 1790.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

1791.
Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.

In de Admiraliteit *in 't* Noorder-Quartier.

1767. 1768.
Mr. Pieter de la Court.

1769.
Willem van Heemskerk.

1770. 1771. 1772.
Mr. Pieter Clifford.

1773, 1774.
Willem van Heemskerk.

1775—1778.
Mr. Jan van de Poll Pietersz.

1779. 1780. 1781.
Nicolaas Warin.

1782. 1783.
Mr. Willem Gerrit Dedel Salomonsz.

1784.
Quiryn Willem van Hoorn.

1785. 1786. 1787.
Mr. Willem Backer.

1788—1792.
Egidius van de Poll.

1793.
Mr. Willem Cornelis Backer.

In de Admiraliteit *van* Zeeland.

1765—1769.
Mr. Willem Ferdinand Mogge van Haamstede.

1770—1781.
Quiryn Willem van Hoorn.

1782—1788.
Mr. Fredrik Alewyn.

1789.
Mr. Joannes Cyprianus van Erwyck.

By-

BYLAAG,

op het VII. Deel, I. Boek.

Lr. C.

Leenk. Reg. Perg. Ed. 39.
Fo. 2. S. en Fo. n. 4.

Keuren en Stadsrechten door den Heer van Amstelland en Amsteldam, Guy van Henegouwen, *gegeeven aan Amsteldam*, *omtrent het Jaar* 1300. (*)

In dien name des Vaders, des Soens en des Heyligen Gheest. Amen. Wy Ghye van Heneghouwen maken cond allen den ghenen die desen brief sullen sien of horen lesen, dat wi bi ghemenen Rhade onser goeder lude hebben geset, en ghegheven onser poorteren van Aemstelredamme alsulcke coere en alsulcke recht in hore poorteren en in hoer vrihede te houdene, en te voeren, als hier volghet beschreven. — Bylaag L. C.

Int eerste es dat sake dat een man den anderen

(*) De Wel Ed. Heer en Mr. Daniel Deutz, heeft deeze als een Bylaag geplaatst, agter zyne Dissertatio Juridica Inauguralis *de Judicibus & Praesertim de Scabinis in Belgio a Primis inde temporibus*. 5 Sept. 1782. en tekent daar by aan, „ Deze zyn „ nooit uitgegeeven, noch Wagenaar immer voorgeko„ men. Zie Beschr. van Amst. D. II. bl. 508. Uit dezelve „ blykt dat Amsterdam toen recht gekregen heeft, en de „ Ingesetenen dus vroeger dan anno 1339 poorters geheten „ hebben. Zy verdienen vergeleken te worden met de Keu„ ren van anno 1342. Mier. Tom. II. p. 608. van welke „ deze 't meest ontleenen.”

Bylaag L. C.

ren doet slaat dat sel wesen liif jeghens liif daermenne mitter versker daet begripe, ende waer dat sake dat hi ontghinghe, so soude di here hebben twintich pond van sinen goede, en die Schoute sal voert rechten bi den Schepenen als recht es. Voort willen die maghe claghen metten doede, so soude vier mannen uter maechschape zueren die den schepenen dochten goeden knapen wesen, dat si en ghenen onschuldigen man beclagen zullen, voort waer dat sake dat een mensche den anderen leemde te vollen alse van enen oghe uit, of voet, of hand al op die waers op tien ℔ of die voghte met stanen of met verbodene wapenen of met vuysten die waers op een pond. Voort wj so ene coere wonde dun andere die wuers op drie ℔, voirt van allen verwochtenen boeten so hebben die here tweedeel en die poirte en die schepenen metten scoute dat dordendeel half, die poorte en half die schepenen, en dien scoute die andere halfte, sonder van doetslaghe, voirt waer so een vechtelic es, en de die Scoute met twien schepenen vrede eysfede, ofte twee Schepenen daar die Scoute niet bi *en es*, *so wie so* es weygherde die waers op viif pond tote elker tiit dat men hem eyschede, tote dien tiden, en so saelt geherechte helpen den gheenen, dies vreden begeert. En so wi andere Scepene ede spreket, die waers jeghens elken Schepene op twi pond, en den here also vele als hem allen — wat vonnesse dat die Scepenen wort ghevraghet, siin siis met wys, so sullen si soeken t'Utrecht, of daer sys best wys moghen werden, binnen den ghestichte, Wat inkome dat die Scoute met den Schepenen maket, die moghen si houden also langhe alse hem goet dunket behouden den Here siin rechte, En wat poortre, dat die Schoute en die Schepenen ontsaen, die goet knaep es, en onberoft daerne sul die here niet wedersegghen, En waer dat ter poerte goet ghe-

ghelegen es, dat en sal nerghen en ghien onghelden dan binnen Amstelredamme, En wat poerte si ontsoeke, die heft zes weken en te bereyden, En dan binnen te comene, inne ter wone, en binnen der poorten wonachtig siin so mach als poirter buten wesen sine lentere te doene ses weken, en en den oechste sines bou te doene ses weken, voort wat poorter uter poorten vaert buten den Scepenen, en buten den Rade, roum, barnen, of lude te vanen, die es op viif pond, en siins poertrechts quite, En dese boete sal gaen als d'andere, waar dat zake dat een poorter buten vriheyt en node quame, of buten beleghen worde so sal die mene poorte dien man ontsetten en uyt siene noyt helpen, es dat sake dat si willen met ghemenen rade der Scepene daert jegens dien here niet en draghet, voort wat gheschiet binder vriheit van Amstelredamme, dat sal men berechten bi den Schepen van binnen daert jeghens die herelichede nut en draghet. Voort daer die rechtere of Schepene ymant vermaent des heren rechte te starkene, die des weyghert, die es op een pond, voort sullen si den here dienen totet here wille met hore machte. BYLAAG L. C.

ZE-

ZEVENDE DEEL.

REGEERING

VAN

AMSTERDAM.

TWEEDE BOEK.

COMMISSARISSEN

DER

COLLEGIEN VAN REGEERINGE OF BEWIND.

Byvoegsel op Deel VII. Boek II. bl. 376.

THESAURIEREN ORDINARIS.

THESAURIEREN ORDINARIS.

1769.
Mr. Daniel Deutz.
Jan Clifford.
Mr. Willem Huyghens, *Heer van Honcoop*, enz.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter Clifford.
Mattheus Boendermaker.
Jan van Tarelink.
Oud-Schepenen.

1770.
Jan Clifford.
Mr. Willem Huyghens, *Heer van Honcoop*, enz.
Mr. Pieter de la Court.
Oud-Burgemeesteren.
Mattheus Boendermaker.
Jan van Tarelink.
Oud-Schepenen.

1771.
Mr. Pieter de la Court.
Willem van Heemskerck.
Oud-Burgemeesteren.
Mattheus Boendermaker.
Jan van Tarelink.
Mr. Jan van de Poll, Pietersz.
Oud-Schepenen.

1772.

THESAURIES ORDINARIS.

1772.
Jan Clifford, *sterft* 21 *September.*
Mr. Pieter de la Court, *sterft* 10 *April.*
Willem van Heemskerck.
Oud-Burgemeesteren.
Jan van Tarelink.
Mr. Jan van de Poll, Pietersz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer.
Oud-Schepenen.

1773.
Mr. Willem Huyghens, *Heer van Hon-coop*, enz.
Henrik Hooft, Danielsz.
Oud-Burgemeesteren.
Jan van Tarelink.
Mr. Jan van de Poll Pieterz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer.
Mr. Joan Hendrick Kerckrinck.
Oud-Schepenen.

1774.
Mr. Willem Huyghens, *Heer van Hon-coop*, enz.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaer, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Jan van de Poll Pietersz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer.
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Oud-Schepenen.

1775.
Mr. François de Witt, *sterft* 5 *Juny.*
Henrik Hooft, Danielsz.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaer, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Oud-Burgemeesteren.
Jan van Tarelink.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer, *tot Burgemeester verkoren* 21 *July.*
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Oud-Schepenen.

1776.
Willem van Heemskerk.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaer, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Jan van Tarelink.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Jacob Hop, *sterft* 20 *December.*
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Oud-Schepenen.

1777.
Willem van Heemskerk.

Mr.

THESAURIEREN ORDINARIS.

Mr. Pieter Clifford.
Jan van Tarelink.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaar.

Oud-Burgemeesteren.

Mr. Joan Hendrik Kerkrinck, *sterft 16 December.*
Nicolaas Warin.

Oud-Schepenen.

1778.

Henrik Hooft, Danielsz.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaer, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer.

Oud-Burgemeesteren.

Nicolaas Warin.
Mr. Jacob Baron de Petersen.

Oud-Schepenen.

1779.

Henrik Hooft, Danielsz.
Willem van Heemskerk.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Jan van Tarelink.

Oud-Burgemeesteren.

Mr. Jacob Baron de Petersen, *Oud-Schepen.*

1780.

Mr. Pieter Cornelis Hasselaer, *Heer van beide de Eemnessen*, enz.
Jan van Tarelink.
Mr. Jan van de Poll Pietersz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaar.

Oud-Burgemeesteren.

Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.
Mr. Jacob Elias, Arnoudsz.

Oud-Schepenen.

1781.

Mr. Willem Huyghens, *Heer van Honcoop*, enz.
Mr. Pieter Clifford.
Mr. Jan van de Poll Pietersz.

Oud-Burgemeesteren.

Pieter Elias.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

Oud-Schepenen.

1782.

Mr. Pieter Clifford.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.

Oud-Burgemeesteren.

Mr. Pieter van Loon.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.

Mr.

THESAURIEREN, ORDINARIS.

Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Oud-Schepenen.
1783.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.
Pieter Elias.
Quiryn Willem van Hoorn.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Oud-Schepenen.
1784.
Mr. Jacob Elias Arnoudsz.
Oud-Burgemeester.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Oud-Schepenen.
1785.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Marten Adriaan Beels.

Abraham Dedel.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
1786.
Quiryn Willem van Hoorn.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Abraham Dedel.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
1787.
Quiryn Willem van Hoorn.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk* enz.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Pieter van Loon.
Abraham Dedel.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
1788.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Jan van Marselis.

Thesaurieren Ordinaris.

Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Eygh en Themaat*, enz.
Oud-Schepenen.

1789.

Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Jan van de Poll.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Jan van Marselis, *Heer van Santvoort*, enz.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.

1790.

Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Jan van de Poll.
Mr. Fredrik Alewyn.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Jan van Marselis, *Heer van Santvoort*, enz.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.

1791.

Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.
Mr. Fredrik Alewyn.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Jan van Marselis, *Heer van Santvoort*, enz.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Adolf Willem Tersmetten.
Oud-Schepenen.

1792.

Mr. Jan van de Poll.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.
Mr. Fredrik Alewyn.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Jan van Marselis, *Heer van Santvoort*, enz.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.

1793.

Mr. Jan van de Poll.
Mr. Matthys Straalman, *Heer van Duyst*, enz.
Abraham Dedel.
Egidius van de Poll.
Oud-Burgemeesteren.
Mr. Pieter van Loon.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.

By-

Byvoegsel op Deel VII. B. II. bl. 420.

WEESMEESTEREN.

Volgens eene order, op den dertigsten January des Jaars 1777, by myne Heeren van den Geregte, afgekondigd, is vastgesteld, dat byaldien eenig persoon, wiens goederen, op hoedanig eene wyze, en by welke gelegenheid, het ook zoude mogen geweest zyn, onder bewaaring en administratie van de Weeskamer zyn gekoomen, zestien agtereenvolgende jaaren buiten 's Lands, of, op eenige andere wyze, afweezig of vermist geweest zal zyn, zonder dat men weete, of hy nog in leeven zy, of waar hy zich bevinde, de zulken, die vermeenen van de goederen van zulk een vermisten persoon, 't zy by Testament, 't zy ab Intestato, erfgenaamen te weezen, na verloop der gemelde zestien jaaren, by Advertentien, tot drie reizen toe, en zulks van zes tot zes maanden, telkens drie maalen, te stellen in de Amsterdamsche en Haarlemsche Courant, zullen bekend maaken, dat zy luiden zig ter Weeskamer hebben geaddresseert, om de afgifte van de goederen des vermisten persoons te bekoomen: ten einde de geenen, die vermoeden, tot die goederen mede of meer geregtigd te zyn, zig, uiterlyk, binnen achttien maanden, ter Weeskamer zullen kunnen aanmelden; wordende voorts Weesmeesteren geregtigd, indien de vermiste persoon, binnen de achttien

WEESMEESTEREN. Handelwyze omtrent de goederen van Lieden, die zestien jaaren vermist zyn.

Wees-meesteren.

tien maanden, 't zy in persoon, of door gemagtigden, niet verschyne, deszelfs goederen af te geeven, aan de geenen, die vermeenen deszelfs rechte erfgenaamen te weezen; mids stellende behoorlyken borgtogt, wegens de te rug gave der goederen, indien de vermiste persoon naderhand mogt opkoomen, of iemand anders blyken, tot de nalaatenschap meer geregtigd te zyn.

NAAMEN DER WEESMEESTEREN.
Van het Jaar 1769 tot 1793.

1769.
Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven, enz.*
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaer.
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Dirk Faret.
Bartholomé Muilman.
Oud-Schepenen.
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.

1770.
Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaar.
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Dirk Faret.
Bartholomé Muilman.
Oud-Schepenen.
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.

1771.
Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.
Mr. Gerard Nicolaasz. Hasselaar.
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Dirk Faret, *doet, wegens zwakheid, afstand in Maart.*
Bartholomé Muilman.
Oud-Schepenen.
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.

Chris-

Weesmeesteren.

Christiaan van Tarelink, *aangesteld in plaats van* Dirk Faret.

1772.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.
Mr. Joan Hendrik Kerkrinck.
Mr. Isaac Sweers.
Bartholomé Muilman.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Christiaan van Tarelink.

1773.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.
Mr. Isaac Sweers.
Bartholomé Muilman, *sterft 31 Augustus.*
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Christiaan van Tarelink.

1774.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.
Mr. Isaac Sweers.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Nicolaas Geelvinck, *Heer van Stabroek*, enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Christiaan van Tarelink.

1775.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.
Mr. Isaac Sweers.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Nicolaas Geelvinck, *Heer van Stabroek*, enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Christiaan van Tarelink.
Mr. Jan van Loon.

1777.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven*, enz.

WEES-MEESTEREN.

Mr. Isaac Sweers, *sterft 7 Juny.*
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade,* enz.
Nicolaas Geelvinck, *Heer van Stabroek,* enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek,* enz.
Christiaan van Tarelink.
Mr. Jan van Loon.

1778.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven,* enz.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade,* enz.
Mr. Pieter van Loon.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek,* enz.
Christiaan van Tarelink.
Mr. Jan van Loon.

1779.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven,* enz.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade,* enz.
Mr. Pieter van Loon.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek,* enz.
Christiaan van Tarelink.
Jan van Loon.

1780.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven,* enz.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk,* enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek,* enz.
Christiaan van Tarelink.
Mr. Jan van Loon.

1781.

Mr. Ferdinand van Collen, *Heer van Gunterstein, Tienhoven,* enz.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyk, *Heer van den Engh en Themaat,* enz.
Franç van der Goes.

Oud-Schepenen.

Mr.

WEESMEESTEREN.

Mr. Balthasar Elias Abbema, *Raad.*
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Mr. Jan van Loon.

1782.

Mr. Joan Geelvinck, *Heer van Bakkum en Castricum*, enz.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Franc van der Goes.
Oud-Schepenen.
Mr. Balthazar Elias Abbema, *Raad.*
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Mr. Jan van Loon.

1783.

Mr. Johan Geelvinck, *Vryheer van Bakkum, Heere van Castricum*, enz.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Franc van der Goes.
Oud-Schepenen.
Mr. Balthasar Elias Abbema, *Raad.*
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.
Mr. Jan van Loon.

1784.

Mr. Joan Geelvinck, *Vryheer van Bakkum, Heere van Castricum*, enz.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Daniel Hooft Gerritsz. *Vryheer van Vreeland*, enz.
Franc van der Goes.
Oud-Schepenen.
Mr. Balthasar Elias Abbema, *Raad.*
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem en Cillershoek*, enz.

1785.

Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Mr. Adolf Willem Ter Smitten.
Mr. Willem Boreel.
Franc van der Goes.
Oud-Schepenen.
Mr. Balthasar Elias Abbema, *Raad.*
Mr. Jan Wouter Valckenier, *Heer van Bruchem, Cillershoek*, enz.

1786.

WEESMEESTEREN.

1786.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Willem Boreel.
Franc van der Goes.
Oud-Schepenen.
Mr. Balthasar Elias Abbema.
Hendrik Maurits van Weede, *Heer van Lutteke Weede*, enz. *Raaden.*

1787.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.
Mr. Willem Boreel.
Mr. Balthasar Elias Abbema.
Hendrik Maurits van Weede, *Heer van Lutteke, Weede*, enz. *Raaden.*

1788.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Jan Jacob van Herzeele.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Oud-Schepenen.
Eduard 't Hoen, *Raad.*
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Mr. J. Schlosser Beeldsnyder.

1789.
Jan Jacob van Herzeele
Oud-Schepen.
Eduard 't Hoen.
Mr. Martinus Alewyn.
Raaden.
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Mr. J. Schlosser Beeldsnyder.
Everard de Burleth.

1790.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Jan Jacob van Herzeele.
Archibald Hope.
Oud-Schepenen.
Mr. Martinus Alewyn, *Raad.*
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Anthony van Rensselaar Willemsz.

1791.
Mr. Joan Graafland Pieterz.
Jan Jacob van Herzeele.
Archibald Hope.
Oud-Schepenen.
Mr. Martinus Alewyn, *Raad.*

Mr.

Mr. Cornelis Jacob Temminck.	Pieter van Winter Nicolaas Simonsz.	Weesmeesteren.
Anthony van Rensselaar Willemsz.	1793.	
1792.	Mr. Leonard Kuyſten van Hoeſem.	
Mr. Joan Graafland Pietersz.	Jan Jacob van Herzeele.	
Jan Jacob van Herzeele.	Mr. Nicolaas Warin Antonisz.	
Archibald Hope.	*Oud-Schepenen.*	
Oud-Schepenen.	Mr. Martinus Alewyn.	
Mr. Martinus Alewyn.	Mr. Cornelis Jacob Temminck.	
Raad.		
Mr. Cornelis Jacob Temminck.	Pieter van Winter Nicolaas Simonsz.	

Byvoegſel op Deel VII. Boek II. bl. 442.

THESAURIEREN EXTRAORDINARIS.

By eene ſchikking van den tweeëntwintigſten January des Jaars 1772, zyn, door Burgemeesteren en Regeerders der Stad, de Theſaurieren - Extraordinaris gemagtigd, om te vorderen van ieder Perceel, 't welk, binnen deeze Stad, zal worden verkogt, en aan de Kamer wordt opgegeeven, ten einde de gelegenheid daar van op te neemen, om in het Quohier te worden omſchreeven, zes ſtuivers van ieder Perceel, beneden de twintig duizend guldens, en van de Perceelen boven die ſomme, twaalf ſtuivers; zullende, voorts, deeze zes en twaalf ſtuivers toegelegd worden, aan den Bode van de Kamer, in vergoeding van het meerder werk, hem door Heeren Commisſarisſen, met goedvinden van Heeren Burgemeesteren, opgeleid.

Thesaurieren Extraordinaris. Qualificatie op den Bode.

Naamen der
THESAURIEREN-EXTRA-ORDINARIS.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Thesaurieren Extra-ordinaris.

1769.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Mr. Gerrit Corver Hooft.

Pieter Nicolaas van Hoorn.

1770.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Mr. Gerrit Corver Hooft.

Jan de Peterfen.

1771.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Jan de Peterfen.

Frans Jacob Heshuifen.

1772.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Jan de Peterfen.

Frans Jacob Heshuifen.

1773.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Jan de Peterfen.

Frans Jacob Heshuifen.

1774.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Jan de Peterfen.

Frans Jacob Heshuifen.

1775.

George Clifford, *Oud-Schepen.*

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.

Jan de Peterfen.

Frans Jacob Heshuifen.

1776.

George Clifford, *Oud-Schepen, word in Feb. Secretaris van de Asfurantie-Kamer.*

Mr.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen.*
Jan de Peterfen.
Frans Jacob Heshuifen.

1777.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.
Jan de Peterfen.
Frans Jacob Heshuifen.
Mr. Martinus Alewyn.

1778.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.
Jan de Peterfen.
Frans Jacob Heshuifen.
Mr. Martinus Alewyn.

1779.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen.*
Jan de Peterfen.
Frans Jacob Heshuifen.
Mr. Martinus Alewyn.

1780.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.
Jan de Peterfen.
Frans Jacob Heshuifen.
Mr. Martinus Alewyn.

1781.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.
Jan de Peterfen.
Frans Jacob Heshuifen.
Mr. Martinus Alewyn.

1782.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.
Jan de Peterfen.
Mr. Martinus Alewyn.
Mr. Nicolaas Asfchenbergh.

1783.

Mr. Johan Ortt, *Heer van Nyenroode, Breukelen*, enz.
Jan de Peterfen.
Mr. Martinus Alewyn.
Mr. Nicolaas Asfchenbergh.

1784.

Jan de Peterfen.
Mr. Martinus Alewyn.
Mr. Nicolaas Asfchenbergh.
Andries Adolf Deutz van Asfendelft.

1785.

Jan de Peterfen.
Mr. Martinus Alewyn.
Mr. Nicolaas Asfchenbergh.
Andries Adolf Deutz van Asfendelft.

1786.

Jan Hartfinck.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Martinus Alewyn.
Mr. Nicolaas Asfchenbergh.

1787.

Mr. Martinus Alewyn.
Pieter Alexander Haffelaar.

Thesaurieren Extraordinaris.

Mr.

THESAURIEREN EXTRAORDINARIS.

Mr. Nicolaas Asschenbergh.
Paulus Andries van Eys.
1788.
Mr. Martinus Alewyn.
Marcellus Broen.
Adriaan Cornelis Fabricius.
Everhard Rudolph Gerard Huydecoper.
1789.
Pieter Cornelis Hartsinck.
Adriaan Cornelis Fabricius.
Willem Cornelis Backer, de Jonge.
Everhard Rudolph Gerard Huydecoper.
1790.
Marcellus Broen.
Everhard Rudolph Gerard Huydecoper.
Jacob Rynbrand Graafland.
Jan van den Ende.
1791.
Philips van Collen.
Marcellus Broen.
Everhard Rudolph Gerard Huydecoper.
Jacob Rynbrand Graafland.
1792.
Mr. Adriaan Danker Valckenier, *Oud-Schepen.*
Philips van Collen.
Everhard Rudolph Gerard Huydecoper.
Gillis van der Voort.
1793.
Mr. Adriaan Danker Valckenier, *Oud-Schepen.*
Philips van Collen.
Everhard Rudolph Gerard Huydecoper.
Gillis van der Voort.

Vervolg van bl. 462.

NAAMEN DER REEKENMEESTERS.

REEKENMEESTERS.

1769.
Mr. Ægidius Willem Tolling.
Mr. Isaac Ernst de Petersen.
Mr. Willem Munter.
1770.
Mr. Ægidius Willem Tolling.
Mr. Isaac Ernst de Petersen.
Mr. Willem Munter.
1771.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk,* enz. *Oud-Schepen.*
Mr. Ægidius Willem Tolling.
Mr.

Rekenmeesters.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1772.

Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam, enz. Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1773.

Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam, enz. Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1774.

Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam, enz. Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1775.

Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam, enz. Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1776.

Mr. George Clifford Pietersz. *Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1777.

Mr. George Clifford Pietersz. *Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1778.

Mr. George Clifford Pietersz. *Oud-Schepen.*

Mr. Ægidius Willem Tolling.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1779.

Mr. George Clifford Pietersz. *Oud-Schepen.*

Franc van der Goes.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1780.

Mr. George Clifford Pietersz. *Oud-Schepen.*

Franc van der Goes.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

REKEN-MEES-TERS.

1781.

Mr. Gillis Alewyn.

Mr. Gerrit Corver Hooft.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

1782.

Mr. Gerrit Corver Hooft, *Oud-Schepen*.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

Mr. Jacob Alewyn.

1783.

Mr. Gerrit Corver Hooft, *Oud-Schepen*.

Mr. Isaac Ernst de Petersen.

Mr. Jacob Alewyn.

1784.

Mr. Gerrit Corver Hooft, *Oud-Schepen*.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

Mr. Jacob Alewyn.

1785.

Mr. Gerrit Corver Hooft, *Oud-Schepen*.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

Mr. Jacob Alewyn.

1786.

Mr. Gerrit Corver Hooft, *Oud-Schepen*.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

Mr. Jacob Alewyn.

1787.

Albertus Cornelis Schuyt, *Raad*.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

Mr. Jacob Alewyn.

1788.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

Mr. Jacob Alewyn.

David Philip de Bruine.

1789.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

Mr. Jacob Alewyn.

David Philip de Bruine.

1790.

Mr. Adriaan Danker Valckenier, *Oud-Schepen*.

Hendrik Willem Cramer, *Raad*.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

1791.

Mr. Adriaan Danker Valckenier, *Oud-Schepen*.

Hendrik Willem Cramer, *Raad*.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz.

1792.

Mr. Leonard Kuysten van Hoesen, *Oud-Schepen*.

Hendrik Willem Cramer, *Raad*.

Mr.

Mr. Pieter van de Poll, Jansz. 1793.	Mr. Pieter van de Poll, Jansz.	Regeer-meesters.
Hendrik Willem Cramer, Raad.	Abraham Verhamme Govertsz.	

Byvoegsel op Deel VII. Boek II. bl. 485.

COMMISSARISSEN VAN DE WISSELBANK.

Op den zevenëntwintigsten Juny van het Jaar 1749 werdt gekeurd, dat de Ducaaten en andere Speciën, schoon altoos gehouden voor gepermiteerd in de Negotie, en vryelyk in- en uitgevoerd wordende, echter niet geconsidereerd zyn, als gepermitteerd tot betaalinge van Wisselbrieven, van Kasgeld, of van Koopmanschappen, welke ter Beurse verhandeld worden; en nog minder tot betaalinge van Wisselbrieven in Bankgeld, dewyl deeze in de Bank zelve betaald moeten worden. — Wordende zulks alles nog dagelyks in den handel ter Beurse alhier gepermiteerd. (Commissarissen van de Wisselbank. Ducaten mogen niet gebruikt worden, tot betaalinge van Wisselbrieven.)

Op de Requesten van verscheide Kooplieden en Bankiers deezer Stad, werdt, den 31 January 1764, gestatueerd, dat wanneer eenige Wisselbrieven, alhier vernegotieerd, en met de eerste daarop volgende verzendinge, het zy ter Zee of te Land, verzonden naar de plaats, alwaar dezelve moeten betaald worden; en wanneer zodanige Wisselbrieven niet zo spoedig ter bestemde plaatse koomen, dat (Order ten opzigte van Wisselbrieven, alhier ter Stede getrokken.)

COMMISSARISSEN VAN DE WISSELBANK.

de betaaling aldaar in tyds gevorderd; of anders binnen den behoorlyken tyd van *Nonbetaalinge* van dezelve *geprotesteerd* kan worden; en indien de gemelde Wisselbrieven, over zulks, onvoldaan en met Protest van *Nonbetaaling retourneren*, de trekkers, of uitstelders, en de Endossanten, welke zulke Wisselbrieven, in maniere als voorschreeven is, zullen hebben afgegeeven; of vernegotiëerd, gehouden zullen zyn, om den Inhoud van dezelve, met den Wissel, Herwissel, Intressen en Kosten te moeten rembourseeren, even of de gezegde Wisselbrieven, binnen den behoorlyken tyd, waren geprotesteerd geworden. — Des dat by het Endossement van dusdanige Wisselbrieven mede zal moeten gesteld zyn, de *Datum*, wanneer dezelve vernegotiëerd zyn, gelyk mede de *Datum*, wanneer dezelve verzonden zyn; en dat de gemelde Wisselbrieven, uiterlyk binnen drie dagen, na het arrivement der getardeerde of opgehouden Posten, ter verkryginge van de betaaling, zullen moeten worden gepresenteerd, en by weigering van de voldoening, deswegen zyn *geprotesteerd*.

De Endossant van een Wisselbrief is even als de Trekker verbonden.

Verder werdt, daar by, verklaard, dat de Intrekker of Endossant van een Wisselbrief, uit krachte van zyn *Endossement*, voor dezelve verbonden is, even als de Trekker; en dat, wanneer een by Endossement vernegotiëerde Wisselbrief, niet geaccepteerd, of niet wordt betaald;

en

en overzulks van Non-Acceptatie of Non-Betaalinge, word geprotesteerd, de houder van denzelven Wisselbrief gelyk regt heeft, tegen den Endossant als tegen den Trekker; zonder dat in dat geval de Houder verpligt zy, zig eerst te keeren tot den Trekker, of, ingevalle van Non-Betaaling, door den betrokkenen eerst een Contra-Protest tegen den Trekker te laaten doen. Verder werdt, daar by, eene Derogatie gemaakt der laatste periode van het tweede Artikel der Keure van den eenëndertigsten July 1660.

Commissarissen van de Wisselbank.

Op den vierden Augustus van het Jaar 1763, werdt, by Requeste, door de Kooplieden dezer Stad, onderteekend door de Heeren ANDRIES PELS *en Zoonen*, GEORGE CLIFFORD *en Zoonen*, NICOLAAS WARIN, HOPE en Compagnie, MUILMAN *en Zoonen* en BARTHOLOMEUS VAN DEN SANDHEUVEL *en Zoon*, verzogt, in de Wisselbank te mogen brengen, gouden en zilveren Baaren, op Amsterdams Essay. —— Het Request, door Heeren Burgemeesteren gesteld zynde in handen van Heeren Commissarissen van de Wisselbank, volgde daarop, dien zelfden dag, FIAT tot het, by Provisie, inbrengen van 't Zilver, op zodanigen voet, als met Commissarissen van de Wisselbank zou worden gereguleerd.

Request van Kooplieden, om Gouden en Zilveren Baaren in de Wisselbank te mogen brengen.

Commissarissen tot den ontvangst van Zilver geauthoriseerd.

By het Reglement, daar op beraamd, werdt vastgesteld, de Zilveren Baaren, by Provisie en tot wederopzeggens, aanteneemen, voor zes Maanden, tot een half per-

Reglement daarop beraamd.

Commissarissen van de Wisselbank.

percento, op Amsterdams Essaij, tot den vyftienden Augustus 1763, en dat na dien tyd het Zilver, dat ingebragt werdt, zou moeten Geëssaijeerd zyn, door den Essaijeur van de Wisselbank, of door deszelfs Adsistent.

Dat het geen op Amsterdamsch Essaij zal zyn ingebragt, Commissarissen zullen laaten essaijeeren, door den Essaijeur van de Wisselbank, ten kosten van den Inbrenger. — Dat geen mindere somme, dan van tien duizend Guldens, zal kunnen ingebragt of uitgehaald worden; zullende ook by ieder Baar een dubbel Essaij-Briefje moeten gegeeven worden.

Ieder Recipisse zal niet minder, maar wel meer, mogen houden, dan *f* 10000 : - : - en op zig zelf moeten blyven en wederom worden uitgehaald. Verder waren daar by bepaald, de Pryzen, waarop de Baaren Zilver in de Bank zullen worden aangenoomen.

In het Jaar 1777, werdt eene Ampliatie gemaakt, op het derde Artikul van de Keure van den negenden Maart 1674, en daar by gestatueerd, dat de Bank-Procuratien niet langer van waarde zullen zyn, dan een Jaar en zes weeken, te rekenen van den dag af, dat dezelve gepasseerd zyn.

Naa-

NAAMEN DER

COMMISSARISSEN VAN DE WISSELBANK.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Commissarissen van de Wisselbank.

1769.
Harman van Ghesel.
Quiryn Willem van Hoorn.
Abraham Dedel.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
Diderik Grommée.
Mr. Willem Huydecoper; *Heer van Nigtevegt*, enz.

1770.
Harman van Ghesel.
Abraham Dedel.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
Diderik Grommée.
Pieter Nicolaas van Hoorn.
Mr. Willem Huydecoper, *Heer van Nigtevegt*, enz.

1771.
Harman van Ghesel.
Abraham Dedel.
Johan Fredrik d'Orville.
Oud-Schepenen.
Diderik Grommée, *sterft* 31 *January* 1772.
Pieter Nicolaas van Hoorn.
Harman van de Poll, Harmansz.

1772.
Harman van Ghesel.
Jan Wynantz.
Abraham Dedel.
Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.
Oud-Schepenen.
Pieter Nicolaas van Hoorn.
Harman van de Poll, Harmansz.

1773.
Harman van Ghesel.
Jan Wynantz, *sterft in July.*
Abraham Dedel.
Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.
Oud-Schepenen.
Pieter Nicolaas van Hoorn.
Harman van de Poll, Harmansz.
Mr. Hendrik Nicolaas Hasselaer, *aangesteld* 3 *Augustus.*

1774.
Harman van Ghesel.
Abraham Dedel.

COMMISSARISSEN VAN DE WISSEL-BANK.

Mr. Leonard Kuyften van Hoefen.
Oud-Schepenen.
Pieter Nicolaas van Hoorn.
Harman van de Poll, Harmansz.
Jan Abraham Dedel.
1775.
Harman van Ghefel.
Abraham Dedel.
Mr. Leonard Kuyften van Hoefen.
Oud-Schepenen.
Pieter Nicolaas van Hoorn, *Heer van Vlooswyk.*
Harman van de Poll, Harmansz.
Jan Abraham Dedel.
1776.
Pieter Nicolaas van Hoorn, *Heer van Vlooswyk.*
Harman van de Poll, Harmansz.
Matthys Ooster.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Balthafar Elias Abbema. } *aangesteld 19 Feb.*
Mr. Dirk de Smeth. }
1777.
Mr. Leonard Kuyften van Hoefen.
Cornelis Hartfinck Jansz.
Oud-Schepenen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Harman van de Poll Harmansz.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Dirk de Smeth.
1778.
Mr. Leonard Kuyften van Hoefen.
Cornelis Hartfinck Jansz.
Oud-Schepenen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Harman van de Poll Harmansz.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
1779.
Mr. Leonard Kuyften van Hoefen.
Lodewyk Hovy de Jonge.
Oud-Schepenen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Harman van de Poll Harmansz.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
1780.
Abraham Dedel.
Mr. Leonard Kuyften van Hoefen.
Cornelis Hartfinck Jansz.
Oud-Schepenen.
Mr. Balthafar Elias Abbema, *Raad.*

Har-

Harman van de Poll Harmansz.
Mr. Jan van Bleiswyk.

1781.

Abraham Dedel.
Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.
Cornelis Hartsinck Jansz.

Oud-Schepenen.

Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Mr. Pieter van de Poll Jansz.

1782.

Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.
Cornelis Hartsinck Jansz.
Harman van de Poll Harmansz.

Oud-Schepenen.

Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Mr. Pieter van de Poll Jansz.

1783.

Everard Adriaan van Muyden.
Harman van de Poll Harmansz.
Mr. Cornelis van Lennep.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.
Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.

1784.

Harman van de Poll Harmansz.
Mr. Cornelis van Lennep.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.
Robert Jean Neel.
Jan Danser Nyman.
Mr. Jan van Bleiswyk.

1785.

Mr. Nicolaas Calkoen.
Harman van de Poll.
Arend van der Waejen Warin.

Oud-Schepenen.

Robert Jean Neel.
Jan Danser Nyman.
Mr. Jan van Bleiswyk.

1786.

Mr. Nicolaas Calkoen.
Harman van de Poll.
Arend van der Waejen Warin.

Oud-Schepenen.

Robert Jean Neel.
Jan Danser Nyman.
Mr. Jan van Bleiswyk.

1787.

Harman van de Poll Harmansz.
Jan Hartsinck.

Oud-Schepenen.

Robert Jean Neel.
Jan Danser Nyman.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Mr. David Cornelis van Lennep.

Commissarissen van de Wisselbank.

Commissarissen van de Wisselbank.

1788.
Harman van de Poll Harmansz.
Jan Hartsinck.
Oud-Schepenen.
Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. David Cornelis van Lennep.

1789.
Jan Hartsinck, *Oud-Schepen.*
Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Pieter Alexander Hasselaer.
Jan Jacob Momma.
Marcellus Broen.

1790.
Jan Hartsinck, *Oud-Schepen.*
Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Pieter Alexander Hasselaer.
Jan Jacob Momma.
Jan Bolten.

1791.
Jan Hartsinck.
Eduard 't Hoen.
Oud-Schepenen.
Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Jan Jacob Momma.
Jan Bolten.

1792.
Eduard 't Hoen, *Oud-Schepen.*
Robert Jean Neel.
Mr. Jan van Bleiswyk.
Jan Jacob Momma.
Jacob Rynbrand Graafland.
Jan Bolten.

1793.
Eduard 't Hoen, *Oud-Schepen.*
Jacob Rynbrand Graafland.
Johannes Luden Hendrikz.
Jan Bolten.
Johannes Cornelis Bert.

Byvoegsel op Deel VII. Boek II. bl. 501.

Commissarissen van de Bank van Leening.

COMMISSARISSEN VAN DE BANK VAN LEENING.

Op den negenëntwintigsten January 1771, werdt eene Ampliatie gemaakt, op de Keure nopens de BANK VAN LEENING,

van den dertigsten January 1680, en daar by gestatueerd, wie door Houders van Beleen-Cedullen van Panden, by een Inbrengster beleend, en door dezelve in de Bank van Leening gebragt, en aldaar onder Borgtogt afgegeeven, aangesproken mogen worden, en gesteld, dat dit zal mogen geschieden aan Commissarissen. COMMISSARISSEN VAN DE BANK VAN LEENING. Mogen worden aangesproken, wegens Panden onder Borgtogt ontslagen.

Op den dertigsten January van het Jaar 1776, werdt een *Ampliatie* en *Alteratie* van het eerste en derde Artikel gemaakt van de Keure van den vierentwintigsten December 1682, en van den zevenentwintigsten January 1684, en daarby gestatueerd, dat van nu voortaan geene Goederen, hoe genaamd, door iemand, hy zy wie hy zy, buiten de Bank van Leening, en de gekwalificeerde Inbrengers en Inbrengsters, die haare Huizen hebben, onder wat pretext het zoude mogen zyn, tot Panden zullen mogen worden aangenomen of beleend, beneden de somme van vyftig Guldens, en dat ten opzigte van de Beleening en tot hoogere somme, van dezelve geen hoogere of meerdere Intrest zal mogen genooten worden, dan een half percent 's Maands; op eene boete daar by bepaald; blyvende, voorts, het by voorige Keuren gearresteerde, in zyn geheel. Geene Panden mogen beleend worden, beneden de vyftig Guldens, dan by Gekwalificeerden daar toe.

Naamen der
COMMISSARISSEN van de BANK van LEENING.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Commissarissen van de Bank van Leening.

1769.
Mr. Jan van Ghesel.
Pieter Elias.
Oud-Schepenen.
Jacob van Loon.
Pieter Nicolaas Rendorp.

1770.
Pieter Elias, *Oud-Schepen.*
Jacob van Loon,
Pieter Nicolaas Rendorp.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam, enz.*

1771.
Pieter Elias.
Egidius van de Poll
Oud-Schepenen.
Jacob van Loon.
Pieter Nicolaas Rendorp.

1772.
Pieter Elias.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
Jacob van Loon, *sterft in January* 1773.
Pieter Nicolaas Rendorp.

1773.
Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
Oud-Schepenen.
Pieter Nicolaas Rendorp, *sterft* 29 *Augustus.*

1774.
Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
George Clifford Henrysz.
Oud-Schepenen.

1775.
Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
George Clifford Henrysz.

1776.
Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
George Clifford Henrysz.

1777.
Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
Adriaan Pompeus van Ley-

Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.

Oud-Schepenen.

1778.

Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1779.

Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1780.

Pieter Elias.
Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1781.

Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
Mr. George Clifford Pietersz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1782.

Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
Mr. George Clifford Pietersz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1783.

Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
Mr. George Clifford Pietersz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1784.

Mr. Willem Backer.
Egidius van de Poll.
Mr. George Clifford Pietersz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1785.

Mr. Joan Geelvinck, *Vryheer van Bakkum, Heere van Castricum*, enz.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. George Clifford Pietersz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1786.

Mr. Joan Geelvinck, *Vryheer van Bakkum, Heere van Castricum*, enz.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland*

Commissarissen van de Bank van Leening.

COMMISSARISSEN VAN DE BANK VAN LEENING.

land, *Ilpendam*, enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1787.

Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.

Mr. Jacob Hooft.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1788.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.

Mr. Jacob Hooft.

Mr. Harman van de Poll.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.

1789.

Henric Muilman, *Baanderheer van Haamstede*, enz.

Mr. Jacob Hooft.

Mr. Harman van de Poll.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.

1790.

Henric Muilman, *Baanderheer van Haamstede*, enz.

Mr. Jacob Hooft.

Mr. Harman van de Poll.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.

1791.

Henric Muilman, *Baanderheer van Haamstede*, enz.

Mr. Jacob Hooft.

Mr. Harman van de Poll.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.

1792.

Henric Muilman, *Baanderheer van Haamstede*, enz.

Mr. Pieter de Smeth.

Mr. Jacob Hooft.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.

1793.

Henric Muilman, *Baanderheer van Haamstede*, enz.

Mr. Pieter de Smeth.

Mr. Jacob Hooft.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel, *sterft in October.*

NAAMEN DER EXCYNSMEESTEREN OF COMMISSARISSEN VAN DEN GROOTEN EXCYNS,

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Vervolg van Bladzyde 530.

Excynsmeesteren of Commissarissen van den Grooten Excyns.

1769.
Carel Lynslager.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Oud-Schepenen.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam*, enz.

1770.
Carel Lynslager.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Oud-Schepenen.
Jan Albert Clifford.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.

1771.
Carel Lynslager.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Oud-Schepenen.
Jan Albert Clifford.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.

1772.
Carel Lynslager.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Oud-Schepenen.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.
Franc. van der Goes, *aangesteld* 14 *February*.

1773.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz.
Oud-Schepen.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.
Mr. Gerrit Hooft.
Matthys Ooster.

1774.

EXCYNSMEESTEREN OF COMMISSARISSEN VAN DEN GROOTEN EXCYNS.

1774.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.
Mr. Gerrit Hooft.
Matthys Ooster.

1775.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.
Mr. Gerrit Hooft.
Matthys Ooster.

1776.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz.
Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.

1777.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Pieter Testas Jansz. *sterft* 2 *December*.
Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.

1778.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.
Jan Danser Nyman.

1779.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.
Jan Danser Nyman.

1780.
Mr. Johannes Cyprianus van Ewyck, *Heer van den Engh en Themaat*, enz. *Oud-Schepen*.
Simon van der Stel.
Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.
Jan Danser Nyman.

1781.
Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.
Jan Danser Nyman.
Mr. Samuel van der Meulen.

. . . .

1782.
Mr. Gerrit Hooft.

Jan

Jan Philip du Quesne.
Jan Danser Nyman.
Mr. Gerard Nicolaas Pieter Hasselaer.
Joost Taats van Amerongen.

1783.

Mr. Gerrit Hooft.
Jan Philip du Quesne.
Jan Danser Nyman.
Mr. Gerard Nicolaas Pieter Hasselaer.
Joost Taats van Amerongen.

1784.

Cornelis Hartsinck Jansz.

Oud-Schepen.

Mr. Gerrit Hooft.
Joost Taats van Amerongen.
Hendrik Weveringh.
Jan David van Lennep.

1785.

Mr. Gerrit Hooft.
Hendrik Weveringh.
Jan David van Lennep.
Mr. Reinier Leendert Bouwens.
Daniel Jan Fremeaux.

1786.

Mr. Gerrit Hooft.
Pieter Cornelis Hartsinck.
Mr. Hendrik Weveringh.
Daniel Jan Fremeaux.
Mr. Jacob van Ghesel Jansz.

1787.

Mr. Gerrit Hooft.
Mr. Hendrik Weveringh.
Daniel Jan Fremeaux.
Mr. Jacob van Ghesel Jansz.
Mr. Izaak van der Does.

1788.

Mr. Jacob van Ghesel Jansz.
Everard de Burlett.
Hendrik Fabricius.
Pieter Jager.
Jan Leonard van Ewyck.

1789.

Hendrik Fabricius.
Pieter Jager.
Jan Leonard van Ewyck.
Everard de Burlett.
Johannes Luden Hendriksz.

1790.

Hendrik Fabricius.
Jan Leonard van Ewyck.
Everard de Burlett Junior.
Johannes Luden Hendriksz.
Jacob Paul Certon.

1791.

Jan Leonard van Ewyck.
Everard de Burlett Junior.
Johannes Luden Hendriksz.
Jacob Paul Certon.
Mr. Antonius Quirinus van Persyn.

1792.

Excyns-meesteren of Commissarissen van den Grooten Excyns.

	1792.	1793.
EXCYNS-MEESTEREN OF COMMISSARISSEN VAN DEN GROOTEN EXCYNS.	Jan Leonard van Ewyck. Everard de Burlett Junior. Johannes Luden Henrikszs. Jacob Paul Certon. Mr. Antonius Quirinus van Persyn.	Jan Leonard van Ewyck. Everard de Burlett Junior. Jacob Paul Certon. Mr. Antonius Quirinus van Persyn.

NAAMEN DER

COMMISSARISSEN TOT DEN ONTVANGST VAN DE HONDERDSTE EN ANDERE PENNINGEN DER HUIZEN, ENZ.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Vervolg van Bladzyde 543.

COMMISSARISSEN TOT DEN ONTVANGST VAN DE HONDERDSTE EN ANDERE PENNINGEN, ENZ.

1769.
Mr. Guilielmo Pels.
Arnout Noel.
Anthony van Hemert.
Mr. Leonard Kuysten van Hoesen.
Jan Karsseboom.
Pieter Clifford Jansz.

1770.
Arnout Noel.
Anthony van Hemert.
Jan Karsseboom.
Pieter Clifford Jansz.
Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Gerrit Hooft.

1771.
Arnout Noel, *sterft 13 January.*
Anthony van Hemert.
Jan Karsseboom.
Pieter Clifford Jansz.
Mr. Gerrit Hooft.
Franc van der Goes.

1772.
Anthony van Hemert.
Jan Karsseboom.
Pieter Clifford Jansz.
Mr. Gerrit Hooft.
Franc van der Goes, *verplaatst op den Excyns 14 February den 18 in zyne plaats gesteld,*
Mr. Daniel Hooft Willemsz.

Arend

Arend van der Waejen Warin.

1773.

Anthony van Hemert.
Arend van der Waejen Warin.
Mr. Daniel Hooft Willemsz.
Henrick Muilman.
Willem de Wildt.
L. M. J. van Rheede van Oudshoorn, *aangesteld* 23 *Maart.*

1774.

Anthony van Hemert.
Arend van der Waejen Warin.
Mr. Daniel Hooft Willemsz.
Henrick Muilman.
Willem de Wildt.
L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.

1775.

Anthony van Hemert.
Arend van der Waejen Warin.
Mr. Daniel Hooft Willemsz.
Willem de Wildt.
L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Mr. Appollonius Jan Cornelis Lampsins.

1776.

Anthony van Hemert.
Arend van der Waejen Warin.
Mr. Daniel Hooft Willemsz.
Willem de Wildt.
L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp.

1777.

Mr. Daniel Hooft Willemsz. *Raad.*
Anthony van Hemert.
Willem de Wildt, *sterft* 25 *Maart.*
L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp.
Robert Jean Neel, *aangesteld* 10 *April.*

1778.

Anthony van Hemert.
L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp, *verplaatst* 17 *April op de Kamer van Huwelykſche Zaaken.*
Robert Jean Neel.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.

1779.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Robert Jean Neel.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jan Casper Hartsinck.

Commissarissen tot den Ontvangst van de Honderdste en andere Penningen, enz.

Mr.

COMMISSARISSEN TOT DEN ONTVANGST VAN DE HONDERDSTE EN ANDERE PENNINGEN, ENZ.

Mr. Jacob Thierry de Bie.
Mr. Nicolaas Asschenbergh.

1780.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Robert Jean Neel.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jacob Thierry de Bye.
Mr. Nicolaas van Asschenberg.

1781.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jacob Thierry de Beye.
Mr. Nicolaas Asschenberg.
Daniel Deutz.

1782.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz.
Mr. Jacob Thierry de Beye.
Daniel Deutz.
Mr. Cornelis Jacob Temminck.

1783.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jacob Thierry de Bye.
Mr. Daniel Deutz.
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Anthony Bruyningh de Jonge.

1784.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Jacob Thierry de Beye.
Mr. Cornelis Elias van der Meulen.
Mr. Jan van de Poll de Jonge.
Nicolaas Six.

1785.

L. M. J. van Rheede van Oudshoorn.
Mr. Jacob Thierry de Bye.
Mr. Jan van de Poll de Jonge.
Nicolaas Six.
Anthony van Rensselaar Willemsz.
Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.

1786.

Mr. Jacob Thierry de Bye.

Mr.

Mr. Nicolaas Six.
Anthony van Rensselaar Willemsz.
Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Mr. Jacobus van de Poll Jacobusz.
Mr. Pieter Georgesz Clifford.

1787.

Mr. Jacob Thierry de Bye.
Anthony van Rensselaar Willemsz.
Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Leonard Rutgers Junior.
Jacob de Petersen.
Philip van Collen.

1788.

Anthony van Rensselaar Willemsz.
Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Jacob de Petersen.
Philip van Collen.
Willem Roëll.
Willem Cornelis Backer de Jonge.

1789.

Anthony van Rensselaar Willemsz.
Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Jacob Baron de Petersen.
Philip van Collen.

Willem Fredrik Roëll.
Jacob Rynbrand Graafland.

1790.

Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Philip van Collen.
Gillis van der Voort.
Carel Anne Graafland.
Mr. Salomon Rendorp.
. . . .

1791.

Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Gillis van der Voort.
Carel Anne Graafland.
Mr. Salomon Rendorp.
Mr. George Clifford.
Pieter Hendrik Reynst de Jonge.

1792.

Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Carel Anne Graafland.
Mr. Salomon Rendorp.
Albertus Hodshon.
Jacob Boreel van Hogelanden.
Gerrit Hooft Jacobsz.

1793.

Mr. Mathys Augustinus Alewyn van Son.
Carel Anne Graafland.
Albertus Hodshon.
. . . .
. . . .
. . . .

Commissarissen tot den ontvangst van de honderdste en andere penningen, enz.

ZEVENDE DEEL.

REGEERING

VAN

AMSTERDAM.

DERDE BOEK.

COMMISSARISSEN *der* COLLEGIEN
of BANKEN *van* JUSTITIE
of REGTSOEFENING.

NAAMEN DER

COMMISSARISSEN VAN HUWELYKSCHE ZAAKEN EN INJURIEN.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Vervolg van Bladzyde 38.

COMMISSARISSEN VAN HUWELYKSCHE ZAAKEN EN INJURIEN.

1769.
Mr. Fredrik Alewyn.
Mr. Quiryn Bambeck van Stryen.
Oud-Schepenen.
Mr. Cornelis Deutz van Asfendelft, *Vryheer van Asfendelft, Asfumburg, Heer van Heemskerk*, enz.
Daniel Hooft Gerritz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Raaden.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Pieter de la Court de Jonge.

1770.
Mr. Fredrik Alewyn.
Mr.

Mr. Quiryn Bambeck van Stryen.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Oud-Schepenen.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Raad.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Pieter de la Court de Jonge.
1771.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Quiryn Bambeck van Stryen.
George Clifford Henrysz.
Oud-Schepenen.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Pieter de la Court de Jonge.
Mr. Willem Munter.
1772.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Quiryn Bambeck van Stryen.
George Clifford Henrysz.
Oud-Schepenen.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Pieter de la Court de Jonge.
Mr. Willem Munter.
1773.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Quiryn Bambeck van Stryen.
George Clifford Henrysz.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Oud-Schepenen.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
1774.
Mr. Pieter van Loon.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Abraham Muysfart.
Oud-Schepenen.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Gerard Munter.
Mr. Hendrik Nicolaas Munter.
1775.
Mr. Pieter van Loon.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Abraham Muysfart.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
Oud-Schepenen.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Hendrick Nicolaas Hasfelaar.
1776.
Mr. Pieter van Loon.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.

COMMISSARISSEN VAN HUWELYKSCHE ZAAKEN EN INJURIEN.

COMMISSARISSEN VAN HUWELYKSCHE ZAAKEN EN INJURIEN.

Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam*, enz.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Hendrick Nicolaas Hasselaar; *word Secretaris 29 October.*

1777.

Mr. Pieter van Loon.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam*, enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Adriaan Matthys Temminck.
Mr. Harman van de Poll.
Mr. Lieve Geelvinck.

1778.

Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam*, enz.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford, *ontslagen 11 April.*

Oud-Schepenen.

Henric Muilman.
Mr. Harman van de Poll, *Raad.*
Mr. Dirk de Smeth.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp Gysbertsz., *alhier geplaatst van de Kamer tot den ontvangst van den reëlen 100sten en 200sten Penning, 17 April.*

1779.

Daniel Hooft Gerritsz. *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam*, enz.
Henric Muilman.

Oud-Schepenen.

Mr. Harman van de Poll, *Raad.*
Mr. Diderik Jan van Hogendorp Gysbertsz.
Mr. Dirk de Smeth.

1780.

Daniel Hooft Gerritsz. *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerard de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek, Purmerland, Ilpendam*, enz.

Oud-Schepenen.

Pieter Muilman.
Mr. Harman van de Poll, *Raad.*
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp.

1781.

Daniël Hooft Gerritsz. *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek*, *Purmerland*, *Ilpendam*, enz.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.

Oud-Schepenen.

Mr. Harman van de Poll, *Raad.*
Mr. Diderik Johan van Hogendorp.
Mr. Jacob Alewyn.

1782.

Daniel Hooft Gerritsz. *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek*, *Purmerland*, *Ilpendam*, enz.
Mr. Gillis Alewyn.
Pieter Muilman.
Mr. Pieter de Smeth.

Oud-Schepenen.

Mr. Harman van de Poll, *Raad.*

1783.

Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek*, *Purmerland*, *Ilpendam*, enz.
Pieter Muilman.
Mr. Pieter de Smeth.

Oud-Schepenen.

Mr. Harman van de Poll, *Raad.*
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum*, *Heere van Hillegom*, *Vromade*, enz.

1784.

Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek*, *Purmerland*, *Ilpendam*, enz.
Pieter Muilman.
Cornelis Munter.

Oud-Schepenen,

Mr. Harman van de Poll, *Raad.*
Anthony Bruyningh de Jonge.

1785.

Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Gerrit de Graeff, *Vryheer van Zuidpolsbroek*, *Purmerland*, *Ilpendam*, enz.
Mr. Gillis Alewyn.
Pieter Muilman.

Commissarissen van Huwelyksche Zaaken en Injurien.

COMMISSARISSEN VAN HUWELYKSCHE ZAAKEN EN INJURIEN.

Cornelis Munter.
Oud-Schepenen.
Anthony Bruyningh de Jonge.

1786.

Everard Adriaan van Muyden.
Pieter Muilman.
Cornelis Munter.
Mr. Jacob Anthony de Roth.
Oud-Schepenen.
Mr. Jan Wolters van de Poll.
Anthony Bruyningh de Jonge.

1787.

Pieter Muilman.
Mr. Jacob Anthony de Roth.
Oud-Schepenen.
Anthony Bruyningh.
Mr. Nicolaas Six.
Mr. Andries Adolf Deutz van Assendelft.

. . . .

1788.

Pieter Muilman.
Mr. Jan Wolters van de Poll.
Oud-Schepenen.
Mr. Adriaan Danker Valkenier.
Mr. Nicolaas Six.
Mr. Andries Adolf Deutz van Assendelft.
Dirk Hendrik Bosboom.

1789.

Mr. Pieter Graafland Joansz.
Mr. Jan Wolters van de Poll.
Anthony Bruyningh.
Oud-Schepenen.
Mr. Nicolaas Six.
Mr. Jacob van Ghezel Jansz.
Dirk Hendrik Bosboom.

1790.

Mr. Jacob van Collen.
Paulus Andries van Eys.
Albertus Cornelis Schuyt.
Anthony Bruyningh.
Oud-Schepenen.
Mr. Nicolaas Six.
Dirk Hendrik Bosboom.

1791.

Mr. Jacob van Collen.
Paulus Andries van Eys.
Anthony Bruyningh.
Oud-Schepenen.
Mr. Nicolaas Six.
Dirk Hendrik Bosboom.
Mr. Jan Clifford.

1792.

Mr. Jacob van Collen.
Nicolaas Abeleven.
Albertus Cornelis Schuyt.
Oud-Schepenen.
Mr. Nicolaas Six.
Dirk Hendrik Bosboom.
Andries Cornelis Fabricius.

1793.

Mr. Jacob van Collen.

Nicolaas Abeleven.
Albertus Cornelis Schuyt.

Anthony Bruyningh.
Oud - Schepenen.
Mr. Nicolaas Six.
Dirk Hendrik Bosboom.

Byvoegsel op Deel VII. B. III. bl. 55.

ASSURANTIEMEESTERS, *of* COMMISSARISSEN VAN DE ASSURANTIE-KAMER.

Hun Ed. Gr. Achtb. op den 31 January van het Jaar 1775, noodig gevonden hebbende, dat een en ander Artikel van de Ordonnantie der Asfurantie-Kamer, eene Elucidatie, Ampliatie of Alteratie vereischten, verklaarden, dat voortaan, in plaats van het 3, 18, 53 en 54 Art. zouden moeten geobserveerd worden, zo als Hun Ed. Groot Achtb. toen statueerden; bevattende het 3 Artikel de Ordres ten opzigte van verzekeringen op Schepen of Goederen, die reeds zyn afgevaaren van de plaats, van waar men des Asfuradeurs risico wil doen beginnen. Het 18 behelsde de vryheid van ook te mogen laaten verzekeren voor Brand, volgens het volgend voorschrift of Ordonnantie, bestaande hierin:

Assurantiemeesters, of Commissarissen van de Assurantie-Kamer.

Elucidatie, Ampliatie of Alteratie op het 3de, 18de, 53ste en 54ste Artikel van de Ordonnantie, voor de Kamer van Asfurantie en Avaryen.

Men zal (zeggen Hun Ed. Groot Achtb.) ook mogen laten verzeekeren voor Brand, op Plantaadjen, Lynbaanen, Rafinaderyen, Branderyen, Brouweryen, Catoendrukkeryen, Verweryen, Molens en andere Fabricquen, hoe ook genaamd, en de

Assurantie-meesters, of Commissarissen van de Assurantie-Kamer.

de Gereedschappen, daar toe behoorende; midsgaders op Huizen, Pakhuizen, Lootzen, enz. ook op Meubelen, Huisgeraaden, enz. in of op al het bovengemelde berustende; midsgaders op Goederen, Waaren en Koopmanschappen, van wat natuur of benaaming dezelve mogen zyn, daar in of op zynde; alles zo binnen als buitens lands gelegen. Alle welke Verzekeringen zullen moeten geschieden volgens het Formulier van een Police; door Hun Ed. Gr. Achtbare getekend met No. 4. Verder werdt daar by gezegd: *Men zal ook mogen laten verzekeren, op dat geene, waarin iemand belang heeft of stelt, mids dat hetzelve bestaat in een reëel intrest, en dat hetzelve, midsgaders welke resico daarop geloopen zal worden, in het Contract van Assurantie bepaald en uitgedrukt worde: en zullen van zulke verzekeringen, ingevalle geene geoctroijeerde Policen daarvan zyn, mogen worden gemaakt byzondere behoorlyke gezegelde Contracten, zo als Partyen, wederzyds, zullen convenieeren; welke Zegels zullen moeten zyn, even als die der Geoctroijeerde Policen, volgends den tax gespecificeerd in het 60 Art. van de Ordonnantie, op het middel van 't klein Zegel van het Jaar 1744; en zal, in cas van schade, het by Contract bepaalde Intrest moeten worden beweezen, alsmede de hoegrootheid der daarop gevallene schade; op verbeurte, dat, buiten dien, daarop geen regt zal mogen worden gedaan; en zullen, des niet tegen*

Assurantie voor Brand, vry te mogen doen, op wat al; ook waar geleegen.

Bepaaling van de Contracten.

genstaande, de Asfuradeurs de Premie behouden.

Het 53 en 54ste Artikel bepaalen zig tot de *Avarye Grosse*; waarby bepaald werdt, dat een ieder gehouden zyn zal, zyne Goeden, Waaren, Koopmanschappen, Contanten enz. op te geeven, naar de regte waarde, volgens den Inhoud van het Biljet, waar by dezelven zyn ontboden; zullende, tot bekoominge van de opgave, van agt dagen tot agt dagen, worden geprocedeerd: en ingeval de Inlaaders of geconsigneerden ten derdenmaale niet compareeren, om hunne weigering van opgave, ten genoegen van den Regter, te justificeeren, zo zal tegen de *Noncomparanten*, of niet opgeevenden, geprocedeerd worden, tot taxatie van hun lieder Intrest, zo als Hun Ed. Gr. Achtb. zullen oordeelen te behooren; en zullen de geenen, die niet hebben opgegeeven, of hunne redenen van weigering niet hebben gejustificeerd, boven het geen zy lieden in de *Avarye Grosse* moeten dragen, nog by *Despache* (c) worden gecon- [illegible] dem-

Assurantie-Meesters, of Commissarissen van de Assurantie-Kamer.

(c) *Despache* is een Spaansch woord, waar door men verstaat een vonnis van de *Kamer van Assurantie*, waar omtrent men aldus procedeert. — Commissarissen bevindende, dat in geval van schade, of bekommering van Schip of goed, de Asfuradeurs behoorlyk aanzegginge is gedaan, mogen hen drie maanden daarna verwyzen tot Namptissement van de geëischte penningen, of van een gedeelte van dezelven, met toelatinge van het genamptiseerde te mogen ligten onder Borgtogt, om het met den Intrest te zullen vergoeden, indien zulks naderhand mogt bevonden worden zo te behooren, mids, dat aan den verweerder, op zyn verzoek, voor af Copie der bescheiden, en dag om te antwoorden, gegeeven worde. —— Tegen iemand, die wegens schade gedag-

Assurantie-Meesters, of Commissarissen van de Assurantie-Kamer.

demneerd in de boete van honderd Guldens, ten behoeve van de Diaconie-Armen dezer Stad, waar van de Diakenen de Executie zullen hebben: ten welken einde een Extract uit de *Despachen* (Vonnissen) van Commissarissen aan hun zal worden gezonden; en zullen dusdanige *non-comparanten*, of niet opgeevenden, wegens de gedaane taxatie niet mogen provoceeren.

Verder werd daarby *geabrogeerd* het 59 Artikel, en het 60 en 61 in deezer voegen gealtereerd: „En zullen voort„aan alle Assuranten en Reassuranten, „ingevolge de Publicatie van Haar Ed. „Gr. Mog. de Heeren Staaten deezer „Provintie van den 13 November 1773, „wel op onderhandsche aanneemingen, „of

vaard zynde, niet verschynt, word het eerste en tweede defaut verleend, en dan ten principaale of by Provisie gedisponeert. Van de provisioneele vonnissen valt geen Appèl; doch van vonnissen ten principaale en van *gedespacheerde Avaryc Grosse*, kan aan Schepenen worden geappelleerd binnen den tyd van tien dagen. —— De Assuradeurs moeten de schaden en avaryen, in welke zy verweezen zyn, terstond voldoen of Intrest betaalen. De *Despachen* of vonnissen van Commissarissen, worden op gelyke wyze, als die van Schepenen, ter Executie gelegd. —— Tegen de zulken, die wegens schade gedagvaard zynde, niet verschynen, word van drie tot drie dagen, by defaulten geprocedeerd; en tegen den gedaagden, wegens Avary grosse (gelijk zo even gezegd is) van agt tot agt dagen; wordende volgens regten, by niet verschyning, hunne goederen gewaardeerd uit het Manifest, waar van zy niet beroepen mogen. Kwaade trouw of bedrog, gepleegd in het teekenen of laaten teekenen van Policen van Assurantie, word volgens de wetten aan den lyve en zelfs met den dood gestraft; verwyzende Commissarissen, zo zy iets dergelyks ontdekken, Partyen aan myne Heeren van den Gerechte, aan wien zy als dan alle Stukken en bescheiden, in handen stellen. Zie verder WAGENAAR, 3de Stuk, bl. 440 enz.

„ of ook Mondeling, mogen worden „ gedaan en gesslooten, doch zodanig, „ dat de Geassureerdens, en die geenen, die de Assurantie voor hun hebben bezorgd, gehouden zullen zyn, „ om, in allen gevalle, uiterlyk binnen „ veertien dagen na de sluiting, op te maaken, of te doen opmaaken, en, ten „ minste, door één der Assuradeurs, die „ op de hand Policen, of ongezegelde „ Aanneeming, of ook mondeling verzekerd hebben, te doen tekenen op behoorlyk geoctroyeerde gezegelde en „ door den Secretaris van de Assurantie-Kamer getekende Policen, volgens „ voorgeschreeven Formulier."

Assurantie-Meesters, of Commissarissen van de Assurantie-Kamer.

„ Alles ingevolge de bovengemelde Publicatie, en op de boeten en pœnen, „ by de Ordonnantie op 't Klein-Zegel, „ en by dezelve nadere Publicatie tegen „ de respective Overtreeders, zo Geassureerdens als Makelaars, en andere, gestatuëerd. — En zal de Secretaris, als „ van ouds, genieten drie stuivers voor „ ieder Police."

Naa-

NAAMEN DER

COMMISSARISSEN DER KAMER VAN ASSURANTIE.

Van het Jaar 1769 tot 1792.

Vervolg van Bladzyde 70.

ASSURANTIE-MEESTERS.

1769.
Mr. Jacob Hop.
Nicolaas Warin.
Mr. Nicolaas Faas.
Oud-Schepenen.

1770.
Mr. Jacob Hop.
Nicolaas Warin.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Oud-Schepenen.

1771.
Nicolaas Warin.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Oud-Schepenen.

1772.
Nicolaas Warin.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Oud-Schepenen.

1773.
Nicolaas Warin.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Oud-Schepenen.

1774.
Nicolaas Warin.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Oud-Schepenen.

1775.
Nicolaas Warin.
Mr. Nicolaas Faas.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.
Oud-Schepenen.

1776.
Nicolaas Warin.
Bartholomeus van den Santheuvel.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Oud-Schepenen.

1777.
Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Willem Cornelis Backer.

Joan

ASSURANTIE-MEESTERS.

Joan Fredrik d'Orville.
Oud-Schepenen.

1778.

Mr. Willem Cornelis Backer.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Oud-Schepenen.

1779.

Mr. Willem Cornelis Backer.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Oud-Schepenen.

1780.

Mr. Marten Adriaan Beels.
Mr. Willem Cornelis Backer.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Oud-Schepenen.

1781.

Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Johan Fredrik d'Orville.
Henric Muilman.
Oud-Schepenen.

1782.

Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Joan Fredrik d'Orville.
Henric Muilman.
Oud-Schepenen.

1783.

Mr. Willem Cornelis Backer.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Henric Muilman.
Oud-Schepenen.

1784.

Mr. Willem Cornelis Backer.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Henric Muilman.
Oud-Schepenen.

1785.

Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, *Giessendam*, enz.
Mr. Jan Bernd Bicker.
Matthys Ooster.
Oud-Schepenen.

1786.

Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, *Giessendam*, enz.
Mr. Gillis Alewyn.
Matthy Ooster.
Oud-Schepenen.

1787.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Gillis Alewyn.
Henrick Muilman.
Oud-Schepenen.

1788.

ASSURANTIE-MEESTERS.

1788.

Mr. Adolf Willem Ter-smitten.
Henrik Muilman, *Boenderheer van Haemstede*, enz.
Mr. Nicolaas Calkoen.
Oud-Schepenen.

1789.

Mr. Nicolaas Calkoen.
Harman van de Poll Harmansz.
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Oud-Schepenen.

1790.

Jan Karsseboom.
Harman van de Poll Harmansz.
Arend van der Waeyen Warin.
Oud-Schepenen.

1791.

Jan Karsseboom.
Harman van de Poll Harmansz.
Arend van der Waeyen Warin.
Oud-Schepenen.

1792.

Jan Karsseboom.
Harman van de Poll Harmansz.
Arend van der Waeyen Warin.
Oud-Schepenen.

1793.

Mr. Joan Graafland Pietersz.
Harman van de Poll Harmansz.
Arend van der Waeyen Warin.
Oud-Schepenen.

Byvoegsel op Deel VII. Boek III. bl. 78.

COMMISSARISSEN VAN KLEINE ZAAKEN.

Van wegen de menigte partyen, volgens den Heer WAGENAAR, honderd, en wel tweehonderd in getal, welke, dikwyls, op éénen ogtend, in deeze Kamer voorkoomen, hebben Hun Ed. Gr. Achtb. geraaden geoordeeld, volgens Ordonnantie van den zestienden April des jaars 1750, vast te stellen, dat de Rolle van Kleine Zaaken, in plaats van driemaalen ter weeke, voortaan *viermaalen* zal gehouden worden, naamlyk op *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag* en *Vrydag*.

NAA-

NAAMEN DER COMMISSARISSEN VAN KLEINE ZAAKEN.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Vervolg van Bladzyde 102.

COMMISSARISSEN VAN KLEINE ZAAKEN.

1769.

Mr. Jan van de Poll Pietersz.
Simon Jan Baptista Barchman Wuytiers.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.

Oud-Schepenen.

Mr. Gerard Munter.
Mr. Jan Bernd Bicker Hendriksz.
Mr. Theodore Boendermaker.

1770.

Mr. Jan van de Poll Pietersz.
Simon Jan Baptista Barchman Wuytiers.
Mr. Pieter van Loon.
Mr. Maarten Weveringh Antonisz.

Oud-Schepenen.

Mr. Gerard Munter.
Mr. Jan Bernd Bicker Hendriksz.
Mr. Theodore Boendermaker.

1771.

Simon Jan Baptista Barchman Wuytiers.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt.*
Mr. Zacharias Henrick Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Mr. Leonard Kuyften van Hoesen.

Oud-Schepenen.

Mr. Gerard Munter.
Mr. Jan Bernd Bicker Henricksz.
Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.

1772.

Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Simon Jan Baptista Barchman Wuytiers.
Adriaan Pompeus van Ley-

COMMISSARISSEN VAN KLEINE ZAAKEN.

Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Mr. Zacharias Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.
Daniel Hooft Gerritsz, *Vryheer van Vreeland*, enz.

Oud-Schepenen.

Mr. Gerard Munter.
Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.

1773.

Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.
Mr. George Clifford Pietersz.
Mr. Jan Deutz.

Oud-Schepenen.

Mr. Gerard Munter.
Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Harman van de Poll.

1774.

Mr. Joachim Rendorp, *Heer van Marquette*, enz.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Jean Deutz.
Mr. Gillis Alewyn.

Oud-Schepenen.

Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Harman van de Poll.
Mr. Pieter de Smeth.

1775.

Mr. Willem Cornelis Backer.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Willem Boreel.
Mr. Gillis Alewyn.

Oud-Schepenen.

Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Harman van de Poll.
Mr. Pieter de Smeth.

1776.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden*, *Loosdrecht*, enz.
Mr. Willem Boreel.
Mr. Jean Deutz.
Henrick Muilman.

Oud-Schepenen.

Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Harman van de Poll.
Mr. Pieter de Smeth.

1777.

Mr. Willem Boreel.
Mr. Abraham Muysfart.

Oud-Schepenen.

Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.

Mr.

Commissarissen van kleine Zaaken.

Mr. Daniel Hooft de Jonge.
Jan Six de Jonge.

1778.

Mr. Abraham Muysfart, *Oud-Schepen.*
Mr. Nicolaas Warin Anthonisz.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Daniel Hooft de Jonge.
Jan Six de Jonge.
Mr. Lieve Geelvinck.
Francois Decker.

1779.

Mr. Abraham Muysfart, *Oud-Schepen.*
Mr. Nicolaas Warin Antonisz.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Daniel Hooft de Jonge.
Jan Six de Jonge.
Mr. Lieve Geelvinck.
Francois Decker.

1780.

Mr. Abraham Muysfart.
Lodewyk Hovy de Jonge.
Everard Adriaan van Muyden.

Oud-Schepenen.

Jan Abraham Dedel.
Mr. Daniel Hooft de Jonge.
Mr. Jan Six.
Mr. Lieve Geelvinck.

1781.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Mr. Nicolaas Calkoen.

Oud-Schepenen.

Arend van der Waeyen Warin.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Daniel Hooft de Jonge.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. Jan Wolters van de Poll.

1782.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Mr. Nicolaas Calkoen.

Oud-Schepenen.

Arend van der Waeyen Warin.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heer van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. David Willem Elias.
Mr. Jan Wolters van de Poll.

1783.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Mr. Leonard Kuyssen van Hoesen.

COMMISSARISSEN VAN KLEINE ZAAKEN.

Mr. Nicolaas Calkoen.
Oud-Schepenen.
Arend van der Waeyen Warin.
Mr. Pieter van de Poll Jansz.
Mr. David Willem Elias.
Mr. Jan Wolters van de Poll.

1784.

Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Mr. Nicolaas Calkoen.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.
Oud-Schepenen.
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Jan Wolters van de Poll.
Mr. Adriaan Matthys Temminck.

1785.

Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Oud-Schepenen.
Jan Abraham Dedel.
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Jan Wolters van de Poll.

1786.

Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias.
Mr. Cornelis Elias van der Muelen.
Oud-Schepenen.
Mr. Reinier Leendert Bouwens, *Raad.*
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Andries Adolf Deutz van Assendelft.

1787.

Arend van der Waeyen Warin.
Mr. Cornelis Elias van der Muelen.
Oud-Schepenen.
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Jacobus van de Poll Jacobusz.
Mr. Pieter Georgesz. Clifford.
Mr. Johan Pieter Farret.
Mr. Leonard Beels.

1788.

Arend van der Waeyen Warin.
Pieter Cornelis Hartsinck.
Oud-Schepenen.
Hendrik Willem Cramer, *Raad.*

Mr.

Commissarissen van kleine Zaaken.

Mr. Jacobus van de Poll Jacobusz.
Mr. Pieter Georgesz. Clifford.
Mr. Leonard Beels.
Mr. Gerlach Corn. Joh. van Reenen.

1789.

Arend van der Waeyen Warin.
Nicolaas Abeleven.
Albertus Cornelis Schuyt.

Oud-Schepenen.

Hendrik Willem Cramer, *Raad.*
Mr. Pieter Georgesz. Clifford.
Mr. David Cornelis van Lennep.
Mr. Gerlach Corn. Joh. van Reenen.

1790.

Mr. Jan Wolters van de Poll.
Nicolaas Abeleven.

Oud-Schepenen.

Mr. Pieter Georgesz. Clifford.
Mr. Gerlach Corn. Joh. van Reenen.
Adriaan Cornelis Fabricius.
Job Hugo de Wildt.
Mr. Dirk Willem van der Brugghen.

1791.

Mr. Jan Wolters van de Poll.
Mr. Andries Adolf Deutz van Asfendelft.
Mr. Jacob van Ghesel Jansz.

Oud-Schepenen.

Adriaan Cornelis Fabricius.
Mr. Job Hugo de Wildt.
Mr. Dirk Willem van der Brugghen.
Willem Rendorp.

1792.

Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade,* enz.
Mr. Andries Adolf Deutz van Asfendelft.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Clifford.
Mr. Job Hugo de Wildt.
Mr. Dirk Willem van der Brugghen.
Mr. George Clifford.
Cornelis Charles Six.

1793.

Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade,* enz.
Mr. David Cornelis van Lennep.

Oud-Schepenen.

Mr. Jan Clifford.
Mr. Job Hugo de Wildt.
Mr. George Clifford.
Mr. Gerrit Hooft Jacobsz.
Mr. Cornelis Charles Six.

Byvoegsel op Deel VII. Boek III. bl. 109.

COMMISSARISSEN VAN DE ZEEZAAKEN.

COMMISSARISSEN VAN DE ZEE-ZAAKEN.

Op de Ordonnantie van de *Zee-Zaaken* van den 31 Augustus van het Jaar 1658, zyn, van tyd tot tyd, de noodige veranderingen en verbeteringen gemaakt. Onder anderen werdt, op den 28 January van het Jaar 1752, de geheele Ordonnantie voor de Scheepvaart vastgesteld; bestaande dezelve uit XXXVI Artikelen; en op den 29 January van het Jaar 1754 kwam daar op eene nadere Ampliatie ten voorschyn, waar by, in het VIII Artikel, het monstergeld bepaald werdt, en in het X, de somme, welke aan die geenen zal worden uitgekeerd, die in Scheepsdienst of arbeid verminkt worden. In het Jaar 1763 werdt eene nadere *Ordonnantie bepaald*, ten opzigte der Gaadjen, en van *Plunje* van overleedene, absente of vermiste Zeelieden; waar op in het volgende Jaar nog eene nadere Ampliatie ten voorschyn kwam. En in het Jaar 1774 werdt geordonneerd, dat Schippers of Boekhouders, de verschuldigde gaadjen, en de penningen van de verkogte Plunje van gestorvene of verongelukte Officieren en Matroozen, binnen zes weeken na hun arrivement alhier, aan Commissarissen van Zeezaaken, moeten aangeeven, en de nog in weezen zynde Plunje, van overleedenen of verongelukten, aan de Concherge deezer Stad ter hand stel-

stellen; zo als ook de Schippers gehouden zyn, binnen drie weeken na hun arrivement, aan Commissarissen van Zeezaaken op te geeven, de naamen van die geenen, die op de reize overleeden of verongelukt zyn; op verbeurte van de boete, in de Ordonnantie daar op bepaald. Blyvende, aan de Erfgenaamen of Crediteuren van zodanige overleedene of verongelukte persoonen, het regt, om, in geval zy vermeenen, dat, door den Schipper, van de nalatenschap, of van de nog te goed zynde gaadje, eene abusive opgave gedaan was, en de goederen, binnen den tyd van zes weeken, niet in consignatie waren gebragt, den Schipper, of Boekhouder voor Commissarissen te mogen dagvaarden. — In gevalle zig geene Erfgenaamen of Crediteuren mogten opdoen, zal de Secretaris van de Zeezaaken, in qualiteit als Curator en Sequester over zodanige nalaatenschap dit zelfde regt mede hebben, en door Commissarissen daar op uitspraak gedaan worden. —

Commissarissen van de Zee-Zaaken.

En op dat de Erfgenaamen of Crediteuren, op de gemaklykste wyze, het hunne, uit de nalaatenschap, op eene wettige wyze competeerende, zullen kunnen bekoomen, werdt daar by geordonneerd, dat een ieder van hun, de bewyzen van zyne Pretensiën ter Rekenkamer zal kunnen overleveren, op dat vervolgens alles te samen, elk vierendeel Jaars, door Rekenmeesteren, in handen van een Procureur worde gesteld, ten einde, tot ligtinge der geconsigneerde penningen, een Request aan Sche-

te presenteeren; waar op als dan, bevinding, zal worden gedisponeerd. — Werdende, nog daar en boven, aan een ieder de vryheid gelaaten, om, ten allen tyde, voor zig zelven, ten zynen koste, zodanig Request te presenteeren, als hy zal goedvinden.

Verders werden daar by de Rekenmeesters gekwalificeerd, de penningen van Overleedenen, aan Minderjaarigen behoorende, onder de oppervoogdye en administratie van Weesmeesteren berustende, tegen behoorlyke quitantie af te geeven.

Eindelyk werdt nog eene *Alteratie* en *Ampliatie* gemaakt, op het X Artikel van de Keure van den 28 January van het Jaar 1751, betrekkelyk de pœne voor zodanig een Scheepsgezel, die buiten consent van den Schipper, of van diens persoon vertoonende, van boord gegaan, en by nagt van daar gebleeven is; en verder ten aanzien van verschillen, die, uit hoofde van Arbeidsloonen, Leverantien en anderzins, mogten ontstaan.

Reeds te vooren, op den elfden May 1762, was eene nadere bepaaling gemaakt, op het aanneemen van Manschappen, en voor welke Schepen dezelve hier aangenomen mogen worden. — Ook werdt, op dien zelfden dag, een nadere ordre beraamd tegen de vreemde Wervers; doch deeze niet genoeg gehouden wordende, werdt daar omtrent, op den 11 Juny van het Jaar 1777, nog eene nadere voorziening gedaan, en aan de Inwoonders deezer Stad verbooden, op gee-

geenerhande wyze, Vaarendslieden aan te neemen, om in vreemden dienst te treeden; en aan hun, die buiten de Jurisdictie der Stad woonen, en Vaarendslieden in anderen dienst aanneemen, werdt, in het II Artikel van die vermelde Ordonnantie, verbooden, zig, met dezelve, binnen de Stad of derzelver Jurisdictie op te houden, of te vernachten, zonder kennis en toestemming van den Heere Hoofd-Officier. Ook werdt zodanig verblyf ontzeid aan dezulken, die zig in anderen dienst hadden laaten aanneemen, ten ware zulks geschiede met toestemming van den Heere Hoofd-Officier: alles met aanbod van een premie van honderd Guldens, voor den geenen, die de Contraventeurs van deeze Ordonnantie weet aan te brengen, en van overtreeding te overtuigen. Commissarissen van de Zee-Zaaken.

NAAMEN DER

COMMISSARISSEN VAN DE ZEE-ZAAKEN.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Vervolg van Bladzyde 128.

1769.
Mr. Willem Backer.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht, enz.* *Oud-Schepenen.*
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
Mr. Jean Deutz.

1770.
Mr. Willem Backer.
Bartholomeus van den Sant.

Commissarissen van de Zee-Zaaken.

Santheuvel Junior.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
Mr. Jean Deutz.
1771.
Mr. Willem Backer.
Bartholomeus van den Santheuvel Junior.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
Mr. Jean Deutz.
1772.
Mr. Willem Backer.
Mr. Willem Boreel.
Mr. Theodore Boendermaker, *sterft 24 Augustus.*
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
1773.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Willem Boreel, *Heer van Oud- en Nieuw Goudriaan, Langerak, enz.*
Mr. Jan Bernd Bicker Henricksz.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Gerbrand Pancras Clifford.
1774.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Joan Graafland Pietersz.
Mr. Jan Bernd Bicker Henricksz.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Jan van Loon Jansz.
1775.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Bartholomeus van den Santheuvel Junior.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Zacharias Henric Alewyn, *Heer van Mynden, Loosdrecht*, enz.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
1776.
Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, *Heer van Maarsseveen, Neerdyk*, enz.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Jan Bernd Bicker Hendricksz.
Mr. Gillis Alewyn.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
1777.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.

Mr.

Mr. Gillis Alewyn.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Arend van der Waeijen Warin.
Mr. Nicolaas Calkoen.

1778.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Jan Bernd Bicker Henricksz.
Mr. Gillis Alewyn.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Arend van der Waeijen Warin.

1779.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Willem Boreel, *Heer van Oud- en Nieuw Goudriaan, Langerak*, enz.
Mr. Gillis Alewyn.
Mr. Nicolaas Calkoen.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Arend van der Waeijen Warin.

1780.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Gillis Alewyn.
Mr. Nicolaas Calkoen.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Arend van der Waeijen Warin.

1781.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Gerard Munter.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Lieve Geelvinck.
Mr. David Willem Elias.

1782.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Gerard Munter.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob Hooft.
Mr. Lieve Geelvinck.

1783.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Gerard Munter.
Cornelis Hartsinck Jansz.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Oud-Schepenen.
Mr. Lieve Geelvinck.

1784.

Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Mr. Gerard Munter.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Mr. Jacob Hooft.
Oud-Schepenen.
Jan Philip du Quesne.

1785.

Mr. Gerard Munter.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Mr. Pieter de Smeth.

Commissarissen van de Zee-Zaaken.

COMMISSARISSEN VAN DE ZEE-ZAAKEN.

Mr. Jacob Hooft.
Oud-Schepenen.
Jan Philip du Quesne.
1786.
Sebastiaan van Nooten Jansz.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Jacob Hooft.
Oud-Schepenen.
Jan de Petersen.
Jan Philip du Quesne, *Heer van Bruchem.*
1787.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. Jan van de Poll, de Jonge.
Oud-Schepenen.
Jan Philip du Quesne, *Heer van Bruchem.*
Mr. Gerbrand Elias.
1788.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. Jan van de Poll, de Jonge.
Oud-Schepenen.
Mr. Gerbrand Elias.
. . . .
1789.
Mr. Pieter de Smeth.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. Jan van de Poll, de Jonge.
Oud-Schepenen.
Paulus Andries van Eys.
Jan Clifford.
1790.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. Jan van de Poll, de Jonge.
Jan Hodshon.
Oud-Schepenen.
Mr. David Cornelis van Lennep.
Mr. Jan Clifford.
1791.
Mr. Jan Six, *Vryheer van Wimmenum, Heere van Hillegom, Vromade*, enz.
Mr. Jan van de Poll, de Jonge.
Pieter Cornelis Hartsinck.
Oud-Schepenen.
Mr. David Cornelis van Lennep.
Jan van den Ende.
1792.
Pieter Cornelis Hartsinck.
Jan Hodshon.
Paul Iwan Hogguer.
Mr. Pieter Georgesz. Clifford.
Oud-Schepenen.
Jan van den Ende.

1793.	Jan van den Ende.
Pieter Cornelis Hartsinck.	Jacob Boreel van Hogelanden.
Jan Hodshon.	Mr. Jan Elias Backer.
Oud-Schepenen.	

Commissarissen van de Zee-Zaaken.

Byvoegsel op Deel VII. Boek III. bl. 141.

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

Commissarissen van de Desolaate Boedels.

Burgemeesters en Regeerders, begreepen hebbende, hoe de Ordonnantie en Instructie voor de Keuren van Desolaate Boedels, in den jaare 1659, met toestemming van 's Lands Staaten, in hunne Stad ingevoerd, door verandering van tyden, deels onuitvoerbaar geworden, deels in onbruik was vervallen, werden eerlang te raade, eene nieuwe Ordonnantie in te voeren, en, op dat dezelve te meer kragts en gezags mogt hebben, zig, wederom, by Hun Ed. Groot Mogende te vervoegen, met verzoek om Approbatie en Octroy. Deeze bekoomen hebbende, werdt de Nieuwe Ordonnantie, op den dertigsten January des jaars 1777, afgekondigd, en vervolgens in trein gebragt. Dezelve bestaat uit zevenenzestig Artikelen. Den voornaamsten inhoud zullen wy onzen Leezeren onder 't oog brengen. Het hoofdbestuur staat aan zeven persoonen, deels Regtsgeleerden, deels Kooplieden. Drie van dezelve vergaderen, des Woensdags en Donderdags, tot het waarneemen der loopende zaaken. Zo ras een

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

een Boedel wordt aangegeeven aan Heeren Commisfarisfen, worden twee der Commisfarisfen gelastigd, tot de byzondere beheering van dien Boedel, en moeten een Verbaal houden van hunne verrigtingen. Commisfarisfen, verzeld van hunnen Sekretaris, zig vervoegd hebbende ten huize des geenen, die ophoudt te betaalen, doen de Kasten, Kisten, Lesfenaars, Comptoir en Kamers verzegelen, en de Boeken inventarifeeren, gelyk ook de huisgeraaden; doch, die ten gebruike van het huisgezin dienen, worden niet verzegeld. Daar op worden de Crediteuren, tegen den volgenden dag, by een geroepen; moetende de Debiteur, of iemant van zynent wege, daar by tegenwoordig zyn, met de Boeken; mogende hy, zonder kennis en verlof, geduurende de Infolventie, zig niet buiten de ftad begeeven. In deeze Convocatie worden Sequesters benoemd, om, nevens den Debiteur, den Boedel te bewaaren, en tot vereffening te brengen. De Sequesters doen voorts den geheelen Boedel inventarifeeren; zy ontvangen alle de Brieven, aan den Debiteur gerigt; waar toe, aan het Post-Comptoir, door Commisfarisfen, de noodige orders gefteld worden; gelyk ook de Sequesters alle uitftaande goederen en gelden in verzekering neemen, en aan den Debiteur zo veele penningen afgeeven, als tot het dagelyksch onderhoud van het huishouden noodig zullen geoordeeld worden. Na gedaane Inventarifatie, blyft de Debiteur in het bezit

zit van zynen Inboedel, mids stellende behoorlyken borgtogt; terwyl zulk een, die, na gedaane Verzegeling en Inventarisatie, zal bevonden worden, de Zegels geschonden, of iets ontvreemd te hebben, onbekwaam zal verklaard worden tot het aangaan van eenig Accoord, en, daarenboven, als een Dief, met geesseling gestraft worden. Geduurende de Sequestratie wordt niet verstaan, eene gedeclareerde Insolventie plaats te hebben; uit welken hoofde, ten opzigte van geaccepteerde Wisselbrieven, wel apprehensie op den persoon des Debiteurs, doch geen Arrest op deszelfs goederen verleend wordt. Een gesequestreerde Debiteur mag, binnen eene maand, na het decerneeren der Sequestratie, middelen zoeken tot het aangaan van een Accoord: ten welken einde hy, aan Commissarissen, moet overleveren een Project-Accoord, nevens eene Lyst van zyne Crediteuren; welke, vervolgens, van wegens Commissarissen, by drie Edictaale Advertentien, van acht tot acht dagen, zullen worden opgeroepen. Indien, op zodanig eene Comparitie, eenige Crediteuren zig tegen het Accoord verzetten, zullen Commissarissen en Sequesters hen, door alle mogelyke instantien, tot het aanneemen tragten over te haalen; wordende, egter, op de oppositie der Crediteuren geene agt geslagen, ten zy dezelve ten minsten twee in getal zyn, en hunne pretensien, te samen, ten minsten bedraagen vyf ten honderd van het algemeene beloop der schulden. Indien

Commissarissen van de Desolate Boedels.

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

dien 'er, evenwel, één voornaam Crediteur zy, wiens eisch een vyfde of zesde deel van de geheele schuld bedraagt, zal deszelfs oppositie tegen het Accoord alleen genoeg zyn. Indien 'er geene genoegzaame oppositie tegen het Accoord valle, zal het voor aangenomen gehouden worden, de Sequestratie geheel ophouden, en de Debiteur, na betaaling der kosten, zyne goederen wederom mogen aanvaarden. Intusschen wordt het Accoord niet gehouden, zodanige Crediteuren te betreffen, die Pand, Borg of Verzekering hebben, dan alleen van het te kort koomende; ook niet de zulken te verbinden, die op de lyst der Crediteuren niet zyn gesteld: mids deeze, onder eede, verklaaren, van de Sequestratie en het voorgeslagen Accoord geene tydige kennis gehad te hebben. Indien, na het maaken van het Accoord, omtrent de executie van hetzelve, tusschen den Debiteur en Crediteuren geschil ontstaa, over het beloop der pretensien, wordt door Commissarissen daar over geoordeeld en uitspraak gedaan. In gevalle de Debiteur het gemaakte Accoord niet voldoet, vervalt de Boedel wederom aan de Kamer, en kan 'er geen nieuw Accoord plaats hebben. De Debiteurs, een Accoord met hunne Crediteuren hebbende aangegaan, mogen den eenen boven den anderen van dezelve op geenerhande wyze bevoordeelen; 't welk, indien het koome te blyken, hen van het Accoord zal doen verstoken zyn. Byaldien een gesequestreer-

de

de Debiteur bevonden worde, by of na het Accoord, bedriegelyk gehandeld te hebben, door agterhouden of verbergen, zal het Accoord voor vervallen gerekend worden; en zyn Boedel, als insolvent, onder Curateele gebragt, en alzo vereffend worden; terwyl, daarenboven, de Hoofd-Officier zodanigen Debiteur met lyfstraffe, bannissement of Infamie zal boeten. — De Debiteur, binnen den tyd van eene Maand, na de Sequestratie, niet in staat zynde, voorslagen tot een Accoord te doen, of als de oppositiën der Crediteuren tegen het Accoord blyven stand houden, wordt deszelfs Boedel voor Insolvent verklaard; gelyk ook, wanneer het blykt, dat de Debiteur niet verdient, tot het aangaan van een Accoord te worden toegelaaten. De Boedel insolvent verklaard zynde, wordt 'er, onmiddelyk, tot liquidatie van denzelven toegetreeden; ten welken einde de Sequesters, door Commissarisen, tot Curateuren worden aangesteld, om den Boedel, onder opzigt van twee Gelastigde Commissarissen, te vereffenen, zonder dat, alsdan, de gefailleerde eenige mededirectie hebbe. Aan den gefailleerden en aan deszelfs huisvrouwe en kinderen, worden gelaaten hunne dagelyksche klederen, en meer niet. Aan de huisvrouwe, indien zy met huwelyks voorwaarden getrouwd zy, of aan eenen naastbestaanden, mag, op tauxatie, zo veel worden overgedaan van de meubelen, als tot de huishouding wordt vereischt. Van de Boedels, die insolvent verklaard zyn, moet

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

moet, in drie agter een volgende Hollandsche en Fransche Amsterdamsche Couranren, Advertentie gedaan worden, en daar by, gelyk ook by Edictaale Citatien van de Puye van het Raadshuis, aan de Crediteuren een tyd worden gesteld, om hunne pretensien ter Kamer aan te geeven. De Crediteuren, na deeze Advertentien opkoomende, zyn van alle aanspraak op den Boedel ontzet; byzondere gevallen van onvermydelyke onkunde, of andere wettige beletzelen, alleen uitgezonderd. Na Advertentie in de Couranten en Edictaale Citatie, *zitten de Commissarissen* eens of tweemaal ter weeke, tot het ontvangen van de Opgaave en Justificatie der pretensien. Om aan den Crediteuren te beter opening te geeven van den staat des Boedels, doen Commissarissen eene Balance daar van opmaaken, van welke de Crediteuren, ter Kamer, Visie mogen koomen neemen. De Faillit moet de *Inventaris* van alle zyne Goederen en Bezittingen met Eede bekragtigen, en, onder zuivering by Eede, alle zyne Boeken en Papieren overgeeven; als mede, zulks vereischt wordende, elucidatie geeven, nopens den staat en de gelegenheid zyns Boedels; ten welken einde hy, ter Desolaate Boedelkamer, zal mogen compareeren, en daar toe vry acces en reces hebben, zonder dat hy moge geapprehendeerd of gearresteerd worden. Indien hy zig reeds in Gyzeling bevinde, zal hy, onder behoorlyke bewaaring, ter gemelde Kamer geleid worden.

den. Indien de Faillit in gebreke blyve, voor Commissarissen te compareeren, tot het bevestigen van de deugdelykheid zyner schuld, kan hy nimmer wederom gerehabiliteerd worden. Byaldien hy kan overtuigd worden, op eenigerhande wyze ter kwaade trouwe te hebben gehandeld, in het verzwygen of verdonkeren van eenige zyner goederen, zal dezelve niet alleen nooit gerehabiliteerd, maar, daarenboven, als meineedige en falsaris, aan den lyve, met bannissement, gevangenis of eerloosheid, gestraft worden. Om verberging of agterhouding van goederen, tot een insolventen boedel behoorende, te voorkoomen, zal een ieder, die eenige goederen, tot den boedel behoorende, zal weeten op te geeven en aan te brengen, tot eene premie genieten, twee ten honderd van de alzo aangebragte goederen. Zo iemant bevonden wordt, goederen van den Faillant, of boeken en papieren, tot deszelfs boedel behoorende, agtergehouden te hebben, of hetgeen hy schuldig is, binnen den behoorlyken tyd, niet te hebben opgegeeven, zal hy, daar van overtuigd wordende, verbeuren de dubbele waarde der goederen, aldus door hem verzweegen, en, daarenboven, eene somme van duizend guldens. Iemant, zig ter kwaader trouwe als Crediteur hebbende opgegeeven, of tot eene meerdere somme, dan zyn eisch daadlyk bedraagt, zal niet alleen verbeuren driemaal het montant der valsche opgave, boven de restitutie, van het geen hy, door ondeugende opgave,

Commissarissen van de Desolate Boedels.

Commissarissen van de Desolaate Boedels.

ve, zal hebben ontvangen, maar, daarenboven, aan den lyve of met bannissement gestraft worden. Een gefailleerde, zig in allen opzigte, volgens het voorschrift der Ordonnantie, eerlyk gedraagende, zal, van de zuivere afkomsten van zynen boedel, genieten drie ten honderd, indien deeze afkomsten twintig ten honderd bedraagen; en zo zy tot vyftig ten honderd stygen, zal hy zes ten honderd genieten; en indien tot vyfenzeventig, tien ten honderd. Een Insolvente wordt gehouden, zig conform de Ordonnantie te hebben gedraagen, en zal alzo gerehabiliteerd worden, indien hy weete te vertoonen een Declaratoir van de meerderheid zyner Crediteuren, uitmaakende meer dan de helft der schuld, en vyf achtste van het getal, of meer dan vyf achtste van de schuld, en de helft van het getal, verklaarende dat de Insolvente zig volgens de Ordonnantie heeft gedraagen, voor zo veel hun bekend is. *Zulk* een Certificaat, behoorlyk getekend, aan Commissarissen ingeleverd zynde, zullen dezelve, in de drie eerste Hollandsche en Fransche Amsterdamsche Couranten, daar van kennis geeven, en de Crediteuren tegen een bepaalden dag oproepen. De Insolvente is gehouden, den Crediteuren de behulpzaame hand te bieden, tot het opmaaken en vereffenen der openstaande rekeningen; zullende hy, by weigering, door den Hoofd-Officier, daar toe genoodzaakt worden. De inkoomende penningen, van eenig belang, moeten, na voldoening der preferente schul-

ſchulden, van tyd tot tyd onder de Crediteuren verdeeld worden. Na een uitvoerig berigt, in Art. 50 tot 63, wegens de manier van procedeeren, in zaaken, Inſolvente Boedels raakende, voor Commisſarisſen, moeten, volgens Art. 64, indien de huurder van een huis of land, tusſchen Mey en December failleere, de eigenaars de meerdere jaaren, voor welke het huis of land verhuurd is, wederom aan zig neemen; hebbende zy alleenlyk regt van preferentie op de goederen, op hunnen bodem bevonden, voor het loopende jaar, en één jaar te vooren. Doch het faillisſement vallende tusſchen primo December en Mey, zal de huur nog een jaar blyven duuren. Omtrent boedels van overleedenen, die onaanvaard blyven, en omtrent welke geen gebruik wordt gemaakt van het regt van Deliberatie, is beraamd, dat dezelve onder Sequestratie zullen worden gefteld, en vervolgens, indien de Erfgenaamen met de Crediteuren tot geen Accoord kunnen koomen, Curateuren daar in worden benoemd; moetende hier even eens gehandeld worden, als omtrent alle andere geſequestreerde of Inſolvente boedels. De boedel van iemant in de Oostindiën, of op de uit- of thuisreize overleeden, als inſolvent aan de Kamer gebragt zynde, zal omtrent dezelve, even als met alle andere ſoortgelyke boedels, gehandeld worden; mits met verlenging van den termyn van Justificatie der ſchulden.

Commisſarisſen van de Desolaate Boedels.

NAAMEN DER

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

Van het Jaar 1769 tot 1793.

Vervolg van Bladzyde 158.

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

1769.
Jan Wynantz.
Nicolaas Geelvinck,
Heer van Stabroek.
Adriaan Pompeus van Leyden, *Heer van Hardinxvelt*, enz.
Oud-Schepenen.
Joan Fredrik d'Orville.
Mr. Augustinus van Son.

1770.
Jan Wynantz.
Nicolaas Geelvinck,
Heer van Stabroek.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.
Mr. Augustinus van Son.

1771.
Jan Wynantz.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Oud-Schepenen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Gillis Alewyn.

1772.
Mr. Bauduin Jan Hulft.
Mr. Adolf Willem Tersmitten.
Oud-Schepenen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Gillis Alewyn.

1773.
Mr. Bauduin Jan Hulft,
Oud-Schepen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Augustinus van Son.
Franc van der Goes.
Everard Adriaan van Muyden.

1774.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Augustinus van Son.
Franc van der Goes.
Everard Adriaan van Muyden.

. . . .

1775.
Mr. Bauduin Jan Hulft,
Oud-Schepen.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Augustinus van Son.
Franc van der Goes.
Everard Adriaan van Muyden.

1776.
Mr. Gerrit Corver Hooft.
Mr. Augustinus van Son.

Ever-

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

Everard Adriaan van Muyden.
Mr. Appolonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Cornelis van Lennep.

1777.

Mr. Jean Deutz.
Franc van der Goes, *Oud-Schepen.*
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Appolonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Balthazar Elias Abbema.
Cornelis Munter.

1778.

Mr. Jean Deutz.
Everard Adriaan van Muyden, *Oud-Schepenen.*
Mr. Balthazar Elias Abbema, *Raad.*
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Cornelis van Lennep.
Cornelis Munter.

1779.

Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertsz.
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsins.
Mr. Cornelis van Lennep.
Cornelis Munter.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.

1780.

Sebastiaan van Nooten.
Jan Jacob van Herzeele, *Oud-Schepenen.*
Cornelis Munter, *Raad.*
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.

1781.

Mr. Cornelis van der Hoop Gysbertz, *Oud-Schepen.*
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Cornelis van Lennep.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Jacob Anthony de Roth.

1782.

Cornelis Munter, *Oud-Schepen.*
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Jan de Witt.
Mr. Pieter Elias Gerbrandsz.
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Jacob Anthony de Roth.
Gillis du Quésne.

Commissarissen van de Desolaate Boedels.

1783.
Mr. Apollonius Jan Cornelis Lampsius.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp tot Hofwegen.
Mr. Samuel van der Muelen.
Oud-Schepenen.
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Christiaan Everhardus Vaillant.
Mr. Jacob Anthony de Roth.
Gillis du Quesne.

1784.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp, *Heer van Hofwegen.*
Mr. Samuel van der Muelen.
Mr. Jan Casper Hartsinck.
Oud Schepenen.
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Daniel Deutz.
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Gillis du Quesne.

1785.
Mr. Diderik Johan van Hogendorp, *Heer van Hofwegen.*
Mr. Samuel van der Muelen.
Oud-Schepenen.
Mr. David Willem Elias.
Mr. Augustinus van Son.
Pieter Alexander Hasselaer.
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Gillis du Quesne.

1786.
Mr. Samuel van der Muelen.
Mr. David Willem Elias.
Oud-Schepenen.
Mr. Jacob van Collen.
Mr. Augustinus van Son.
Pieter Alexander Hasselaar.
Mr. Cornelis Jacob Temminck.
Gillis du Quesne.

1787.
Mr. Jacob van Collen, *Oud-Schepen.*
Gillis du Quesne, *Heer van Gillershoek,*
Jan Hodshon, *Raaden.*
Mr. Augustinus *van Son.*
Mr. Izaak van der Does.
Pieter Rocquette.
Mr. Cornelis Backer, de Jonge.

1788.
Mr. Samuel van der Muelen, *Oud-Schepen.*
Jan Hodshon, *Raad.*
Mr. Augustinus van Son.
Mr. Izaak van der Does.
Pieter Rocquette.
Mr. Cornelis Backer, de Jonge.
Jan Jacob Momma.

1789.

COMMISSARISSEN VAN DE DESOLAATE BOEDELS.

1789.
Mr. Samuel van der Muelen, *Oud-Schepen.*
Gillis du Quesne, *Heer van Cillershoek.*
Mr Augustinus van Son.
Mr. Izaak van der Does.
Pieter Rocquette.
Mr. Cornelis Backer de Jonge.
Mr. Gerbrand Elias.

1790.
Gillis du Quesne, *Heer van Cillershoek.*
Oud-Schepen.
Mr. Izaak van der Does.
Pieter Rocquette.
Mr. Cornelis Backer de Jonge.
Mr. Gerbrand Elias.
Mr. Willem Frederik Röell.
Willem Cornelis Backer de Jonge.

1791.
Mr. Samuel van der Muelen.
Oud-Schepen.
Mr. Izaak van der Does.
Mr. Gerbrand Elias.
Mr. Gerlach Corn. Joh. van Reenen.
Mr. Willem Frederik Röell.
Willem Cornelis Backer de Jonge.
Mr. Jacob Tiewelen Beels.

1792.
Mr. Jan van de Poll de Jonge.
Oud-Schepen.
Mr. Izaak van der Does.
Mr. Gerbrand Elias.
Mr. Willem Frederik Röell.
Mr. Willem Rendorp.
Mr. Jan Willem van Loon.
Mr. Joan Huydecoper.

1793.
Mr. Jan van de Poll de Jonge.
Mr. Gerlach Corn. Joh. van Reenen.
Oud-Schepenen.
Mr. Izaak van der Does.
Mr. Gerbrand Elias.
Mr. Willem Rendorp.
Mr. Jan Willem van Loon.
Mr. Joan Huydecoper.

Vervolg van het

II.

ALPHABETISCH REGISTER

van de

Naamen *der* Magistraatspersoonen

van

AMSTERDAM.

Sedert het jaar 1769 tot op het jaar 1793.

Vervolg van Bladzyde 230.

A.	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Abbema. (Mr. Balthasar Elias) - -	—	—	—	1778.	1776.
Abeleven. (Nicolaas) - -	—	—	1788.	—	—
Alewyn. (Fredrik) -	—	1789.	1771.	1767.	—
Alewyn. (Mr. Gillis)	—	—	1773.	—	1771.
Alewyn. (Mr. Jacob)	—	—	—	1789.	1781.
Alewyn. (Martinus)	—	—	—	—	1776.
Alewyn. (Nicolaas)	—	—	—	—	1784.
Amerongen. (Joost Taats van) - -	—	—	—	—	1782.
Asschenbergh. (Mr. Nicolaas) - -	—	—	—	—	1779.
B.					
Backer. (Mr. Cornelis) de Jonge. -	—	—	—	—	1787.
Backer. (Mr. Jan Elias) - -	—	—	—	—	1793.
Backer. (Mr. Willem Cornelis) - -	1776.	—	—	1787.	—
Beeldsnyder (Mr. J. Schlosser) de Jonge.	—	—	—	—	1788.

Beels.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Beels. (Mr. Jacob Tiewelen) - -	—	—	—	—	1791.
Beels. (Mr. Leonard)	—	—	—	—	1787.
Beels. (Mr. Marten Adriaan) - -	—	1787.	1762.	1774.	—
Bert. (Jan Cornelis)	—	—	—	—	1793.
Bye. (Mr. Jacob Thierry de) - -	—	—	—	—	1779.
Bicker. (Mr. Jan Bernd) - - -	—	—	1772.	1781.	1768.
Bleiswyk. (Mr. Jan van) - -	—	—	—	—	1778.
Boendermaker. (Mr. Theodore) - -	—	—	1771.	—	1769.
Bolten. (Jan) - -	—	—	—	—	1790.
Boreel (Jacob) van Hogelanden. - -	—	—	—	—	1792.
Boreel. (Mr. Willem)	—	—	1771.	1771.	1772.
Bosboom. (Dirk Hendrik) - -	—	—	—	—	1789.
Bouwens. (Mr. Reinier Leendert) - -	—	—	—	—	1785.
Broen. (Marcellus) - -	—	—	—	—	1788.
Brugghen. (Mr. Dirk Willem van den) -	—	—	—	—	1790.
Bruine. (David Philip de) - - -	—	—	—	—	1788.
Bruiningh. (Anthony)	—	—	1788.	—	1784.
Burlett. (Everard de)	—	—	—	—	1789.

C.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Calkoen. (Mr. Abraham) - -	1782.	—	—	—	—
Calkoen. (Mr. Nicolaas) - -	—	—	1778.	1782.	—
Certon. (Jacob Paul)	—	—	—	—	1790.
Clifford. (Mr. George) - -	—	—	—	—	1791.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Clifford (George) Henrysz. - -	—	—	1770.	—	—
Clifford (George) Pietersz. - -	—	—	1772.	—	—
Clifford. (Jan Albert)	—	—	1769.	—	—
Clifford. (Jan) -	—	—	—	—	1791.
Clifford. (Pieter) -	—	1773.	—	—	—
Clifford. (Pieter Georgesz.) - -	—	—	1791.	—	1786.
Clifford. (Gerbrand Pancras) - -	—	—	1774.	—	1769.
Clifford (Pieter) Jansz. - -	—	—	—	—	1770.
Collen. (Jacob van)	—	—	1785.	1787.	—
Collen. (*Philips van*)	—	—	—	—	1787.
Court. (Mr. Pieter de la) - -	—	1769.	1744.	1744.	—
Court. (Mr. Pieter de la) de Jonge. - -	—	—	—	—	1769.
Cramer. (Hendrik Willem) - -	—	—	—	1787.	—

D.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Decker. (François)	—	—	—	—	1778.
Dedel. (Abraham) -	—	1788.	1762.	—	1769.
Dedel. (Jan Abraham)	—	—	—	—	1769.
Dedel. (Mr. Willem Gerrit) Salomonsz.	1769.	1784.	1761.	1768.	1757.
Deutz (Mr. Andries Adolf) van Assendelft - -	—	—	1790.	1791.	1785.
Deutz. (Mr. Jean) -	—	—	1775.	1791.	1748.
Deutz (Cornelis) van Assendelft - -	—	—	—	—	1769.
Does. (Mr. Izaak van der) - -	—	—	—	—	1786.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
E.					
Elias. (Mr. David Willem) - -	1792.	—	1784.	—	1781.
Elias. (Gerbrand -	—	—	—	—	1788.
Elias (Mr. Jacob) Arnoudsz. - -	—	1781.	1757.	1761.	—
Elias (Mr. Pieter) Gerbrandsz. -	—	—	1783.	1786.	1779.
Ende. (Jan van den)	—	—	—	—	1790.
Ewyck. (Jan Leonard van) - -	—	—	—	—	1788.
Eys. (Paulus Andries van) - -	—	—	1788.	—	1787.
F.					
Faas. (Mr. Nicolaas)	—	1786.	—	1768.	—
Fabricius. (Adriaan Cornelis) - -	—	—	1793.	—	—
Fabricius. (Hendrik)	—	—	—	—	1788.
Farret. (Mr. Johan Pieter) - -	—	—	—	—	1787.
Fremeaux. (Daniel Jan) - -	—	—	—	—	1785.
G.					
Geelvinck. (Mr. Johan) - -	—	—	—	—	1782.
Geelvinck. (Mr. Lieve) - -	—	—	—	—	1777.
Geelvinck. (Nicolaas)	—	—	—	—	1769.
Ghesel (Mr. Jacob van) Jansz. - -	—	—	1790.	—	1787.
Goes. (Franc van der)	—	—	1776.	1783.	1772.
Graafland. (Carel Anne) - -	—	—	—	—	1792.
Graafland. (Jacob Rynbrand) - -	—	—	—	—	1789.

Graaf-

	SCHOUT.	BURG.	SCHEP.	RAAD.	COMM.
GRAAFLAND (Mr. Joan) Pietersz.	—	—	1772.	1773.	1763.
GRAAFLAND (Pieter) Joansz. - -	—	—	1786.	—	—
GRAEFF. (Mr. Gerrit de) - -	—	—	1771.	1771.	1761.
H.					
HARTSINCK (Cornelis) Jansz. - -	—	—	1776.	—	1777.
HARTSINCK. (Jan) -	—	—	1785.	—	—
HARTSINCK (Jan Casper) Cornelisz. -	—	—	1783.	1787.	1778.
HARTSINCK. (Pieter Cornelis) - -	—	—	1787.	1787.	—
HASSELAER. (Mr. Gerard Nicolaasz.) -	—	1775.	1753.	—	—
HASSELAER. (Mr. Gerard Nicolaas Pieter)	—	—	—	—	1782.
HASSELAER. (Mr. Hendrik Nicolaas) - -	—	—	—	—	1773.
HASSELAER. (Pieter Alexander) - -	—	—	—	—	1778.
HASSELAER. (Mr. Pieter Cornelis) - -	—	1773.	1749.	1754.	1746.
HEEMSKERK. (Willem van) - -	—	1770.	1744.	1753.	—
HEMERT. (Anthony van) - -	—	—	—	—	1763.
HERZEELE. (Jan Jacob van) - - -	—	—	1779.	1787.	—
HESHUYSEN. (Frans Jacob) - -	—	—	—	—	1771.
HODSON. (Albertus) -	—	—	—	—	1792.
HODSON. (Jan) -	—	—	1789.	1787.	—
'T HOEN. (Eduard) -	—	—	1790.	1787.	—
HOESEN. (Mr. Leonard Kuysten van) -	—	—	1770.	—	1769.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Hogendorp. Mr. Diderik Johan van	—	—	1782.	—	1776.
Hogguer. (Paul Iwan)	—	—	1791.	—	—
Hooft (Daniel) Gerritsz.	—	—	1771.	—	1769.
Hooft (Daniel) de Jonge.	—	—	1786.	—	1777.
Hooft (Daniel) Willemsz.	—	—	—	1777.	1772.
Hooft. (Mr. Gerrit)	—	—	—	—	1772.
Hooft (Gerrit) Jacobsz.	—	—	—	—	1792.
Hooft. (Gerrit Corver)	—	—	1780.	1787.	1763.
Hooft. (Hendrik) Danielsz.	—	1774.	1744.	—	1738.
Hooft. (Mr. Jacob)	—	—	1783.	—	—
Hoop (Cornelis van der) Gysbertsz.	—	—	1778.	—	1777.
Hoorn. (Pieter Nicolaas van)	—	1782.	1759.	—	1756.
Hoorn. (Quiryn Willem van)	—	—	—	—	1763.
Hop. (Mr. Jacob)	—	—	—	—	1769.
Hope. (Archibald)	—	—	1789.	—	—
Hovy (Lodewyk) de Jonge.	—	—	1774.	1778.	—
Huydecoper. (Everhard Rudolf Gerard)	—	—	—	—	1788.
Huydecoper. (Mr. Jan Elias) van Maarsseveen.	—	1785.	1761.	1760.	1756.
Huydecoper. (Mr. Joan)	—	—	—	—	1792.
Huydecoper. (Mr. Willem)	—	—	—	—	1769.

J.

Jager. (Pieter)	—	—	—	—	1788.

	SCHOUT.	BURG.	SCHEP.	RAAD.	COMM.
K.					
KARSSEBOOM. (Jan)	—	—	1773.	—	1769.
L.					
LAMPSINS. (Mr Apollonius Jan Cornelis)	—	—	1780.	—	1775.
LENNEP. (Mr. Cornelis van) - -	—	—	1782.	1784.	1776.
LENNEP. (Mr. David Cornelis van) - -	—	—	1792.	—	1787.
LENNEP. (Jan David van) - - -	—	—	—	—	1784.
LEYDEN. (Adriaan Pompeus van) - -	—	—	1767.	—	—
LOON. (Jacob van) -	—	—	1761.	—	1769.
LOON. (Mr. Jan van) Jansz. - -	—	—	—	—	1774.
LOON. (Mr. Jan Willem van) - - -	—	—	—	—	1792.
LUDEN. (Johannes) Hendriksz. - -	—	—	—	—	1789.
LYNSLAGER. (Carel) -	—	—	—	—	1769.
M.					
METHORST (Willem) Willemsz. -	—	—	—	—	1793.
MOMMA. (Jan Jacob)	—	—	—	—	1788.
MUELEN. (Mr. Samuel van der) - -	—	—	1782.	1787.	1781.
MUILMAN. (Henrick)	—	—	1775.	1776.	—
MUILMAN. (Pieter) -	—	—	1779.	—	—
MUNTER. (Cornelis)	—	—	1781.	1780.	1777.
MUNTER. (Mr. Gerard)	—	—	1775.	—	1769.
MUNTER. (Hendrik Nicolaas) - - -	—	—	—	—	1774.
MUNTER. (Mr. Willem)	—	—	1773.	—	1771.
MUYDEN. (Evert Adriaan van) - -	—	—	1777.	—	1773.
MUYSSART. (Mr. Abraham) - - -	—	—	1773.	—	—

NEEL.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
N.					
Neel. (Robert Jean)	—	—	—	—	1777.
Nobel. (Pieter Constantyn)	—	—	1786.	—	—
Noel. (Arnout.)	—	—	—	—	1769.
Nooten (Sebastiaan van) Jansz.	—	—	1779.	1789.	—
Nyman. (Jan Danser)	—	—	—	—	1773.
O.					
Ooster. (Matthys)	—	—	1777.	—	1773.
D'Orville. (Jan Fredrik)	—	—	1770.	1778.	1769.
Oudermeulen. (Mr. Cornelis van) Junior.	—	—	1789.	1790.	—
Oudshoorn. (L. M. J. Rheede van)	—	—	—	—	1773.
P.					
Pels. (Mr. Guilielmo)	—	—	—	—	1769.
Persyn. (Mr. Antonius Quirinus van)	—	—	—	—	1791.
Petersen. (Jacob de)	—	—	—	—	1777.
Petersen. (Jan de)	—	—	—	—	1780.
Petersen. (Isac Ernst de)	—	—	—	—	1769.
Poll. (Egidius van de)	—	1792.	1764.	—	—
Poll. (Mr. Harman)	—	—	1785.	1778.	1777.
Poll (Harman van de) Harmansz.	—	—	1785.	—	1771.
Poll (Jacobus van de) Jacobusz.	—	—	1789.	—	1786.
Poll. (Mr. Jan van de) Pietersz.	—	1787.	—	—	—
Poll (Jan van de) de Jonge.	—	—	1786.	—	1781.

	SCHOUT.	BURG.	SCHEP.	RAAD.	COMM.
POLL. (Jan Wolters van de)	—	—	—	1787.	1781.
POLL (Mr. Pieter van de) Jansz.	—	—	—	—	1781.
Q.					
QUESNE. (Gillis du)	—	—	1788.	1787.	1782.
QUESNE. (JanPhilip du)	—	—	—	—	1776.
R.					
REENEN. (Mr. Gerlach Corn. Joh. van)	—	—	1792.	—	1788.
RENDORP. (Mr. Joachim)	—	1781.	1756.	—	1755.
RENDORP. (Mr. Salomon)	—	—	—	—	1790.
RENDORP. (Mr. Pieter Nicolaas)	—	—	—	—	1758.
RENDORP. (Willem)	—	—	—	—	1791.
RENSELAER. (Anthony van	—	—	—	—	1790.
REYNST (Pieter Hendrik) de Jonge.	—	—	—	—	1791.
ROCQUETTE. (Pieter)	—	—	—	—	1787.
ROELL. (Mr. Willem Frederik)	—	—	1793.	—	1788.
ROTH. (Mr. Jacob Anthony de)	—	—	1784.	—	1781.
ROTGERS, (Leonard) Junior.	—	—	—	—	1787.
S.					
SANTHEUVEL. (Bartholomeus van den)	—	—	1769.	1773.	—
SANTHEUVEL (Bartholomeus van den) de Jonge.	—	—	—	—	1770.

SCHUYT.

	Schout.	Burg.	Schep.	Raad.	Comm.
Schuyt. (Albertus Cornelis) - -	——	——	1788.	1787.	1787.
Six. (Cornelis Charles)	——	——	——	——	1792.
Six. (Jan) - -	——	——	1769.	——	——
Six (Jan) de Jonge.	——	——	1784.	——	1777.
Six. (Nicolaas) - -	——	——	——	——	17[illegible]4.
Smeth. (Mr. Dirk de)	——	——	——	——	1776.
Smeth. (Mr. Pieter de)	——	——	1781.	——	1775.
Son. (Mr. Augustinus van) - - -	——	——	——	——	1769.
Son. (Mr. Matthys Augustinus Alewyn van) - - -	——	——	——	——	1785.
Stel. (Simon van der)	——	——	——	——	1769.
Straalman. Mr. Matthys) - - -	——	1787.	——	——	——
T.					
Tarelink. (Jan van)	——	1774.	——	——	——
Tarelink. (Christiaan van - -	——	——	——	——	1771.
Temminck. (Mr. Cornelis Jacob) - -	——	——	——	——	1782.
Temminck. (Mr. Matthys Adriaan) - -	——	——	——	——	1769.
Tersmitten. (Mr. Adolf Willem) -	——	——	1769.	——	——
Testas (Mr. Pieter) Jansz. - - -	——	——	——	——	1769.
Tolling. (Mr. Egidius) - - -	——	——	——	——	1769.
V.					
Valckenier. (Adriaan Dancker) - -	——	——	1787.	1787.	——
Valckenier. (Jan Wouter) - -	——	——	——	——	1769.

	SCHOUT.	BURG.	SCHEP.	RAAD.	COMM.
VAILLANT. (Mr. Christiaan Everhard)	—	—	—	—	1781.
VERHAMME. (Abraham) Govertsz.	—	—	—	—	1793.
VOORT. (Gillis van der)	—	—	—	—	1792.

W.

	SCHOUT.	BURG.	SCHEP.	RAAD.	COMM.
WARIN. (Arend van der Waejen)	—	—	1784.	—	1772.
WARIN (Mr. Nicolaas) Anthonisz.	—	—	1782.	—	1769.
WEEDE. (Hendrik Maurits van)	—	—	—	—	1786.
WEVERINGH. (Hendrik)	—	—	—	—	1784.
WEVERINGH (Mr. Maarten) Anthonisz.	—	—	1771.	1776.	1769.
WILDE. (Job Hugo de)	—	—	—	—	1790.
WILDT. (Willem de)	—	—	—	—	1774.
WITT. (Mr. François de)	—	1772.	—	—	—
WITT. (Mr. Jan de)	—	—	1783.	—	1779.
WINTER. (Pieter van) Nicolaas Simonsz.	—	—	—	—	1792.
WITSEN. (Jonas)	—	—	—	1774.	—

Z E-

ZEVENDE DEEL.

REGEERING

VAN

AMSTERDAM.

VIERDE BOEK.

VOORNAAMSTE MINISTERS, *en* MINDERE BEAMPTEN DER REGEERING.

PENSIONARISSEN.

Vervolg van Bladzyde 237.

Mr. Carel Wouter Visscher. 1769. PENSIONARISSEN.
Mr. D. A. Meerman van der Goes. 1781.
Mr. David Willem Elias, *Hoofdschout geworden* 1792.

SECRETARISSEN.

Vervolg van Bladzyde 252.

1769.
Mr. Johan Mauritz van Pabst, *Heer van Bingerden.* SECRETARISSEN.
1771.
Mr. Willem Huidecoper, *Heer van Nigtevegt.*
1773.
Ewout van der Dussen, *Heer van Zouteveen, Oostbarendrecht*, enz.
1775.
Mr. Jan van Loon.
Mr. Hieronimus van der Dussen.

1776.

SECRE-TARISSEN.

1776.

Mr. Hendrik Nicolaas Hasselaer.
George Clifford.

1777.

Mr. Jan Henri des Villattes.
Anthony Backer.

1780.

Hieronimus van Slingelandt.
Mr. Hendrik Huyghens.

1782.

Mr. Pieter Rendorp.
Pieter Hooft.
Mr. Theodorus Tersmitten.

1786.

Mr. Corneils Backer Hendrikz.
Jacob van der Dussen, *Heer van Middelharnis.*

1787.

Mr. Pieter Samuel Dedel.

1771.

Anthony Backer.

Niets is natuurlyker, dan dat in een Werk, van zo veel omslags, als het Vervolg op den grooten WAGENAAR, *door misstelling of door verzuim, eenige gebreken zyn ingeslopen. Uit hoogagting voor het magtig Amsterdam, wilde men, egter, aan eene Beschryving van die Stad, gaarne alle mogelyke naauwkeurigheid geeven. 't Is hierom dat de Uitgeevers de vryheid neemen, eenen iegelyk, des kundig, uit te nodigen, die hen, met de toezending van weezenlyke* Byvoegzels *of* Verbeteringen, *zullen gelieven te vereeren —— mits getekend met den naam van den Schryver, en vóór primo July* 1794; *zullende daarvan een dankbaar gebruik gemaakt, en dezelve, als een bundel van* Byvoegzelen *en* Verbeteringen, *op het voetspoor van den beroemden Historieschryver, ten spoedigsten gedrukt, en ten algemeenen nutte alom worden verzonden. Te gelyk zal men daar nevens afgeeven, een algemeenen Bladwyzer op het geheele Werk.*

